

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

SEZAI KARAKOÇ'UN İNSANLIĞIN DİRİLİŞİ ADLI ESERİNİN
SÖZLÜK ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Selçuk Yıldız

Sivas
Ocak 2020

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

**SEZAI KARAKOÇ'UN İNSANLIĞIN DİRİLİŞİ ADLI ESERİNİN
SÖZLÜK ÇALIŞMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Selçuk YILDIZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Recep TOPARLI

Sivas

Ocak 2020

KABUL VE ONAY

Üniversite : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tezin Başlığı : Sezai Karakoç'un İnsanlığın Dirilişi Adlı Eserinin Sözlük Çalışması
Savunma Tarihi : 10.12.2019
Danışman : Prof. Dr. Recep TOPARLI

Unvanı   **Adı Soyadı**

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Recep TOPARLI

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hatice EMİNOĞLU

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA

.....

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Selçuk YILDIZ tarafından hazırlanan "Sezai Karakoç'un İnsanlığın Dirilişi Adlı Eserinin Sözlük Çalışması" başlıklı bu tez kabul edilmiştir.

.../.../....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL

ENSTITÜ MÜDÜRÜ

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi, beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

08/10/2020

Selçuk YILDIZ

ÖNSÖZ

Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır.

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerden biri olan "düşünce" ile "dil" arasında sıkı bir bağ vardır. Dil ve düşünce, birbirini doğuran ve gerçekleştiren iki kavramdır diyebiliriz. Aynı zamanda düşüncelerimizi ifade etmenin de bir aracı olan dilin anlamlı en küçük birimleri olan kelimeler tarih boyunca dilin en önemli birimi olarak kabul edilmiştir. Ancak her dilde sonsuz diyebileceğimiz duygu, düşünce ve durumları ifade için sınırlı sayıda kelime vardır. Bu durum sanatçıların, özellikle de şairlerin ve yazarların dilin günlük kullanımdaki sınırlarını zorlamalarını doğurmuştur.

Burada üslup dediğimiz kavram karşımıza çıkar ve üslup, her sanatçının dili, kendi dünyasında şekillendirdiği özel bir tarzda kullanmasıdır. Nasıl ki bir dile ait kelime dünyası, o dili konuşan milletin kültürünün, düşünce yapısının, hayat tarzının bir yansımasıysa kişilerin özellikle de şair ve yazarların kullandıkları kelimeler de sanatçıların duygu ve düşünce dünyalarının yansıdığı birer ayna gibidir. Bir sanatçının kullandığı kelimelere bakarak onun düşünce evreninin ve ruh dünyasının kapsadığı genişliği ve sınırlarını görürüz. Hele ki söz konusu olan bir şairse onun gizemli dünyasının şifreleri kullandığı kelimelerde gizlidir, diyebiliriz. Bu nedenle özellikle son yıllarda şair ve yazarların eserlerinde kullandığı kelimelerle ilgili çalışmaların sayısı artmaktadır. Sanatçıların dünyasını anlamada önemli bir yeri olan bu çalışmalarda hangi kelimelerin kullanıldığının tespiti kadar kullanım sıklıklarının belirlenmesi de büyük önem arz etmektedir. Bizim yapmış olduğumuz çalışmanın temelini de bu anlayış oluşturmaktadır.

Sezai KARAKOÇ'un "*İnsanlığın Dirilişi*" adlı eseri üzerinde yapmış olduğumuz bu çalışmada öncelikle sanatçının hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verdik. Daha sonra eserde kullanılan kelimeleri sınıflandırdık ve kelimelerin kullanım sıklıklarını belirledik. Kullanım sıklıklarını belirlerken aynı kelimenin farklı imlalarını aynı başlık altında verdik. Çalışmanın sözlük kısmında sözcüklerin anlamı ,kaç yerde ve hangi sayfalarda geçtiğini tespit ettik. Söz dağarcığı kısmında ise hangi özellikte kullanıldıkları hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Bu çalışmada bana bilgi ve birikimiyle daima yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Recep TOPARLI' ya, ayrıca bana desteğini ve anlayışını esirgemeyen sevgili eşime teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
SÖZLÜĞÜN KULLANIMI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR	xv
GİRİŞ	1
SEZAİ KARAKOÇ'UN HAYATI VE ESERLERİ	1
SÖZLÜK	15
I. BÖLÜM	177
SÖZ VARLIĞI	177
1. Temel Söz Varlığı.....	178
1.1. Adlar	178
1.1.1. İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile İlgili Diğer Adları	178
1.1.2. Hastalık Adları ve Hastalık Adları ile İlgili Diğer Adlar	178
1.1.3. Akrabalık Adları ve Akrabalık Adları ile İlgili Diğer Adlar.....	178
1.1.4. Hayvan Adları ve Hayvan Adları ile İlgili Diğer Adlar.....	179
1.1.5. Bitki Adları ve Bitki Adları ile İlgili Diğer Kavramlar.....	179
1.1.6. Beslenme Adları İle İlgili Kavramlar.....	179
1.1.6.1. Yiyecek Adları ve Yemek ile İlgili Diğer Kavramlar	179
1.1.6.2. İçecek Adları ve İçecek ile İlgili Diğer Adlar	179
1.1.7. Giyim, Kuşam, Kumaş ve İlgili Diğer Kavramlar	179
1.1.8. Araç, Eşya Adları	179
1.1.9. İş, Meslek, Rütbe, Görev ve İlgili Diğer Kavramlar	179
1.1.10. Yer Adları.....	180
1.1.10.1. Özel Yer Adları	180
1.1.10.1.1. Ülke Adları	180
1.1.10.1.2. Bölge Adları.....	180
1.1.10.1.3. Yerleşim Yeri Adları	180
1.1.10.1.3.1. Başkent Adları.....	180
1.1.10.1.3.2. Şehir Adları	180

1.1.10.1.3.3. İlçe, Semt ve Köy Adları.....	180
1.1.10.2.Genel Yer Adları	181
1.1.10.2.1. Bina, İş Yeri ve Yapı Adları	181
1.1.10.2.2. Binanın Bölümleri ve Yapı Malzemeleri Adları	181
1.1.11. Özel Adlar	181
1.1.11.1. Kişi Adları	181
1.1.12. Lakap, Unvan Adları	182
1.1.13. Lisan Adları.....	183
1.1.14. Millet Adları.....	183
1.1.15. Mensubiyet Adları.....	183
1.1.16. Sayı Adları.....	183
1.1.17. Renk Adları	183
1.1.18. Ebat Bildiren Adları	184
1.1.19. Miktar Bildiren Adlar.....	184
1.1.20. Zaman Adları.....	184
1.1.21. Soru Adları	185
1.1.22. Yön Adları.....	185
1.1.23. Madenler ve Enerji Kaynakları Adları	185
1.1.24. Coğrafya ile İlgili Adlar	185
1.1.25. Gök Bilimi ile İlgili Adlar.....	186
1.1.26. Hava Olayları ile İlgili Adlar	186
1.1.27. Sosyal Olaylar ile İlgili Adlar	186
1.1.28. Cinsiyet, İnsan Ömrü ve İlişkileri ile İlgili Adlar	186
1.1.29. Bilim ve Sanat ile İlgili Adlar	186
1.1.30. Askerlik ile İlgili Adlar	186
1.1.31. Savaş, Kargaşa ile İlgili Adlar	187
1.1.32. Siyasi Olaylar ve Siyaset ile İlgili Adlar.....	187
1.1.33. Deyimler.....	187
1.1.34. İkilemeler	189
1.1.34.1. Aynı Sözcüğün Tekrar Edilmesiyle Oluşan İkilemeler	189
1.1.34.2. Anlamları Yakın Sözcüklerin Yan Yana Kullanılmasıyla Oluşan İkilemeler.....	189
1.1.34.3. Sesleri Biri birini Andıran Sözcüklerin Yan Yana Kullanılmasıyla Oluşan İkilemeler	190

1.1.34.4. Anlamları Karşıt Sözcüklerin Yan Yana kullanılmasıyla Oluşan İkilemeler.....	190
1.1.34.5. Biri Anlamlı Diğeri Anlamsız İkilemeler	190
1.1.34.6. Biri Olumlu Biri Olumsuz Sözcükten Oluşan İkilemeler	190
1.1.34.7. İki de Anlamsız Sözcükten Oluşan İkilemeler.....	190
1.1.35. Pekiştirmeler.....	190
1.1.36. Ses ile İlgili Sözcükler.....	190
1.1.37. İlişki Sözlere	190
1.1.38. Kalıp Sözlere	191
1.38.1. Kalıplaşmış Sözlere	191
1.1.38.2. Dualar	191
1.1.39. Terimler.....	191
1.1.39.1. Edebiyat ile İlgili Terimler	191
1.1.39.2. Tarih ile İlgili Terimler	191
1.1.39.3. Mantık ve Ruh Bilimi Terimleri	191
1.1.39.4. Felsefe Terimleri.....	191
1.1.39.5. Fizik- Kimya- Biyoloji Terimleri	192
1.1.39.6. Matematik Terimleri.....	192
1.1.39.7. Hukuk Terimleri	192
1.1.39.8. Tıp Terimleri.....	192
1.1.40. Argo İfadeler ve Argo İle İlgili diğere Adlar	192
1.1.41. İnsanî Vasıf, Durum ve İnsanlık İle İlgili Adlar	192
1.2. Zamirler	193
1.3. Zarflar	193
1.4. Sıfatlar	195
1.4.1. Niteleme Sıfatları	195
1.4.2. Sayı Olan Sıfatlar	197
1.4.3. Renk Olan Sıfatlar	197
1.4.4. Ebat Bildiren Sıfatlar.....	197
1.4.5. Miktar Bildiren Sıfatlar	198
1.4.6. -lık, -lik, -luk, -lük Ekleriyle Kurulan Sıfatlar	198
1.4.7. -sız, -siz,-suz,-süz Ekleriyle Kurulan Sıfatlar	198
1.4.8. -lı,-li,-lu,-lü Ekleriyle Kurulan Sıfatlar	199

1.5. Ünlemler (Saygı, İstek, Seslenme, Şaşkınlık, Merak, Onama Sözlere) ...	201
1.6. Bağlaçlar	201
1.7. Edatlar	201
1.8. Fiiller	202
1.8.1. Basit Fiiller	202
1.8.2. Türemiş Fiiller	203
1.8.3. Birleşik Fiiller	205
1.8.3.1. Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller	205
1.8.3.1.1. Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	205
1.8.3.1.2. Olmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	206
1.8.3.1.3. Bırakmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	207
1.8.3.1.4. Kalmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	207
1.8.3.1.5. Vurmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	207
1.8.3.1.6. Vermek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	207
1.8.3.1.7. Edinmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	208
1.8.3.1.8. Geçmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	208
1.8.3.1.9. Girişmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	208
1.8.3.1.10. Düşmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	208
1.8.3.1.11. Çıkmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	208
1.8.3.1.12. Çekmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	208
1.8.3.1.13. Yapmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	209
1.8.3.1.14. Almak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	209
1.8.3.1.15. Kalkmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	209
1.8.3.1.16. Gelmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	210
1.8.3.1.17. Dönmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	210
1.8.3.1.18. Çıkarmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	210
1.8.3.1.19. Bulmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	210
1.8.3.1.20. Geçirmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	210
1.8.3.1.21. Bulunmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	210
1.8.3.1.22. Açmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	211
1.8.3.1.23. Duymak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	211
1.8.3.1.24. Atmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	211
1.8.3.1.25. Oturmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	211
1.8.3.1.26. Edilmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	211

1.8.3.1.27. Görmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	211
1.8.3.1.28. Uğramak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	211
1.8.3.1.29. Göstermek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller.....	211
1.8.3.1.30. Varmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	212
1.8.3.1.31. Kurmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	212
1.8.3.1.32. Getirmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	212
1.8.3.1.33. Koymak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller	212
1.8.3.2. Kurallı Birleşik Fiiller.....	212
1.8.3.2.1. Yeterlik Anlamlı.....	212
1.8.3.2.2. Sürerlik Anlamlı.....	212
1.8.3.2.3. Tezlik Anlamlı	212
1.9. Karakoç'un Kazandırdığı Sözcükler	213
1.9.1. TDK Tarafından Hazırlanan2011 Baskılı Türkçe Sözlük 'te Olmayıp Anlamını Verdiğimiz Sözcükler.....	213
1.9.2. TDK Tarafından Hazırlanan 2011 Baskılı Türkçe Sözlük'te Madde Başı Olarak Bulunduğu Hâlde Metnimizde Geçtiği Anlamı Verilmemiş Sözcükler.....	214
II. BÖLÜM	215
2.YABANCI SÖZ VARLIĞI	215
2.1. Yabancı Kökenli Sözcükler	215
2.1.1. Arapça Kökenli Sözcükler	215
2.1.2. Farsça kökenli Sözcükler	219
2.1.3. İtalyanca Kökenli Sözcükler	220
2.1.4. Fransızca Kökenli Sözcükler.....	220
2.1.5. İngilizce Kökenli Sözcükler	221
2.1.6. Rumca Kökenli Sözcükler	221
2.1.7. İbranice Kökenli Sözcükler	221
2.1.9. Yunanca Kökenli Sözcükler.....	222
2.1.10. Türkçe - Arapça Kökenli Sözcükler.....	222
2.1.11. Türkçe-Farsça Kökenli Sözcükler.....	222
2.2. Yabancı Kökenli Sözcüklerin Sınıflandırılması	222
2.2.1. İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile İlgili Diğer Adlar	222
2.2.2. Hastalık Adları ve Hastalık ile İlgili Diğer Adlar	222
2.2.3. Akrabalık Adları ve Akrabalık ile İlgili Diğer Adlar	222

2.2.4. Hayvan Adları ve Hayvan ile İlgili Diğer Adlar	223
2.2.5. Bitki Adları ve Bitki ile İlgili Diğer Adlar	223
2.2.6. Beslenme Adları	223
2.2.7. Yiyecek Adları ve Yemek ile İlgili Diğer Adları	223
2.2.8. İçecek Adları ve İçecek ile İlgili Diğer Adlar	223
2.2.9. Giyim, Kuşam, Kumaş ve İlgili Diğer Adlar	223
2.2.10. Araç, Eşya Adları	223
2.2.11. Özel Adlar	223
2.2.12. Lakap, Unvan Adları	225
2.2.13. Millet Adları	225
2.2.14. Mensubiyet ve Mensubiyet ile İlgili Adlar	225
2.2.15. Sayı Adları	225
2.2.16. Renk Adları	225
2.2.17. Miktar Bildiren Adlar	225
2.2.18. Zaman Adları	225
2.2.19. Yön Adları	225
2.2.20. Madenler ve Enerji Kaynakları Adları	226
2.2.21. Coğrafya ile İlgili Adlar	226
2.2.22. Gök Bilimi ile İlgili Adlar	226
2.2.23. Bilim ve Sanat ile İlgili Adlar	226
2.2.24. Kalıplaşmış Sözcükler	226
2.2.25. Terimler	226
2.2.25.1. Edebiyat ile İlgili Terimler	226
2.2.25.2. Müzikle İlgili Terimler	227
2.2.25.3. Tarih ile İlgili Terimler	227
2.2.25.4. Mantık ve Ruh Bilimi Terimleri	227
2.2.25.5. Felsefe Terimleri	227
2.2.25.6. Fizik - Kimya- Biyoloji Terimleri	227
2.2.25.7. Matematik Terimleri	228
2.2.25.8. Hukuk Terimleri	228
2.2.26. Eskimiş Sözcükler	228
2.2.27. Birleşik Adları	228
2.2.28. İnsanî Vasıf, Durum ve İnsanlık ile İlgili Adlar	228
2.2.29. Hareketlilik, Davranış İfade Eden Adlar	229

2.2.30. İrade, Düşünce Bildiren Adlar	229
2.2.31. Duygu İfade Eden Adlar	229
2.2.32. Zamirler	229
2.2.33. Zarflar	229
2.2.34. Sıfatlar	230
2.2.34.1. Niteleme Sıfatları	230
2.2.34.2. Renk Olan Sıfatlar	231
2.2.34.3. Miktar Bildiren Sıfatlar	231
2.2.35. Ünlemler (Saygı, İstek, Seslenme, Şaşkınlık, Merak, Onama Sözleri)	231
2.2.36. Bağlaçlar	231
2.2.37. Edatlar	231
SONUÇ	233
KAYNAKÇA	237
ÖZ GEÇMİŞ	241

KISALTMALAR

a.	: ad	İng.	: İngilizce
alay	: alay yollu	İsp.	: İspanyolca
Alm.	: Almanca	İt.	: İtalyanca
anat.	: anatomi	jeol.	: jeoloji
Ar.	: Arapça	kaba	: kaba konuşmada
argo	: argo söz	kim.	: kimya
ask.	: askerlik	Lat.	: Latince
bağ.	: bağlaç	-le	: -ile edatıyla kullanılan fiil
bit. b.	: bitki bilimi	Mac.	: Macarca
biy.	: biyoloji	man.	: mantık
bk.	: bakımız	mat.	: matematik
coğ.	: coğrafya	mdn.	: madencilik
ç.	: çokluk	mec.	: mecaz
db.	: dil bilgisi	mim.	: mimarlık
-de	: -de durum ekiyle kullanılan fiil	müz.	: müzik
den.	: denizcilik	nsz	: nesne almayan fiil
-den	: (-den) durum ekiyle kullanılan fiil	öz.	: özel
dil b.	: dil bilimi	ruh b.	: ruh bilimi
din b.	: din bilimi	Rum.	: Rumca
e.	: edat	sf.	: sıfat
-e	: (-e) durum ekiyle kullanılan fiil	sin.	: sinema
ed.	: edebiyat	sp.	: spor
eğt.	: eğitim bilimi	T.	: Türkçe
ekon.	: ekonomi	tar.	: tarih
esk.	: eskimiş	tek.	: teknik
Far.	: Farsça	tıp	: tıp
fel.	: felsefe	tic.	: ticaret
fiz.	: fizik	tkz.	: teklifsiz konuşmada
Fr.	: Fransızca	ünl.	: ünl.
gök b.	: gök bilimi	vb.	: ve benzeri
hay.b.	: hayvan bilimi	yar.	: yardımcı fiil
hlk.	: halk ağzında	Yun.	: Yunanca
huk.	: hukuk	zf.	: zarf
-i	: (-i) durum ekiyle kullanılan fiil	zm.	: zamir

Taranan Eser Adlarının Kısaltmaları

İD: İnsanlığın Dirilişi

ÖZET

Bu çalışma Sezai Karakoç'un "İnsanlığın Dirilişi" adlı eseri taranarak meydana getirilmiş sözlük, dizin ve söz varlığını içeren metin-yazar sözlüğü türünde bir çalışmadır.

Çalışma; *Ön Söz, Kısaltmalar, Sözlüğün Kullanımı ile İlgili Açıklamalar, Sezai Karakoç'un Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri, Sözlük, Söz Varlığı, Sonuç ve Kaynakça* kısımlarından oluşmaktadır.

Çalışmamızın birinci kısmını *Sözlük Bölümü* oluşturmuş olup sözcüklerin karşılıkları TDK tarafından hazırlanan 2011 baskılı Türkçe Sözlük esas alınarak yazılmıştır. TDK tarafından hazırlanan 2011 baskılı Türkçe Sözlük'te anlamları olmayan sözcüklerin karşılıkları ise çeşitli kaynaklar taranarak bakılıp yazılmıştır. Diğer kaynaklarda tarandığı hâlde bulamadığımız anlamlar, tarafımızdan verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci kısmını ise *Söz Varlığı* bölümü oluşturmaktadır. Bu bölümde, yazarımızın dil hazinesinin tespiti yapılmış olup "Karakoç'un Kazandırdığı Sözcükler" adlı başlık, çalışmanın esasını oluşturmaktadır.

Sonuç kısmında ise yabancı sözcükleri kullanma oranı, en çok kullandığı sözcükler vb. tespit edilerek yazarın dil kullanımı ve önem verdiği kavramlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Sözlükler, Türkçenin tüm söz varlığını içine aldığından önemlidir. TDK tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük'ün daha kapsamlı bir hâle getirilmesi için sözlükte bulunmayan sözcükler eserlerden taranarak tespit edilmelidir. Bu da ancak sanatçı ve metin sözlükleri hazırlanarak mümkündür. Sanatçı ve metin sözlüklerinin ne kadar yetersiz olduğu düşünülünce yaptığımız çalışma bir kez daha önem kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sözlük, Söz Varlığı, Sanatçı-Metin Sözlüğü, Karakoç, İnsanlığın Dirilişi.

ABSTRACT

The study consists of the Pre-Word, Abbreviations, Explanations on the Use of the Dictionary, Sezai Karakoç's Life, Literary Personality and Works, Dictionary, Vocabulary, Conclusion and Bibliography.

The first part of the study was formed by the Dictionary Department and the equivalents of the words were written on the basis of the 2011 printed Turkish Dictionary prepared by TDK. In the 2011 Turkish Dictionary, which was prepared by TDK, the equivalents of the words without meaning were searched and written by scanning various sources. Meanings that we cannot find even though they are searched in other sources are given by us.

The second part of our study consists of the Vocabulary section. In this section, the language treasure of our author has been determined and the title "Words of Karakoç andır is the main basis of the study.

In the conclusion part, the rate of using foreign words, the most commonly used words etc. were determined.

The dictionaries are important because they include all the vocabulary of Turkish. In order to make the Turkish Dictionary prepared by TDK more comprehensive, the words that are not in the dictionary should be determined by scanning the works. This is only possible by preparing artist and text dictionaries. When we think about it, our work becomes more important once again.

Key Words: Dictionary, Vocabulary, Artist-Text Dictionary, Karakoç, Resurrection of Humanity.

SÖZLÜĞÜN KULLANIMI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Herhangi bir nesnenin veya kavramın adı olarak tanımlanan ve ‘sözlük birimi’ olarak adlandırılan söz ve söz öbekleri, bitişik veya ayrı yazılmasına bakılmaksızın madde başı yapılmıştır: **dağıtmak, anane vb.**

Bunlara ek olarak **bahşetmek, cezbetmek** gibi bitişik yazılan birleşik fiiller ile **böylelikle, alabildiğine** gibi kalıplaşmış biçimler de madde başı yapılmıştır.

Ülke, cami, enstitü, okul, kütüphane, il, ilçe, semt vb. adları madde başı yapılmıştır: **Fransa, Roma, vb.**

Özel adlar, kavim, boy, eser, gazete, dergi, savaş, parti, başkent vb. adları madde başı yapılmıştır: **Racine, Hacı Bayramı Veli, Ayasofya, Sultanahmed Cami, vb.**

Madde içinde ise *etmek, olmak, bırakmak, kalmak, yapmak, bulmak* vb. yardımcı fiillerle oluşturulup ayrı yazılan birleşik fiiller; deyimler; atasözleri; *gibi, kadar, üzere* vb.sözlerle oluşturulan kalıplaşmış biçimler yer almıştır: **ne kadar, ne ekersen onu biçersin, âdet olduğu üzere, ad vermek, dile gelmek vb.**

2. Madde başında her sözün dil bilgisindeki yeri ve fiilden önce gelen nesnelerin hangi tür eklerle kullanıldığı kısaltmalarla eğik olarak gösterilmiştir: *a. , sf. , e. , zf. , (-den),(-i),(nsz), zm.vb.*

3. Madde başında yer alan yabancı sözcüklerin hangi dilden geldiği ve geldiği dildeki orijinal şekli sözcüğün yanında belirtilmiştir:

Daire *Ar.dā'ire* Konut olarak kullanılan bir yapının bölümlerinden her biri, kat. **İD116**

4. Tek sözden veya bitişik yazılan sözcüklerden oluşan madde başlarında köken bilgisi ayrıntılı olarak gösterilirken ayrı yazılan birleşik sözcüklerde bu ilke uygulanmamıştır. Ayrıca Türkçe yapım ekleri ile oluşturulan yeni söz varlıklarının köken bilgilerinin verilmesine de gerek duyulmamıştır: **zamansızlık, zararlı vb.**

5.Madde başı sözler eğer herhangi bir bilim dalının veya alanının terimi ise bunlar kısaltma ile gösterilmiştir: *anat.*(anatomi), *coğ.*(coğrafya), *ed.*(edebiyat), *fiz.*(fizik), *kim.*(kimya), *sp.*(spor), *man.* (mantık) vb.

6.Maddelerin anlamlandırılmasında genellikle sözün en yaygın anlamına öncelik verilmiş; sonra mecazi anlam (*mec.*), daha sonra argo, alay, hakaret vb. anlamları yer almıştır. Ardından o sözün deyimleşmiş veya kalıplaşmış biçimleri anlamlarıyla sıralanmış; atasözleri de bu bölüm içinde verilmiştir.

ad *a.*Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam. **İD 15 ad vermek** başkasına ad verilmek. **İD 15**

7.Tezde yer alan sözcükler Sezai Karakoç'un "İnsanlığın Dirilişi" adlı eseri taranarak tespit edilmiştir. Her sözcük bir bir incelenmiş anlamı sözlüklerde olan sözcüklerin anlamı verilmiş, yanına hangi kitapta, hangi sayfada ve kaç kez geçtiği belirtilmiştir:

Kalkınma 1. *sf.* Mal, para, varlıkla ilgili olan. **İD 832. a.** Kalkınmak işi. **İD 85, 92**

9.Taranan eserlerde bazı sözcükler Arapça ses özelliklerine bağlı kalınarak kullanılmıştır.Bu durumda sözcük madde başı yapılmış, sözcüğün hangi kitapta, hangi sayfada geçtiği yanında belirtilmiş sözcüğün Türkçe ses özelliklerine göre olması gereken şekli (*doğ.*) diye yazıldıktan sonra yanında belirtilmiştir.

tâlimnâme(doğ.)talimname *a.ask.Ar.ta'lîm + Far.nâme*

10. Taranan eserlerde bazı ayrı yazılması gereken sözcükler bitişik, bazı bitişik yazılması gereken sözcükler ayrı, bazı sözcükler ise yanlış yazılmıştır. Bu gibi durumlarda alfabe sırası ile hazırlanan sözlükte sözcüğün bulunmasının kolay olması için madde başı olarak sözcüğün eserlerde kullanılan şekli alınmış, olması gereken şekil ise yine (*doğ.*) diye yazıldıktan sonra yanına yazılmıştır.Bazı sözcükler ise eserlerde hem bitişik hem de ayrı yazılmıştır.Bu durumda sözcüklerin doğru kullanımı da eserlerde geçtiği için alfabetik sırada sorun oluşturmayacağından her iki kullanım da madde başı yapılmış, sözcüklerin hangi kitapta, hangi sayfada geçtiği yanlarında belirtilmiş ancak yanlış yazılan sözcüklerde anlam verilmeyerek kaç numaralı maddeye gönderme yapıldığı da yanında belirtilerek doğru yazılmış olan şekline gönderme yapılmış ve anlam burada verilmiştir :

orada *zf.* Sözü edilen yerde. **İD**10,27,44

oraa. O yer. **İD** 49, 51

11. Metinlerde özel adların yalnızca en kapsamlı kullanıma anlam verilmiş, diğerlerine ayrıca anlam verilmeyip hangi sayfalarda geçtiği belirtilerek anlam verilen maddeye gönderme yapılmıştır.

Roma*öz. a.İtalya'nın başkenti* **İD**, 23, 24, 28, 29, 37, 65, 120, 123, 128,

12. Sözlükte göndermeler şu şekilde yapılmıştır:

a.Yaygın yanlışlar *bk.* kısaltması ile doğru biçimlerine gönderilmiştir: **ordan** (*doğ.*)**oradan** *bk.* oradan vb.

b.Birleşik sözcükler sözlükte ilk sözcüğüne göre alfabe sırasıyla yer almaktadır. Aranılan sözcük birleşik sözün ikinci veya üçüncü sözü olduğunda alfabe sırası ile hazırlanan sözlükte bulunması kolay değildir. Bir madde başı ile ilgili bütün söz varlığının gözler önüne serilmesi için birleşik sözleri ilgili maddenin sonunda ok (→) işaretinden sonra koyu ve eğik yazıyla gösterilmiştir:

→ *aşağı yukarı, az çok, bahsetmek*

13. Taranan eserlerde aynı anlama gelen fakat farklı şekilde ifade edilen sözcüklere farklı madde başlarında aynı anlam verilmiş, hangi sayfada kaç kere geçtiği yanlarında belirtilmiştir:

bağlı *sf.1. mec.* Bir kimseye, bir düşünceye, bir hatıraya saygı, aşk vb. duygularla bağlanan, sadık, tutkun.**İD** 61, 65, 67, 78, 83, 97 **2.** Bir bağ ile tutturulmuş olan **İD** 104, 126

GİRİŞ

SEZAI KARAKOÇ'UN HAYATI VE ESERLERİ

Muhammed Sezai Karakoç, nüfus kayıtlarına göre 22 Ocak 1933'te Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde dünyaya gelir. Anılarında, validesinden rivayetle 1933 yılının Mayıs ayının başlarında doğduğunu belirtmiştir. Nüfus kayıtlarında, doğum yeri olarak Osmaniye yazılmıştır. Osmaniye, o zamanlar Ergani'nin merkezine verilen isimmiş. Yani ilçenin genel adı Ergani, şehrin merkezi için geçerli olan isim de Osmaniye'dir. Adana'nın Osmaniye ilçesi ile karışmaması için resmî olarak kullanılmamasından dolayı bu isim zaman içinde unutulmuş, ilçe, Ergani olarak resmî kayıtlarda yerini almıştır¹. “Yıkılmışlıkların içine doğmuş. Çağın yıkılışı önce. Eski bir çağın kopa kopa gittiği, hayat tarzında büyük değişikliklerin yaşandığı, insanların bocaladıkları bir dönemde. Çağ değişiyor ve heyecandan çok, yıkım bırakıyor bu değişim. Bir başka yıkılış; büyük devletin yıkılışı. Uzun süre yaşayan devletin, uzun süren yıkılışının sonu. Devletle birlikte geleneksel hayatın yıkılışı. Toplumun yıkılışı. Savaşın ve değişimin tökezlettiği hayat. Üçüncü yıkılış; tarihî Ergani'nin yıkılışı. Bu yıkılışa şahit olanların kurduğu yeni, korunmasız, çıplak Ergani. Şeyh Sait isyanı sonucunda binlerce yıldır biriktirdiklerini bırakarak Karacadağ'ın sırtından eteklerine inen Ergani. Zülküfül makamının kanatları altındaki Ergani².” Babası üç erkek kardeşin en küçüğü olan Yasin Efendi, orta halli bir tüccardır. Ömrünce ticaretle uğraşan ve buradan kazandıklarıyla maişetini temin eden Yasin Efendi, 1963 yılında 74 yaşındayken vefat etmiştir³. Annesi Emine Hanım, nüfus memuru olan Ahmet Efendi'nin kızıdır. Aile reisinin görevi gereği, aile, bazı ilçeleri dolaşmış, mukim bir hayat sürememiştir. Emine Hanım, 1957 yılında 52 yaşındayken vefat etmiştir⁴.

Çocukluğu, babasının işi sebebiyle Ergani, Maden ve Piran'da geçti. 1938 Yılında Ergani'de üç ay kadar ilkokul öncesi ihtiyat sınıfına devam eden Sezai Karakoç, altı yaşındayken ilkokula başladı. 1939 güzünden 1940 yazına kadar Piran'da (şimdiki Dicle) kaldığı için, ilkokul ikinci sınıfı orada okumuş, tekrar

¹Turan Karataş, “Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç”, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1998, s. 19

²İsmail Sert, “Yıldırım Aydınlığında Bir Ağaç Olarak Şair”, Hece Dergisi, Bir Uygarlık Tasarımı Olarak Diriliş Özel Sayısı/73, Ocak 2003, s. 325

³Turan Karataş, a.g.e. , s. 19

⁴Turan Karataş, a.g.e. , s. 22

ailenin Ergani'ye dönmesi üzerine ilkokulu 1944 yılında Ergani'de tamamlamıştır⁵. O yıl parasız yatılı okuyabilmek için sınava girmek üzere Diyarbakır'a gider. Diyarbakır'ı sever. "*Diyarbakır sanki ruhumun şehri gibiydi.*" der. Parasız yatılı olarak Maraş'taki yatılı ortaokulu kazanır: Yani 'leyli meccani' öğrencisi olur. Onun hayatında Maraş, kendi ifadesiyle çocuk yüreğinin ateş aldığı, gençliğinin ve düşüncesinin alevlendiği yerdir⁶. Pansiyonda kaldığı o günlerde evden götürdüğü kitaplarla Arapça ve Farsça çalışmış, ayrıca Tanzimat ve Meşrutiyet yazarlarını; Mehmet Akif, Süleyman Nazif, Abdülhak Hamid'in eserlerini okumuştur⁷. Ortaokula devam ettiği yıllarda, iki dayısını yitirir Karakoç, böylece ilk defa ölümün acı ve gerçek yüzüyle tanışmıştır. "*Ölüm, ailemizin üzerine sanki siyahşalını atmıştı. Hüzün süreklince ruhumuza sinmişti.*" cümleleriyle özetlediği bu duygu, bir daha onun ruhunu terk etmeyecektir⁸. Üç yıl boyunca okul döneminde Maraş'ta, yaz tatillerinde Ergani'dedir. Okuma yelpazesi sürekli genişlemektedir. Mesela Attar'ın Pendnamesini okur. Son sayfasına, kitaptan etkilenişini, geleceğin şair adayı olarak şu notu düşmüştür;

Bu kitap cennete girmek için anahtar veriyor

Güzel ahlak, iyi huy, terbiye, hem ar veriyor.

*Bize insan olmanın pendini Attar veriyor.*⁹

Maraş'ta ortaokul öğrencisiyken gördüğü bir afiş yazısı, onun kafasını allak bullak etmiştir. Daha ortaokul sıralarında yatılı bir öğrenci iken, okulun paydos olduğu bir saatte, okuldan çıkmış, kent içinde gezindiği esnada birden bir duvar afişi üzerinde gördüğü bir slogan (veya slogan gibi bir bildiri) onu can evinden yakalamıştır. Gördüğü tanıtım ibaresinde Büyük Doğu'nun "Nâr(-i)Beyza" halinde çıkacağı yazılıdır. Heyecanla derginin çıkmasını bekler. Bu bekleme esnasında, bu ibare onun kafasında büyür, zenginleşir, çoğalır. Daha, Büyük Doğu dergisini görmeden, tanıtım bildirisindeki ibare onun vurulmasına yetmiştir. Çünkü o, bir fikre salt fikir olarak bakmıyor, onun şair kafası ve imge dünyası, kafasında Büyük Doğu'nun, Büyük Doğu'dan farklı bir imgesini çoktan hâsıl etmiştir. Sonra dergi çıkar. Haftalık derginin her sayısını, satır satır okur, sindirir, kafasına yerleş-

---

⁵Turan Karataş, a.g.e. , s. 23

⁶İsmail Sert, a.g.m. , s. 327

⁷İsmail Sert, a.g.m. , s. 327

⁸Turan Karataş, a.g.e. , s. 40

⁹İsmail Sert, a.g.m. , s. 327

tirir. O tarihte henüz on üç, on dört yaşlarındadır. Ama kafası, rüştünü çoktan kanıtlamıştır.¹⁰

Ruhunun aradığı fikri, duruşu adeta Büyük Doğu’da bulmuş ve geleceğin büyük mütefekkeri, Büyük Doğu’yu fikirlerinin temel taşlarından biri olarak zihnine oturtmuştur. Dergiye o kadar bağlanmış ve sahiplenmiştir ki, okul müdürü bu durumdan son derece rahatsızlık duymuştur. Ve mezun olduğu gün, müdür yanına çağırır: “*Sen vatan hainisin, zaten seni geç anladım.*” der. Bu söze canı sıkılır ve müdüre şu cevabı verir: “*Eğer geç anlasaydınız beis yoktu,hiç anlamadığınızınlaşıyor.*”¹¹

1947 Yılında ortaokulu bitirip Gaziantep’te lise öğrenimine başlar. Lisede ders dışında bu kez Batı edebiyatına açılmıştır. Shakespeare’in bütün piyeslerini, Duhamel’in Nimetleri’ni ve daha birçok klasiği lise birden itibaren hızla okumaya başlar¹². Dur durak bilmeden okuyan ve bir ideali olan bu genç, yine bu yıllarda Büyük Doğu ciltlerinin tamamını okuma fırsatı da bulur. Bir hastalık sebebiyle revirde yattığı sırada, okulda yarı açık, depo gibi bir yerde, bir oda dolusu dergi keşfeder. O yılların ve daha önceki yılların dergi koleksiyonlarını (Ülkü, İnsan, Oluş, Varlık, İstanbul vb.) karıştırma fırsatını ele geçirmiştir. Böylece, oldukça iyi bir dergikültürü edinir, daha doğrusu dergiler hakkındaki malumatını zenginleştirir.¹³

Lise birinci sınıfın sonunda ağabeyi ölür. Genç Sezai’nin o günlerdeki ruh halini şu cümlelerde yakalamak mümkündür. “*Yoksulluk, harp yıllarının getirdiği sıkıntılar, rejimin dine karşı tutumu, ülkenin içinde bulunduğu genel yoksulluk ve umutsuzluk, ortaokul ve lisede müdürlerin (...) davranışları ve sözleri, ailemizden olan ölümlere bir de küçük ağabeyimin ölmesinin eklenmesi, sürekli bir hüznü yüreğime konuk olmasına sebep oldu. Ve bu bende bir nevi tabiat haline geldi*”¹⁴. Lisede sıra arkadaşı olan şair Seyfettin Başçılar, o yıllara dair hatırladıklarını şöyle nakleder: “*... Gaziantep Lisesi’ne verilmişim. Ön sırada oturan ufacak bir öğrenciyi gösterdiler. Müthiş edebiyatı var, Erganilidir, Maraş Ortaokulundan gelme. Hep 9-10 alıyor. Bu, lisede üç yıl beraber okuduğumuz, sınıfımızın en zeki-*

¹⁰Rasim Özdenören, “Sezai Karakoç Bir Entelektüelin Profili” , Hece Dergisi, Bir Uygarlık Tasarımı Olarak Diriliş Özel Sayısı/73, Ocak 2003, s. 342

¹¹İsmail Sert, a.g.m. , s. 329

¹²Ahmet Tahan, “Hatıralarının Işığında Sezai Karakoç’un Hayatı” , Yedi İklim Dergisi, Sezai Karakoç Özel Sayısı/44-45, Kasım-Aralık 1993, s. 121

¹³Turan Karataş, a.g.e. s. 42

¹⁴Turan Karataş, a.g.e. s. 42-43

öğrencilerinden bir olan Sezai Karakoç'tu. İlk yıl pek samimi olmadık. İkinci yıl iyiahbab olduk. Üçüncü yıl hep bir sırada oturduk. Sezai'nin zaman zaman canı sıkılırve kızdığı olurdu. O zaman 'dehanın belirtileri' diye kızdırırdım onu. Bir iki defaküsüp başka sıralara kaçtı. Oraya da gider 'dehanın alameti' derdim. Sezai güler vekalkıp la havle çekerek yerine gelirdi.”¹⁵

Lise üçüncü sınıfa geldiğinde önünde edebiyat ve fen olmak üzere iki şube alternatifi vardır. Aslında onun iki alandaki dersleri de iyidir. Matematik hocası, yazılarını okuyunca matematiğinin o kadar iyi olmasına rağmen onu edebiyata yönlendirir. O ise bundan alınır: “*Ne demek istiyorsunuz hocam, matematiğim kötü mü?*” Fen şubesine yazılmayı kafasına koymuşsa da, edebiyat öğretmeni ona sormadan onun adına tercihini yapar. Şubesi, ‘edebiyat’ olur¹⁶. Lise üçüncü sınıfta artık şiir yazmaktadır. Bir gün, kendini denemek üzere Büyük Doğu’ya ‘Mehmet Leventoğlu’ imzasıyla, ‘*Sabır*’ başlıklı bir şiir gönderir. Şiiri, ‘*Bu şiir gönderilen üç yüz şiir arasından seçilmiştir.*’ notuyla birlikte yayımlanır. Kitaplarında yer vermediği bu şiirin, aklında kaldığı kadarını hatıralarına almıştır.

Yeter

Bunca sabır

Kır

Hududu

Mehmedim!

Kader

Dokudu

Kilim;

Ser

Odaya!

İlim:

merdiven daya

çık aya

İman:

al eline bastonu

sonu

---

¹⁵Turan Karataş, a.g.e. s. 46-47

¹⁶İsmail Sert, a.g.m. , s. 329

sonsuzu yürü
sürü sürü
putları kıra kıra
var (Var)a.¹⁷

Yine o yılda Gaziantep'te yeni yayımlanmaya başlayan **Dernek** isimli bir dergide Mehmet Leventoğlu imzasıyla bir mensur şiiri yayımlanır. Böylece ilk yazısı ve şiiri lise sonunda yayımlanmış olur.¹⁸ Liseyi, dört temel dersten (edebiyat, kompozisyon, matematik ve tarih) tam not (10) alarak bitirir. Bitirme imtihanları öncesinde yarım numara eksik yüzünden derecesi pekiyi değil iyi olur. Müdür bu durumu izah ederken der ki: “*Hep odergi(Büyük Doğu) yok mu, o çıktığı için böyle oldu.*” O ise gülümseyerek cevaplar:

“-*Belki çıktığı için değil, kapandığı için...*”¹⁹ Ve 1950'de Gaziantep Lisesi'nden mezun olur.²⁰ Liseyi bitirdikten sonra, Felsefe okumak istediği için İstanbul'a gider.²¹ Babası ise Ankara'ya gitmesini, imkân bulursa İlahiyat Fakültesinde okumasını, yoksa Siyasal Bilgiler Fakültesi imtihanlarına girmesini istemektedir. Kendi koyduğu ‘babasının rızası olmadan hiçbir şey yapmamak’ ilkesine uyarak önce İlahiyat Fakültesine yönelir. Ancak, orada burslu okuma imkânı olmadığı için SBF imtihanlarına girer. İmtihanlar bitince, sonuçların gelmesini beklemek üzere, İstanbul'a gider. İstanbul'a vardığında ilk gittiği yer Büyük Doğu dergisi olmuştur.²²

Büyük Doğu'yu ziyarete gittiğinde, derginin çalışma salonunda çalışanlara, kapıda durup sağ elini yukarıya kaldırarak: “Selâm size!” diye selâm verir. Ve onlardan da ellerini kaldırarak: “Size selâm!” diye cevap vermelerini bekler fakat orada çalışanlar, bu genç adamın, kendine mahsus Büyük Doğu selamı verdiğinin farkında bile olmamışlardır. Bu tecrübe onu sükût u hayale uğratmış olsa da soyut dünyada işe yarayan fikstürlemelerden ibaret bir keyfiyet değildir; fikrin hayata geçirilmesi de önem taşır anlayışının oluşmasında etkili rol oynamıştır.²³ Bu dönemde dergide çalışır ve bu arada üstadı olarak gördüğü Necip Fazıl Kısakürek ile

¹⁷İsmail Sert, a.g.m. , s. 329

¹⁸Ahmet Tahan, a.g.m. , s. 121

¹⁹İsmail Sert, a.g.m. , s. 330

²⁰Turan Karataş, a.g.e. , s. 21

²¹Turan Karataş, a.g.e. , s. 21

²²İsmail Sert, a.g.m. , s. 330

²³Rasim Özdenören, a.g.m. , s. 341,342

tanıştır. SBF imtihanlarını 13. olarak kazanır. Hiçbir meslek düşüncesi olmadığı gibi şair, yazar olmak gibi bir hedefi de yoktur. Kararını verir: ‘sınıf geçecek kadar ders çalışmak, tüm ağırlığı sosyolojiye vermek.’ Sosyoloji hocası aslında Marksist bir iktisatçı olan Sadun Aren’dir. Aren, Sınıfta bir tartışma olduğunda da mutlaka “*Bir de Karakoç’un fikrini alalım.*” der. Aslında SBF planında hiç olmayan bir okuldur. Buna rağmen bu okulu neden seçtiğinin izahını şöyle yapar: “*İnsanoğlunun planladığı ile kaderin planladığı hayat, ne kadar da farklı. İnsan, bir amaç çiziyor kendisine ve kestirmeden ona ulaşmak istiyor. Oysayol çok uzun, dolambaçlı, pürüzlü ve dikenlerle dolu.*”²⁴

Sınıf arkadaşı Cemal Süreya’dır. Onun için Cemal Süreya, birçok konuyu konuşabildiği, zeki ve yetenekli bir arkadaştır. Şiir anlayışları ve mizaçları çok farklı olsa da arkadaşlıklarını sürdürürler. O, hep içe dönüktür. Cemal Süreya ise beğendiği bir dizeyi, ‘bu benim olsun.’ diyerek ondan isteyecek kadar cüretkârdır. Aldığı, kullandığı da olmuştur. Açıkçası; ‘yan yana akan, ancak birbirine karışmayan iki su’ gibidirler. Okulda Cemal Süreya’dan başka arkadaşları olsa da asıl beraberlikleri dışarıda, Büyük Doğu dergisi çevresindedir.²⁵ 1952 güzü ile 1953 yılı bir yandan fakültenin üçüncü yılına devam etmek, öte yandan 1953 Şubatından itibaren hapisanede bulunan Necip Fazıl’ı ziyaret etmekle dolu olarak geçer. (Necip Fazıl Kısakürek o dönem meşhur Malatya davasının sanığıdır.) İki yıl boyunca yeterli olan burs artık kâfi gelmez. Bu bakımdan Ankara’da kalıp üstadı yalnız bırakmamak, bir isteği olursa yerine getirmek, ziyaret etmek için iş bulması gerektiğini düşünerek, bir işe girer. Yoğun çalışır, tatil günleri de Üstad’ı ziyarete gider. Diğer zamanlarında da kitap okur. 1953 yılı kışı, baharı ve güzü Necip Fazıl Bey’i hapisanede ziyaret etmek, fakültede yeni şiirler yazmakla geçer. “Şehrazat, Karaçay’ın Türküsü, Danseden İki Kardeş, Kar Şiiri gibi şiirler 1953 yılı kışının mahsülü. Baharda ise Şahdamar ve İp isimli iki şiir yazar. Yazın ise SBF derneğinde Makas adlı uzun şiirini ve bir cumartesi öğle sonrasının can sıkıntısını konu alan “Payıma Düşen Cumartesi” adlı şiirini yazar. Ankara’da Gaziantep Lisesinden gelen çeşitli fakülte öğrencileri tarafından çıkarılan Akpınar adlı dergiye kültür ve sanat hareketlerini yazar.²⁶ Ama “yüreği üzüntüler ve umutsuzluklarla doludur.” Bir şiirinde de işaret ettiği gibi: “*Gençlikte birliktegezdiğin/Taşdığın*

²⁴İsmail Sert, a.g.m. s. 330

²⁵İsmail Sert, a.g.m. s. 330-331

²⁶Ahmet Tahan, a.g.m. , s. 121

*umutsuzlukla birlikte.”²⁷ Sezai Karakoç, 1954 Yılı'nın yaz mevsiminin ilk günlerinde fakülte son sınıftadır. Bu günlerde Büyük Doğu yeniden çıkmaya başlamıştır. Necip Fazıl, Karakoç'tan, İstanbul'a gelip dergide kendisine yardım etmesini ister. Hâlbuki haziran imtihanları yaklaşmıştır. Karakoç, imtihanlara girmeyip “Üstadi”nın bu sözü üzerine İstanbul'a gider. Necip Fazıl'ların ailece oturdukları Feneryolu'ndaki köşkte kalır. Köşkün kütüphanesinde yatıp kalkar. Kısa bir süre sonra dergi kapandığı için, Ergani'ye gider ve yaz tatilinin geri kalan süresini memleketinde geçirir. Eylül'de Ankara'ya gelip bütünleme sınavlarına girer. Hepsi de iyi geçmiştir. Ancak, bir aksilik sonucu Türk Vergi Kanunları ve Tatbikatı dersinden sınıfta kalır. Bu olay onu çok üzer, çünkü bir yılı boşu boşuna ziyan olmuştur. İlk defa başarısızlığın acısını tadar. O günkü duygularını, yenilginin acısını, hatıralarında şöyle yazar: “ *Bualışık olmadığım tat, bana verdiği azap ve ızdırıp, utanç ve çileyle, ruhumun belki degurur çizgisi içinde geçecek yazgısını değiştirecek bir kader darbesi ya da lütuf oldu.Hep yenenlerin duygusunu paylaşacak olmaktan kurtulup, yenilenlerin duygusunu dane demek olduğunu anlamış oldum.*”²⁸*

Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin malî şubesinde 1955 Eylülünde mezun olan Sezai Karakoç, artık hayatının fırtınalı ve önemli bir dönemini geride bırakmış olarak yeni bir geçiş döneminin eşğine adım atmıştır. İyice belirginleşen şair kişiliği ve olgunlaşan düşünceleriyle, Yüksel Peker'in dediği gibi: “Sur sesiyle birlikte diriliş havarileri/ Sonsuz atlarıyla ufuklarda görünür” artık.²⁹ Mezun olduktan sonra, mecburî hizmetinin de icbarıyla 30 Kasım 1955 yılında Maliye Bakanlığı'nda göreve başlar. İlk görevi Hazine Genel Müdürlüğü Dış Tediye Muvazenesi bölümünde olur. Bakanlıktaki bu memuriyetin bir istikbal vâdetmediği gerekçesiyle maliye müfettişi yardımcılığı sınavına girer. İmtihani kazanıp 11 Ocak 1956'da adı geçen göreve başlar. Karakoç, 3 Şubat 1959'da İstanbul'da gelirler kontrolörü oldu. Bu yılın sonlarında bir ara Ankara'ya çağrıldı ve Yeğenbey Vergi Dairesi'nde çalışmış ve tekrar İstanbul'daki vergi kontrolörlüğü görevine dönmüştür. Görevi gereği çıktığı turneler sayesinde Anadolu'yu gezme ve tanıma imkânına sahip olur.³⁰ 1960-1961 yıllarında askerlik hizmetini, yedek subay olarak Ağrı'da tamamlar. (Silah altına alınma: 1.7.1960, yedek teğmen rütbesiyle terhis:

²⁷Turan Karataş, a.g.e. , s. 54

²⁸Turan Karataş, a.g.e., s. 59-60

²⁹Turan Karataş, a.g.e. s. 61

³⁰Turan Karataş, a.g.e. , s. 21

30.12.1961) Askerlik sonrası eski memuriyetine devam eder ancak, 21 Haziran 1965'te istifa ederek resmî görevinden ayrılır. 1971 yılında, tekrar bakanlıktaki görevine döner ve gelirler kontrolörü olur. Daha sonra Gelirler Genel Müdürlüğü İdarî Davalar Müşavirliği görevini yürütür. Bu sırada tayinini İstanbul'a aldırmanınca, devlet memuriyetinden tekrar istifa eden Karakoç 1973 yılından bugüne, hiçbir resmî görev almamıştır.³¹

17 Ekim 1967'de, "İslam'ın Dirilişi" adlı kitabı mahkeme kararıyla toplatılır. Ertesi gün, haber Bugün gazetesinin manşetinde "*Müslümanlara Fikir ve Vicdan*

Hürriyeti Yok mu?" başlığıyla yer alır. Gazetenin yorumuna göre "S. Karakoç'un kitabı bilirkişilerin hışmına uğramış" ve toplatılmıştır. Gazete, olayı kamuoyuna duyurmakla kalmamış sonraki nüshalarında bir de anket yayımlamıştır. "Sezai Karakoç'un son eseri için ne diyorlar?" başlığıyla 24, 25, 26 Ekim 1967 tarihlerinde üç gün arka arkaya yayımlanan ankette birçok insanın görüşüne yer verilmiştir. Bu kişiler içinde, o dönemin ve sonraki dönemlerin meşhur simaları da vardır.³² Konuyla ilgili olarak, en kayda değer, en hacimli, tabir yerindeyse en ateşli yazıyı Prof. Dr. Osman Turan kaleme almıştır. "İslamın Dirilişi" ve "Bilmez Kişiler" başlıklı yazı, 5 Kasım 1967 tarihli Yeni İstanbul gazetesinde başmakale olarak yayımlanır. Karakoç'un dediğine göre, İslâmın Dirilişi davasına tesir ediyor diye, bu yazısı sebebiyle Osman Turan hakkında dava açılmıştır. Prof. Dr. Turan, yazısında daha çok, eser hakkında yazılan bilirkişi raporu üzerinde durur; bilirkişi konumundaki profesörleri eleştirir. Eserin değil, profesörlere ait raporun ve ona dayanan kararın hem laikliğe, hem de fikir hürriyetine aykırı bulunduğunu vurgulayan Osman Turan, "*laiklikle hiçbir münasebeti bulunmayan böyle garip bir hükmün verileceğini ve bu kadar hakikate aykırı bir harekete cesaret edilebileceğini asla düşünmüyorduk*" der.³³

İslâmın Dirilişi davasına sonradan Yazılar kitabı davası da eklenir. 1967 yılında başlayan bu davalar uzun yıllar sürer.³⁴ Bu sebeple, Karakoç, mahkemelerde bulunmak için İstanbul'a gidip gelmektedir. Sonunda, Karakoç'a İslamın

³¹Turan Karataş, a.g.e. , s. 22

³²Turan Karataş, a.g.e. , s. 93-94

³³Turan Karataş, a.g.e. , s. 95

³⁴Turan Karataş, a.g.e. , s. 96

Diriliş davasında bir yıl, bir ay on gün mahkûmiyet; bir yıl da sürgün cezası verilir. Yazılar davasında da altı ay hapis cezasına çarptırılır. Ancak, bu ceza paraya çevrilir ve tecil eder. Mahkeme kararı Karakoç'a tebliğ edilmemiştir. İstanbul'da, Ergani'de daha başka yerlerde aranmaktadır, O ise Ankara'da memuriyete devam etmektedir.

Karakoç için verilen bu mahkûmiyet ve sürgün cezaları, kendisine tebliğ edilmediği için, birkaç yıl sürüncemede kalmış ve nihayet 1974'teki genel afila ortadan kalkmıştır.³⁵

Sezai Karakoç'un hayatında ayrı bir yere sahip olan çok önemli bir faktör daha vardır şüphesiz: Diriliş dergisi. Başta Büyük Doğu olmak üzere, birçok dergide gerek şiir, gerek düşünce yazılarıyla İslâm aydınına ve dolayısıyla İslâm toplumuna fikirlerini ulaştırmaya çalışmışsa da, gerçekleştirmek istediği diriliş düşüncesi, O'nu yeni bir dergi çıkarmaya itmiştir. Nitekim Diriliş dergisini çıkarma amacını: *“Yeni bir nesilyetiştirmek, bunun için de fikrî, edebî ve değişik mevzuları yeniden ele almak; bütün bunlara yeni bir bakış açısı getirmek, başka bir açıdan değerlendirmek”* sözleriyle ifade etmektedir.³⁶ Çünkü *“kısa vadeli çalışmaların, muhalefete ve komünistlere çatismakla yetinmenin fazla bir fayda vermeyeceğini düşünür. Ve böylece, bir düşünce ve edebiyat dergisiyle yeni bir hareketin başlatılması gerektiği”ne kanaat getirerek Diriliş dergisini çıkarmaya başlar.”*³⁷

Sezai Karakoç dergi düşüncesini bir başka hatırasında şöyle dile getiriyordu:

*“Yeni bir nesil gelmişti. Ortam otuz yıl öncesine göre çok değişmiştir. Düşünüşte bir tazelenme ve yenilenmeye ihtiyaç vardı. Yeni bir dil gerekliydi. Bir süredir daldığım metafizik düşünceler de kendini ifade için beni zorluyordu. Bu fevkalade şartlar içinde doğdu Diriliş.”*³⁸

Diriliş dergisi işte bu amaçla yayın hayatına başlamış ve kimi zaman aylık dergi, kimi zaman haftalık ve bazen de günlük gazete olarak yedi evre, toplam 396 sayı neşredilmiştir.

Sezai Karakoç, mütefekkir ve şair kimliğinin yanında ayrıca bir siyasetçidir. Birincisi 1990-1997 yıllarını kapsayan “Diriliş Partisi”, ikincisi 2007'den günümüze kadar devam eden “Yüce Diriliş Partisi” olmak üzere, iki parti kurmuştur.

³⁵Turan Karataş, a.g.e. , s. 102

³⁶Turan Karataş, a.g.e. , s. 178

³⁷İlyas Dirin, “Diriliş Dergisi”, Hece Dergisi Diriliş Özel Sayısı/73, Ocak 2003, s. 386

³⁸Turan Karataş, a.g.e. s. 180

Sezai Karakoç'un şekillendirdiği düşüncelerin temelinde toplum vardır ve düşüncelerini topluma anlatmanın etkili yollarından biri de şüphesiz siyasettir. Topluma Diriliş aksiyonunu adeta siyasetle taşımak istemiş ve toplumu dinamik tutmanın en önemli yollarından biri olan siyaseti de yine temelde Diriliş fikrini yaymak için bir araç olarak kullanmıştır. Yaptığı bütün çalışmalar gibi siyaseti de İslâm'a hizmet etmek amacıyla yapar. Bunu şöyle ifade eder: “*Politika, insana ve eşyaya, imâni nakşetmeylem ve direnişi demektir gözümde.*”³⁹

Şair, yazar, mütefekkir, siyasetçi, bu kimliklerin hiçbirini İslâm kimliğinin önüne geçirmeyecek bir tutum sergiler. Bu vasıflar, ancak İslâmıla yoğrulursa bir kimlik kazanabilirler düşüncesindedir. Ve siyaset onun düşüncesinde bir okuldur adeta. Bu okulun idealini şöyle açıklar: “*Siyasî hayat, liderler için olduğu kadar, halk için de bir okul olmalıdır. Sürekli bir öğrenim ve öğretim, siyasî hayatın can damarı gibi kabul edilmelidir herkesçe. Yönetimden ve partilerden halka, halk-tanda partilere karşılıklı bir düşünce ve görüş akışı, bilgi aktarımı, siyasî hayatın muhtaç olduğu ortamı hazırlayacaktır.*”⁴⁰ O gerek dergi, gerek parti ve gerek yayınevine verilmiş olsun, her halükârda Diriliş ismini her zaman İslâm Milletinin dirilişine bir atıfta bulunmak üzere kullanmıştır.

Eserleri

Sezai Karakoç'un eserleri içerisinde, sayısal çoğunluk düşünce kitaplarına aittir. Bu başlık altında topladığı yirmi altı kitabı bulunmaktadır. Bu kitapların genel muhtevasını oluşturan kavramlar; İslâm, Medeniyet ve Batı'dır demek kanaatimizce yerinde olacaktır. Kitaplarında bu kavramları temel alıyor derken kısır bir döngü içerisinde, sürekli aynı şeyin tekrarlandığı anlaşılmalıdır. Burada kastettiğimiz şey; her kitabında, temel kavramlar sabit olmakla beraber, bu kavramlara dair neredeyse tüm detayları kendi fikri çerçevesinde sunarak okuyucuyu düşünce planında daha derine indirmektedir demek istiyoruz.

Mesela, 'Diriliş' kavramı birçok yazısının hem başlığını oluşturmakta hem de yazılarının birçoğunda karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramı her ne kadar özel anlamıyla kullansa da en nihayetinde, Diriliş kavramı onda, İslâm inancının bir parçası ve doğal olarak İslâm kavramının muhtevasını ifade eder.

Bu alanda yazdığı kitaplar şunlardır;

³⁹Sezai Karakoç, “Diriliş Neslinin Âmentüsü” Diriliş Yayınları, İstanbul 2012, s,19

⁴⁰Sezai Karakoç, “Çağ Ve İlham IV Kuruluş” Diriliş Yayınları, İstanbul 2012, s,78 79

1. Ruhun DiriliŖi
2. Kıyamet AŖısı
3. İslâm
4. Yitik Cennet
5. İnsanlığın DiriliŖi
6. İslâmın DiriliŖi
7. Makamda
8. DiriliŖ MuŖtusu
9. Çağ ve İlham I – Metafizik Gerilim Ŗartı
10. Çağ ve İlham II – Sevgi Devrimi
11. Çağ ve İlham III – Yazgı SeçiŖi
12. Çağ ve İlham IV – KuruluŖ
13. İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü
14. DiriliŖ Neslinin Âmentüsü
15. Düşünceler I – Kavramlar
16. Düşünceler II – Kurumlar
17. Gün Dönümü
18. DiriliŖin Çevresinde
19. Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I- Perde Devrildiği An
20. Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II- DiriliŖ Ŗoku
21. Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III
22. Yapı TaŖları ve Kaderimizin Çağrısı I- BaŖyazılar
23. Yapı TaŖları ve Kaderimizin Çağrısı II- BaŖyazılar
24. UnutuŖ ve Hatırlayış
25. Varolma SavaŖı
26. Samanyolunda Ziyafet

Sezai Karakoç, toplamda on Ŗiir kitabı kalem almıŖtır. Ŗiirlerinde de düşünceinde olduğu gibi geleneğin izleri yoğun Ŗekilde hissedilir. O kendi dönemi içerisinde, hem bir gelenek Ŗairidir hem de bir gelecek Ŗairi. Onun Ŗiirlerini yazmaya baŖladıđı dönem her alanda olduğu gibi, Ŗiirde de geleneğin yok sayıldığı, her yönüyle olumsuz görüldüğu, yeniyle kaynaŖması mümkün olmayan ve zaten gerek de duyulmayan bir bakış açısıyla karşılanmaktaydı. Oysa Ŗiir, hangi top-

lumda olursa olsun, kültürün en temel ve vazgeçilmez öğelerinin başında gelir. Hele ki, bizim, yani Doğu kültürünün, gelenek şiiriyle bağlarının koparılarak tamamen yeni bir dönemden başlatılmaya çalışılması neredeyse imkânsızdır.

Bu alanda yazdığı kitaplar şunlardır:

1. Şiirler I – Monna Rosa
2. Şiirler II – Şahdamar/Körfez/Sesler
3. Şiirler III – Hızırla Kırk Saat
4. Şiirler IV – Tahanın Kitabı/Gül Muştusu
5. Şiirler V – Zamana Adanmış Sözler
6. Şiirler VI – Ayınler/Çeşmeler
7. Şiirler VII – Leyla ile Mecnun
8. Şiirler VIII – Ateş Dansı
9. Şiirler IX – Alın Yazısı Saati
10. Gün Doğmadan (Şiirlerin Toplu Basımı)

Karakoç'un Çeviri Eserleri

1. İslâmın Şiir Anıtlarından
2. Batı Şiirlerinden
3. Çağdaş Batı Düşüncesinden

Karakoç'un Hikâye Eserleri

1. Hikâyeler I – Meydan Ortaya Çıktığında
2. Hikâyeler II – Portreler

Sezai Karakoç'un günlük yazıları, "Farklar", "Sütun", "Sûr" ve "Gün Saati" olmak üzere toplam dört cilt halinde Diriliş yayınları tarafında basılmıştır.

1. Günlük Yazılar I – Farklar
2. Günlük Yazılar II – Sütun
3. Günlük Yazılar III – Sûr
4. Günlük Yazılar IV – Gün Saati

Söyleşi ve konferans başlığı altında tasnif edilecek eserleri vardır. Diğer 3 kitap Sezai Karakoç'un konferans ve meydan konuşmalarından oluşurken, "Tarihin Yol Ağzında" isimli eseri, iki röportajdan meydana gelmiştir.

1. TarihinYol Ağzında
2. Çıkış Yolu I – Ülkemizin Geleceği
3. Çıkış Yolu II – Medeniyetimizin Dirilişi
4. Çıkış Yolu III – Kutlu Millet Gerçeği

Sezai Karakoç, "Yunus Emre", "Mehmed Âkif" ve "Mevlâna" olmak üzere üç inceleme kitabı kaleme almıştır. Bu kitapların dikkat çeken yanı, Sezai Karakoç'un bu üç şahsı kendine has bir üslupla tanıtmış olmasıdır. Örneğin; Yunus Emre'nin hayatını bir kronolojik iskeletle sunmaktan çok, bir müridin seyr-i süluku penceresinden almış ve öyle anlatmıştır.

1. Mehmed Âkif
2. Yunus Emre
3. Mevlâna

Sezai Karakoç'un, deneme türündeki eserleri şunlardır:

1. Edebiyat Yazıları I – Medeniyetin Rüyası
2. Edebiyat Yazıları II – Dişimizin Zarı
3. Edebiyat Yazıları III – Eğik Ehramlar

Sezai Karakoç'un, tiyatro türündeki eserleri şunlardır:

1. Piyesler I
2. Armağan

SÖZLÜK

A

abartılmak (*nsz*) Abartma işine konu olmak. **İD** 74

abartmak (*-i*) Bir nesneyi veya durumu olduğundan daha önemli, daha büyük veya daha çok göstermek, mübalağa etmek. **İD** 60

absürde *sf. Fr. absurde* Saçma **İD** 113

absürdite *sf. Fr. Saçma* **İD** 108, 132

absürt *sf. Fr. absürde* Saçma. **İD** 81, 145, 156

acaba *zf. Ar. 'acebā* Merak, kararsızlık veya kuşku anlatan bir söz, acep. **İD** 85

acı *a.mec.* Ölüm, yangın, deprem vb. olayların yarattığı üzüntü, keder, elem. **İD** 61 **acısını çekmek** Yapılan yanlış bir işin doğurduğu sıkıntı ve üzüntü içinde bulunmak. **İD** 74

acıklamak(*nsz*) Yemek yeme gereksinimi duymak. **İD** 10

acımasız *sf.* Acıma duygusu olmayan, katı yürekli, merhametsiz. **İD** 132

âciz *a. Ar. 'acz* Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük. **İD** 26, 28

açı *a.* Görüş, bakım, yön, anlayış biçimi. **İD** 25, 86

açık,- ğı *sf.* **1.** Kolay anlaşılır, vazih. **İD** 71 **2.**Açılmış, kapalı olma-

yan, kapalı karşıtı. **İD** 32, 135 **3.** Engelsiz, serbest. **İD** 106

açıkça *zf.* Gizli bir yönü kalmaksızın, kolay anlaşılır bir biçimde, alenen, aşikâre. **İD** 25

açıklama *a.* Açıklamak işi, izah. **İD** 85

açıklık,- ğı *a.* Açık olma durumu, aleniye **İD** 110

açılım *a.* **1.** Açılma işi **İD** 38, 128, 152. **2.** Herhangi bir konuyla veya sorunla ilgili olarak düşünce ve uygulamalarda yeni koşulların gerektirdiği değişiklikleri veya yenilikleri yapma. **İD** 94, 130, 157. **3.** Yeni bir bakış açısı getirme. **İD** 143. **4.** Değişik biçim, varyete. **İD** 155

açılım *a.* Herhangi bir konuyla veya sorunla ilgili olarak düşünce ve uygulamalarda yeni koşulların gerektirdiği değişiklikleri veya yenilikleri yapma. **İD** 114,121

açılmak (*nsz*) Açma işine konu olmak. **İD** 109²

açılış *a.* Açılma işi. **İD**26, 94, 112

açılma *a.* **1.** Açılmak işi. **İD** 36, 38, 106,109, 110, 111, 128 **2.**(*nsz*) Genişlemek, bollaşmak. **İD** 77

açı *a.mec.* Görüş, bakım, yön, anlayış biçimi. **İD** 104, 113, 131

açlık,- ğı *a.* Aç olma durumu. **İD** 157

açmak(-i) Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek. **İD** 9, 26, 112, 126, 133

ad a. Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, a. nam. **ad vermek** Adlandırmak. **İD** 15

ada a. coğ. Deniz veya göl suları ile çevrilmiş küçük kara parçası, cezire. **İD** 85

adalet a.(ada:let) Ar. 'adālet 1. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe. **İD** 11,46 **2.** Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme. **İD** 56

adam a. Ar.ādem Birinin yararlandığı, kullandığı kimse. **İD** 151

adamak 1. mec. İthaf etmek. **İD** 60 **2.mec.** Bir şeyle yoğun olarak ilgilenmek. **İD** 61 **3.** Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kutsal olduğuna inanılan bir güce niyette bulunmak, nezretmek. **İD** 149

adaptasyon a. Fr. Uyarlama. **İD** 132

adapte sf. Fr. adapté Uyarlanmış. **adapte olmak** Uymak. **İD** 36

âdeta zf. Ar. 'ādetā hemen hemen, sanki. **İD** 16, 27, 28, 36, 41², 50², 51², 56, 59, 64, 71, 72, 82, 84, 85, 86, 92, 99,109, 110, 112, 113, 121, 129, 130²

adım a. 1. Girişim, hamle. **İD** 742.Yürümek için yapılan ayak atışlarının her biri **İD** 116

adlandırma a. Adlandırmak işi, isimlendirme. **İD** 79, 85

adlı 1. a. Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, a. nam **İD** 89,128

afak a. esk. Ar. āfāk Ufuklar. **İD** 41

afet a. Ar. āfet Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım. **İD** 18

Afrika öz. a. dünya üzerinde yer alan kıtalardan biri. **İD** 18, 24, 77, 82, 87, 88, 89, 93, 136, 156

Afrikalı öz. a. Afrika kökenli olan veya Afrika'da yaşayan kimse. **İD** 24

Afrozias öz. a. İD 120

ağ a. Ulaşım ve iletişim gibi alanlarda ülkenin her yerine yaygınlaştırılmış şebeke, örümcek vb. hayvanların salgılarıyla oluşturdukları örgü. **İD** 44, 62, 72

ağaç,- cı a. bit. b. Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki. **İD** 44, 47,49, 60, 88, 109, 143

ağır sf. 1. mec. Ciddi. **İD** 61, 81, 142 **2.sf.** Çapı, boyutu büyük. **İD** 23

ağır basmak Taşdığı özellikler üstün gelmek. **İD** 23

ağırlık,- ğı *a.* **1.** Dikkati ve önemi bir şey üzerinde yoğunlaştırmak **İD** 104,133**2.**Ağır olma durumu. **İD** 7, 65 **3.** Etki, baskı, güçlük. **İD** 21

ağız *a.* *anat.* Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ. **İD** 25

ağlamak(*nsz*) Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek **İD** 117

ağlayış *a.* Ağlama işi. **İD** 8

ağustos *Lat. a.* Yılın sekizinci ayı. **İD** 117

ah *ünl.* **İD**101

âhenk *a.* *Far.âheng* Uyum. **İD** 94, 157

ahiret *a.* (*a:hiret*), *Ar. âhiretdin* *b.* Dinî inanışa göre, insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrı'ya hesap vereceği yer, öbür dünya, öteki dünya. **İD** 47

ahlak *ç. a* *Ar.ahlāk* **1.** Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağtöre. **İD** 67, 123, 128, 132, 153 **2.**Huylar. **İD** 158

ailece *zf.* Bütün aile ile, ailecek. **İD** 125

ait *sf.* *Ar. 'ā'id* İlgilendiren, ilişkin, ilişik, ilgili. **İD** 50, 51, 109, 137

ak *a.* Kar, süt vb.nin rengi, beyaz, kara ve siyah karşıtı. **İD** 11

akıl,- lı *a.*Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us. **İD** 10, 36, 37, 39, 68, 74, 110 114, 116, 127, 128³, 133, 149.

akıllalmaz *sf.* İnanılacak gibi olmayan, inanılmaz **İD** 10

akılcı *sf.* Akılcılıktan yana olan, usçu, rasyonalist (kimse). **İD** 131

→ *akıl dışı*

akıl dışı *sf.* Akla, gerçeğe, uygun olmayan. **İD** 72

akıl üstü *sf.* Aklın alamayacağı **İD** 72

akım *a.* Sanatta, siyasette, düşünce hayatında ortaya çıkan yeni bir görüş, yöntem, hareket, cereyan, tarz **İD**11, 18, 78, 80, 82, 87, 93, 129, 130⁴, 131, 132.

akımlan *a.*Akma işi. 'Rusların sosyal—realist akımlan da gösteriyor ki, sinema, her sanat gibi, aynı ekollerizlemektedir.' **İD** 126

akıntı *a.* Eğiklik, eğim, meyil. **İD** 68, 81.

akış *a.* **1.**Belirlenen biçimde, kurallarına ve doğasına uygun olarak gerçekleşme. **İD** 11²:55,123 **2.**Geçip gitme, sürüp gitme. **İD** 54, 91, 93, 143 **3.** Akma işi. **İD** 39, 116, 123, 124, 128.

aksi *sf.* Ters, zıt, karşıt, olumsuz, menfi. **İD** 88

aksiyon *a. Fr. action* Bir kuvvetin, maddi bir etkenin, bir düşüncenin ortaya çıkması. **İD** 73, 137

aktif *sf. Fr. actif* Etkili. **İD** 60

aktör *a. Fr. acteurmec.* Herhangi bir olayda etkisi veya katkısı olan kimse **İD** 123

aktüel *sf. Fr. actuel* güncel **İD** 141

alaca *a.* Birkaç rengin karışımından oluşan renk, ala.

→ **alaca karanlık**

alaca karanlık,- ğı *a.* Güneş doğmadan önceki veya battıktan hemen sonraki aydınlık, yarı karanlık, akşam karanlığı. **İD** 83, 100

alabildiğine *zf. (ala'bildiğine)* Sınırsız, uçsuz bucaksız bir biçimde. **İD** 40

alan *a.mec.* **1.** Düz, açık ve geniş yer, meydan, saha. **İD** 69, 112 . **2.** Bir çalışma çevresi **İD** 7, 80, 81, 97, 106², 110, 114, 119, 120, 129.

alaycı *sf.* Alay eden, küçümseyen (tutum). **İD** 77

alçak,- ğı *sf.* Yerden uzaklığı az olan, yüksek karşıtı

→ **alçak gönüllülük**

alçak gönüllülük,- ği Alçak gönüllü olma durumu, tevazu, mahviyet, mütevazılık. **İD** 28, 55, 152

aldanış *a.* **1.** Aldanma durumu. **İD** 10, 41, 77². Bir hileye, bir yalana kanmak. **İD** 9

aldanmak *(-e)* Görünüşe bakarak yanlış bir yargıya varmak, yanılmak **İD** 93

aldatıcı olmak nefsine uyma, aklını bir kenara bırakma. 'Değişmeyen, geçmeyen, eskimeyen hakikat sistemini bırakıp geçici, aldatıcı olanın peşinden koşmayı yeğledi kimi zamanlar, kimi çağlar insanoğlu.' **İD** 36

aldatmak(-i) Beklenmedik bir davranışla yanıltmak. **İD** 9, 73

âlem *Ar. 'âlem* **1.** Aynı konu ile ilgili kimseler. **İD** 142, 154 **2.** Ortam, çevre. **İD** 146 **3.** Evren. **İD** 51

alev *a.* Yanan maddelerin veya gazların türlü biçimlerdeki ışıklı uzantısı, yalım, yalaz, alaz, şule. **İD** 44²

algılamak *-i* Bir olayı veya bir nesnenin varlığını duyu organlarıyla kavramak, idrak etmek. **İD** 143

alıkoymak(-den) Birini, yapmakta olduğu veya yapmak istediği işten geri tutmak. **İD** 72

alıkoymak *(-den)* Yoksun bırakmak. **İD** 29

alın,- lını *a.* Bazı şeylerin önü, ön yüzü. **İD** 80

alınmak *(-den)* **1.** Uyarlanmak. **İD** 76². *(-e) (nsz.)* Alma işi yapılmak. **İD** 32

alın teri *a. mec.* Emek.

alın teri dökmek Çok emek vermek, zahmetli bir iş görmek. **İD** 152

alinyazısı *a.* Yazgı **İD** 40, 41, 107, 108, 112, 116, 143

alış *a.* Alma işi. **İD** 26, 27, 98, 113, 131

alışık,- ğı *sf.* Herhangi bir duruma alışmış olan. **İD** 44

alışveriş *a. mec.* İlişki, münasebet. **İD** 157, 158

Allah *öz. a.* Kâinata var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı. **İD** 16, 46, 50, 52, 54, 55, 112, 148.

alma *a.* Bir şey üzerinde çalışmaya başlamak. **İD** 16

almak(-i) **1.** Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak. **İD** 27, 37, 40, 41, 46, 49, 52, 54, 111, 116²**2.**Kazanmak, elde etmek. **İD** 8, 18

Alman *öz. a. Fr. allemand* Cermen soyundan olan halk. **İD** 89, 121

alt *a.* Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst karşıtı. **İD**30, 41, 43, 50

alt üst etmek Yerle bir olmak, karıştırmak **İD** 43

alternatif *a. Fr. alternatif* Seçenek. **İD** 78, 82, 95, 108, 135

altın *a. kim.* Atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,9 olan, 1064 °C'de eriyen, kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element, zer (simgesi Au). **İD** 472. *a. mec.* Üstün nitelikli, değerli. **İD** 122

altında *a.* Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst karşıtı. **İD** 10, 100, 102, 105, 113

ama *bağ. Ar. Ammā* **1.** *Ar. ammā* Çelişkili ve tutarsız iki cümleyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz, amma, lakin, velakin. **İD** 9, 26, 30, 53, 75, 76, 83, 87, 90, 91, 93, 95, 98, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117,124,126, 127, 134 **2.** *bağ.* Beklenmeyen bir sonucu anlatan iki cümleyi onun sebebi durumunda olan cümleye bağlayan bir söz. **İD** 15

amaç *a.* **1.** Ulaşmak istenilen sonuç, maksat, meram. **İD** 65,119, 126, 155 **2.**Gaye. **İD** 23,90, 149, 153

amaç gütmek Bir amacı gerçekleştirmeye çalışmak. **İD** 23

amansız *sf.* Aman vermez, acımasız, cana kıyıcı, hoşgörüsüz, gaddar, zalim, biaman. **İD** 148

amatörlük,- ğü *sf.* Beceriksiz. **İD** 120

Amerika *öz. a.* Dünya üzerinde yer alan bir kıta. **İD** 8, 79, 136

Amerikan *öz. a.* **İD** 126

Ampirizm *a.Fr. empirisme* Deneycilik. **İD** 127

an *a. (a:ni) Ar. ān*Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası, lahza, dakika. **İD**27, 37, 85, 119

ana *sf.* Temel, asıl, esas. **İD** 68, 94, 104, 112, 131, 155

anaför *a.Rum. mec.*Karmakarışık bir durum. **İD** 96

anahtar *a.Rum. mec.*Vesile, araç, vasıta. **İD** 152

analiza. *Fr. analyse Çözümleme.* **İD** 120, 128

anarşia. *Fr.anarchie*Kargaşa.**İD**157

ana yol *a.*Çevredeki yolların kendisine açıldığı geniş yol, cadde, ana hat. **İD**60

ancak *zf.* **1.** `Yalnızca` anlamında, sınırlama bildiren bir söz, bir **İD** 10, 87, 101, 110, 111, 120, 121, 125, 130, 134, 149 **2.bağ.** `Lakin, ama, fakat, yalnız` sözleri gibi bir düşünceye karşıt ikinci bir düşünceyi anlatan bir söz. **İD** 18, 63, 79, 81, 82, 87, 96, 99, 158

andırmak(-i) Benzer yanları bulunmak, çağrıştırmak. **İD** 9, 25, 68

anemi *a.Fr. anémietip* Kansızlık. **İD**117

Angloamerikan *öz. a.*Bir etnik grup **İD** 91

Anglosakson *öz. a. (l ince okunur), Fr. anglo-saxon* V. ve VI. yüzyılda Büyük Britanya'yı ele geçiren Cermen ırkından oymaklar.**İD** 91

anı *a.* Geçmişte yaşanmış çeşitli olaylardan belleğin sakladığı her türlü iz, hatıra. **İD** 46

anılmak (*nsz*) Anma işine konu olmak, hatırlanmak. **İD** 77

anımsatmak(-e,-i) Birisinin unuttuğu bir şeyi aklına getirmek, hatırlatmak. **İD** 117, 132

anıt *a.* **1.** Önemli bir olayın veya büyük bir kişinin gelecek kuşaklarca tarih boyunca anılması için yapılan, göze çarpacak büyüklükte, sembol niteliğinde yapı, abide. **İD** 99, 113, 119,121 **2.mec.**Önemi ve değeri çok olan eser veya kişi.**İD** 10, 122

anilik,- ği *a.* Ani olma durumu. **İD** 47

anlam *a.1.* Bir kelimedenden, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, meal, fehva, deme, mazmun, medlul, valör. **İD** 8, 31, 49, 50, 53, 54, 67, 78,80, 83, 88, 100,113, 127, 128, 129, 130, 131, 136, 137, 142, 152**2. a. man.**Bir önermenin, bir tasarının, bir düşüncenin veya eserin anlatmak istediği şey. **İD** 10, 17, 56, 71, 90, 125

anlam vermek Kendince bir yargıya varmak, yorumlamak.**İD** 59, 107

anlamına gelmek Bir anlam bildirmek. **İD** 83

anlama *a.* Anlamak işi, anlamaklık, kavrama, derk, fehim, intikal, tefehüm, vukuf. **İD** 80, 112

anlamak(-i) Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak.**İD** 67, 94 , 130

anlamlandırmak (-i) Anlam vermek, anlam kazandırmak. **İD** 89, 94

anlamlanmak Mana kazanmak **İD** 54

anlamlı *sf. mec.* Gizli bir anlamı olan, düşündürücü, manidar. **İD** 9

anlamsız *sf.* Anlamı olmayan, önemli bir şey anlatmayan, manasız, beyhude, boş, içsiz, yersiz, gıcırı bükme, ipsiz sapsız. **İD** 39

anlaşılmak (*nsz*) Anlama işine konu olmak. **İD** 37, 67, 93,101

anlatılmak (*nsz*)Anlatma işine konu olmak. **İD** 15, 68, 122, 126

anlatım *a.* **1.** Anlatma işi. **İD** 50, 114, 116, 123 **2.** Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir konuyu söz veya yazı ile bildirme, ifade. **İD** 66

anlatım *a.* Anlatma işi **İD** 117

anlatmak (-e, -i) Bilgi vermek, izah etmek **İD** 50, 116

anlayış *a.* **1.**Bir toplum veya topluluktaki bireylerde görüş ve inanış etmenlerinin etkisiyle beliren düşünme yolu, düşünüş biçimi, zihniyet, mantalite. **İD** 63, 66, 67 **2.**

a. Anlama işi, telakki. **İD** 37 **3.** Hoş görme, hâlden anlama. **İD** 158

Anna Karenina *öz. a.* Lev Tolstoy tarafından yazılmış, Rus Habercisi'nin 1873-1877 yılları arasındaki döneminde, bölümler halinde basılmış romandır. **İD** 115

anonim *sf.Fr.* anonymeÇok ortaklı. **İD**101

ansızın *zf. (a'nsızın)* Hatıra gelmeyen bir sırada, ani,aniden, ansız, apansız, apansızın, birden, birdenbire, dangadak, defaten, durup dururken, füceten, gürpedek, larp, larpad, patadak, pattadak, rappadak, şakkadak, şapadanak, şappadak, şırakkadak, bedaheten, füceten, nagehan, vehleten. **İD** 15, 63

antik *sf. Fr.antiquetar.* İlk Çağdaki uygarlıklarla, özellikle eski Yunan ve Roma uygarlıkları ile ilgili olan, antika. **İD** 51, 66, 98, 109, 119, 120

antikite *a. Fr.* antiquité **1.** Eskilik. **İD** 8, 25,26, 27, 28 **2. tar.** İlk Çağ. **İD** 109, 110 , 111, 112, 116, 117

antimistiklik -ği *sf.* Mistik karşıtı **İD** 107

antinomi *a. Fr. antinomie fel.* Çatışkı. **İD** 78

antite *a. İng.* Kişiler. "Ama bu dengeyi, bu çeşitli antiteler arasında mutlak bir eşitlik sağlamak gerektiği şeklinde anlamamalıdır." **İD** 145

antitez *a.(a'ntitez) Fr.* *antithèse* Karşı sav. **İD** 91, 94, 110

apaçık *sf.* Çok açık, çok belirgin. **İD** 9, 87

apıştırma *a.* Apıştırmak işi. **İD** 84

apokaliptik *sf. Fr.apocalyptique ed.* Anlaşılmaz, kapalı, karanlık (söz veya yazı). **İD** 129

Appollon öz. a.kafasında zeytin dallarından yapılmış bir tac ve elinde de yayı olan tanrı **İD** 100

aptalca sf. Biraz aptal, alık salık. **İD** 31

ara a. **1.** İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, aralık, boşluk, mesafe. **İD** 50, 90 **2.**Kişilerin veya toplulukların birbirine karşı olan durumu veya ilgisi. **İD** 77

aracı a. **1.** İki şey arasında bağlantı kuran kimse, vasıta. **İD** 78, 123 **2.**Ara bulucu. **İD** 67, 126

araç a. **1.** Bir iş yapmakta veya sonuçlandırmakta gücünden yararlanan nesne. **İD** 77, 84, 86,90, 123, 124, 144, 157 **2.** mec. Kişiler veya nesneler arasında bağlantı sağlayan şey, vasıta. **İD** 65, 78, 155 **araçlık etmek** Vasıta Olmak **İD** 93 **araya girmek** Bir iş yapılırken ona engel olacak başka bir şey çıkmak. **İD** 143 **aralamak** (-i) İki şey arasında açıklık oluşturmak, az açmak. **İD** 90, 109

aralık,- ğıa. Ara. **İD** 42

arama a. Aramak işi, taharri. **İD** 40, 134

aramak (-i) **1.**Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak. **İD** 17,36, 95, 127**2.**a.Aramak işi, taharri. **İD** 108,129 **3.**(-i) Bir şeyin yokluğunu duyarak geri gelmesini istemek, özlemek. **İD** 96

aranmak(nsz) Arama işine konu olmak. **İD** 115

Arapça öz. a. Sami dilleri ailesine giren ve Arap ülkelerinde kullanılan dil, Arabi. **İD** 60

arasıra zf. Seyrek olarak, arada bir, arada sırada, bazen, bazı bazı, kimi vakit, kimi zaman, zaman zaman, anbean, gâh, gâhi, kâh. **İD** 63

araştırıcı a.Araştırmacı. **İD** 153

araştırılmak(-i) Birini veya bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçirmek. **İD** 115

araştırma a. Bilim ve sanatla ilgili olarak yapılan yöntemli çalışma, araştırı. **İD** 69, 121

araştırmak (-i) Birini veya bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçirmek. **İD** 47, 50, 128

arayış a. Arama işi. **İD**115, 117, 130, 134

arılık,- ğıa. Temizlik, saffet, sililik. **İD** 147

arınmak (nsz) mec. Rahatlamak. **İD** 68

arınmak (-i) Temizlemek. **İD** 96

Aristo öz. a.Plato'nun öğrencisi ve Büyük İskender'in öğretmeni. Yunan tarihinin en büyük entelektüel figürlerinden biri olan antik Yunan filozof ve bilim adamıydı. **İD** 37, 127, 128

Aristokratsf. Fr. *aristocrate* Soylu erki yanlısı. **İD** 76

arka *a.* Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı. **İD** 82, 114

arka çevirmek Sırt çevirmek. **İD** 37

arkaik *sf. Fr. archaïque* Güzel sanatlarda klasik çağ öncesinden kalan. **İD** 83, 119, 155

arka plan *a.1.* Bir şeyin gerisindeki görünüm, geri plan. **İD** 23 *2.sf.mec.* Önemsiz, değersiz. **İD** 71

armağan *a.* Birini sevindirmek, mutlu etmek, onurlandırmak, kutlamak için veya anı olarak verilen şey, hediye. **İD** 114

art *a.* Arka, geri. **İD**43, 82

Arthur Miller *öz. a.* Amerikalı oyun yazarı. 1949 yılında Satıcının Ölümü adlı yapıtıyla ünlenmiştir. Sürrealizmle Natüralizmin karışımı sayılabilecek oyunları çağdaş tiyatrunun en ünlü yazarlarından olmuştur. **İD** 81

artık *zf. 1.* Bundan böyle, bundan sonra. **İD** 15,17, 21, 22, 72, 73, 92, 101 110, 144, 148, 156 *2. sf.* İçildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra geriye kalan. **İD** 49, 50, 51, 133 *3.a.* Bir şey harcadıktan sonra artan bölümü. **İD** 117 *4.a.* İnsanların tümü, beşeriyet. **İD** 20

artış *a.* Artma işi, artım. **İD** 9, 81, 134

artma(*nsz*) Çoğalmak **İD** 125²

artmak (*nsz*) Çoğalmak. **İD** 157

arttırmak (*-i*)Yükseltmek. **İD** 9

arza. *Ar.* 'arz **1.** Yüksek bir makama anlatma, bildirme. **İD** 1532. Sunma.**İD** 50

arzu *a. Far.* ārzū İstek, dilek.**İD** 94, 132

asa *a. Ar.* 'aşā Bazı ülkelerde, hükümdarların, mareşallerin, din adamlarının güç sembolü olarak törenlerde taşıdıkları bir tür ağaç veya metalden değnek. **İD** 55

asalak,- ğı *a.biy.* Bir canlıda sürekli veya geçici yaşayarak ona zarar veren başka canlı, parazit. **İD** 68

asgari *sf. Ar.* aşgarī En az, en aşağı, en düşük, en alt, minimal, minimum. **İD** 31, 158

asıl *sf. Ar.* aşl **1.** Gerçek, esas. **İD** 66, 76, 93 *2.a.* Bir şeyin kendisi, örnek, kopya karşıtı. **İD** 43, 52, 109, 114, 132 *3.zf.* Gerçekten, gerçek olarak. **İD** 78 *4.sf.* Aranılan nitelikleri en çok kendinde toplamış olan. **İD** 82

asılı *zf.1.* Asılmış bir biçimde. **İD** 63 *2. a* Ar. Bir şeyin kendisi, örnek, kopya karşıtı. **İD** 132

asır *a. Ar.* 'aşr**1.**Yüzyıl.**İD** 81, 110 *2.*Çağ. **İD** 97,119,123

asit,- di *a. Fr. acidekim.* Turnusolün mavi rengini kırmızıya çevirmek özelliğinde olan ve birleşimindeki hidrojenin yerine maden alarak tuz

oluşturan hidrojenli birleşik, hamız.

İD 20

askı *a.* Saklanmak için tavana asılmış dizi veya hevenk. **İD 60**

askıntı *sf.* Başkalarının sırtından geçinen. **İD 131**

aslında *zf.* Asıl olarak, esasen, esasta, haddizatında. **İD 23, 75, 78, 85, 100, 136**

asma *a. bitki b.* Asmagillerden, dalları çardak üzerine yayılan üzüm vb. bitkiler. **İD 60**

astar *a. Far. āster* Giyecek, perde, çanta, ayakkabı vb. şeylerde, kumaşın veya derinin iç tarafına geçirilen ince kat. **İD 151**

Asturias *öz. a.* Miguel Angel Asturias Guatemalalı yazar ve diplomat. Kızılderili-Maya mitlerini konu edinen "Guatemala Efsaneleri" ile adını duyurdu. 1967'de edebiyat dalında Nobel Ödülüne layık görüldü. **İD 114**

Asur *öz. a.* Asur şehri ve çevresinde yaşayan Sami toplulukken; özellikle M.Ö 2000 sonrası doğu-batı arası uluslararası ticaretten faydalanarak gelişmiş ve topraklarını genişleterek ülkelerini bir imparatorluğa dönüştürmüş eskiçağ halkıdır. **İD 65**

Asya *öz. a.* Dünya üzerinde yer alan kıtalardan biri. **İD 18,24, 62, 77, 82, 87, 88, 89, 90, 136, 156.**

aşabilmek (-i) Aşma ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD 120**

aşağı *zf.1.* Aşağıya, yere doğru. **İD 81, 1042. *sf.* Niteliği düşük, kötü. **İD 120****

aşağılık,- ğı *a. 1.* Aşağı olma durumu, adilik **İD 98 2.** Niteliği düşük, adi. **İD 158**

aşağı yukarı *zf.* Tama yakın, yaklaşık olarak. **İD 155**

aşama *a.* Önem veya değer bakımından gitgide yükselen bir sıra basamakların her biri, rütbe, mertebe, paye. **İD 115**

âşık *a. Ar. 'āşik* Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun, tutkun kimse. **İD 44**

aşılma *a.* Aşılma işi. **İD 90**

aşılmak (nsz) Aşma işine konu olmak. **İD 17**

aşırı *sf.* Alışılan veya dayanılabilen dereceden çok daha fazla, taşkın. **İD 106,107, 146**

aşırılık,- ğı *a.* Aşırı olma durumu. **İD 42, 96, 108**

aşına *a. Far. āşinā* **İD 153**

aşk *a. Ar. 'aşk* Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, sevda, amor **İD 46, 67, 71, 137**

aşkın *sf.* Belli bir süreyi aşmış, ötesine geçmiş. **İD 50, 52**

aşma (nsz) **1.** Aşmak. **İD 17 2.** Aşmak işi. **İD 40**

aşmak,- ar (-den) 1. Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek **İD** 45, 62 2. (-i) Geçmek **İD** 9,21, 67, 107, 151 3. *mec.*Kişinin gücünü, kapasitesini zorlamak. “*Mevcut insanı aşan, fakat yeni bir insan getirme gücü-ne de varamayan bir metafizik dalgası insanlığı bir an için bunalım kavisi-ne aldı.*”**İD** 17

ata *a.* Baba. **İD** 27

ate *sf.fel.* Tanrıtanımaz.**İD** 87

ateş *a. Far.* 1.Yanııcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık, od, nâr **İD** 9, 43, 137 2. Tutuşmuş olan cisim **İD** 90 3.Genellikle hastalık etkisiyle artan vücut sıcaklığı, kızdırma. **İD** 20

atfedilmek *Ar. 'atf + T. Edilmek* *Atfetme işine konu olmak.***İD** 104

atılım *a.* Hızla ilerleme, hamle, savlet **İD** 18, 144, 149 2. Atılma işi **İD** 17,105, 116, 120, 123, 129, 133, 135 3.*mec.* Herhangi bir konuda ilerleme çabası **İD** 94.

atılmak (-den) 1. Atma işine konu olmak **İD** 7, 54 2. Bir şeye doğru birden gitmek, birden bir davranışta bulunmak. **İD** 7

atış *a.*Kalp veya nabzın vuruşu, çarpışı. **İD** 55

atmak (-e, -i) Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak. **İD** 112, 116

atmosfer *a.Fr. atmosphère.*1. Yeri veya herhangi bir gök cismini saran gaz tabakası, gaz yuvarı. **İD** 1132. *mec.* İçinde yaşanılan ve etkisinde kalınan ortam, hava **İD** 132

atom *a. kimya Fr. atome* Birkaç türü birleştiğinde çeşitli molekülleri, bir tek türü ise bir kimyasal ögeyi oluşturan parçacık. **İD** 17

Auguste Comte *öz. a.*Fransız sosyolog, matematikçi ve filozof. Sosyolojinin babası olarak tanımlanmaktadır. **İD** 107², 129,

avlanma*a.* Avlanmak işi.**İD** 57

Avrupa *öz. a.İt. europa* Dünya üzerinde yer alan kıtalardan biri.**İD** 18², 62, 75, 77, 78, 83, 88, 89, 90, 91, 100, 131, 135³, 136, 156

avunmak(ns) Bir şeyle uğraşarak acısını unutmak, sıkıntılardan uzaklaşmak, teselli bulmak, müteselli olmak. **İD** 104, 136

Avustralya *a. (avustra'lya)* Bu kıtada yer alan bir ülke. **İD** 93

ay *a.*Yılın on iki bölümünden her biri. **İD** 49

ayak,- ğı *a.* Bacak.**İD**70

ayak uydurmak *mec.* kendi gidiş ve davranışını başkasınıninkine benzetmek.**İD** 75, 77

ayakta *zf.* Ayağa kalkmış durumda. **İD** 111

ayakta durmak *mec.* Yıkılmamak, çökmemek. **İD** 68

ayakta tutmak O şeyin sürekliliğini sağlamak. **İD** 17, 76

ayar *a. Ar. 'iyārmec.* Değer, derece. **İD** 111

ayarlamak(-i) Bir ölçünün doğruluğunu belli bir örneğe göre düzeltmek, doğrulamak. **İD** 40

ayarılanmak(nsız) Ayar edilmek, birbirine uygun duruma getirilmek. **İD** 17, 92

Ayasofya *öz. a.* İstanbul'da tarihî bir müze. **İD** 54

aydınlık,- ğı *a.* Bir yeri aydınlatan güç, ışık. **İD** 45, 47

aydınlanmışa. Aydınlanma işi veya durumu. **İD** 112

ayıklama *a.* Ayıklamak işi. **İD** 10

ayıklamak (-i)mec. Bir görevde gereksiz görülenleri işinden ayırmak. **İD** 96

ayırarak(-e, -i) **1.** Bölmek **İD** 40 **2.(-den)** Birbirinden uzaklaştırmak. **İD** 55

ayın *a.* Dinî tören, ritüel. **İD** 120,125, 131

aykırı *sf.* **1.** Alışılmışı, doğru olarak kabul edilmişe uygun olmayan, karşıt, ters, mugayir, muhalif **İD** 67 **2.** Toplumda görüş ve yaşayış biçimiyle uçlarda bulunan (kimse), marjinal. **İD** 85

ayna *a. Far. āyīne mec.* **1.** Bir olayı, bir durumu yansıtan, göz önünde canlandıran olay, durum, şey **İD** 60,

88, 89 **2.** Işığı yansıtan, varlıkların görüntüsünü veren, cilalı ve sırlı cam, gözğü, mirat. **İD** 44, 46, 117

aynen *zf. Ar. 'aynen* Olduğu gibi, değiştirmeden, aynıyla **İD** 112.

aynı (a'ynı) *sf.* **1.** Eski durumunda kalmış, değişmemiş. **İD** 85, **2.** Benzer. **İD** 39, 44, 73, 85, 104, 116, 126

ayrı *zf.* **1.** Başka, başka türlü **İD** 40, 105 **2.** Yalnız, tek başına. **İD** 66

ayrıcalık,- ğıa. Başkalarından ayrı ve üstün tutulma durumu, imtiyaz. **İD** 46, 53

ayrılabilirlik (nsız)(-e, -den) Ayrılma ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 36

ayrılmak (-e) **1.** Ayırma işine konu olmak **İD** 42, **2.(-den)** Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak. **İD** 64,103,122

ayırım *a.* Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, başkalık, fark. **İD** 94

ayrım *sf.* Ayrımı olan, aralarında ayırım bulunan, değişik, farklı. **İD** 156

ayrıntı *a.* Bir bütünün önemce ikinci derecede olan öğelerinden her biri, teferruat, tafsilat, detay. **İD** 109

ayrı tutmak *zf.* Farklı davranmak. **İD** 86

ayrıştırmak (*nsz*) Birbirinden ayrılma, birliği bozulma. **İD** 141

az *zf.* Alışılmış olandan, umulandan veya gerekenden eksik olarak. **İD** 77, 123

azalış *a.* Azalma işi **İD** 81.

azap,- bıa. (*aza:bı*) *Ar.* 'azāb Büyük sıkıntı, eziyet, ezinç. **İD** 18, 37,108

az çok *zf.* Bir parça **İD** 87

azizleştirilmek *a.* kutsalmak,yüceltmek **İD** 40

B

baba *a.* Çocuğu olan erkek, peder **İD** 131

Babil *öz.* *a.* Mezopotamya'da adını aldığı **Babil** kenti etrafında MÖ 1894 yılında kurulmuş, Sümer ve Akad topraklarını kapsayan bir imparatorluktur. **İD** 65

Bacon *öz.* *a.* Francis Bacon, İngiliz filozof, bilim insanı, avukat, hukukçu, devlet adamı ve yazar. **İD** 127

bağ *a. mec.* İlgi, ilişki, rabıta. **İD** 72, 97

bağdaşık,- ğı *sf.* Birbirlerine benzer karakterlere veya yapıya sahip parça veya birimlerden oluşan (bütün veya topluluk), mütecanis, homojen. **İD** 119

bağdaşma *a.* Bağdaşmak işi, imtizaç. **İD** 50

bağdaşmak(-le) Anlaşmak, uzlaşmak, uymak, imtizaç etmek. **İD** 110

bağdaştırılmak (*nsz*) Bağdaştırma işine konu olmak. **İD** 37

Bağdat *öz.* *a.* Bağdat, Irak'ın başkenti ve en büyük kentidir. **İD** 63

bağımsız *sf.* Davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, özgür, hür. **İD** 66

bağımsızlık,- ğı *a.* Bağımsız olma durumu, istiklal. **İD** 87, 92

bağıntı *a.* Bağlı olma **İD** 108

bağırılmak (*nsz*) İnsan yüksek ve gür ses çıkarmak. **İD** 27

bağışlamak(-e, -i) Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, teberru etmek. **İD** 40, 50, 105,107

bağlamak(-e, -i) **1.** Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak. **İD** 9, 37, 46**2.** *meç.* Gönlünü kazanmak. **İD** 77 **3.** Anlaşma yapmak. **İD** 149

bağlanış *a.* Bağlanma işi veya durumu. **İD** 97

bağlanmak (-e) Yalnızca belli bir işle uğraşmak. **İD** 147

bağlantı *a.* İki veya daha çok şeyin birbiriyle bağlı bulunması, ilişki, irtibat, bağlanak. **İD** 23, 26, 61, 71, 83, 115, 136, 146

bağlayıcı *sf.* Bağlama niteliği olan. **İD** 148

bağlı *sf.1.mec.* Bir kimseye, bir düşünceye, bir hatıraya saygı, aşk vb. duygularla bağlanan, sadık, tutkun. **İD** 61, 65, 67, 78, 83, 97 **2.** Bir bağ ile tutturulmuş olan **İD** 104, 126

bağnaz *sf.* Bir düşünceye, bir inanışa aşırı ölçüde bağlanıp ondan başka bir düşünce ve inanışı kabul etmeyen, mutaassıp, fanatik. **İD** 109

bahane *a. Far.bahāne* Bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep. **İD** 9, 135

bahis,- hsi *a. Ar. baḥṣ* Üzerinde konuşulan şey, konu:
→ **bahsetmek**

bahsetmek(-den) (*ba'hsetmek*), *Ar. baḥṣ + T. etmek* Bir konu üzerinde söz söylemek, konuşmak. **İD** 62, 99, 122

bakılmak(-e) Bakma işine konu olmak veya bakma işi yapılmak. **İD** 25, 100

bakımından **1.** *a.* Bakma işi. **İD** 115, 125 **2.** *zf.* Bakış veya görüş açısı yönünden, değerlendirme açısından. **İD** 9, 21, 23, 82, 107, 119

bakış *a.* Bakma işi. **İD** 9, 30, 43, 49, 83, 85, 95, 110, 113, 130, 135

bakmak,- ar(-e) **1.** Bakışı bir şey üzerine çevirmek **İD** 104, 109, 131 **2.** (*nsz*) İlgilenmek. **İD** 83 **3.** (*-e*) Yoklamak, incelemek, denemek. **İD** 86

bal *a.* Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esme-re kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde. **İD** 112

→ **bal özü**

bal özü *a. bit. b.* Bazı çiçeklerin içinde bulunan, arıların bal yapmak için emdikleri tatlı sıvı, nektar. **İD** 44

Balzac *öz. a.* Fransız roman ve oyun yazarı olan Balzac Avrupa edebiyatının realizm yaratıcısı olarak kabul edilmektedir. **İD** 114

bana *zm.* Ben zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. **İD** 89

bant,- dıa. *Fr. bande* Yapılış özelliğine göre sarma, yapıştırma vb. işlerde kullanılan düz, ensiz, yassı bağ, şerit, izole bant. **İD** 40

barbar *sf. Fr. barbare mec.* Kaba ve kırıcı. **İD** 89

bardak,- ğıa. Su vb. şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılan kap. **İD** 16, 25

barınak,- ğıa. Barınılacak yer, melce. **İD** 51

barındırma *a.* Doğa etkilerinden korunmak için kapalı bir yere sığınmak. **İD** 137

barışmak (*nsz*) İki taraf, aralarındaki dargınlığı kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak. **İD** 128

basit *sf. Ar.basit* **1.** Yapılması veya anlaşılması kolay olan, karışık olmayan, bayağı. **İD**56, 109

basitlik,- ği *a.* Basit olma durumu. **İD** 37

baskı **1.** *a. ruh bilimi* Belirli ruhsal etkinlik ve süreçleri, kişinin isteği dışında bilinçaltına itmesi veya bu itilenlerin bilince çıkmasını önleme durumu. **İD** 1582. *a.* Hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma durumu, tahakküm. **İD** 68, 75, 90,105

baskı altına almak *Baskı altında tutmak* özgürlüğünü engellemek, kısıtlamak. “Rönesans’ta, İslâm uygarlığının baskısı altında iş ve eserin gerektirdiği erdemle başlayan çalışma, giderek, bu baskı ve etkinin zayıflamasıyla doğru orantılı bir şekilde, ondan arınmaya, soyunmaya, kurtulmaya yüz tuttu.” **İD** 64

baskısıyla *a.* Belirli ruhsal etkinlik ve süreçleri, kişinin isteği dışında bilinçaltına itmesi veya bu itilenlerin bilince çıkmasını önleme durumu. **İD**120

baskı altında kalmak özgürce hareket etme yetisini kaybetmek “*din önce aklın büyük baskısı altında kaldı*” **İD** 72

baş. *anat.* **1.** İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst

veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser. **İD** 26 **2.** *a.* Başlangıç **İD** 110

baş göstermek Belirmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek, vuku bulmak. **İD** 45, 93, 104, 110 **baş** **gelmek** Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak. **İD** 61 **başına (...)** **gelmek** Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak. **İD** 15

→ **başkaldırı, başvurmak**

Başarı *a.* Başarma işi, muvaffakiyet. **İD** 10, 27, 68, 87, 92, 108, 120, 122, 144

başarısızlık,- ğı *a.* Başarısız olma durumu, muvaffakiyetsizlik. **İD** 78, 98, 125

başarmak(-i) Bir işi istenilen bir biçimde bitirmek, muvaffak olmak. **İD** 50, 85

başka *sf.* Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge. **İD** 25, 26, 50, 76, 78, 88, 94, 95, 96, 101, 104, 106, 113, 116, 117, 123, 129, 148

başkalaşım *a.* Farklılaşmayı ve yenileşmeyi anlatan bir ifade. “*Değişim ve başkalaşım başlar.*” **İD** 15

başkalaşma (*nsz*) Başka bir varlığa, niteliğe dönüşmek, değişmek, farklılık kazanmak. **İD** 60

başkaldırı *a. (ba'skaldırı)* **1.** Bir düzene veya emre boyun eğmeme, uymama, itaat etmeme. **İD** 1562. Herhangi bir amaçla kurulu düzene veya devlet güçlerine karşı gelme,

başkaldırma, ayaklanma, isyan. **İD** 91

başkaldırıcı *sf.* Başkaldıran, isyan eden, asi, isyancı, isyankâr. **İD** 91

başkaldırışa. Başkaldırma işi. **İD** 23, 24

başkaldırma *a.* Başkaldırı. **İD** 24, 64, 87, 93

başkaldırmak*a.* Ayaklanmak, isyan etmek **İD** 131, 132, 134

başkası *zm.* Diğer bir kişi, herhangi bir kimse, diğeri, ötekisi. **İD** 112

başlama *a.* Başlamak işi. **İD** 45

başlamak **1.** Etkisini göstermek. **İD** 17 **2.** (-e) Bir işe girişmek, harekete geçmek. **İD** 27, 30, 31, 41, 42, 49, 91, 109, 118, 122, 124, 133²**3.** (*nsz*) Çalışır, işler, yürür duruma girmek. **İD** 15, 98

başlangıç,- cıa. Bir iş, bir dönem, bir hayat vb.nin ilk bölümü. **İD** 23, 25, 35, 69, 75, 81, 112, 121, 123

başvurmak(-e) Bir şeye yararlanmak amacıyla el atmak. **İD** 29, 84

bataklık,- ğı *a. mec.* Uygunsuz ve kötü, ahlak dışı durum. **İD** 68

Batı *a.1.* Yeryüzündeki başlıca dört yönden güneşin battığı yön, gün batısı, günindi, garp, mağrip, doğu karşıtı. **İD** 101², 104, 105, 106, 107, 109³, 110², 111 112 113, 114², 115, 116, 117², 118, 119, 120 **2.** Güneşin battığı yöndeki ülkeler bölgesi, Garp, Doğu karşıtı. **İD** 37,

44, 45, 46, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132², 133, 134², 135, 136 **3.** Siyasal anlamda Avrupa ve Kuzey Amerika. **İD** 15, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 37, 45, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 88, 90, 91, 94

batık **1.** *sf.* Batmış. **İD** 1432. *sf. mec.* İflas etmiş. **İD** 86, 89

Batılaştırma *a.* Batılılaşmak işi, Garp- lılaştırma. **İD** 23

batılı *sf.* Batı ülkeleri veya batı bölgesi halkından olan (kimse), Garplı, Mağribî. **İD** 17, 27, 28, 30, 37, 77, 81, 85, 89, 92,

batılılaşma *a.* Batılılaşmak işi, Garplılaştırma. **İD** 78, 82

batılılaşmak (*nsz*) Düşünce, çalışma, görüş ve anlayışta özellikle Avrupa ülkelerinin izledikleri temel ilkeleri benimsemiş olmak, Garplılaştırılmak. **İD** 22, 76, 78

batırmak(-e, -i) Bir şeyin sıvı veya yumuşak bir maddenin içine gömülmesine yol açmak, batmasını sağlamak. **İD** 47

batış *a.* Batma işi **İD** 132, 145

batmak (*nsz*) Bir sıvının üstündeyken içine gömülme. **İD** 47

Baudelaire *öz. a.* Fransız şair, deneme yazarı ve sanat eleştirmenidir. **İD** 111

bayrak,- ğı *a. mec.* Simge, sembol. **İD** 92

bazı *sf.* Ar. **1.** Birtakım, kimi **İD** 1092. Bazen. **İD** 84, 92

Beckett *öz.* a. İrlandalı yazar, oyun yazarı, eleştirmen ve şair. **İD** 113

Beethoven *öz.* a. Klasik dönemden romantik döneme geçiş sürecine büyük katkı sağlamış ve gelmiş geçmiş en ünlü ve en etkileyici bestecilerden biri olarak kabul edilen Alman piyanist ve besteci. **İD** 121

bekleme (*nsz*) Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak. **İD** 123

beklemek (*nsz*) Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak. **İD** 67, 136

beklenebilmek (*nsz*) (*-den*) Beklenme ihtimali veya imkânı bulunmak **İD** 96

beklenmedik *sf.* **1.** Toplumlari, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilim. **İD** 96 **2.** *sf.* Beklenmeyen, umulmayan. **İD** 51, 144

beklenmek (*nsz*) Bekleme işine konu olmak. **İD** 77

bekleyiş *a.* Bekleme işi. **İD** 101, 137

belge *a.* Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb., vesika, doküman. **İD** 53

beliğ *sf.* (*beli:ğ*) *esk. Ar.* Belîğ Belagati olan, belagatli. **İD** 53

belirgin *sf.* Belirmiş durumda olan, göze çarpan, besbelli, açık, bariz, sarıh. **İD** 82, 112

belirlemek (*-i*) Belirli duruma getirmek, belirli kılmak, tayin etmek. **İD** 52

belirlenmek (*nsz*) Belirli duruma getirilmek. **İD** 81

belirleyiş *a.* Belirleme işi. **İD** 52, 106

belirli *sf.* Açık ve kesin olarak sınırlanmış veya kararlaştırılmış olan, muayyen. **İD** 44, 50

belirmek (*nsz*) **1.** Önce belli veya görünür olmayan bir şey ortaya çıkmak, tezahür etmek. **İD** 1102. Bir düşünce veya durum kesin bir biçim almak, tebellür etmek. **İD** 63, 1093. İyice görünür ve anlaşılır bir durum almak, tebarüz etmek. **İD** 65

belirsizlik,-ği *a.* Belirsiz olma durumu, belgisizlik, müphemiyet, vuzuhsuzluk. **İD** 94

belirtisi *a.* Bir olayın veya durumun anlaşılmasına yardım eden şey, alamet, nişan, nişane. **İD** 112

belirtilmek (*nsz*) Belirtme işine konu olmak. **İD** 25

belirtmek (-i) Açıklamak, tebarüz ettirmek. **İD** 15, 83, 90, 100, 113, 122, 135, 145

belki *zf.*(*be'liki*) *Ar.* *bel* + *Far.* *ki* Olabilir ki, muhtemel olarak. **İD** 8, 26, 28, 37, 79, 85, 87, 88, 89, 94, 97, 101, 104, 114, 115, 117, 125, 126, 133, 136

belli *sf.*1. Belirli, muayyen. **İD** 9

2. Gizli olmayan, ortada olan, anlaşılabilir, bedihi, zahir, aşikâr. **İD** 93

belli etmek Açıklamak, iyice görünür ve anlaşılır bir duruma getirmek. **İD** 30

→ **belli belirsiz**

belli belirsiz *zf.* Zorlukla seçilerek, yarı bellisiz olarak, duyularak, çok az belli olarak. **İD** 36

ben *zm.* Teklik birinci kişiyi gösteren söz. **İD** 103, 104, 111

benimki *sf.* Benim olan, benimle ilgili olan. **İD** 89

benimseme *a.* Benimsemek işi, sahip çıkma, tesahup. **İD** 19, 82

benimsemek (-i)1. Bir şeyi kendine mal etmek, sahip çıkmak, kabullenmek, tesahup etmek. **İD** 95,114, 127, 129, 153 2. *mec.* Bir şeye, birine bağlanmak, ısınmak. **İD** 19, 73, 77

benimseyiş *a.* Benimseme işi. **İD** 28

benlik,- ği *a.* Bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey,

kendilik, şahsiyet. **İD** 28, 41, 44, 79,103,104,158

bent,- di *a.* *Far.* *bendeski*. Bağ, rabıt.**bent olmak** Bağlanmak, tutulmak. **İD** 36

benzemek (-e) İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak. **İD** 88, 118, 121

benzer *sf.* Nitelik, görünüş ve yapı bakımından bir başkasına benzeyen veya ona eş olan, benzeri, müşabih, mümasil. **İD** 130, 135

benzeri *a.* Aynı. **İD** 114

beraber *zf.* (*bera:ber*) *Far.* *beraber* (-e) rağmen, (-e) karşın. **İD** 23 2. *zf.* Birlikte, bir arada. **İD** 122

Bergson *öz. a.* Fransız filozof. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında etkili olmuştur. **İD** 144

Bergsonizm *öz. a.* Bergson felsefesi **İD** 129

berie. bu yana. **İD** 76

beriki *sf.* Beride olan **İD** 123

Berkele *öz. a.* Dünyada yalnızca ruhların ve bu ruhların idelerinin var olduğunu, buna karşılık maddenin var olmadığını öne süren İngiliz düşünür. **İD** 128

besin *a. mec.* Yaşamak, varlığını sürdürmek için gerekli şey. **İD** 57

beslenme *a.* Vücut için gerekli besin maddelerini alma. **İD** 157

beslenmek (nsz) Besleme işine konu olmak. **İD** 72, 74

betimlemek a. Betimleme işi, betimleme. **İD** 132

betimleyicilik,- ği Tarif etme anlatma “metafizikçiliği veya insanlığın sonu uzmanlığı, kıyamet betimleyiciliği, insanın dünyadaki “sür-gün”lüğü, devlet ve politikadaki metafizik gerilim, bütün bu temalar temel olmaktan çok, insan psikolojisini ortaya koymak ve iyice belirtmekten öteye gitmeyen denemeler olmaktan başka bir şey değildir.” **İD** 113

Beyin a. anat. Kafatasının içinde beyin zarları ile örtülü, iki yarım küre biçiminde sinirkütlesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, ensefal, dimağ. **İD** 54

beyit Ar. beyt a. edebiyat Anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş şiir parçası. **İD** 67

bezemek (-i)Süslemek. **İD** 132

bırakılmak (nsz) 1. Bırakma işine konu olmak, terk edilmek **İD** 10, 50, 131, 132

bırakmak(-i) 1. Bir işi başka bir zamana ertelemek **İD** 1102. (-i) Kötü bir durumda terk etmek. **İD** 72, 106 3. Bir işin sorumluluğunu, yükümlülüğünü başkasına vermek, görevlendirmek. **İD** 96

2. (-i) Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak. **İD** 36, 42, 110, 141

biçilmek (nsz) Biçme işine konu olmak. **İD** 52

biçim a.1. Sanat ve edebiyat eserlerinde dış görünüş, form. **İD** 1292. Tarz. **İD** 653. a. Yakışık alan şekil, uygun şekil **İD** 67, 73, 78, 91, 95, 96, 105, 117, 118, 126

biçimlenmek (nsz) Bir şey belli bir biçim kazanmak, şekillenmek, şekillenmek. **İD** 46

bildiri a. Resmî bir makam, kurum veya resmî olmayan bir örgüt, topluluk tarafından herhangi bir durumu ilgililere duyurmak için yazılan yazı, tebliğ, deklarasyon, manifesto. **İD** 73

bile bağ. Da, de, dahi **İD** 8, 15, 44, 86, 89, 92, 110, 111, 113, 119, 120, 121, 128, 135, 136

bilgi a.1. İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat **İD** 128, 129, 1312. Öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf. **İD** 86

bilgin a. Bilimsel bir konuda çok bilgisi olan kimse, bilimci, âlim. **İD** 81

bilhassa zf. Ar. bi'l-hāşşa Özellikle. **İD** 76, 81, 101, 133

bilim a.1. Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, dene-ye dayanan yöntemler ve gerçeklik-ten yararlanarak sonuç çıkarmaya

çalışan düzenli bilgi, ilim **İD** 82, 83, 106, 108, 124,126, 127, 128, 129², 134 **2.** Genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi. **İD** 107, 149

bilimsellik,- ği *a.* bilime uygun **İD**107

bilinç,- ci *a.* **1.** İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur. **İD** 44, 52, 85, 89, 116, 134, 143**2.** *a.mec.* Temel bilgi, temel görüş. **İD** 152

→ **bilinç akışı**

bilinç akışı Bilinç akışı karakterin düşünme eylemini olduğu gibi aktarmaya çalışan bir edebi tekniktir. **İD** 111

bilinçli *sf.* Kendi etkinliğinin farkında olan, şuurlu. **İD** 110,156

bilinçsiz *sf.ruh b.* Kendi etkinliğini eleştirmeli bir biçimde sezmeyen, şuursuz. **İD** 156

bilinçsizce *zf.* Bilinçsiz bir biçimde, şuursuzca. **İD** 89, 96

bilinen *sf. mat.* Değeri belli olan (nicelik), bilindik, malum. **İD** 112, 121

bilinmek (*nsz*) Bilme işine konu olmak, anlaşılma, öğrenilmek. **İD** 50, 67

bilinmezlik,- ği *a.* Bilinmez olma durumu. **İD** 52, 56

bilir *sf.* `Anlar, sayar, yapar` anlamları ile adlarla birleşerek birleşik *sf.* kuran bir söz. **İD** 148

bilış *a. ruh b.* Canlının, bir nesne veya olayın varlığına ilişkin bilgili ve bilinçli duruma gelmesi, vukuf. **İD** 147

billurlaşmak (*nsz*) Billur durumuna gelmek, billur durumunda yoğunlaşmak, kristalleşmek. **İD** 56

bilmek (*nsz*) Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak. **İD** 47, 67, 76, 85, 86, 142, 149

bina *a. Ar.binā* Yapı. **İD** 52**bina etmek** Bir düşünce sistemine göre, kurmak, dayamak, yapmak. **İD** 149

binbir *sf.(bi'nbir)* Pek çok, çok sayıda. **İD** 47

bir *sf.* Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı) **İD** 8, 21, 26, 39, 41, 46, 51, 52, 74, 92, 96, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 112, 126, 130, 131, 132, 133, 134 ,135, 141, 150 **2. sf.** Bu sayı kadar olan **İD** 7, 25, 27, 30, 37, 44, 47, 50, 51, 54, 72, 73, 109, 131, 132**3. zf.** Ancak, yalnız **İD** 110, 111**4. a.** 1. Sayıların ilki **İD** 75. *zf.* Sadece. **İD** 7

→ **bir açıdan**, *bir ara bir bakıma, bir daha, birkaç, bir nevi, bir parça, birtakım, bir türlü, bir yana*

bir açıdan *zf.* Başka yönden, başka taraftan, bir yönüyle. **İD** 26

bir ara *zf.* Kısa bir süre.

bir araya gelmek Bir yerde toplanmak, buluşmak. **İD** 92

biraz *sf.*1. Bir parça, azıcık **İD** 89, 100, 101, 114, 115, 1252. *zf.* (*bi'raz*) Az miktarda. **İD** 76

bir bakıma Başka bir görüşle, başka bir düşünüşle.**İD** 9, 49, 79, 89

bir daha *zf.* İkinci kez. **İD** 26

birkaç *sf.* Çok olmayan, az sayıda, az. **İD**83, 104, 105

bir nevi *sf.* Bir çeşit. **İD** 28

bir parça *sf.* Biraz, azıcık, çok az. **İD** 21

bir türlü *zf.*1. Hiçbir şekilde, hiçbir yolla. **İD** 19 **2.** *zf.* Tekrarlı kullanıldığında işin yapılmasının da yapılmamasının da aynı derecede kötü olduğunu belirten bir söz. **İD** 22

bir yana *zf.* (-den)başka, sayılmazsa, hariç tutulursa.**İD** 88

birbiri *zm.* Karşılıklı olarak bir diğeri. **İD** 52, 53, 66, 85, 104, 108, 124, 125

birden *zf.* **1.** Bir defada.**İD** 102,110 **2.** Ansızın**İD** 84

birdenbire *zf.* Ansızın. **İD** 30, 37, 67

birer *sf.* Herkese bir. **İD** 106, 116, 31

birey *a. ruh b.* İnsan topluluklarını oluşturan, insanların benzer yanlarını kendinde taşımakla birlikte, ken-

dine özgü ayırıcı özellikleri de bulunan tek can, fert. **İD** 116,135, 143

biri **1.** *zm.* Bilinmeyen bir kimse **İD** 114 **2.** *zm.* Bir tanesi. **İD** 100,123, 124

birikim *a.* **1.** Birikme, bir yerde toplanıp yığılma. **İD** 133,141 **2.** Gözlemler, deneyler sonucu elde edilmiş şeylerin bütünü, deneyim. **İD** 90,144 **3.** Bilim veya sanat alanında sahip olunan bilgi, repertuvar. **İD** 19,137

birikmek (*nsz*) **1.** Toplanıp yığılmak. **İD** 902.Birbirine eklenip çoğalmak. **İD** 17

birim *a.* **1.** Bir çokluğu oluşturan varlıkların her biri, ünite. **İD** 1232. Bir niceliği ölçmek için kendi cinsinden örnek seçilen değişmez parça, vahit. **İD** 148

birinci *a.* Zaman, yer, sıra bakımından başkalarından önce gelen kimse, şey. **İD** 18

birleşim *a.* Birleşme işi. **İD** 129

birleşme *a.* Birleşmek işi.**İD** 90

birleşmek (*nsz*) Uyuşmak, aynı görüşte olmak.**İD** 96

birleştirmek (*((-i) -le)*) Bir araya getirmek. **İD** 141

birlik,- ğia. *fel.* Bölünmezliği içeren yalın bütün. **İD** 72

birlikte *zf.* Bir arada, beraberce, hep beraber. **İD** 37, 42, 78, 90, 98, 101, 116, 123, 124

birtakım *sf.* (*bi'rtakım*)Kimi, bazı. **İD** 41, 56, 90, 101

bitim *a.* Son, nihayet, münteha. **İD** 23

bitmek(*nsz*) Tükenmek. **İD** 134

bitiş *a.* Bitme işi. **İD** 79, 116²

bitişmek(*nsz*)Birbirine dokunacak kadar yanaşmak. **İD** 107, 112

bitiştirilmek (*nsz*) Bitiştirilme işi yapılmak. **İD** 53

bitki *a.* *bitki* *b.* Bulunduğu yere kök vb. organlarıyla tutunan, çoğunlukla fotosentez sonucu yaşam için gerekli bileşenleri oluşturan, birçoğu spor veya tohum aracılığıyla döl vererek çoğalan bir veya çok yıllık, otsu, odunsu canlıların genel adı, nebat. **İD** 39, 152

biyoloji *a.* *Fr. biologie* Bitki ve hayvanların köken, dağılım, yapı, gelişim, büyüme ve üremelerini inceleyen bilim dalı, dirim bilimi. **İD** 129, 144

biyolojik *sf.* *Fr. Biologique* Biyoloji ile ilgili, dirim bilimsel. **İD** 117, 129, 131, 157

biz *zm.* Çokluk birinci kişiyi gösteren söz. **İD** 41, 49, 50, 53, 89, 121, 136

bizce *zf.* Bize göre, bizim düşünce-mizce. **İD** 79

bizzat *zf.* *Ar. bi'z-zāt* Aracısız, kendisi olarak. **İD** 24, 66, 70

bocalama *a.* Bocalamak işi. **İD** 36

boğaz *a.* Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak. **İD** 42, 137

boğma *a.* Boğmak işi. **İD** 39

boğulma *a.* Boğulmak işi. **İD** 37

boğulmak (*nsz*) Boğma işine konu olmak. **İD** 42, 61

Boileau *öz. a.* Klasisizmin kurucusu olarak kabul edilir. **İD** 110

bomba *a.* *İt. bomba* Canlı veya cansız hedeflere atılan, içi yakıcı ve yıkıcı maddelerle doldurulmuş, türlü büyüklükte patlayıcı, ateşli silah. **İD** 137

bombardıman *a.* *Fr. bombardement* *mec.* Etkili bir biçimde ve sık olarak gündeme getirme, duyurma. **İD** 78

borç,- *cu. mec.* Birine karşı bir şeyi yerine getirme yükümlülüğü, vecibe. **İD** 146

Bossuet *öz. a.* Fransa'daki kilise hakları için etkili sözcülük yapan bir Fransız piskopos. **İD** 110

boş *sf.* 1. Anlamsız. **İD** 8, 532. *mec.* Bir işe yaramayan, yararsız. **İD** 97

boşalmak(*nsz*) Boş duruma gelmek, içinde bir şey kalmamak, inhilal etmek. **İD** 73

boşaltılmak (*nsz*) Boşaltma işine konu olmak. **İD** 83

boşluk,- *ğua.* 1. Oyuk, çukur, kapanmamış yer. **İD** 392. *a.* Eksiklik, yoksunluk duygusu. **İD** 72

boş yere *zf.* Boşuna. **İD** 56
boy *a.* **1.** Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık. **İD** 1122. *a.* Uzunluk. **İD** 91
boy vermek Büyümek. **İD** 152
boya *a.* Renk vermek, dış etkilerden korumak için eşyanın üzerine sürülen veya içine katılan renkli madde. **İD** 89
boyalı *sf.* Boya sürülmüş, boyanmış veya boyaya batırılmış. **İD** 88
boyun *a.* Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi. **İD** 52, 54,126**boyun eğmek** isteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak. **İD** 98, 142
boyunduruk,- ğu *a. mec.* Zulüm ve zorbalık baskısı, esaret. **İD**106
boyunduruk(altına)girmek Başkasının baskısı altında kalmak. **İD** 18
boyunduruk altına almak Hükmetmek emri altına girmek**İD**74
boyut *a.1. mec.*Genişlik, kapsam. **İD** 135, 1552. *mec.* Durum, nitelik.**İD** 85 **3.** Bir şeyin en kuvvetli veya kıvamlı bölümü, hülasa, zübde, ekstre.**İD** 95
bozmak *(-i)* Bir yerin, bir şeyin düzenini karıştırmak. **İD** 64
bozulmak *(nsz)* Dağılmak, bozguna uğramak. **İD** 93
bozuluş *a.* Bozulma işi. **İD** 17, 96
bölge *a.* **1.** Sınırları idari, ekonomik birliğe, toprak, iklim ve bitki özel-

liklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçası, mıntıka. **İD** 113, 126, 1342.Vücut yüzeyinde sınırları belli herhangi bir bölüm, nahiye. **İD** 73
bölmek *(-i) mec.*Birliğin bozulmasına yol açmak, parçalamak. **İD** 151
bölüm *a.* Bir bütünü oluşturan parçaların her biri, kısım. **İD** 141
bölünmez *sf.* Parçalanamaz, ayrılmaz. **İD** 39
böyle *sf.* Bunun gibi, buna benzer. **İD** 8, 9, 10, 41, 51, 87, 92, 96, 97, 105, 120, 141
böylece *zf. (böyle'ce)* **1.**Tam böyle, bu biçimde.**İD** 36, 44, 45, 46, 51, 87, 127, 141 **2.** En sonunda, böylelikle. **İD** 17, 64, 73, 78, 104, 142, 143
böylesine *sf.* Bu tarzda, bu biçimde. **İD** 40, 45, 78, 108
Brecht *öz. a.* 20. yüzyıl Alman şii-rinin ve tiyatrosunun en önemli isimleri arasında kabul edilir.**İD** 113
bu *sf.* **1.** Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz. **İD** 7, 8, 9, 11, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 36, 38, 40, 45, 56, 82, 85, 86, 93, 95, 96, 97, 100, 102, 103, 104, 105², 106, 109, 110, 111, 112, 113, 114², 115, 116, 117, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 131, 133, 134, 135, 136, 141, 1472. *zm.*

En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz.

İD 16, 92, 94, 104, 110

budala Ar. *sf.* Zekâca geri olan (kimse), alık. **İD** 115, 117

bugün *a.* İçinde bulunulan çağ, zaman. **İD** 8, 17, 18, 23, 35, 49, 50, 75, 76, 123, 125, 131, 136

bugünkü *sf.* Bugüne özgü, bugün olan, bugün yapılan. **İD** 15, 30, 80, 113, 120, 131

bugünlerde *zf.* İçinde bulunduğumuz zamanda, bu birkaç gün içinde. **İD** 17

bugünlük *zf.* Bugün için. **İD** 130

bulandırmak *(-e)mec.* İki veya daha çok şeyi birbirlerinden fark edilmeyecek bir biçimde karıştırmak. **İD** 63

bulanık *sf.* Bulanmış olan, duru olmayan. **İD** 43

bulanıklıklaşma *a.* Bulanıklıklaşmak işi. **İD** 45

bulanmak *(nsz) mec.* Karışmak. **İD** 68

bulantı *a.* Sıkıntı, iç sıkıntısı. **İD** 117

bulaşmak *(nsz) 1.* Bir nesne, üzerine sürülen bir şey yüzünden kirlenmek. **İD** 44 **2.** *(-e)* İstmeden veya rastlantı sonucu bir işe karışmak. **İD** 94

bulma *a.* Bulmak işi. **D** 16

bulmak *(-i) 1.* Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak. **İD** 36, 89 **2.**

(-i) İstenilen şeye kavuşmak, nail olmak. **İD** 95 **3.** *(-i)* Herhangi bir görüşe, bir yargıya varmak. **İD** 8, 89, 95

bulunabilmek *(nsz)* Bulma işine konu olmak. **İD** 120

bulunma *a.* Bulunmak işi. **İD** 18

bulunmak *(nsz) 1.* Bulma işine konu olmak. **İD** 8, 18, 37, 73, 99, 108, 114, 119, 120, 127, 136, 141 **2.** *(-de)* Herhangi bir durumda olmak. **İD** 22, 76, 78, 81, 147

bulunuş *a.* Bulunma işi. **İD** 8

buluş *a.* Bulma işi. **İD** 113

bunalım *a. 1.* Doğal bir süreçte birdenbire oluşan aykırılık, bunluk, buhran, kriz. **İD** 15, 17, 21, 30, 36, 37, 45, 83, 101, 106, 121, 126, 130, 133, 141, 155 **2.** *ekonomi* Çöküntü. **İD** 77, 92 **3.** Tehlikeli sonuç doğurabilecek gerginlik, buhran, kriz. **İD** 157 **bunalım geçirmek** Herhangi bir sebeple oluşan bunalımı, bozgunu yaşamak. **İD** 30

bunaltı *a.* Sıkıntı, iç sıkıntısı. **İD** 117

bunlarzm. Bu zamirinin çokluk biçimi. **İD** 18, 50, 106

bura *a.* Bu yer. **İD** 7

burasını *a.* Bu yer, bura. **İD** 113

burç,- cu *a. Ar. burç* Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı. **İD** 58

bu yana *zf.(-den)* beri. **İD** 28, 29, 40

bu yüzden*zf.* Nedeniyle, sebebiyle **İD** 115

buyruk *a. 1.* Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz, buyuru, emir, ferman. **İD** 50, 74, 1192.*Egemenlik.* **İD** 62

buyurmak *(-e, -i)* **1.** Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek. **İD** 62
2. *(-e, -i)*Söylemek, demek, düşüncesini bildirmek. **İD** 147

bünye *a. Ar. bünye* Vücut yapısı. **İD** 88

büro *a. Fr. bureau*Çalışma odası, yazıhane.**İD** 51

bürokrat *a. Fr. bureaucrate* Devlet kurumlarında çalışan üst düzey yönetici. **İD** 76

bürünmek *(-e)***1.** *mec.* Herhangi bir görünüşe, kimliğe girmek. **İD** 88, 98
2.Bürüme işine konu olmak. **İD** 126

büsbütün *zf.* İyiden iyiye, iyice, tamamen, tamamıyla, temelli. **İD** 23, 72, 105, 119

bütün *sf. 1.* Çok sayıdaki varlık ve nesnelerin hepsi. **İD** 20, 22, 23, 81, 90, 92, 93, 94, 1592. Eksiksiz, tam. **İD** 9, 26, 37, 38, 45, 72, 77, 49, 82,

84, 104, 105, 110, 113, 115, 117, 119, 124, 129, 133, 136, 137, 142, 145, 155 **3.a.** Birlik, tamlık **İD** 10, 90

bütünlemek *(-i)* Eksiksiz duruma getirmek, tamamlamak. **İD** 143

bütünlenmek *(nsz)* Bütünlemek işine konu olmak, ikmal edilmek, tamamlanmak. **İD** 152

bütünleşmek *(nsz)* **1.** Bütünlemek işine konu olmak, ikmal edilmek, tamamlanmak.**İD** 61 **2.** Bütün duruma gelmek.**İD** 87

bütünleştirmek*(-i)*Bütün duruma getirmek.**İD** 82

bütünlük,- gü*a.* Bütün olma durumu, tamamıyet.**İD** 71

büyü *a. 1.* Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad, afsun, efsun, sihir, füsün, bağı. **İD** 86,106 **2.** *mec.* Karşı durulamaz güçlü etki. **İD** 86, 106, 107

büyücü *a.* Büyü yapan kimse, bağıcı, afsuncu, efsuncu, afsuncu, sihirbaz.**İD** 85

büyük,- gü*sf. 1.* Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan (somut nesne), makro, küçük karşıtı. **İD** 28, 30, 56, 103, 104, 106, 109, 111, 114, 115, 119, 120, 123, 124, 125, 132, 133, 134, 135, 141 **2.** Çok, ortalamayı aşan (soyut kavram). **İD** 18,

85, 87, 89, 903. Niceliği çok olan.

İD 204. *mec.* Önemli. **İD 75, 97 5.**

Üstün niteliği olan. **İD 86, 93**

Büyük Veli *öz. a.* Hacı Bayramı Veli. **İD 62**

büyülenmek (*-den*) Büyüleme işine konu olmak, efsunlanmak, afsunlanmak, sihirlenmek, avurtlanmak. **İD 74, 158**

büyülü *sf. mec.* Çok etkileyici. **İD 71, 84**

büyüme *a.* Büyüme işi. **İD 15, 88**

büyümek (*nsz*) Artmak, güçlenmek, şiddeti artmak. **İD 15**

C

cadde *a. Ar. cadde* Ana yol. **İD 68**

cam *a. Far. cām* Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim. **İD 88**

cami *a. Ar. cāmi`din b.* Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer. **İD 50, 52, 111, 112**

Camus *öz. a.* Fransız yazar ve filozof. **İD 112, 116, 132, 145, 148**

can *a. Far. cān* Yaşama, hayat. **İD 143**

can vermek Ölmek. **İD 57**

canlandırma *a.* Canlandırmak işi. **İD 50**

canlandırmak(-i) **1.** Canlanmasını sağlamak, canlanmasına yol açmak.

İD 53, 121 2. *mec.* Yoğunluk, etkinlik kazandırmak. **İD 67 3.**

Güçü artmak, diri duruma gelmek **İD 135**

canlı *sf.* Hareketli, hayat dolu, dinamik. **İD 52, 63, 76**

canlılık,- ığı *a.* Canlı olma durumu. **İD 50**

cansız *sf.* Canlı olmayan (varlık), camit. **İD 152**

caydırmak (-i) Cayma işini yaptırmak. **İD 74**

cehennem *a. Ar. cehennem 1. din b.* Dinî inanışlara göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer, tamu **İD 100, 112 2.** *mec.* Çok sıkıntılı yer. **İD 149**

cennet *a. Ar. cennet 1. din b.* Dinî inanışlara göre imanlı, dünyada iyi işler yapmış kimselerin öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behişt. **İD 9, 39 2. sf. mec.** Çok güzel, huzur veren (yer). **İD 149**

cephe *a. Ar. (cebhe) 1.* Belli bir düşünce, istek çevresinde sağlanan beraberlik. **İD 16 2. mec.** Yan, yön, taraf. **İD 84**

cereyan *a. Ar. cereyān*

Bir yöne doğru akma, akış, akıntı. **cereyan etmek** Geçmek, olmak, yapılmak. **İD 63, 64**

Cervantes öz. *a.*İspanyol romancı, şair ve oyun yazarıdır. **İD** 114

cesaret *a. Ar. cesaret* **1.** Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulunduğu güven. **İD** 27,136 **2.** Yüreklilik, yiğitlik, yürek ve gözpekliliği. **İD** 90, 157

cesaret vermek Birinin yılgınlığını gidermek, birini yüreklendirmek. **İD** 65, 87

cesaretli *sf.* Yüreklili **İD** 116

cevap *a. Ar. cevāb* Bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen karşılık, yanıt. **İD** 95

cevap vermek **1.** Karşılık olarak bildirmek veya söylemek. **İD** 31 **2.** Gereksinimi karşılamak. **İD** 72, 94

ceza *a. (ceza:) Ar. cezā'* Uygunuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım. **İD** 41,42, 115**ceza cezbe** *a. Ar. cezbe esk.* Bir duygu veya bir inanışın etkisiyle aşırı ölçüde coşup kendinden geçme durumu. **İD** 96

Chagall öz. *a.*Yahudi kökenli Rus-Beyaz Rus-Fransız ressam. **İD** 122

Chateaubriand öz. *a.* Fransız yazar, politikacı ve diplomat. Fransız edebiyatında Romantizmin kurucusu kabul edilir. **İD** 111

Chopin öz. *a.*Polonyalı piyanist ve besteci. **İD** 121

cıvıldaşmak *a.(nsz)* Hep birden cıvıldamak. **İD** 143

cihan *a. Far. cihān* **1.** Dünya. **İD** 18, 89 **2. a. gök b.** Evren. **İD** 30

cihazlanma(*nsz*) Teknolojik gelişmelerin en son ürünleriyle donatılmak. **İD**86

cihet *a. Ar. cihet* Yön, yan, taraf. **İD** 79

cimrilik,- ğia. Cimri olma durumu, eli sıkılık, hisset, imsak, mıhsıçtılık, nekeslik, pintilik, sıkılık. **İD** 36

cin *a. Ar. cinn din b.* Dinî inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık. **İD** 41

cins *a. Ar. cins* **1.** Tür, çeşit. **İD** 23, 51, 81, 88, 143 **2. sf.** argo Garip, tuhaf. **İD** 9

cinsel *sf.* Cinsiyetle ilgili, cinsî, eşeyssel, seksüel. **İD** 125

Claudelöz. *a.*Fransız heykeltıraş. **İD** 113

Cocteau öz. *a.*Fransız film yönetmeni. **İD** 113

coğrafya *a.* Bir yeryüzü parçasını, bir bölgeyi, bir ülkeyi belirleyen, niteleyen, fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal gerçekliklerin tümü. **İD** 7

coğrafi *sf.* *Ar. cuğrāfi* Coğrafya ile ilgili **İD** 7

Corneille *öz. a.17. yüzyılın en büyük üç Fransız tiyatrocularından biridir.* **İD** 110

çoşku *a. Genellikle büyük bir istekle ortaya çıkan geçici hayranlık veya heyecan durumu* **İD** 100,116

çoşkunluk,- ğu *a. Coşkunca yapılan iş, cuşış, cuşuhuruş.* **İD** 152

cömertlik,- ği *a. Eli bol olma* **İD** 107

cuma *a. Ar. cum'a din b. Cuma namazı.* **İD** 50

cüce *sf. Boyu, normalden çok daha kısa olan (kimse).* **İD** 78

Ç

çaba *a. Herhangi bir işi yapmak için ortaya konan güç, zorlu, sürekli ça-*

çağdaştırılma

(nsz) Çağdaşlaşmasını sağlanmak. **İD** 115

çağ *a. 1. Zaman dilimi, vakit.* **İD** 45, 46, 50, 51, 75, 90,106, 129 **2.**

a. Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası, dönem, devir. **İD**

çağ *a. Zaman dilimi, vakit* **İD** 19, 21, 25, 29, 36, 37, 43, 46, 49, 100, 101,102, 104, 106, 112, 115, 116, 117, 123, 124

çağırma *(-i) Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek.* **İD** 40

alışma, gayret, ceht, efor. **İD** 73, 86, 95, 131, 142

çabuk *zf. Far. çabuk* Alışıldan veya gösterilenden daha kısa bir zamanda, tez, yavaş karşıtı. **İD** 76

çağdaş *sf.1. Aynı çağda yaşayan, çağcıl, asri, muasır.* **İD** 101, 115, 116, 117, 130, 131 **2.sf.** Bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olan, çağcıl, uygarca, asri, modern. **İD** 65, 71, 73, 84

çağdaşlaşma *(nsz) Çağın tutumuna, anlayışına, gereklerine uymak, çağdaş duruma gelmek, çağcillaşmak,*

çağdaşlaşmak *(nsz) Çağın tutumuna, anlayışına, gereklerine uymak, çağdaş duruma gelmek, çağcillaşmak, modernleşmek, asrileşmek, muasırlaşmak.* **İD** 76, 77, 79 83

çağlar *a. Zaman dilimi, vakit.* **İD** 115

çakım *a. Kıvılcım.* **İD** 130

çalışan *a. Çalışma işini yapan kimse* **İD** 129

çalışılmak *(nsz) Çalışma işine konu olmak.* **İD** 37, 98,117

çalışma *a. Çalışmak işi, emek, say, mesai* **İD** 30, 61

çalışmak *(nsz) 1. Herhangi bir iş üzerinde olmak.* **İD** 92, 98

2. Herhangi bir iş üzerinde olmak. **İD** 153 **3. (nsz)** Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek

harcamak **İD** 111, 112, 113, 116, 121, 133, 141

çam *a. bitki b.*Çamgillerin örnek bitkisi olan, dört mevsim yeşil kalabilen, iğne yapraklı, yurdumuzda birçok türü yetişen bir orman ağacı (Pinus).**İD** 88

çap *a.mec.* Bilgi, deneyim ve yeteneklerin tümü, kalibre.**İD** 65

çarcılık,- ğı *a.* Rus imparatorlarına ve Bulgar krallarına verilen unvan.**İD** 135

çarçabuk *zf. (ça'rça-buk)*Çabucak.**İD**48

çare *a. (ça:re) Far.çāre*Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu. **İD** 27,108

çare aramak Olumsuz durumları gidermek için fikir üretmek.**İD** 27

çark *a.Far. çarḥ* Bir eksenin döndürdüğü tekerlek biçimindeki makine parçası.**İD**76

çarlık,- ğı *a.* Çarın yönetiminde bulunan devlet. **İD** 75, 76, 83

çarpan *(-e)* Hızla değmek, vurmak **İD** 111

çarpılma *a.* Çarpılmak işi. **İD** 41

çarpılmak *(nsz)* Çarpma işine konu olmak.**İD** 41, 115

çarpışmak *(-le)(nsz)* *ask.* Vuruşmak, savaşmak. **İD** 89,117

çarpmak(-i) *mec.* Çekiciliğiyle etkilemek, şaşırtmak **İD** 120 2.*(-e)* Hızla değmek, vurmak. **İD** 44

çatı *a. mec.* Belli bir maksada yönelik kimselerin oluşturduğu birlik. **İD** 21

çatışma *a.* Çatışmak işi. **İD** 17,18,81

çatışmak *(-le)(nsz)*Birbirine çatmak veya çatılmak. **İD**11

çatlama *a.(nsz)* Parçaları ayrılıp dağılmayacak bir biçimde yarılmak. **İD** 752. Çatlamak işi. **İD** 17, 81

Çaykovsky *öz. a.*Romantik Dönem Rus klasik müzik bestecisidir.**İD** 121

Çehov *öz. a.*Anton Pavloviç Çehov, Rus oyun ve kısa öykü yazarıdır. Kısa öykü alanında tarihteki en büyük yazarları arasında sayılmaktadır.**İD** 114

çehre *a.mec.Far. çihre, çehre.*Görünüş. **İD** 130, 142

çehreli *sf.* Çehresi olan. **İD** 101, 144

çekici *sf. mec.* Alımlı.**İD** 81

çekiliş *a.* Çekilme işi.**İD**39

çekilme *(nsz)*Geri gitmek, ricat etmek.**İD**7

çekilmek*(nsz)* Çekme işi yapılmak.**İD**39

çekinmek *(-den)* Saygı, korku, utanma vb. duygularla bir şeyi yap-

mak istememek, kaçınmak. **İD**89, 98, 153

çekirdek,- ği *sf.mec.* Bir şeyin temelini oluşturan. **İD**58, 151

çekmek,- er(-e, -i) **1.** Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. **İD**37, 119, 122, 142 **2.** Hoşa gitmek, sarmak. **İD**96 **3.mec.** Manevi bakımdan işlenen suçun ağırlığını çekip sıkıntı ve üzüntü içinde kalmak. **İD** 40

çelik,- ği *sf.* **1.** Zayıf fakat güçlü. (vücut) **İD**62 **2.** *sf.* Bu alışımından yapılmış. **İD**83

çelişki *a.* Sözlerin veya davranışların birbirini tutmaması, tenakuz, paradoks. **İD**104,156

çember *a.mec. Far çenber* Aşılması, çözümü güç durum. **İD**92

çepeçevre *zf.* Bütün yanlarını kuşatacak biçimde, firdolayı. **İD** 90

çerçeve *a. Far. çār + çūbe* **1.** *mec.* Bir konunun, bir düşünce alanının sınırları veya bu sınırlar içindeki alan. **İD** 37, 66, 69, 84, 90, 93, 129, 142 **2.a.** Resim, yazı, ayna vb.ni süslemek veya bir yere asılabilecek duruma getirmek için bunlara geçirilen kenarlık **İD** 115, 122

çeşitli *sf.* Türlü. **İD**104

çetin *sf.* Amaçlanan duruma getirilmesi, elde edilmesi, çözümlenmesi, işlenmesi güç veya engeli çok olan, güç (II), zor, müşkül. **İD** 31

çetinlik,- ği *a.* Çetin olma durumu, sertlik. **İD** 60

çevirme *a.* Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı **İD** 114

çevirmek (-i) Bir şeyin yönünü değiştirmek. **İD** 37

çevre *a. 1. mec.* Bir kimse ile ilişkisi bulunanlar, muhit. **İD** 50, 56, 86 **2. mec.** Aynı konu ile ilgisi bulunan kimselerin tümü, muhit. **İD** 723. *a. toplum b.* Hayatın gelişmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel dış faktörlerin bütünlüğü. **İD** 674. *a.* Bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi. **İD** 118

çevrelemek (-i) İçine almak. **İD** 41, 49, 107

çığ *a.* Dağın bir noktasından kopup yuvarlanan ve yuvarlandıkça büyüyen kar kümesi. **İD** 72

çığır *a.* Çığın kar üzerinde açtığı iz. **İD** 27

çığırından çıkmak **İD** 108

çığlık,- ğı *a.* Acı, ince ve keskin ses, feryat, figan **İD** 39,131

çığlık çığlığa *zf.* Çığlık atarak, bağırıp çağırarak. **İD** 39

çıkma(-den) İçeriden dışarıya varmak, gitmek **İD**27, 39, 45, 108, 110, 115, 117, 137, 142 **2.(nsz)** Elde edilmek, sağlanmak, istihsal edilmek. **İD** 833. *(-den)* Meydana gelmek. **İD** 17

çıkarılmak (*nsz*) Çıkarma işine konu olmak. **İD** 39, 50, 52

çıkarmak(*-den*) Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak. **İD** 36, 39, 41, 52, 53, 85, 105

çıkılmak (*-e*) Çıkma işine konu olmak. **İD** 37

çıkış *a.* Çıkma işi **İD** 15, 25, 46, 130, 132

çıkılmaz *a.* 1. Sonu kapalı, çıkış yeri olmayan, hiçbir yere ulaşamayan yol, sokak. **İD** 37, 41 2. *sf. mec.* Çözümüne ulaşmayan, çözüm yolu olmayan. **İD** 77

çılgin *sf.* Aşırı davranışlarda bulunan, deli, mecnun. **İD** 74, 112

çılginlık, - **ğıa.** Aşırı davranış. **İD** 31, 100

çınlamak (*nsz*) Yankı vermek. **İD** 87, 100

çıplaklık, - **ğıa.** Açıklık

çırak, - **ğıa.** *Far. çerāğ* Zanaat öğrenmek için bir ustanın yanında çalışan kimse **İD** 120

çırılçıplak *zf. mecaz* Çok açık bir biçimde. **İD** 76

çırpınmak (*nsz*) 1. *mec.* Çok istenilen bir şeyi gerçekleştirebilmek için aşırı derecede çaba harcamak. **İD** 64, 96 2. Acı ile debelenmek **İD** 117

çiçek, - **ğıa.** *bitki bilimi* Çiçek açan kır veya bahçe bitkisi. **İD** 100, 143

çiçeklendirmek (*-i*) Çiçekli duruma getirmek. **İD** 46

çiğnenmek (*nsz*) *mec.* İşgal altına alınmak. **İD** 148

çile *a. Far. çille* Zahmet, sıkıntı. **İD** 10, 44, 117, 151

Çin *öz. a.* Çin, resmî adı ile Çin Halk Cumhuriyeti, Doğu Asya'da üniter egemen devlet. Çin Komünist Partisi tarafından tek parti rejimiyle yönetilmektedir. **İD** 65, 76, 77, 79, 83, 84, 100, 101, 104, 113, 136

çirkinlik, - **ğıa.** Çirkin olma durumu. **İD** 70

çizgi *a.* Çizilerek veya çeşitli yollarla oluşmuş iz, çizi, hat, tahril. **İD** 7, 11, 30, 37, 40, 55, 56, 87, 109, 114, 117, 118, 121, 122, 127, 128, 132, 133, 141, 146

çiziş *a.* Çizme işi **İD** 141

çizme *a. mec.* İtalya. **İD** 16

çizmek (*-i*) Çizgi çekmek. **İD** 94, 115, 116, 130

çocuk, - **ğıa.** Küçük yaştaki erkek veya kız. **İD** 103, 124, 131

çocuksu *sf.* Çocuk gibi, çocukça olan, çocuğa benzeyen. **İD** 99

çoğaltmak (*-i*) Miktarını, sayısını, ölçüsünü artırmak, fazlalaştırmak, ziyadeleştirmek. **İD** 9

çoğu *zm.* Bir şeyin büyük bölümü. **İD** 88

çoğul *a.* Çokluk, teklik karşıtı. **İD** 130

Çok hücreli hayvanlardan, omurgalıların geniş bir sınıfı.

çok *sf.* **1.** Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı **İD** 7, 28, 49, 50, 51, 73, 84, 89, 94, 103, 104, 105, 111, 114, 115, 120, 122, 124, 125, 126, 131, 135 **2.zf.** Aşırı bir biçimde **İD** 113

çok yanlılık,- ğı *a.* Çok yanlı olma durumu. **İD** 94

çökme *a.* Çökmek işi. **İD** 47

çökmek (*nsz*) **1.** Basmak, yayılmak. **İD** 742. Bulunduğu düzeyden aşağı inmek, çukurlaşmak. **İD** 1163. *mec.* Sarsılıp dinçliğini yitirmek. **İD** 83

çöküntü *a.* Çökme **İD** 134

çöküş *a.* **1.** Yıkılma. **İD** 81 **2.a.** *mec.* Devletlerin veya uygarlıkların son bulması, mahvolması, inhitat, dekadans. **İD** 89

çöl *a.* Kumluk, susuz ve ıssız geniş arazi, sahra, badiye. **İD** 51, 100, 104

çöreklenmek (*nsz*) *mec.* Bir yerde, orada yaşayanları rahatsız etme pahasına sürekli kalmak, yerleşmek. **İD** 98

çözmek (*-i*) Bulmaca, sorun vb.nin bilinmeyen, gizli noktasını bulup açıklamak, sonuca bağlamak. **İD** 142

çözülme(*nsz*) Çözme işine konu olmak. **İD** 134

çözüm *a.* Bir sorunun çözülmesinden alınan sonuç, hal. **İD** 91, 95, 135

çözümlemek (*nsz*) Çözümleme işine konu olmak, analiz edilmek, tahlil edilmek. **İD** 56

çünkü *bağ.* (*çü'nkü*), *Far.* (*çün + ki*) Şundan dolayı, şu sebeple, zira. **İD** 10, 25, 26, 27, 44, 78, 89, 92, 112, 125, 147, 152.

çürümek (*nsz*) Genellikle mikroorganizmaların etkisiyle, kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak **İD** 136, 137

D

da *e.* Daha anlamında kullanılır. **İD** 109, 112

dağ *a.* Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü. **İD** 9, 110

dağılım *a. top. b.* Bir toplumda, bir kümede incelenen bir veya birçok özelliğin zamana, yere, seçilen herhangi bir değişkene göre hesaplanan sayısal ve oransal dağılışı. **İD** 69

dağılma *a.* Dağılmak işi. **İD** 45

dağılmak (*nsz*) *mec.* Yavaş yavaş kaybolmak, yok olmak. **İD** 96

dağınık,- ğı *sf.* Geniş bir alana yayılmış olan. **İD** 89

dağıtmak (-i) *mec.* Kurulu bir düzeni bozmak. **İD** 74

daha *zf.* 1. Var olana, elde bulunana ek olarak **İD** 7, 79, 80,100, 103,105, 106, 109, 128, 130, 1472. Henüz. **İD** 30, 46, 49, 50, 51, 54,110, 111, 114, 115, 116, 120, 121, 124, 125,126, 127, 128, 129, 131, 135, 141 3. Kendisinden sonra üçüncü kişi iyelik eki alan bir sıfatla birlikte sözü edilen konuda en önemli durumu belirtmek için kullanılan bir söz. **İD** 9, 41, 77, 82, 89, 90

dahi *bağ.* Da, de **İD** 62, 111

dâhil *a.Ar.esk.* Bir işe karışmış olma, karışma. **İD** 115

daima *zf. Ar. dā'imā* Her vakit, sürekli olarak. **İD** 9

dairea. *Ar.* 1. Bir yapının konut olarak kullanılan bölümlerinden her biri, kat. **İD** 1162. *mat.* Bir çemberin içinde kalan düzlem parçası. **İD** 73. *mec.* Soyut kavramlarda belli sınır, ölçü **İD** 112

dalga *a.* 1. *mec.* Arka arkaya gelen kriz vb. olayların her biri. **İD** 832. *mec.* Yayılım. "Yeni bir insan getirme gücüne de varamayan bir metafizik dalgası insanlığı bir an için bunalım kavisine aldı." **İD** 17

Dali *öz. a.* Salvador Dalí, Katalan sürrealist ressam. Gerçeküstü eserlerindeki tuhaf ve çarpıcı imgelerle ünlenmiştir. **İD** 122

dallı *sf.* Dalları olan. **İD** 47

dalmak,- ar (*nsz*) *mec.* Kendini bilmez duruma gelmek, kendinden geçmek. **İD** 145

damar *a. anat.* Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal.

→ *kılcal damar, şah damar*

damga *a.* Bir şeyin üzerine bir nişan, bir işaret basmaya yarayan araç. **İD** 107

damla *a. mec.* Çok az miktar. **İD** 20

Dante *öz. a.* Dante Alighieri İtalyan ozan ve siyasetçi. En bilinen eseri, ahirete yapılan bir yolculuğu anlattığı İlahi Komedya'dır. **İD** 109, 111

dar *sf.* İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş ve bol karşıtı. **İD** 133

daraltılmak (*nsz*) Daraltma işi yapılmak. **İD** 123

darbe *a. mec. Ar. darbe* Birini kötü duruma düşüren, sarsan olay.

darbe almak kötü bir duruma düşmek. **İD** 99

darlaşmak (*nsz*) Daralmak. **İD** 154

darlaştırma. Darlaştırmak işi. **İD** 106

darlık,- ğıa. *mec.* Geçim zorluğu. **İD** 94

darmadağınk,- ğı

sf. (da'rmadağınk) Darmadağın. **İD** 57

Daudet *öz. a.* Alphonse Daudet, Fransız yazar. Naturalizm akımının temsilcisidir. Sapho, Değirmenimden Mektuplar eserleriyle ünlüdür. **İD** 114

Dava *a. Ar. da'vā* huk. Korunmanın bir hüküm ile sağlanması için yargı organlarına başvurma. **İD** 37

David *öz. a.* David Burns 1942 yılında Amerika Minneapoliste doğmuştur. Psikoloji alanında bilime yaptığı katkıları ile dünyanın konuştuğu bilim insanlarından biridir. **İD** 127

davranış *a.* Davranma işi, tutum, davranım, muamele, hareket. **İD** 25, 47, 64, 74, 90, 92, 106, 142, 147

dayanak,- ğı *a. mec.* Destek, dayanak noktası. **İD** 71, 145

dayanıklı *sf.* Dayanabilen, sağlam, güçlü, mukavim, zorlu, stabil. **İD** 31

dayanmak (-e) **1.** Bir şeyin üzerinde kurulmuş olmak. **İD** 832. *(nsz) mec.* Güç bir duruma katlanmak, çekmek, sabretmek, tahammül etmek. **İD** 55

de *e.* Bağlama ve kuvvetlendirme edatı. **İD** 110

deccal *sf. mec. Ar. deccal* Yalancı, fesat, dedikoducu (kimse). **İD** 74, 99, 100

defa *a. Ar. def'a* Kez, kere, sefer, yol. **İD** 18, 89, 128

define *a. Ar. defīne* Toprak altına gömülerek saklanmış para veya değerli şeyler, gömü. **İD** 44

değer *a.1.* Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. **İD** 8, 31, 66, 104, 125, 128, 131 **2. a.** Üstün nitelik, meziyet, kıymet. **İD** 84, 95 **değer vermek** Değerli saymak, önem vermek. **İD** 152

değerlendiriliş *a.* Değerlendirilme işi. **İD** 91

değerlendirilmek *(nsz)* Değerlendirme işi yapılmak, kıymetlendirilmek. **İD** 93, 122,

değerlendirme *a.* Değerlendirmek işi, kıymetlendirme. **İD** 142

değerlendirmek (-i) **1.** Bir şeyin özünü, önemini, nitelik ve niceliğini belirlemek. **İD** 18, 46, 53, 68, 93, 94, 146 **2.** Değer biçmek. **İD** 60

değil *a.* Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarının olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime. **İD** 8, 10, 15, 18, 27, 28, 40, 43, 44, 45, 47, 50², 51, 52, 72, 78, 79, 81, 85, 87, 91, 95, 97, 99, 101², 103, 105², 106, 110, 111, 113, 114, 115, 116², 117, 124, 126², 128, 131, 133, 137, 141, 145, 147, 148, 149, 153

değirmek(-e) Bir konuyu ele alarak ondan kısaca söz etmek, dokunmak, temas etmek **İD** 112

değişik sf.1. Değiştirilmiş, muad-
del. **İD** 114, 117, 126

2.sf. Alışılmışın dışında bir özelliği
bulunan. **İD** 62, 933.**sf.** Farklı.**İD** 77

değişim a. 1. Bir zaman dilimi için-
deki değişikliklerin bütünü, değiş-
me.**İD** 10, 15, 60, 76, 77, 80, 82, 87,
92, 96, 99, 105, 112, 126, 133, 135,
136, 142 **2.**Değme işi **İD** 126

değişme a. Değişim. **İD** 10, 70, 95

değişmek(nsz) Başka bir biçim veya
duruma girmek, tahavvül etmek. **İD**
15, 36, 53, 76, 127

değişmez sf. Aynen kalan, değişik-
liğe uğramayan.**İD** 90, 106, 112

değiştirme a. Değiştirmek işi, tebdil,
tahrif. **İD** 142

değiştirmek 1. a. Değme işi. **İD** 141

2. (-i) Başka bir duruma, başka bir
görünüme getirmek. **İD** 15, 76, 84,
86

değnek a. Elde taşınacak incelikte
düzgün ağaç, sopa, çomak. **İD** 61

D.H.Lawrence öz. a. 20. yüzyıl
İngiliz yazarıdır. Roman, şiir, tiyatro
oyunları, denemeler, gezi kitapları,
edebiyat eleştirileri, yazmış, çeviri-
ler yapmıştır. **İD** 114

deha a. (deha:), Ar. dehā İnsan
zekâsının, insan kişiliğinin erişebi-

leceği en yüksek düzey, dâhilik. **İD**
7, 36, 86

dekor Fr. *décora.mec.* Görünüş,
manzara. **İD** 142

delik deşik sf. Her yanı deliklerle
dolu.**İD** 56

delinme a. Delinmek işi. **İD** 17

Deli Petro öz. a.l. Petro veya Büyük
Petro, Rusya'yı 7 Mayıs 1682'den 8
Şubat 1725'teki ölümüne kadar yö-
neten Rus çarıdır.**İD** 76

Dem Far a. Zaman, çağ. **İD** 144

demek (nsz) Söylemek, söz söyle-
mek. **İD** 8, 31, 41, 45, 47, 53, 75,
79, 93, 100,115,116, 141

demet a.Rumca. Bağlanarak oluşt-
rulmuş deste, bağlam. **İD** 83, 90

demiryolu a. Bu yolla yapılan taşı-
macılık sistemi. **İD** 62

demografik sf. fr.démographique
Nüfus bilimsel. **İD** 157

demokles öz. a.Yunanca. **İD** 63, 81

demokrasi a. tob b. Fr. démocratie
Halkın egemenliği temeline dayanan
yönetim biçimi, el erki, demokrat-
lık.**İD** 91³

deneme a. Denemek işi, sınama. **İD**
40, 91, 105, 110, 113, 115, 123, 126,
128, 130², 131, 134

denemek (-i) Değerini anlamak,
gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını
bulmak için bir insanı, bir nesneyi
veya bir düşünceyi sınamak, tecrübe
etmek **İD** 46, 116, 128, 1422. (-i)

Bir işe, başarmak amacıyla başlamak, girişimde bulunmak, teşebbüs etmek. **İD** 16, 28, 29, 84, 94

denenmek (*nsz*) Deneme işine konu olmak. **İD** 78

deney *a.* Bilimsel bir gerçeği göstermek, bir yasayı doğrulamak, bir varsayımı kanıtlamak amacıyla yapılan işlem, tecrübe. **İD** 48, 97, 110, 122

→ **deneye deneye**

deneye deneye fazlaca deneme yapma "insan, deneye deneye, sırlarını çöze çöze, gücüyle de ona boyun eğdirmek çabasına girişmiş ve az veya çok bir yeni çehre kazanmaya zorlamıştır onu." **İD** 142

deneyiş *a.* Deneme işi. **İD** 116

denge *a.1.* Bir nesnenin veya bir insanın devrilmeden durma hâli, muvazene, balans. **İD** 47,116, 134, 1452. Zihinsel ve duygusal uyum, istikrar. **İD** 72,116, 146, 156

dengeleme *a.* Dengelemek işi. **İD** 125

dengelemek *a.* (-i) Dengeli duruma getirmek. **İD** 119, 124130

dengesizlik,- ği *a.mec.* Bir kimsenin tutum ve davranışlarında beklenmedik değişimler olması, istikrarsızlık. **İD** 145

denilmek (*nsz*) Ad verilmek. **İD** 23

deniz *a.* Yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi. **İD** 9, 85, 86
→ **denizkızı**

denizkızı *a. hay. b. (deni'zkızı)* Solunumunu hem akciğer hem de solungaçlarıyla yapan, arka üyeleri olmayan, otçul amfibyumlar sınıfından bir hayvan. **İD** 84

denk *sf. mec.* Uygun, nitelik yönünden eşit. **İD** 55

denli *e.* 'Kadar' anlamında üstünlük derecesini belirten bir söz. **İD** 43, 61, 123, 125

denmek (*nsz*) Söylenmek, sözü edilmek. **İD** 82, 93

deprem *a. coğ.* Yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi veya yanardağların püskürme durumuna geçmesi yüzünden oluşan sarsıntı, yer sarsıntısı, hareket, zelzele **İD** 63

derece *a. Ar. derece 1. e.* Denli, kadar. **İD** 81, 1422. Bir süreç içindeki durumlardan her biri, basamak, aşama, rütbe, mertebe. **İD** 92, 121, 135

→ **derece derece**

derece derece *zf.* Azar azar, yavaş yavaş, tedricen. **İD** 88

deri *a. 1.* İşlenerek kullanılabilir duruma getirilmiş hayvan postu. **İD** 17 **2.** İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan

tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten. **İD** 43, 44

derin *sf.* Dibi yüzeyinden veya ağzından uzak olan. **İD** 41, 48, 126, 135

derinleşme *a.* Derinleşmek durumu. **İD** 154

derinlik,- ği *a.* Bir şeyin dip tarafının yüzeye, ağza olan uzaklığı. **İD** 123, 137

derken *zf.* Dendiği hâlde: **İD** 47

derlemek *(-i)* Düzgün bir biçimde toplamak. **İD** 16, 82, 124, 134

Descartes *öz. a.* René Descartes, Fransız filozof, matematikçi ve yazar. Hayatının çoğunu Hollanda'da geçirmiş olup, Modern Filozofinin Babası unvanını almıştır ve kendisini takip eden Batı felsefesi çoğunlukla onun günümüzde hala çalışılan yazılarına cevap niteliğindedir. **İD** 129

Desica *öz. a.* İtalyan yeni gerçekçi yönetmen ve oyuncudur. **İD** 126

destan *a.* *Far. destān* **1.** *ed.* Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir, epeye. **İD** 116, 116**2.** *a.* Bir kahramanlık hikâyesini veya bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hece olan halk şiiri. **İD** 87

detaylı *a.* Ayrıntılı **İD** 104

determinizma. *fel. Fr. déterminisme* Belirlenimcilik. **İD** 106

dev *sf. 1.* *Far. dīv* Olağanüstü irilikte olan. **İD** 62 **2.** *mec.* Çok büyük, çok önemli. **İD** 78, 80**3.** *a.* Korkunç, çok iri ve olağanüstü güçlü masal yaratığı. **İD** 86, 133

devam *a.* *Ar. devām* Sürme, sürüp gitme, kesilmeme, bitmeme. **İD** 45 **devam etmek** Sürdürmek. **İD** 75, 81

devinim *a.* Hareketlilik **İD** 106

devinmek *(nsz)* Vücudu oynatmak veya kıpırdatmak, kımıldanmak, hareket etmek. **İD** 152

devir,- vri *a.* *Ar. devr* Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası. **İD** 29

devleşmek *(nsz)* *mec.* Aşırı bir gelişme göstermek. **İD** 70

devlet *a.* *Ar. devlethuk. top.* *b.* Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık. **İD** 50, 52, 74, 75, 76, 90, 113, 125

devrî *sf. (devri:)* *Ar. devrî* Devirle ilgili **İD** 118

devrim *a.* **1.** Belli bir alanda hızlı, köklü ve nitelikli değişiklik. **İD** 7, 57, 75, 77, 79, 80, 83, 84, 87², 89, 91², 95, 96, 98, 100, 101, 116, 125, 132, 142², 151, 156 **2.** İhtilal. **İD** 23, 75, 79, 80, 83, 90, 92

devrimci *a.* Devrim yapan veya devrime bağılı olan kimse, ihtilalci. **İD** 57, 76

deyim *a.* Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeğı, tabir. **İD** 60, 130

deyiş *a.* **1.** Deme, söyleme işi. **İD** 25, 69, 77, 80, 144 **2.** Söyleme biçimi, anlatım biçimi, üslup. **İD** 29

dış *a.* **1.** Bireyin ötesinde bir varlığı olan. **İD** 10, 104 **2.** Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunmayan yer, hariç, iç karşıtı. **İD** 19, 23, 25, 35, 37, 40, 41, 47, 50, 51, 115, 134 **3.** Bir konunun kapsamına girmeyen şey. **İD** 84, 90 **4.** *sf.* Somut kavramlarda iki veya ikiden çok şeyde merkeze daha uzak olan. **İD** 90

dışa dönmek kendi haricine bakmak **İD** 85, 87

dışa vurmak Belli etmek. **İD** 63

dışa vuruş Belli etmek. **İD** 96

dışa yansımak *a.* Görülen, içte bulunmayan yüzey. **İD** 80

dışına çıkmak tanınan hak ve yetkileri aşmak. **İD** 158

dışarı *a.* Dış çevre, dış yer, hariç, içeri karşıtı. **İD** 18², 86, 129

dışında *a.* Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunmayan yer, hariç, iç karşıtı. **İD** 113², 119

dışında kalmak karışmamak, ilgilanmemek. **İD** 82

dıştan *sf. fel.* Aslında olmayıp sonradan ve dışarının etkisiyle ortaya çıkan (düşünceler). **İD** 49

didiklemek *mec.* Bir konuyu bütün ayrıntılarıyla gözden geçirmek, iyice araştırmak. **İD** 113

diğer *sf.* Başka, özge, öteki, öbür. **İD** 119

dikicilik,- ği *a.* Dikicinin yaptığı iş. **İD** 98

dikilmek (*nsz*) Dikme işi yapılmak. **İD** 42, 88

dikine *zf.* Dikey olarak, diklemesine. **İD** 141

dikkat,- ti *a. Ar. diqqat* Duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplama, uyanıklık. **İD** 43, 44³, 46³, 47, 48 **dikkat etmek** Özen göstermek. **İD** 89

dikkatlice *zf.* Dikkatli bir biçimde. **İD** 25

dikmek (*-e, -i*) **1.** Bir cismi dik olarak durdurmak. **İD** 144 **2.** (*-e, -i*) Yapı kurmak, inşa etmek. **İD** 62, 97

diktatörlük,- ğü *a.* Egemen ve mutlak siyasi bir gücün, bir veya birçok kişinin oluşturduğu bir yürütme organınca, denetimsiz olarak yürütüldüğü siyasi düzen. **İD** 83

dil *a.* **1.** İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları

anlaşma, lisan, zeban. **İD** 126 **2.**
a. Ağız boşluğunda, tatmaya, yut-
kunmaya, sesleri boğumlamaya ya-
rayan etli, uzun, hareketli organ, tat
alma organı. **İD** 31, 47 **dile getirmek**
Belirtmek, anlatmak, açıklamak,
ifade etmek. **İD** 62
dilek,- ği *a.* Bir kimsenin dilediği
şey, istek, talep, temenni, rica, mu-
rat. **İD** 94
dillendirebilmek(-i) Biri hakkında
dedikodu yapılmasına sebep olmak.
İD 122
din *a. Ar. Dīn 1. din b.* Tanrı'ya,
doğüstü güçlere, çeşitli kutsal var-
lıklara inanmayı ve tapınmayı sis-
temleştiren toplumsal bir kurum,
diyanet. **İD** 85, 90, 98, 101, 105,
112, 113, 126, 130, 131 **2. mec.** İna-
nılıp çok bağlanılan düşünce, inanç
veya ülkü, kült. **İD** 73, 90
dinamik,- ği *sf. mec. Fr. dynamique*
fiz. Hareketli, her an değişebilen,
duruk karşıtı. **İD** 60, 146
dinci *a.* Dinî görüşleri her alana
yaymak isteyen kimse. **İD** 131
dindar *sf. Ar. dīn + Far. -dārdin b.*
Din inancı güçlü, din kurallarına
bağlı (kimse), mütedeyyin. **İD** 49
dindirmek (-i) Dinmesini sağlamak.
İD 157
dinlemek (-i) *mec.* Uymak, baş eğ-
mek, itaat etmek. **İD** 20

dinsizlik,- ğia. Dinsiz olma duru-
mu. **İD** 98
Dionizos *öz. a.* Yunan şarap ve bağ-
bozumu tanrısı. **İD** 99, 100, 120
diplomasi *a. Fr. diplomatie* Ulus-
lararası ilişkileri düzenleyen antlaş-
malar bütünü. **İD** 76
direkt *sf. Fr. direct* Aracısız. **İD** 89
direnış *a.* Direnme işi. **İD** 20, 36,
64, 85, 117, 118, 123
direnme *a.* Direnmek işi. **İD** 20
direnmek (nsz) Herhangi bir düşün-
cede, bir istekte veya bir durumda
ayak diremek, inat etmek, ısrar et-
mek, taannüt etmek. **İD** 84
dirilik,- ği *a.* Diri olma durumu. **İD**
39, 44, 53², 102, 132, 137³
diriliş *a. 1. mec.* Yeni bir atılımla
güç kazanma. **İD** 15, 56, 79, 80, 85,
87, 95, 99, 112. Dirilme işi, can-
lanma. **İD** 115, 123, 131, 136, 137
dirilmek (nsz) *mec.* Yeniden etkin
olmak, geçerli duruma gelmek. **İD**
79
diriltiș *a.* Diriltme işi. **İD** 49
diriltmek (-i) Dirilmesini sağlamak.
İD 53, 152
diri tutmak Canlı kalmasını sağla-
mak. “*Kalbi diri tutan öz ve işaret-
ler*” (Karakoç, 2018:39). **İD** 39
diyalektik,- ği *a. Fr. dialectique*
Gerçekliği ve onun çelişmelerini
incelemeye yarayan ve bu çelişme-
leri aşmayı sağlayan yolları aramayı

öngören akıl yürütme yöntemi, eyti-
şim. **İD** 91, 92, 93, 94, 95, 128, 129

diyalog *a. Fr. dialogue* **İD** 73

diye *zf.* **1.** Herhangi bir yargıya
vararak. **İD** 25, 1122. *zf.* Diyerek **İD**
89

Diyonizos *bkz.* Dionizos **İD** 131

diz *a. anat.* Kaval, baldır ve uyluk
kemiğinin birleştiği yer.

diz çökmek Dize gelmek. **İD** 30

dizi *a.* **1.** Yan yana, art arda veya
zaman sırasına göre sıralanmış bir-
biriyle ilişkili nesne veya olayların
oluşturduğu bütün sıra. **İD** 832. Her-
hangi bir bakımdan bir bütün oluşturu-
ran şeylerin tümü, seri. **İD** 91

doğa *a.* **1.** Kendi kuralları çerçeve-
sinde sürekli gelişen, değişen canlı
ve cansız varlıkların hepsi, tabiat,
natür. **İD** 91, 106, 114, 117, 141,
1422. *mec.* Bir kimsenin eğilimleri-
nin, içgüdülerinin hepsi, huy. **İD** 92
→ **doğüstü**

doğüstü *sf.* (*doğa'üstü*) Doğa yasa-
larına uymayan, doğa yasalarıyla
açıklanamayan, tabiatüstü. **İD** 86

doğabilme *a.* Doğabilmek işi. **İD**
132

doğal *sf.* Olağan, alışılmış, her za-
manki gibi olan, beklenildiği gibi.
İD 23

doğma *a.* Doğmak işi. **İD** 93

doğmak,- ar(*nsz*) **1.** Dünyaya gel-
mek. **İD** 43, 52, 117, 119, 126,

1332. (-*e*) Düşünce, hayal vb. zi-
hinde birdenbire oluşmak. **İD** 44, 55
3. mec. Ortaya çıkmak, sonucu ol-
mak. **İD** 7², 10, 15, 22, 55, 61, 66,
68, 72, 73, 79, 91, 92, 95, 96, 121,
122, 127, 148

doğru *sf.* **1.** Bir ucundan öbür ucuna
kadar yönü değişmeyen, eğri ve
çarpık karşıtı **İD** 37, 102, 105, 106,
115, 122, 124 **2.** Gerçek, yalan ol-
mayan. **İD** 29, 85 **3.** Akla, mantığa,
gerçeğe veya kurala uygun. **İD** 36,
40, 41, 46, 49, 76, 94 **4.**
zf. Yanlızsız, eksiksiz bir biçimde.
İD 465. *e.* Karşı yönünce. **İD** 8, 58,
73, 80, 826. *a.* Gerçek, hakikat. **İD**
30, 51, 677. *zf.* Hiçbir yöne sapma-
dan, dosdoğru, doğruca. **İD** 7

doğrudan *sf.* Aracısız.

→ **doğrudan doğruya**

doğrudan doğruya *zf.* Dolaysız,
araçsız, aracısız, araya başka bir şey
girmeden, resen. **İD** 15, 27

doğrulamak (-*i*) Bir şeyin doğru
olduğunu ortaya koymak, destekle-
mek, gerçeklemek, teyit etmek, tas-
dik etmek. **İD** 85

doğrulma *a.* Doğrulmak işi. **İD** 93

doğrulmak(*nsz*) *mec.* Yeniden güç-
lenmek, kalkınmak. **İD** 101

doğrultu *a.1.* Tutulan, izlenen yol.
İD 1492. *a.* Yön, istikamet. **İD**
27, 36, 37, 41, 46, 112, 137

doğruluk,- ğu a. Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet. **İD** 93

doğrusu z.f.1. Gerçeği söylemek gerekirse, gerçek şu ki. **İD** 7, 10, 22

2. sf. Bir ucundan öbür ucuna kadar yönü değişmeyen, eğri ve çarpık karşıtı. **İD** 100, 135

doğu a. 1. Güneşin doğduğu ana yön, gün doğusu, şark, maşrik, batı karşıtı. **İD** 26, 37, 44, 112, 122, 134**2.** Avrupa'ya göre Asya ve Kuzeydoğu Afrika'nın bir bölümü. **İD** 84, 88, 91, 92

doğulu sf. Doğu uygarlığını benimsemiş (kimse). **İD** 64, 94

doğurmak(-i)(nsz) 1. Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak. **İD** 118, 127, 129**2. mec.** Ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak. **İD** 8, 39,59, 63, 78,80, 84, 88, 90, 91, 104, 134

doğurabilmek(-i) Doğurma ihtimali veya imkânı bulunmak:**İD** 121

doğurma a. Doğurmak işi. **İD** 110

doğuş a. 1. mec. Ortaya çıkmak, sonucu olmak **İD** 127 **2. ad** Doğma işi **İD** 16, 71, 74, 137

doktrin a. Fr. doctrine Öğreti.**İD** 73, 77, 84

doku a. mec. Bir bütünün yapısı ve özelliği.**İD** 62,134, 150

dokunmak (-e) Nesnelerin sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık vb.

niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etmek. **İD** 50

dolambaçlı sf.İçinden zor çıkılır, çapraşık. **İD** 29

dolanmak (-e) Bir şeyin çevresine sarılmak. **İD** 50

dolaşma(nsız) Gezmek, gezinmek. **İD** 114

dolaşmak (nsız) Gezmek, gezinmek. **İD** 50, 90

dolayısıyla z.f.1. Nedeniyle. **İD** 15, 96, 98 **2. z.f.** Dolaylı olarak, doğrudan ilgili olmayarak. **İD** 37, 45

dolaylı sf. Doğrudan doğruya olmayan, dolayısıyla olan, vasıtalı, bilvasıta, endirekt. **İD** 89, 97, 134

dolaysız sf. Doğrudan doğruya olan, vasıtasız, bilavasıta. **İD** 126

doldurmak (-i) Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek. **İD** 44, 111

doldurulmak (nsız) Dolu bir duruma getirilmek. **İD** 40

dolmak,- ar(nsız) Süre, hesap tamamlanmak. **İD** 16

dolu sf.1. Bir yerde sayıca çok. **İD** 68, 148 **2. mec.** Bir duygunun güçlü etkisinde olan. **İD** 149**3.** Çok olan (iş, uğraş, olay vb.). **İD** 174. **a.** Havada su buğusunun birden yoğunlaşmış katılaşmasından oluşan, türlü irilikte, yuvarlak veya düzensiz biçimli buz parçaları durumunda yere

hızla düşen bir yağış türü. **İD** 25, 49, 52

donanım *a.* **1.** *den.* Bir gemi direği-ne, bir yelkene veya başka bir parçaya bağlı bulunan halat ve makara vb. manevra araçları. **İD** 83 **2.** *a.* Tesisat. **İD** 86

donanış *a.* Donanma işi. **İD** 86, 96

donanma *a.* **1.** Donanmak işi. **İD** 502. *den.* Bir devletin deniz kuvvetleri, armada. **İD** 85

donanmak (*nsz*) Gerekli nesnelere bir araya getirilip süslenmek, gösterişli duruma getirilmek. **İD** 23

donatma *a.* Donatmak işi, teçhiz. **İD** 41

donatmak (*-i*) Birinin giyimini sağlamak. **İD** 46, 100

dondurmak (*-i*) **1.** Donmasını sağlamak. **İD** 302. *mec.* Bir işin gerektirdiği sorumluluk ve yetkileri geçici bir süre için kullanmamak üzere durdurmak. **İD** 116

donma *a.* Donmak işi **İD** 124

donmak,- armec. Beklenmedik bir durum karşısında birden hareketsiz kalmak. **İD** 121 **donup kalmak** Donakalmak. **İD** 86

doruk,- ğu *ad* Dağ, ağaç vb. yüksek şeylerin tepesi, en yüksek yeri, zirve, şahika. **İD** 110, 115

→ **doruk noktası**

doruk noktası *a.* Bir gelişmede gelinen en önemli, heyecanlı veya etkili durum. **İD** 81

Dostoyevski *öz. a.* Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Rus roman yazarı. **İD** 76, 114, 115, 117, 132

doza. *mec.* Genellikle bir davranış, bir konuşma vb.nde yeterli görülen ölçü, dozaj. **İD** 23, 89, 94

döndürmek (*-e, -i*) **1.** Dönmesini sağlamak. **İD** 27, 47, 742. *mec....* bir duruma getirmek. **İD** 96

dönem *a.* Belli özellikleri olan zaman parçası, periyot. **İD** 8, 26, 36, 48, 81, 105, 110, 119, 121, 122, 123, 136

dönmea. **1.** Dönmek işi. **İD** 282. (*-e-den*) Geri gelmek, geri gitmek **İD** 134

dönmek,- er (*nsz*) **1.** Kendi ekseninde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek. **İD** 27, 30, 80, 113, 116, 1322. (*-e, -den*) Geri gelmek, geri gitmek. **İD** 158

dönük *sf. mec* **1.** Yönelmiş **İD** 127 **2.** *sf.* Dönmüş, çevrilmiş (kimse) **İD** 115

dönülmek (*nsz*) Dönme işi yapılması. **İD** 41, 96

dönüm *a.* Dönme işi. **İD** 100, 137

→ **dönüm noktası**

dönüm noktası *a.* Bir olayın yeni bir duruma geçme zamanı. **İD** 49

dönüş *a.* Dönme işi. **İD** 26, 27, 29, 51, 53, 55, 118, 128, 136

dönüşme *a.* Dönüşmek işi, tahavvül. **İD** 39, 95

dönüşmek *(-e)* Bir biçimden, bir durumdan başka bir biçime veya duruma geçmek, tahavvül etmek. **İD** 8, 22, 42, 66, 89

dönüşsüz *sf.* Dönüşü olmayan. **İD** 153

dönüştürme *a.* Dönüştürmek işi, tahvil. **İD** 91

dönüşüm *a.* Olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, şekil değiştirme, tahavvül, inkılap, transformasyon. **İD** 84

dört,- dü *a.* Dört sayısının adı. **İD** 133 **dört dönmek** Telaş içinde çare aramak. **İD** 56

döşek,- ği *a.* Yatak. **İD** 16

dram *a.* *Fr. drame* **1. tiy.** Sahnede oynanmak için yazılmış oyun, drama **İD** 110 **2. mec.** Acıklı olay. **İD** 88, 90, 143

dua *a.* (*dua:*), *Ar.* *du 'ā' din*
b. Yakarış. **İD** 101

Duhamel *öz. a.* Fransız, romancı. 20. yy'ın küçük adamını simgeleyen Salavin adlı roman kişisini anlattığı dizi romanlarıyla uluslararası bir üne ermiştir. **İD** 114

durdurmak *(-i)* Durmasını sağlamak. **İD** 30

durdurulma *a.* Durdurulma işi. **İD** 117

durmadan *zf.* Ara vermeden, kesintisiz, sürekli. **İD** 36

durmak,- ur *(nsz)* Hareketsiz durumda olmak. **İD** 44, 49, 54, 112

durmaksızın *zf.* (*durma'ksızın*) **İD** Hiç durmadan, ara vermeden. 152

Durrell *öz. a.* Lawrence George Durrell Britanyalı romancı, şair, oyun yazarıdır. **İD** 114

durum *a.* Bir şeyin içinde bulunduğu koşulların hepsi, vaziyet, hâl, keyfiyet, mevki, pozisyon. **İD** 15, 22, 23, 28, 37, 77, 78, 79, 106, 114, 131, 133, 134, 136 **durum almak** Bir olay karşısında belli bir tavır almak. **İD** 151

duruş *a.* Durma işi **İD** 121

duruşma *a. huk.* Davacı ile davalının yargıç karşısında hazır buldukları yargılama evresi, mahkeme, murafaa. **İD** 116

duvar *a. Far. dīvār* **1.** Bir toprak parçasını sınırlayan taş, tuğla, kerpiçten yapılan engel, örek. **İD** 68

2. mec. Engel **İD** 123

duyarlık,- ğı *a.* **1.** Zayıf bir etkiye karşı, tepki gösterebilme yeteneği **İD** 1152. *-ğı a.* Duyarlılık. **İD** 56, 117, 126, 153

duyarlılık,- ğı *a.* Duyarlı olma durumu, duygunluk, duyarlık, hassaslık. **İD** 111, 117

duygu a.1. Duyularla algılama, his. **İD** 28, 56, 73, 81, 85, 98, 113, 1252.

a. Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim. **İD** 29, 108

duymak,- ar (-i) Bilgi almak, öğrenmek, haber almak. **İD** 19, 45, 85, 89, 98, 99, 111, 122, 125

duyulmak (nsz) Duyma işine konu olmak. **İD** 50, 92

duyurma a. Duyurmak işi.

İD 133

duyuş a. Duyma işi. **İD** 50

düalizm a. *Fr. dualisme fel.* İkicilik. **İD** 91

düğün a. mec. Bir olayı kutlamak için yapılan büyük eğlence veya tören. **İD** 56

dün a. Geçmiş. **İD** 75

Dünya 1. Ar. a. Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü. **İD** 7, 8, 9, 10, 15, 20, 30, 31, 37, 38, 41, 45, 47, 51, 77, 80, 81, 83, 86, 87, 90, 104, 105, 106, 109, 113, 114, 119, 123, 131, 133, 134, 135, 136, 155 **2. a. Ar. duniā** Dış, çevre, ortam. **İD** 20, 28

→ **dünya görüşü, dünyaseverlik, dünyataparlık**

dünya görüşü a. Evrenin ve hayatın anlamını, amacını, değerini, insan varlığını ve davranışlarını bütünüyle kavramaya çalışan genel düşünce. **İD** 71

dünyaseverlik,- ği Dünyaya ait her şeye değer vermek. “Bu, ihtiyaç duymanın azalışı veya dünyaseverliğin-hattâ dünyataparlığım demek gerekir- çöküşü gözle görülür hâle gelmemiş bulunuyor. “**İD** 81

dünyataparlık,- ğı dünyaya ait her şeye değer vermek. “Bu, ihtiyaç duymanın azalışı veya dünyaseverliğin-hattâ dünyataparlığım demek gerekir- çöküşü gözle görülür hâle gelmemiş bulunuyor. “ **İD** 81

düş a. mec. Gerçekleşmesi istenen şey, umut. **İD** 8, 78, 85, 87, 96

düşmek,- er(-e) 1. Uğramak, kapılmak. **İD** 28, 77 **2.(nsz)** Olmak, olumsuz bir duruma girmek. **İD** 18 **3.** Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek. **İD** 30, 45 **4.(nsz)** Bayağılaşmak. **İD** 120, 122

düşey sf. mat. Yer çekimi doğrultusunda olan, şakuli. **İD** 112

düşlemek(-i) Bir şeyi, bir kimseyi, bir durumu istenilen biçimde tasarlamak, zihinde canlandırmak. **İD** 99

düşman a. Far. duşmān 1 mec. Bazı şeylerden nefret eden, tiksinen kimse. **İD** 148 **2.** Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım, antagonist, dost karşıtı. **İD** 18

düşünce a.1. Uzay ve zamanın ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, yal-

nızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik, mütalaa, fikir, ide, idea. **İD** 68, 70, 82, 90, 97, 123, 128, 130, 131, 132, 134, 137, 1422. *a.* Niyet, tasarı. **İD** 73,76, 77, 80, 82, 86, 92, 106, 149 **3.**(-i) Aklından geçirmek, göz önüne getirmek. **İD** 124,127, 1344.Düşünme işi,tefekkür **İD**103,132

düşünülebilmek (*nsz*) **1.** Düşünülme ihtimali veya imkânı bulunmak.**İD** 952.Düşünme işine konu olmak. **İD** 121

düşünülme(*nsz*) Düşünme işine konu olmak. **İD** 135

düşünülmek (*nsz*) Düşünme işine konu olmak. **İD** 50

düşünür *a.* Genel sorunlar üzerine yeni ve kendine özgü düşünceleri olan kimse, düşünücü, mütefekkir.**İD** 15, 80, 81, 92, 130, 155

düşünüş (-i) Aklından geçirmek, göz önüne getirmek. **İD** 110, 122,127, 128, 129, 132

düşürmek (-i, -den) Değerli bir şeyi ucuz veya kolay elde etmek. **İD** 143

düşüş *a.* Düşme işi.**İD** 72, 96, 116

düzeltmek (-i) Düzgün duruma getirmek. **İD** 149

düzen *a.* Belli yöntem, ilke veya yasalara göre kurulmuş olan durum, uyum, nizam, sistem. **İD**44, 51, 53, 61, 72, 82, 91, 132, 133, 144**düzen**

kurmak Düzenlemek. **İD** 93**düzen vermek** Düzenlemek, dağımlıktan kurtarmak. **İD** 68

düzenleme *a.* Düzenlemek işi, ter-tip, organizasyon. **İD** 52

düzenleniş *a.* Düzenlenme işi.**İD** 93

düzenlenmek (*nsz*) Yapılmak, tertip edilmek. **İD** 64

düzensizlik,- ğia.Düzensiz olma durumu, tertipsizlik, intizamsızlık, nizamsızlık. **İD** 152

düzey *a.* Bir yüzeyin veya bir noktanın yüksekliğindeki yatay sınır, seviye. **İD** 17, 59, 65, 85, 155

E

ebedî *sf.* *Ar. ebedî* Sonsuz, ölümsüz, bengi.**İD** 37, 73, 121, 147

ebedilik,- ği *a.* Ebedî olma durumu, sonsuzluk.**İD** 44, 47, 98

ebediyet *a.* *Ar. ebediyyet esk.* Sonsuzluk.**İD** 44

ecinni *a.* *Ar. ecinni*Cin**İD**76, 102

edebî *sf.* *Ar. edebî* Edebiyatla ilgili, edebiyata ilişkin, yazınsal **İD** 105, 114, 124

edebilmek(-i) Etme imkânı veya olasılığı bulunmak **İD** 114

edebiyat *a.* *Ar.* Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın.

İD 44, 105, 109,110, 112², 113, 114², 115, 116, 117², 118, 121, 123, 130, 134,

edep,- bia. *Ar. edeb* İyi ahlak, incelik, terbiye. **İD** 67

eder *a.* Fiyat, paha, değer. **İD**104,109

Edmond *öz. a.*Edmond Eugène Alexis Rostand Fransız şair ve oyun yazarı.**İD** 129

Efes *öz. a.*Efes, Anadolu'nun batı kıyısında, bugünkü İzmir ilinin Selçuk ilçesi sınırları içerisinde bulunan, daha sonra önemli bir Roma kenti olan antik bir Yunan kentiydi.**İD** 120

Eflâton *öz. a.* Platon ya da İslâm dünyasında Eflatun olarak bilinen, Antik klâsik Yunan filozofu, matematikçi ve Batı dünyasındaki ilk yüksek öğretim kurumu olan Atina Akademisi'nin kurucusudur.**İD** 37

egemen *sf.* Yönetimini hiçbir kısıtlama veya denetime bağlı olmaksızın sürdüren, bağımlı olmayan, hükümran, hâkim. **İD** 66, 112

egemenlik,- ği *a.*Egemen olma durumu. **İD** 115, 134, 1362. Millet ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi, hükümranlık, hâkimiyet. **İD** 37, 132,142

ego *a. Lat.fel.* Ben (III).**İD** 36, 149

egosantrizm *a. fel. Fr. égocentrisme*Benmerkezcilik. **İD** 46

egzistansiyalist *sf. Fr. existentialiste fel.*Varoluşçu.**İD** 69

egzistansiyalizm *a. Fr. existentialisme fel.* Varoluşçuluk.**İD** 69

egzotik *sf. Fr. Exotique* Yabancı.**İD** 50

eğer *bağ. Far. eger* Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,

eğilim *a.*Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme, meyil, temayül. **İD** 17, 73, 106

eğiliş *a.* Eğilme işi. **İD** 39, 40, 116

eğilmek (*nsz*) *mec.* Başkasının baskısını veya egemenliğini benimsemek, kabul etmek **İD** 116 **2.**Bir yana doğru eğik duruma gelmek. **İD** 46, 129

eğiş *a.*Eğme işi. **İD** 126

eğitici *sf.* Eğitimi sağlayan, eğitmeye elverişli veya eğiten değerleri bulunan. **İD** 47, 114

eğiticilik,- ği*sf.* Eğitimi sağlayan, eğitmeye elverişli veya eğiten değerleri bulunan. **İD** 114

eğitim *a.* Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye. **İD** 124

eğri *a.* Bir olayın şiddetindeki azalış ve çoğalışları gösteren çizgi. **İD** 82

ehlileştirmek (-i)Evcilleştirmek. **İD** 92

ehram *a. Ar. ehrām tar.* Piramit. **İD** 51, 61

eklemek (-i) Bir şeyi ekle tamamlamak, ulamak, ilave etmek. **İD** 118

eklentia. Bir şeye eklenmiş olan, ek durumunda bulunan parça. **İD** 117

ekmek,- ği *a.* Tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, sacda veya tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek, nan, nanaaziz. **İD** 100

ekol,- lü *a.Fr. école* Bir bilim ve sanat kolunda ayrı nitelik ve özellikleri bulunan yöntem veya akım, okul. **İD** 110, 111, 122, 126², 127

ekonomi *a. Fr. économie* İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü, iktisat. **İD** 81, 84, 86, 101

ekonomik,- ği *sf. Fr. économique* Ekonomi ile ilgili olan, iktisadi. **İD** 81, 85, 96, 148

eksen *a.1.* Bir cisim iki eşit parçaya bölen çizgi, mihver. **İD** 113, 1292. *a. mec.* Çizgi. **İD** 7

eksik,- ği *sf.* Bir bölümü olmayan, noksan, natamam. **İD** 18, 93

eksiklik,- ği *a.* Eksik olma durumu, eksik olan miktar, noksan, nakisa, fıkdan **İD** 122

ekzistansiyalizm *bk.* egzistansiyalizm **İD** 111

ekzotik *bk.* egzotik **İD** 158

ela. *Anat.* Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü **İD** 16, 42, 50, 55 **ele almak** Bir şey üzerinde çalışmaya başlamak. **İD** 62 **ele vermek** Ortaya çıkarmak. **İD** 63 **elinde tutmak** Kendi tekelinde bulundurmak, başkalarına kaptırmamak. **İD** 81

elbette *zf. Ar. elbette* Her hâlde, şüphesiz, kuşkusuz, elbet. **İD** 95

elçi *a.* Bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse. **İD** 88

Elektra *öz. a.Yunan mitolojisinde kahraman.* **İD** 115

eleştiri *a.* Bir insanı, bir eseri, bir konuyudoğruve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit. **İD** 21, 22, 82, 130

eleştirici *a.* Bir işi bütün incelikleriyle değerlendiren. **İD** 77

eleştirmek(-i) Birdüşünceyi, bir eseri, bir yargıyı inceleyerek doğruluk veya yanlışlığını ortaya çıkarmak ve gerçek değerini belirtmek, tenkit etmek. **İD** 108, 125

Elia *öz. a.* Elia Kazan doğum adıyla Elias Kazancıoğlu, Amerikalı yönetmen ve yazar. **İD** 126

Eliot *öz. a.* Thomas Stearns Eliot, ABD doğumlu İngiliz şair, oyun

yazarı ve edebiyat eleştirmeni. Ekspresyonisttir. **İD** 111, 112, 113
elips *a.Fr. ellipsea. mat.* Bütün noktalarının belirli iki ayrı noktaya olan uzaklıklarının toplamı birbirine denk olan kapalı eğri. **İD** 89
elveda *inl.(elveda:)* *Ar. elvidā* 'Bir daha karşılaşılmayacak biçimde ayrılırken 'Allah'a ısmarladık, Allah'a emanet olun' anlamlarında kullanılan bir söz. **İD** 79
elverişi *sf.* Uygun, müsait. **İD** 57
emek,- ğia. **1.** Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, zahmet. **İD** 532. *top. b.* İnsanın bilinçli olarak belli bir amaca ulaşmak için giriştiği hem doğal ve toplumsal çerçevesini hem de kendisini değiştiren çalışma süreci. **İD** 663. Uzun ve yorucu, özenli çalışma. **İD** 69
emilmek (*nsz*) Emme işine konu olmak. **İD** 20
emmek,- er (*-i*) **1.** *fiz.* Soğurmak. **İD** 442. *argo* Uzun süre yararlanmak. **İD** 88
empoze *sf. Fr. imposé* Dayatmak` anlamındaki empoze etmek birleşik fiilinde geçen bir söz. **İD** 64
empresyonist *sf.Fr. impressionniste* İzlenimci **İD** 124
en *zf.* Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime. **İD** 16, 31, 37, 41, 47, 53, 81, 91, 97,103, 104, 105, 112, 114, 115, 119

→ *en azından*

en azından *zf.* En azı ile, hiç olmazsa. **İD** 51

Endülüs *öz. a.* Endülüs, 711-1492 yılları arasında İber Yarımadası'nda Arapların etkisi altında bulunan bölgelere verilen isimdir. **İD** 63

Endüstri *a. Fr. Industrie* Sanayi. **İD** 41, 156

enerji *a.Fr. énergie* Maddede var olan ve ısı, ışık biçiminde ortaya çıkan güç, erke. **İD** 18

engel *a.* Bir şeyin gerçekleşmesini önleyen sebep, mâni, mahzur, müşkül, pürüz, mânia, handicap, ket. **engel olmak** Önlemek, geciktirmek. **İD** 108, 153

enine boyuna *sf.* Gösterişli, iri yarı. **İD** 46

enkaz *a. Ar.enkâz* Yıkıntı, döküntü, çöküntü. **İD** 157

enstantane *sf. Fr. instantané* Anlık. **İD** 912. *a.* Işıklama süresi saniyenin 1/25'i veya daha kısa olan hızlı bir hareketi çekme yöntemi. **İD** 124

entellektüel *sf. Fr. intellectuel* Aydın. **İD** 90

epistemoloji *a.Fr. épistémologie* Bilgi kuramı. **İD** 128

epistemolojik *sf. Fr. épistémologique.* Bilgi kuramı ile ilgili. **İD** 130

epizota. *Fr.épisode ed.* Bir roman veya hikâyede olay. **İD** 115

er *a. mec.* İşini iyi bilen, yetenekli kimse. **İD** 80, 148, 150

erdem *a.* Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet. **İD** 63, 68, 107, 137, 149

erdemli *sf.* Erdemi olan, faziletli, faziletkâr. **İD** 148

erdemlilik,- ği *a.* Erdemli olma durumu, faziletlilik. **İD** 28

erdirme(-i) Ermesini sağlamak, ermesine yol açmak. **İD** 137

eren *a. din b.* Ermiş. **İD** 150

erimek (*nsz*) **1.** Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek. **İD** 26, 54 **2. mec.** Yok olmak, bitmek, tükenmek. **İD** 20

eriş *a.* Erme işi **İD** 134

erişebilmek(-e) Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak. **İD** 122

erişim *a.* Erme işi **İD** 116

erişmek (-e) **1.** Bir yere ulaşmak, varmak. **İD** 144 **2.** Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak. **İD** 43, 85

erişmek(-e) Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak. **İD** 124

eritiş *a.* Eritme işi. **İD** 54

eritmek (-i) **1. mec.** Harcıp tüketmek. **İD** 562. (-i) Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak. **İD** 54

eriyiş *a.* Erime işi. **İD** 54

erken *zf.* Vaktinden önce, alışılan zamandan önce, er, geç karşıtı. **İD** 98

ermek,- ği (-e) **1.** Erişmek **İD** 130

2.(nsz), din bilgisi Kendini Tanrı yoluna vermiş kimse insanüstü kutsal bir aşamaya erişmek. **İD** 100, 1493. (-e) Erişmek. **İD** 22, 30, 36, 44, 86, 119

erotik *sf. Fr. erotique* Cinsel duygular veya onlara bağlı olan duyguların uyandırdığı duygu ve coşkularla ilgili olan, kösnül, şehvani, shehevi, erosal. **İD** 124

esas *sf. (esa:sı), Ar. esās* Ana, temel olarak alınan, başlıca, asal, esasi. **İD** 66, 90, 96, 130, 155 **esas alınmak** Temel nokta olarak belirlenmek. “Böylece ruhun, toplumun ve uygarlığın sağlam bir varoluş görüşünde devamı esas alındı.” **İD** 45

esasen *zf. (esa:sen), Ar. esasen* Aslında. **İD** 94

eser *a. Ar. eṣer* **1.** İz, işaret, im. **İD** 16 **2.** Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt. **İD** 61, 66, 67, 110, 113, 118, 120², 122, 128, 131

→ **şaheser**

esinti *a.* Belli belirsiz hissedilen hafif yel, nefha. **İD** 74

esir *a. Ar. esīr mec.* Bir düşünceye veya bir kimseye körü körüne bağlı olan kimse. **İD** 64

eski *sf. 1.* Çoktan beri var olan, uzereinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı. **İD** 7, 8, 10, 24, 25, 27, 29, 30, 36, 37, 47, 49, 50, 51, 65, 75, 79, 82, 91, 94, 103, 104, 105, 115, 116, 120, 121, 123, 124, 127, 128, 130, 131, 1362. *sf.* Mesleğinde uzmanlaşmış, deneyimi olan. **İD** 53

eskime *a.* Eskimek işi. **İD** 10

eskimek (*nsz*) **1.** Eski duruma gelmek. **İD** 36 **2.** (*nsz*) Yıpranmak. **İD** 76

eskimez (*nsz*) Eski duruma gelmek, köhnemek. **İD** 137

eskitmek (*-i*) Çok kullanarak esk. duruma getirmek, yıpratmak. **İD** 37

esnaf *a. Ar. eṣnāf* Küçük sermaye ve zanaat sahibi. **İD** 62

estetik,- ği *a. Fr. esthétique* Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğın kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat. **İD** 47, 49, 50, 70, 92, 105, 110, 113, 116, 119, 120, 153

eş *a.* Birbirinin aynı olan veya birbirine çok benzeyen iki şeyden her biri, benzeri. **İD** 121

→ *eş değer*

eş değer *sf.* Değer yönünden birbirine eşit olan, muadil. **İD** 86

eşelemek (*-i*) Toprak, kül gibi toz durumunda bulunan şeyleri hafifçe kazıp karıştırmak. **İD** 43

eşik,- ği *a.* Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak. **İD** 123

eşit *sf.* Yapı, değer, boyut, nicelik ve nitelik bakımından birbirinden ne artık ne eksik olmayan (iki veya daha çok şey), müsavi. **İD** 73

eşitlik,- ğia. Kanunlar yönünden insanlar arasında ayırım bulunmaması durumu. **İD** 145

eşsiz *sf.* Eşi benzeri olmayan veya eşi benzeri görülmemiş olan. **İD** 60, 119

eşya *a. (eşya:)* *Ar. eşya* Türli amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesnelere. **İD** 39, 41, 44, 45, 46, 55, 59, 97, 106, 127, 143, 152

etkenlik,- ği *a.* Etki eden şey, faktör. **İD** 128, 133

etki *a. 1.* Bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü, tesir. **İD** 7, 23, 43, 65, 66, 82, 84, 88, 90, 92, 119, 121, 123, 124, 125, 128, 133, 157 **2. mec.** Bir kimse üzerinde bırakılan izlenim. **İD** 69, 76, 81, 84, 95, 107, 142

etkilenmek (*nsz*) Etkiye uğramak, müteessir olmak. **İD** 87, 106

etkili *sf.* Etkisi olan, tesirli, müessir, patetik. **İD** 114, 124

etkin *sf.* Hareketli, işleyen, çalışan, faal, aktif, dinamik. **İD** 99, 147

etkinlik,- ği *a.1.* Etkin olma durumu, müessiriyet. **İD** 142, 1562. *a.* Bir işletmenin, bir kurumun belli bir alandaki eylemi, faaliyet, aktivite. **İD** 69

etkinsizleşmek Pasifize olmak, etkin olmamak **İD** 76

etki *a.* Bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü, tesir. **İD** 119, 123, 124, 125, 134 **2.***sf.* Etkisi olan, kuvvetli, tesirli, müessir, patetik. **İD** 124

etme *a.* Etmek işi. **İD** 122

etmek (*nsz*) Bir işi yapmak. **İD** 42, 47, 105, 113, 114, 116

etrafç. *a.(etra:fi) Ar. eṭrāf* **1.** Yanlar, taraflar **İD** 1132. *a.* Çevre. **İD** 96, 98

ev *a.* Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı. **İD** 50, 51, 124

evet *e.1.* ‘Öyledir’ anlamında kullanılan bir doğrulama veya onaylama sözü, olur, oldu, peki, tamam, ya, beli, ha, he. **İD** 20, 30, 41, 43, 44, 46, 49, 90 **2.** Sözü açan veya bağlayan bir söz. **İD** 56, 86, 157

evren *a. 1. gök b.* Gök varlıklarının bütünü, kâinat, cihan, âlem, kozmos.

İD 1142.*mec.* Kişinin içinde yaşadığı, ilişkide bulunduğu ortam. **İD** 152

evrensel *a.* Bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümul, cihanşümul, üniversal. **İD** 10, 31, 76, 103

evrim *a.* Zaman içinde birdenbire olmayan, kesintisiz, niteliksel ve niceliksel gelişme süreci. **İD** 82, 94, 129, 144

ey *ünl.* Kendisine söz söylenen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü. **İD** 54, 56

eylem *a. 1.* Bir durumu değiştirme veya daha ileriye götürme yönünde etkide bulunma çabası. **İD** 68 **2.** Eyleme işi, fiil, hareket, aksiyon. **İD** 74, 78, 902. Eyleme işi, fiil, hareket, aksiyon **İD** 129

ezelî *sf. (ezeli:), mec.Ar. ezeli* Eski. **İD** 147

ezgin *sf. hlk.* Çok cefa görmüş (kimse). **İD** 57

ezici (*-i*) Üstüne basarak veya bir şey arasına sıkıştırarak yassılaştırmak, biçimini değiştirmek. **İD** 121

eziliş*a.* Ezilme işi **İD** 122

ezilmek(*nsz*) Ezme işine konu olmak. **İD** 62, 69, 156

ezmek (*-i*) **1. mec.** Dayanıklılığını aşacak derecede çalıştırarak yormak. **İD** 622.*mec.* Yenmek, sindirmek. **İD** 18

F

faaliyet *a. (fa'a:liyet), Ar. fa'āliyyet*
Çalışma. **İD** 9, 94

fabrika *a. (fabri'ka), İt. fabbrica* İş-
lenmemiş veya yarı işlenmiş madde-
lerin makine, araç vb. ile işlenerek
tüketime hazır duruma getirildiği
sanayi kuruluşu, üretimevi. **İD** 63, 78

fakat *Ar. bağ. (fa'kat)* Ancak, ama,
lakin. **İD** 17, 23, 25, 28, 39, 40, 52,
72, 86, 92, 105², 111, 112, 113,
120, 129

faktör *a. Fr. facteur* Etmen. **İD** 28,
91, 155

fani *sf. (fa:ni:), Ar. fānī* Ölümlü,
gelip geçici, kalımsız. **İD** 64

fanilik,- ği *a. geçici olma duru-
mu.* **İD** 98

fantezi *a. Fr. fantaisie* Sonsuz, sı-
nırsız hayal, fantazya. **İD** 105

fark *a. Ar. fark* Bir kimse veya nes-
nenin bir başkasıyla karıştırılmama-
sını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri
birbirinden ayıran özellik, başkalık,
ayrım, nüans. **İD** 104, 120

fark etmek Görmek, seçmek. **İD** 30

farkına varmak Gözüne çarpmak,
fark etmek, anlamak. **İD** 40

farkında olmak Görülmesi veya bi-
linmesi gereken şeylerden haberi
bulunmak, kavranması gereken bir
şeye dikkat etmek. **İD** 73

farklılık,- ğı *a. Farklı olma durumu,
ayrımıcılık, başkalık.* **İD** 23, 104

faşizma. *Fr. fascisme* Demokratik
düzenin yerine aşırı bir ulusçuluk ve
baskı düzeni kurmayı amaçlayan
öğreti. **İD** 100

Faulkner *öz. a. William Cuthbert*
Faulkner Nobel ödüllü, Amerikalı
yazar. **İD** 114, 117

Faust *öz. a. Faust* adlı şiirsel oyun,
ünlü Alman ozanı, oyun yazarı Jo-
hann Wolfgang von Goethe'nin
dünya klasikleri arasında önemli bir
yer tutan eserdir. **İD** 110, 121

faidalanış *a. Yararlanış.* **İD** 27

faidalanma (*-den*) Yararlan-
mak. **İD** 69

faidalanmak (*-den*) Yararlan-
mak. **İD** 9, 30, 84, 158

faidalı *sf. Yararlı.* **İD** 94

faz *a. Fr. phase fiz.* Elektrik gerili-
minde evre. **İD** 60

fazla *zf. 1. Ar. fazla* Gereğinden,
alışılmıştan çok olarak. **İD** 93, 95,
114, 158². Daha çok, aşkın. **İD** 8

fedâ *a. Ar. fidā* Bir amaç uğrunda
bir değer veya varlıktan vazgeçme,
uğruna verme. **fedâ etmek** Kıymak,
gözden çıkarmak. **İD** 61

fedakârlık,- ğı *a. Özveri.* **İD** 158

federalizm *a. Fr. fédéralisme* Birçok
devletin özel yasalara ve bağımsız-
lığa sahip olarak tek bir devlet du-

rumunda birleşmeleri yöntemi. **İD** 135

felaket *a. Ar. felaket* Büyük zarar, üzüntü ve sıkıntılara yol açan olay veya durum, yıkım, bela. **İD** 51

felsefe *a.Ar. felsefe*Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması. **İD** 45, 61, 71, 73, 82, 99, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134

felsefî *sf. Ar. Felsefî esk 1.* Felsefe ile ilgili, felsefeye ilişkin **İD** 127 **2.** Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması. **İD** 129 **3.** Felsefe ile ilgili, felsefeye ilişkin. **İD** 68, 88, 132

fenomenoloji *a. Fr. phénoménologie*Görüngü bilimi. **İD** 129

fenomenolojik *sf. Fr. phénoménologique*Görüngü bilimsel. **İD** 129

feragat *a. Ar. ferāgat*Hakkından kendi isteğiyle vazgeçme. **İD** 26

ferahlama *a.* Ferahlamak işi veya durumu.**İD**10

ferdî *sf. (ferdî:), Ar. ferdî esk.*Bireysel, kişisel, fertle ilgili, şahsi. **İD** 99

fert,-dia. *Ar. ferd*Birey.**İD** 52

fırlatmak *(-i)*Hızla atmak, bulunduğu yerden dışarı atmak. **İD** 133

fışkırmak*(-den)* Gaz veya sıvılar bir yerden basınç etkisiyle yukarıya doğru birdenbire ve hızla çıkmak. **İD** 117

fidelik,-ği *sf.* Fide olmaya uygun.**İD** 94

figür *a.Fr.figüre* Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi. **İD** 123,126

fiil *a. Ar. fi l* İş, davranış.**İD**106

Filistin *öz. a.*Filistin ya da resmi adıyla Filistin Devleti Orta Doğu'da, tarihi Filistin bölgesinde bir Arap devleti.**İD** 65

filiz *a. Rum.*Tohumdan veya tomurcuktan çıkan körpe ve küçük dal, sürgün, ışkın, eşkin (II), cımbaz, çivgin, şivgin.**filiz vermek mec.** Ortaya çıkmak. **İD** 137

film *a.* Fotoğrafçılıkta, radyografve sinemacılıkta resim çekmek için kullanılan, selülozdan, saydam, bükülebilir şerit. **İD** 125

filozof *a. Fr. philosophe*Felsefe ile uğraşan ve felsefenin gelişmesine katkıda bulunan kimse, felsefeci, feylesof. **İD** 67, 81, 100, 127, 130, 131,

Firdevsî *öz. a.* Samanîler ve Gazneliler dönemleri İran edebiyatının önde gelen Fars şair. **İD** 111

fışek,-ği *a. Far. fişeng* Donanma ve şenliklerde kullanılan çeşitli yanıcı veya patlayıcı maddeler. **İD** 91

fizik,-ği *a.Fr. physique* Maddenin kimyasal yapısındaki değişiklikler dışında genel veya geçici yasalara bağlı, deneysel olarak araştırılabilen,

ölçülebilir, matematiksel olarak tanımlanabilen madde ve enerji olgularıyla uğraşan bilim dalı. **İD** 40, 41, 72, 106, 129, 143, 159

fizikî *sf(fizi:ki:), Fr. physique + Ar. -ī , 1.esk.* Fiziksel. **İD** 812. *a. Fr. physique* Maddenin kimyasal yapısındaki değişiklikler dışında genel veya geçici yasalara bağlı, deneysel olarak araştırılabilen, ölçülebilir, matematiksel olarak tanımlanabilen madde ve enerji olgularıyla uğraşan bilim dalı. **İD** 40, 41, 127

→*fizikötesi*

fizikötesi *a.fel.* Doğaötesi. **İD** 40, 41, 86, 103, 106, 113, 116, 143, 159

Flaubert *öz. a.* Gustave Flaubert, Fransız romancı. Edebiyat eleştirmenleri tarafından modern romanın kurucusu kabul edilir. **İD** 114

fonksiyon *a. Fr. fonction top.* b. İşlev. **İD** 50, 123, 141

formel *sf. Fr. formel* Biçimsel **İD** 124

fotoğraf *a. Fr. photographie 1. mec.* Görüntü. **İD** 1572. Çeşitli araç ve malzeme kullanarak görüntüyü özel bir yüzey üzerinde sabitleme. **İD** 123

Fransız *öz. a. Fr. français* Fransa'da yaşayan bir halk ve bu halkın soyundan olan kimse. **İD** 23, 80, 121, 126, 131, 132

Freud *öz. a.* Sigmund Freud, psikanaliz kurucusu olan Avusturyalı nörolog. Kişiliğin 5 farklı dönemden geçerek geliştiğini öne süren Psikanalitik kuramın kurucusudur. **İD** 148

G

Gabriel *öz. a.* Kolombiyalı, tüm Latin Amerika'da Gabo olarak bilinen yazar, romancı, hikâyeci ve oyun yazarıdır. **İD** 131

gaflet *a. Ar. ġaflet* **İD** 153

gaip,-bi *a. Ar. ġā'ib* Görünmez âlem. **İD** 145

garip *sf. Ar. ġarīb* Acayip. **İD** 76

gebe *sf. mec.* Bir birikim sonucu ortaya çıkması beklenen (durum veya olaylar). **İD** 142 **gebe olmak** bir şeyin gerçekleşme ihtimali bulunmak. **İD** 99

gece *a.* Genellikle saat 22.00'den itibaren gün ağarıncaya kadar geçen süre, tün, şeb. **İD** 55, 102, 143

geç *sf.* Belirli zamandan sonra olan. **İD** 125

geçebilmek *(-i, -den)* Geçme ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 118

geçen *sf.* Bir önceki (hafta, ay, yaz, kış vb.) **İD** 83, 112, 121

geçerli *sf. mec.* Beğenilen, tutulan. **İD** 94, 95, 145

geçerlik,- ğia. Yürürlükte olma, değerini sürdürme durumu, revaç, valör. **İD** 100

geçici sf. Çok sürmeyen. **İD** 10, 15, 36, 47, 152, 153

geçilmek(-den) Geçme işi yapılmak. **İD** 125

geçinmek (nsz) mec. Taslamak. **İD** 76

geçirilmek (-e) Geçirme işi yapılmak. **İD** 41, 42, 98

geçirmek (-i, -den) Herhangi bir durumu yaşamış olmak. **İD** 92, 155

geçiş a. 1. Geçme işi. **İD** 91, 113 **2.**

a. Herhangi bir durumdaki değişme, intikal. **İD** 92

geçme(-e) Bir yerden başka bir yere gitmek. **İD** 115²

geçmek,- er(-e) Bir yerden başka bir yere gitmek. **İD** 27, 36, 42, 44, 46, 136

geçmiş a. 1. Zaman bakımından geride kalmış, esbak. **İD** 10, 16, 24, 28, 38, 76 **2. sf.** Geçme işini yapmış. **İD** 39, 136, 137, 141² **3. a.** Arkada kalan hayat. **İD** 8, 64, 142 **4.**

a. Bugüne göre geride kalmış olan zaman, mazi. **İD** 1445. *(-e)* Bir yerden başka bir yere gitmek. **İD** 115

gelebilmek(-e) Gelme ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 112

gelecek,- ği a. Daha gelmemiş, yaşanacak zaman, istikbal, ati. **İD** 38,

39, 53, 84, 95, 96, 115, 137, 141, 142, 143, 144, 151

gelen sf. Gelme işini yapan (kimse veya nesne) **İD** 121, 141

gelenek,- ği a. top. b. Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon. **İD** 75, 107

gelenekleşmek (nsz) Gelenek durumuna gelmek, gelenek değeri kazanmak. **İD** 153

gelgit a. Boşuna gidip gelme. **İD** 158

geliş a. Gelme işi. **İD** 129

gelişim a. 1. İlerleme, inkişaf, tekâmül. **İD** 7, 59, 67, 94 **2. a.** Gelişme işi. **İD** 36, 81, 112, 131, 134, 141,

gelişme a. 1. Olan biten şey. **İD** 67 **2.** Gelişmek işi, inkişaf, neşvünema, tekâmül, evölüsyon. **İD** 15, 39, 82, 106, 127, 128, 129, 155

gelişmek (nsz) İlerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek. **İD** 77, 81, 124, 132, 157

geliştirmek (-i) Gelişmesini sağlamak, gelişmesine yol açmak. **İD** 132

gelme a. Gelmek işi. **İD** 39

gelmek,- ir(-e, -den) (nsz) 1. Varlığını sürdürmek, yaşamak, intikal etmek. **İD** 1442. Yönelme durumundaki bazı kelimelere getirilerek

birleşik fiil yapar. **İD** 15, 81
3. Olmak, (-e) uğramak. İD
754.Çıkmak, yönelmek. **İD** 785.
Oturmaya, ziyarete gitmek. **İD** 806.
Ortaya çıkmak, doğmak. **İD** 8, 827.
Ulaşmak, varmak. **İD** 25, 26, 27, 36,
50, 52, 109, 122,
gemi a. den. Su üstünde yüzen, in-
san ve yük taşımaya yarayan büyük
taşıt, sefine **İD** 112
genç sf. Yaşı ilerlememiş
olan, ihtiyar karşıtı **İD** 101, 112, 124
genel sf. Bir şeye veya bir kimseye
özgü olmayıp onun bütün benzerle-
rini içine alan, umumi. **İD** 46, 82,
83, 86, 93, 104, 125, 128, 133, 141
genelleme a. Genellemek işi. **İD** 8
genellikle zf. Genel olarak, büyük
bir çoğunlukla, çoğu kez, çoğun,
çoğunlukla, çoklukla, ekseri, ekseri-
ya, ekseriyetle, umumiyetle **İD** 123
geniş sf. 1. Eni çok olan, enli, vâsi.
İD 130, 132, 1352. Kapsamı büyük,
dar sınırlar içinde kalmayan, yaygın,
makro. **İD** 78, 93
genişleme (nsz) Geniş duruma gel-
mek, büyümek. **İD** 7
genişlemek (nsz) Geniş duruma
gelmek, büyümek. **İD** 19
genişletme a. Genişletmek işi. **İD**
94, 106
genişletmek (-i) Geniş duruma ge-
tirmek. **İD** 7, 123, 156

genişlik,- ğia. Geniş olma durumu.
İD 40, 137
geometrik sf. *Fr.géométrique* Geo-
metriyle ilgili veya geometriye uy-
gun olan, hendesi. **İD** 152
gerçek,- ği a.1. Yalan olmayan,
doğru olan şey, hakikat. **İD** 11, 22,
30, 43, 44, 45, 65, 67, 80, 89, 91, 92,
101, 105, 115, 120, 121², 125, 129,
130, 131, 132, 134, 159 **2.** Gerçek-
lik. **İD** 28, 149, 1513. *sf.* Temel,
başlıca, asıl. **İD** 85
gerçekçi sf. Gerçekçilik yanlısı
olan, realist. **İD** 87
gerçekleşim a. beklenen olma
veya vuku bulma. "*İslâm Uygarlığı-
nın özüne, ruhuna, kaynaklarına,
bütün insanlığa, tabiat ve tabiatüs-
tünü, fizik ve fiziköte-
sini, insan
ruhunun sınırların perspektifine alan
derin ve geniş bir bakış açısıyla
tekrar dönmekle gerçekleştirmeni
oluşturabil ecektir.*" **İD** 78
gerçekleşme a. Gerçekleşmek işi,
tahakkuk. **İD** 84, 92, 99
gerçekleşmek (nsz)1. Gerçekleşmek
iş, tahakkuk. **İD** 102. Gerçek ol-
mak, gerçek duruma gelmek, mey-
dana gelmek, tahakkuk etmek. **İD**
144
gerçekleştirilme a. Gerçekleştiril-
mek işi. **İD** 119
gerçekleştirme a. Gerçekleştirmek
iş, realizasyon. **İD** 37

gerçekleştirmek (-i) Gerçek duruma getirmek, yapmak, ortaya koymak. **İD** 11, 29, 77

gerçeklik,- ğia. Gerçek olan, var olan şeylerin tümü, hakikat, hakikilik, şeniyet, realite, reellik. **İD** 104, 106, 145

gerçekte *zf.* Aslında, tam anlamıyla, hakikatte. **İD** 22, 29, 41

gerçekten *zf.* Gerçek olarak, ciddin, hakikaten, sahi, sahiden, filhakika, filvaki **İD** 121, 122

gerçi *zf.* Far. *gerçi* Her ne kadar ... ise de, vakıa. **İD** 17, 82, 101, 115, 124, 127

gerdanlık,- ğı *a.* Çoğu değerli taş ve madenlerden veya altın paradan yapılmış, boyna takılan takı. **İD** 68

gerek,- ği *sf.* 1. Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım. **İD** 10 2. *a.* İcap. **İD** 18, 30, 25, 41, 67, 74, 92, 93, 104, 114, 116, 146

gerek ... gerek ... bağ. Kelimeleri, kelime öbeklerini, görevdeş ögeleri birleştirme, eşitlik, istenileni seçme vb. anlamlar katarak bağlayan kelime. **İD** 75, 92

gerekli *sf.* Yapılması, olması veya bulunması uygun olan, yerinde olan, lüzumlu, vacip, mukteza, zaruri. **İD** 70, 94, 132, 143, 158

gerekmek,- ir (*nsz*) Bir şeyin yapılabilmesi veya gerçekleşmesi bazı nesne, fiil vb. ne bağlı olmak, gerek

olmak, lazım olmak, icap etmek, iktiza etmek. **İD** 9, 15, 37, 58, 84, 98, 100, 142

gereksinme *a.* Gereksinmek durumu. **İD** 81, 99

gerektirmek (-i) Gereklilik, icap ettirmek, istilzam etmek. **İD** 63, 85

geri *a.* 1. Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, alt taraf, ileri karşıtı. **İD** 26, 116, 120, 136 2. Geçmiş, mazi. **İD** 29, 55, 96

geri kalmak Çağdaşlarının ve yaşlılarının düzeyine gelememek veya düzeyinde olmamak. **İD** 77 **geri gelmek** gelmeyen bir sırada vuku bulmak **İD** 63

gerilim *a.* Gerginlik, tansiyon. **İD** 62, 81, 96, 108, 112, 113, 124

gerilmek (*nsz*) Germe işi yapılmak, gergin duruma gelmek, belirli bir uzama ile çekilmek. **İD** 17

getirebilmek (-e, -i, -den) Getirme ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 120

getirme (-e) Gelmesini sağlamak. **İD** 10, 31, 137

getirmek (-e) Gelmesini sağlamak. **İD** 9, 16, 32, 39, 44, 45, 54, 78, 92, 100, 105, 123, 132, 134

gevşetme *a.* Gevşetmek işi. **İD** 156

gevşetmek (-i) Sertlik ve gerginliğini bozmak. **İD** 26, 137

gezi *a.* Gezmek, görmek, eğlenmek amacıyla yapılan yolculuk. **İD** 158

gezme *a.* Gezmek işi, seyran. **İD** 7

gezmek (*nsz*) Hava alma, hoş vakit geçirme vb. amaçlarla bir yere gitmek, seyran etmek. **İD** 50

gibi *e.* **1.**(-e) benzer **İD** 7, 20, 23, 31, 37, 39, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 50, 51, 52, 53, 54, 68, 73, 76, 78, 81, 83, 85, 88, 89, 91, 95, 96, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 129, 130, 131, 132, 135, 137, 142, 149, 1522.
zf. İmişçesine, benzer biçimde. **İD** 86, 88, 90

Gide *öz. a.* André Paul Guillaume Gide Fransız yazar. 1947 yılı Nobel Edebiyat Ödülü sahibi. **İD** 114

gidebilmek (-e)Gitme ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 113

giderek *zf.* Yavaş yavaş, derece derece, gittikçe, tedricî olarak, tedricen. **İD** 73, 98

gidiş *a.* Gitme işi. **İD** 40

Giono *öz. a.* Jean Giono, daha çok Fransa'nın Provence bölgesinde belirlenen kurgu eserlerini yazan bir Fransız yazardı. **İD** 114

Giraudoux *öz. a.* Fransız bir romancı, denemeci, diplomat ve oyun yazarıydı. **İD** 113

girilme *a.* Girilmek işi. **İD** 115

girilmek(-e)Girme işi yapılmak. **İD** 109

giriş *a.* Girme işi **İD** 130

girişim *a.* Bir işe girişme, teşebbüs. **İD** 26, 85, 86, 98, 122

girişme *a.* Girişmek işi, teşebbüs. **İD** 40, 51

girişmek (-e) **1.** Kalkışmak. **İD** 74, 142 **2.** Başlamak. **İD** 73, 943. Bir işi ele almak. **İD** 92

girmek,- er(*nsz*) **1.** Zaman anlamlı kavramlar için gelmek. **İD**832. (-e) Dışarıdan içeriye geçmek. **İD** 26, 36, 124

gitmek,- der(*yar*) **1.** Değerlendirmek, saymak, karşılamak. **İD** 1462. (*nsz*) Sürmek, devam etmek. **İD** 8, 21, 79, 913. (-e)*mec.* Bir duruma, bir sonuca ulaşmak, varmak. **İD** 73, 82, 964. (-e) Bir yere doğru yönelmek. **İD** 40, 46, 49, 82, 113, 127

→ **gitgide**

gitgide *zf.* Zaman ilerledikçe, giderek, gittikçe, ileride. **İD** 88

gitme *a.* Gitmek işi. **İD** 124

gitmek,- er(-e)**1.** Bir yere doğru yönelmek. **İD** 105, 112, 1192. Gitme işi yapılmak. **İD** 112

gittikçe *zf.* Zaman ilerledikçe, gitgide, giderek. **İD** 7, 40, 105, 106

gizli *sf.* Görünmez, belli olmaz bir durumda olan, edimsel karşıtı. **İD** 8, 25, 29, 32, 126, 137, 152

gizlice *zf.* Kimseye göstermeden, kimseye belli etmeksizin, gizli olarak, zuladan. **İD** 125

→ **gizli kapaklı**

gizli kapaklı *sf. mec.* Başkalarına duyurulmayan, kimseye haber verilmeyerek yapılan (iş). **İD** 89

gizlilik,- ğia. Gizli olma durumu, mahremiyet. **İD** 125

Goethe *öz. a.* Johann Wolfgang Von Goethe, Alman hezarfen; edebiyatçı, siyasetçi, ressam ve doğabilimci..**İD** 111, 114

Gogh *öz. a.* Vincent Willem van Gogh, Hollandalı art izlenimci ressam.**İD** 122

Gogol *öz. a.* Nikolay Vasilyeviç Gogol, Ukrayna asıllı Rus roman ve oyun yazarı.**İD** 114

Gotik,- k'i *sf.* Orta Çağ'a özgü.**İD** 119

göbek,- ği *a.* Şehir, ülke vb.nin orta kısmı. **İD** 89

gökdelen *a.* Yirmi, otuz veya daha çok katlı yapı, göktırmalayan, göktırmalayıcı. **İD** 62

gölge *a.* **1.** Saydam olmayan bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık. **İD** 51, 115,123,132,133 **2.**

mec. Koruma, kayırma himaye. **İD** 66, 73, 107, 120,128

gök,- ğü *a.* İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman, feza. **İD** 51

gömmek,- er(-e, -i) Yerin altına koyarak üstünü toprakla örtmek.**İD** 61, 79

gömülüş *a.* Gömülme işi. **İD** 49

göndermek (-i) Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek. **İD** 137

gönül,- nlü *a.* Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı. **İD** 26, 49,109

gönüllülük,- ğü *a.*Gönüllü olma durumu. **İD** 28

göre *zf.1.* Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince. **İD** 17, 51, 120, 131**2.** Bakılırsa, hesaba katılırsa, göz önünde tutulunca, bakarak, nazaran. **İD** 66, 95, 101, 104

görev *a.* Bir nesne veya bir kimse- nin yaptığı iş. **İD** 41, 46, 50, 67, 71, 98, 124, 148, 156

görme *a.* Görmek işi, rüyet. **İD** 114

görmek,- ür(-i) **1.** Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek**İD** 30, 36, 49, 134 **2.**Belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak. **İD** 10 **3.** *sf.* Anlamak, kavramak, sezme. **İD** 73, 95, 109

görölmek **1.** *sf.*Anlamak, kavramak, sezme **İD** 109 **2.** (*nsz*) Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek. **İD** 40, 105, 117, 111, 116², 123, 128, 129 **3.** (*nsz*) Kabul edilmek, sayılmak. **İD** 81, 97, 98

görünme *a.* Görünmek işi.**İD** 90

görünmek (*nsz*) **1.** İzlenim uyan-
dırmak. **İD** 62, 73, 82, 84, 98
2. Görülür duruma gelmek, görülür
olmak, gözükmek. **İD** 19, 23, 46,
82, 85, 89, 118, 142
görüntü *a.* Gerçekte var olmadığı
hâlde varmış gibi görünen şey, ha-
yalet. **İD** 56, 88, 123, 124, 126, 132,
görünüm *a.* Bir şeyin dıştan bakıl-
dığında görünen biçimi, görünme
durumu, görünüş, manzara, zevahir,
vizyon. **İD** 71, 74, 85, 87, 113, 141
görünüş *a.1.* Görünme işi. **İD** 16,
28, 412. Gözün ilk bakışta veya zih-
nin dolaysız olarak algıladığı şey.
İD 20, 22, 66, 83, 84, 94, 96, 108
görünümlü *a.* Görünme işi. **İD** 121
görüş *a. 1.* Görme işi **İD** 37, 45,
107, 135 **2. mec.** Bir olay, varlık
veya düşünce üzerinde varılan yargı,
fikir. **İD** 15, 67, 88, 92, 95, 131
gösterebilmek (*-i*) Birini veya bir
şeyi işaretle belirtmek **İD** 94, 110,
112, 119
gösteriş *a.* Başkalarını aldatmak,
şaşırtmak, korkutmak veya kendini
beğendirmek için birinin yaptığı
yapay davranış, çalım, alım çalım,
kurum. **İD** 74
göstermek (*-i*) **1.** Birini veya bir
şeyi işaretle belirtmek. **İD** 47,
123², 126, 130, 135². (*-e, -i*) Görül-
mesini sağlamak, görmesine yol

açmak. **İD** 142 **3.** Belirtmek, anlat-
mak. **İD** 17 **4.yar.** Etmek. **İD** 28
götürmek (*-i*) **1.** Taşımak, ulaştır-
mak veya koymak. **İD** 7, 20, 37, 49,
121². (*-i*) *argo* Tümüyle sahip ol-
mak. **İD** 96
göz *a. 1. anat.* Görme organı, basar.
İD 30, 50, 112². Bakış, görüş. **İD** 49,
50, 60, 81, 93, 120, 133
göz atmak Kısa bir süre, fazla dikkat
etmeden bakıvermek. **İD** 25
gözünü açmak Görüşünü değiştiren
bilgi vermek, uyarmak. **İD** 86
göz kırpma *mec.* Eğilimini göster-
mek. **İD** 57
göze görünmek Belli, açık ol-
mak. **İD** 70
gözle görülmek Çok açık bir biçim-
de görülmek, herkes tarafından bi-
linmek. "Çağımızda tapınaklarını
daha çok turist gözüyle görmeğe baş-
ladı insanlar." **İD** 62
gözünü korkutmak Yıldırımak. **İD**
84
göz bebeği *a. Mec.* Çok sevilen,
önem verilen kimse vb. **İD** 56
gözcü *a.* Gözlemlene veya gözet-
leme işini yapan kimse. **İD** 47
gözetmek (*-i*) Korumak, bakmak,
özen göstermek, himaye etmek. **İD**
46
gözlemek (*-i*) İncelemek, araştı-
mak. **İD** 60, 157

gözlemeleme *a.* Gözlemek işi. **İD** 86, 94

gözlemlenmek *(-i)* Bir nesneyi, olayı veya bir gerçeği, niteliklerinin bilinmesi amacıyla, dikkatli ve planlı olarak ele alınıp incelemek, müşahede etmek. **İD** 85, 142²

gözlenmek *(nsz)* Gözleme işi yapmak veya gözleme işine konu olmak. **İD** 81

gözlük, **- gü** *a.* Görme bozukluğu olan gözlerin daha iyi görmesine veya gözleri korumaya yarayan, bir çerçeveye yerleştirilmiş çift camdan oluşan araç, lünet. **İD** 158

göz önü *a. mec.* Görülebilen yakın yer. **İD** 64, 67

göz önünde tutmak Herhangi bir durumun nasıl bir sonuca yol açacağını hesaba katmak, dikkate almak. **İD** 158

gözükme *a.* Gözükmek işi. **İD** 89

gözükmek *(nsz)* Görünmek. **İD** 80, 104, 108, 110

gözyaşı *a.* Gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri. **İD** 8

gramofon *a. Fr. Gramophone* Önceden özel bir madde üzerine kaydedilmiş sesleri, istenildiğinde dinleten alet, sesyazar, fonograf. **İD** 82

granit *a. Fr. granite jeo.* Kuvars, feldspat, ortoklaz ve mika mineralleri-

rinden birleşmiş türlü renkte, billursu, çok sert bir kayaç türü. **İD** 83

Grek, **- k'öz.** *a.* Eski Yunan, Helen. **İD** 7, 30, 37, 104

gurura. *(guru:ru) Ar. gurūr* Kendini beğenme, büyüklenme, benlik, kibir. **İD** 28, 29, 79, 108, 152

güç *a.1.* Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor. **İD** 22, 27, 79, 92, 120, 127, 142 **2.** Sınırsız, mutlak nitelik.

İD 8, 1493. Bir olaya yol açan her türlü hareket, kuvvet, takat. **İD** 17,

20, 29, 1234. Bir ulus, bir ordu vb.nin ekonomik, endüstriyel ve askerî potansiyeli. **İD** 865. Büyük

etkinliği ve önemi olan nitelik. **İD** 926. Siyasi, ekonomik, askerî vb. bakımlardan etki ve önemi büyük olan devlet, devletler topluluğu. **İD**

927. *sf.* Ağır ve yorucu emekle yapılan, çetin, müşkül, kolay karşıtı. **İD** 94, 111, 114, 118, 119

güçlendirmek *(-i)* Güçlü duruma getirmek, güç kazanmasını sağlamak. **İD** 38

güçlü *sf.* Gücü olan, kuvvetli, yavuz. **İD** 8, 46, 48, 74, 87, 90, 97, 118

güçsüz *sf.* Gücü olmayan, âciz **İD** 123

güçük *sf. mec.* Yetersiz, sonuç vermemiş. **İD** 93, 94

gün *a.1.* Güneş **İD** 137 **2.** Zaman, sıra. **İD** 16, 129 **3.**Gündüz.**İD** 42 **4.** İçinde bulunulan zaman. **İD** 81 **5.**Yer yuvarlağının kendi eksenini etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre. **İD** 49

günah *a.(güna:hı), Far.gunāh* Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal. **İD** 17, 130, 153, 156

güncel *sf.*Günün konusu olan, şimdiki, bugünkü (haber, olay vb.), aktüel. **İD** 145

→ **gün dönümü, günübürlük**

gün dönümü *a. gök b.* Gecelerin ve gündüzlerin uzamadan kısaltmaya veya kısaltmadan uzamaya döndükleri gün.**İD** 81

gündüz *a.* Günün sabahdan akşama kadar süren aydınlık bölümü. **İD** 55

güneş *a. gök b.* Gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi. **İD** 107,143

güneşlik,- ği*sf.* Güneş ışınlarını alan (yer). **İD** 120

güney *a.* Solunu doğuya, sağını batıya veren kimsenin tam karşısına düşen yön, dört ana yönden biri, cenup, kuzey karşıtı. **İD** 7, 88, 136

→ **Güney Amerika**

Güney Amerika *öz. a.* Bir kıta ismi **İD** 82

günlük,- ğü *sf.* O günkü, o günle ilgili. **İD** 124

günübürlük,- ği *zf.* Gece kalmadan aynı gün dönmek üzere, günübürlüğüne yaşayamaz. **İD** 44

güve *a. hay. b.* Kurtçuğu yapağı, yünlü kumaş ve dokuma yiyen pul kanatlılardan bir böcek (Tine pellionella). **İD** 31

güven *a.* Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat. **İD** 20, 49, 96, 108, 134

güvence *a.* Bir antlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması, inanca, teminat, garanti.**İD** 44

güvenli *sf.* Güven verici, emniyetli, emin. **İD** 156

güvercin *a. hay. b.* Güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık tüylü, evcilleşmiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş (Columba).**İD** 68

güzel *sf. 1.* İyi, hoş **İD** 1202.Göze ve kulağına hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı. **İD** 67

H

haber *a.* Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık. **İD** 116, 130

habersiz *sf.* Haberi olmayan, haber almamış, hiçbir bilgisi olmayan, bihaber. **İD** 77

haber vermek Bir durumun, bir olayın belirtisi olmak. **İD** 67, 99

Habeşistan öz. a.Etiyopya veya Etiyopya, resmî adıyla Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti Afrika Boynuzu'nda yer alan büyük bir Doğu Afrika ülkesi. **İD** 112

Hacı Bayram-ı Veli öz. a.Hacı Bayram-ı Veli, Türk mutasavvıf ve şair. Safevî Tarikâtı büyüklerinden Hoca Alâ ad-Dîn Ali Erdebilî'nin talebelerinden olan Şeyh Hâmid Hâmid'ûd-Dîn-i Veli'nin müridi ve Bayramîyye Tarikâtı'nın kurucusudur. **İD** 62

hacim a. Ar. *ḥacm* Bir cismin uzayda doldurduğu boşluk, oylum, cirim, sıygi. **İD** 23, 65

haçlı sf. Haçı olan. **İD** 27, 91

had,- ddi a.Ar. *ḥadd esk.* İnsanın yetki ve değeri.**haddini bilmek** Kendi değer ve yeteneğinin farkında olmak. **İD** 67

Hafız öz. a.Hâfız-ı Şirâzî gerçek adıyla Hacı Şemseddin Muhammed on dördüncü yüzyılda yaşamış İran'lı şair.**İD** 111

hak a. Ar.*ḥaqq* 1.Verilmiş emekten doğan manevi yetki. **İD** 1482. Emek karşılığı ücret.**İD** 803. Adalet. **İD** 37, 46**hak etmek** Bir emek karşılığı hakkı olan şeyi elde etmek, hak kazanmak. **İD** 152**hak vermek** Birinin

düşüncesini, davasını, iddiasını doğru bulmak. **İD** 37

hakikat a. Ar. *ḥaḳīqat* Gerçek.**İD** 7, 35, 36, 37, 38, 67, 69, 87, 101, 102, 106, 127, 129, 130, 135, 136, 137, 145, 149

hakikî sf. Ar. *ḥaḳīkî* 1. Niteliği değişmemiş, aslına uygun olan **İD** 1322. Gerçek. **İD** 70

hâkim a. Ar. *ḥakīm* Hükümveren**İD** 104**hâkim olmak** 1. Buyruğunu yürütmek, egemenliğini sürdürmek. **İD** 312.Etkili olmak, hükmetmek.**İD** 94

hakimiyet a. Ar.*ḥākimiyyet* Egemenlik. **İD** 135, 157

hâl a.(*ha:li*) Ar.(*ḥāl*) Bir şeyin içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı niteliklerin bütünü, durum, vaziyet. **İD** 20, 25, 28, 39, 41, 75, 81, 82

hâle koymak hâle yola koymak.**İD** 92

hâlbuki bağ. Ar. *ḥāl + T. bu + Far. Ki* Oysa. **İD** 26, 36, 61, 78, 91, 104, 113, 124

hâle a. (*ha:le*), Ar. *hāle* Bazı yıldızların, özellikle ayın çevresinde görülen geniş ve aydınlık teker, ayla, ağıl (II). **İD** 68, 100

halife a.mec. Ar.*ḥalīfe* Çok iyi yetişmiş, eğitilmiş kimse. **İD** 147

halk aAr. *ḥalk* 1. Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu,

folk. **İD** 75, 86, 1352. Belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü, ahali. **İD** 84

ham *sf.* Yenecek kadar olgun olmayan (meyve), olmamış. **İD** 60

hamle *a.Ar.* *hamle* İleri atılma, atılım, saldırış, savlet. **İD** 63, 85

hamura *a.Ar.* *hamir* Öz, asıl, mayya. **İD** 51, 59, 66, 148

hançer *a. Ar.* *hancer* Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer, silah olarak kullanılan bir bıçak türü.

İD 99

hangi *sf.* İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı. **İD** 96

hapsedilmek (*nsz*) Hapsetme işi yapılmak. **İD** 37, 105

hararet *a. Ar.* *hararet* Sıcaklık **İD** 108, 134

hâre *a. (ha:re), Far.* *hâre* Üzerinde dalgalı çizgiler bulunan kumaş. **İD** 101

hareket *a. Ar.* *hareket* **1.** Belirli bir amaca varmak için birbiri ardınca yapılan ilerlemeler, akım. **İD** 82, 125 **2.** Davranış, tutum. **İD** 82, 88, 93, 105

hariç *zf. Ar.* *haric* Dışta kalmak üzere, dışında sayılmak üzere, müstesna. **İD** 81

harika *sf. Ar.* *harika* Yaradılışın ve imkânların üstünde nitelikleriyle

insanda hayranlık uyandıran. **İD** 36, 85, 86

harp – bi *a. Ar.* *harpask.* Savaş **İD** 115

Hartmann *öz. a.* Nicolai Hartmann. Ünlü Alman spekülâtif metafizikçisi. **İD** 132

has *sf.* Özgü. **İD** 120

hasbi *sf. esk. Ar.* *hasbî* Gönüllü ve karşılıksız yapılan. **İD** 29

hasbilik,- ği *a.* Gönüllü ve karşılıksız iş yapma, gönüllülük. **İD** 28, 29

hasret *a. Ar.* *hasret* Özlem. **İD** 44, 119

hasta *a. Far.* *haste* Aşırı düşkünlük. **İD** 108

hastalık,- ğı *a. mec.* Aşırı düşkünlük, tutku. **İD** 73

haşır neşir *a.* Kaynaşma, bir arada olma. **haşır neşir olma** Kaynaşmak, bir arada bulunup uğraşmak. **İD** 59

haşin *sf. Ar.* *haşin* Sert, kırıcı, gönül kırıcı. **İD** 19

hat *a. Ar.* *hatt* Sınır. **İD** 95

hatıra *a. Ar.* *hatira* **İD** 156

hatta *bağ. (hatta:)* *Ar.* *hattā* **1.** Bile, hem de **İD** 106, 114, 117, 124, 126, 130, 135, 1412. *zf.* Üstelik, ayrıca. **İD** 8, 15, 20, 22, 68, 71, 73, 81, 82, 91, 143

hava *a. Ar.* *hevā* **1.** Hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı **İD** 122, 130,

132 **2.mec.** Durum, ortam, çevre, muhit, atmosfer, ambiyans. **İD 713.**
mec. Görünüş, davranış, söz vb. için bir kimsenin durumunu belirten özellik. **İD 923.**Gökyüzü **İD 120**
havaya savurmak Gereksiz yere harcamak. **İD 83**
havale *a. Ar. havāle* Bir işi bir başkasının sorumluluğuna bırakma, ısmarlama, devretme.**havale etmek** Yollamak, göndermek, Bir şeyin alınmasını, yapılmasını bir kimseye bırakmak, ısmarlamak, devretmek. **İD 56**
Hawthorne *öz.a.*Nathaniel Hawthorne veya Hathorne, Amerikalı roman ve kısa hikâye yazarı. **İD 114**
hayal *a. Ar. hayāl* Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, imge, hülya. **İD 8, 56, 76, 84** **hayal olmak** Gerçekleştirilememek. **İD 8,103**
hayat *a.(haya:ti), Ar. hayāt* **1.** Hayat biçimi, içinde yaşanılan şartların bütünü, yaşantı. **İD 86, 124², 131** **2.** Yaşam. **İD 22, 31, 56, 85, 86, 88, 90** **3.** Canlı, sağ olma durumu.**İD 46, 47, 48, 50, 54, 124, 125, 127, 129, 132, 133, 136****hayatını yaşamak** Her türlü baskıdan uzak, dilediğince, gönlünce yaşamak. **İD 85**
→ **hayat tarzı**

hayat tarzı *a.* Yaşayış biçimi. **İD 43, 77**
hayır *e. Ar. hayr* Olumsuz cümlelerde anlamı pekiştiren bir söz. **İD 79**
hayli *sf. Far. haylī*Çok **İD99,111**
hayran *sf. Ar. hayrān* Çok beğenen, hayranlık duyan (kimse).**İD 89**
hayranlık,- ğı *a.1. mec.*Tutku, aşırı istek. **İD 1582.** Hayran olma durumu. **İD 50**
hayranlık duymak Çok beğenmek, tutkuyla bağlanmak. **İD 79**
hayvan *a. Ar. hayvān*Duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık.**İD 39, 152**
hazır *sf.Ar.* Belirli bir biçimde yapılmış olarak satılan, alıcı bekleyen, ısmarlama karşıtı. **İD 10, 53, 135, 145**
hazırlama (-i) Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek, kurmak. **İD 137**
hazırlamak (-i)**1.**Önceden düzenlemek.**İD 88** **2.**Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek. **İD 25**
hazırlık,- ğı *a.* Hazırlanmak için gereken şey veya durumların bütünü. **İD 114**
hazine *a. Ar.* Altın, gümüş, mücevher vb. değerli eşya yığını, büyük servet. **İD 44,109**

hazret *a. Ar. ḥazret* Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan. **İD** 56

Hazreti İsa *öz. a. Peygamber.* Hristiyanlığın merkezindeki kişidir. Hristiyanlığa göre İsa Tanrı'nın Oğlu ve beklenen Mesih'tir. **İD** 147

hecelemek (-i) Bir kelimenin hecelerini teker teker söylemek. **İD** 21²

hedef *a. Ar. (hedef)1.* Nişan alınacak yer, nişangâh. **İD** 25². *mec.* Varılacak yer, ulaşılacak son nokta. **İD** 76 **hedef almak** Ulaşılacak istenen amaca göre davranmak. **İD** 84

Hegel *öz. a. Georg Wilhelm Friedrich Hegel,* Alman filozof. Günümüzde Almanya'nın güneybatısında yer alan Stuttgart, Württemberg'de doğan idealist Alman filozof. **İD** 91, 93, 128, 129

Heidegger *öz. a. Martin Heidegger,* varoluşçu felsefenin önde gelen isimlerinden biri olarak bilinen Alman filozof. **İD** 69, 132

hele *bağ.* Özellikle. **İD** 25, 50

hem *bağ.* Bir kimseyi uyararak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için `özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki` anlamlarında kullanılan bir söz. **İD** 7, 134

hemen *zf. Far. hemān* Çabucak **İD** 110, 112, 115, 120

Hemingway *öz. a. Ernest Miller Hemingway,* Amerikalı romancı, hikâye yazarı ve gazetecidir. Basit yazma tekniği ve sade üslubuyla 20. yüzyıl kurgu romancılığını etkilemiştir. **İD** 114

hem ... hem ... bağ. Birden fazla özne, tümleç veya fiili birlikte kabul etmek için, bunlardan önce yer alan kelimelerin başlarına getirilen tekrarlı bağlaç, ne ... ne ... karşıtı. **İD** 7

hemoraji

a. İng. hemorrhage Kanama. **İD** 117

henüz *zf. Far. henūz* 1. Az önce, daha şimdi, yeni. **İD** 59, 105, 121, 1222. Daha, hâlâ. **İD** 67, 78, 79, 158

hep *zf. Far. heb* 1. Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün, tüm olarak. **İD** 27, 101, 1212. Sürekli olarak, her zaman, daima. **İD** 80, 151

hepsi *zm.* **İD** 104 Bütünü, tamamı, tümü, cümlesi.

her *sf. Far. her* Önüne geldiği ismin benzerlerini teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz. **İD** 36, 44, 46, 50, 96, 110, 112, 113, 121, 126, 152

→ *her biri, her gün*

her biri *zm.* Ayrı ayrı hepsi. **İD** 94

her gün *zf.* Sürekli, sürekli olarak. **İD** 86

herkes *zm. (he'rkes), Far. her + kes*
İnsanların bütünü, cümle âlem. **İD**
101

hesap - bı *a. Ar. hisāb* **1.** Aritmetik.
İD 136, 1412. Tutum, durum, anlayış. **İD** 22**hesaba katmak** dikkate almak, göz önünde bulundurmak. **İD** 84**hesap sorma** Tehdit ederek uyarmak işi. **İD** 22, 73, 156

hesaplanma *a.* Hesaplanmak işi. **İD**
86

hesaplaşma *a.* Hesaplaşmak işi. **İD**
133

hesaplaşmak *(-le) (nsz) mec.* Karşılıklı olarak kozlarını paylaşmak. **İD**
22

heyecan *a. Ar. heyecan* **1.** Sevinç, korku, kızgınlık, üzüntü, kıskançlık, sevgi vb. sebeplerle ortaya çıkan güçlü ve geçici duygu durumu. **İD** 56 **2. fel.** Coşku. **İD** 57

heykeltraş *a. Ar. heykel + Far. -terāş* Heykelci. **İD** 80, 120

Hristiyan *(doğ. Hristiyan) öz. a. Rum.din b. Hz. İsa'nın dininden olan kimse, İsevi, Nasrani. İD* 109, 128, 130

Hristiyanlaşmak *(doğ. Hristiyanlaşmak)(nsz) din b.* Hristiyan olmak, Hristiyanlığı kabul etmek. **İD** 29

Hristiyanlık,- ğı *(doğ. Hristiyanlık) bk.* Hristiyanlık **İD** 22, 23, 26, 28, 76, 80, 99, 105, 111, 130, 131

hız Çabukluk, sürat. **hız almak** Atlamak için geri çekilip birdenbire fırlamak. **İD** 28, 66**hız vermek** *mec.* İsteklendirmek. **İD** 66

hızla *zf.* Çabucak. **İD** 112

hiç *zf.* Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz. **İD** 31, 74, 84, 85, 111, 112, 123, 135**hiç de** Kesinlikle, katiyen. **İD** 88

hiçlik,- ğia. *fel.* Gerçekteki özelliklerinin, durumlarının ortadan kaldırılması sonucu bir şeyin var olmayışı, yokluk. **İD** 64

hikâye *a. Ar. hikāye*

Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması. **İD** 11

hikmet *a. Ar. hikmet* **1.** Gizli sebep. **İD** 68, 149, 1522. Bilgelik. **İD** 53

hilkat,- ti *a. Ar. hilkatesk.* Yaradılış, fitrat. **İD** 55, 67

Hint *öz. a.* Hindistan halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. **İD** 65, 103, 104, 105, 113, 136

his,- ssi *a. Ar. hiss* Sezgi, sezme.

→ **hissetmek**

hissetmek *(-i) Ar. hiss + T. etmek-* Sezme, farkına varmak, anlamak. **İD** 18

Hitler *öz. a.* Adolf Hitler, Avusturya doğumlu Alman politikacı ve demagog, yirminci yüzyılın en ünlü diktatörü. 1919'da Alman İşçi Partisine üye olmasıyla başlayan politik yaşamı, bu partinin 1920'de Nasyonal

Sosyalist Alman İşçi Partisine dönüşmesiyle devam etti ve 1921'de parti başkanlığına yükseldi. **İD** 77

hiyerarşi *a. Fr. hiérarchie* Aşama sırası. **İD** 43

hizmet *a. Ar. hizmet* Görev, iş. **İD** 62, 149, 151 **hizmet etmek** *mec.* Birinin amaçlarının gerçekleşmesini sağlamak. **İD** 151 **hizmet görmek** Birisinden yardım almak. **İD** 61

Hollanda *öz. a.* Avrupa ülkesi **İD** 121

Homeros *öz. a.* Homeros Antik Çağ'da yaşamış İyonyalı ozan. Batı edebiyatının ilk büyük eserleri kabul edilen İlyada ve Odysseia destanlarının yazarı veya derleyicisi olduğu kabul edilmektedir. **İD** 111

homoekonomikus Bireyin kendi faydasını arttıracak şekilde karar alması düşüncesini merkeze yerleştiren düşünce: "O, ne kapitalizmin *homoekonomikus*'u, ne komünizmin *insana köle...*" **İD** 148

homongolos *sf.* Kadın düşmanı **İD** 102

hortlamak (*nsz*) *mec.* Herhangi bir sorun yeniden ortaya çıkmak. **İD** 99

hortlatmak (*-i*) Hortlama işi yapılmak. **İD** 97

hoş *sf. Far. hoş* Beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren **hoşa gitmek**

beğenilmek, bir kişiden veya bir şeyden hoşlanmak. **İD** 99

→ **hoşgörü**

hoşgörü *a.* Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans. **İD** 27, 63

hoşlanmak (*-den*) Hoşuna gitmek, hoş bulmak, hazzetmek, sevmek. **İD** 55

Hristiyanlık, **-ğ** *öz. a.* Hristiyan dini, İsevilik, Nasranilik. **İD** 25, 26, 27, 30, 47, 55, 83

hudut, **-du** *a. Ar. hudūd* Sınır **İD** 112

Hugo *öz. a.* Victor Marie Hugo Romantik akıma bağlı Fransız şair, romancı ve oyun yazarı. En büyük ve ünlü Fransız yazarlardan biri kabul edilir. **İD** 111

hukuk *ç. a. Ar. hukūk* 1. Haklar. **İD** 1532. Toplum düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü, tüz. **İD** 37

Hume *öz. a.* David Hume, İskoç filozof, ekonomist ve tarihçi. **İD** 127

humma *a. Ar. tıp* Ateşli hastalık. **İD** 114

hurda *sf. Far. horde* İşe yarayamayacak derecede bozulmuş, zarar görmüş. **İD** 60

Husserl *öz. a.* Edmund Husserl, Alman filozof. **İD** 129

huşu *a. (huşu:)* Ar. *huşū* 'esk. Alçak gönüllülük. **İD** 50

huzur *a. Ar. huẓūr* Dirlik, baş dinçliği, gönül rahatlığı, rahatlık, erinç. **İD** 46, 49, 50

hücre *a. Ar. hucreanat. biy.* İnce bir zar içindeki protoplazma ve çekirdekten oluşmuş, bir organizmanın yapı ve görev bakımlarından en küçük birimi, göze. **İD** 44

hüküm *a. Ar. hukm* 1. Önem, geçerlilik. **İD** 81, 1582. Karar. **İD** 853. Yargı **İD** 116

→ **hükmetmek**

hükmetmek (-e) *Ar. hukm + T. etmek* Egemenliği altında bulundurmak. **İD** 147

hüyalamak hüyalalaşmak durumu **İD** 134

hümanizm *a. Fr. humanisme fel.* İnsancılık. **İD** 74

hürriyet *a. Ar. hurriyyet* Özgürlük. **İD** 88

Hz. İbrahim *öz. a. Peygamberlerin atası, Halilullah.* **İD** 101

Hz. İsa *öz. a. Kur'an-ı Kerim'de adı geçen ve İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerdendir.* **İD** 101, 105

I

Ilyada *öz. a. İlyada, Homeros'un Troya Savaşı'nı anlatan destanıdır.* **İD** 115

Ionesco *öz. a. Eugène Ionesco, uyumsuz tiyatronun önde gelen yazarlarından biridir. Sıradan durumların ötesinde bireyin var oluşundaki anlamsızlığı kendine özgü bir dille anlatmaktadır.* **İD** 112

ıpsız *sf. Çok ıssız, ıssız.* **İD** 50

irak *sf. Uzak.* **İD** 44

ıraklaştırma ıraklaştırma işi. **İD** 60

ırk *Ar. 'ırk a. Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu.* **İD** 86, 100

ırmak *a. Çoğunlukla denize dökülen, özellikle genişliği ve taşıdığı su niceliği bakımından en büyük akarsu, nehir.* **İD** 9

ısrarlı *sf. Tekrarlanarak yapılan.* **İD** 30

ıssız *sf. Sessiz.* **İD** 104

ışık,- ğı *a. Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji, erke, ziya, nur, şavk* **İD** 45, 46, 47, 50, 54, 132, 135, 137, 141, 143 **ışık tutmak** *mec. Düşüncesiyle kılavuzluk etmek, konuyu aydınlatıcı düşünceler söylemek, tutacağı yolu göstermek.* **İD** 72

İ

ibaret *sf. Ar. 'ibāret* Oluşan, meydana gelen. **İD** 40, 86, 93, 95, 121, 132, 141, 148

İbn Farid öz. a. **İD**111, 127

iç a. 1. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı. **İD** 11, 21, 23, 25, 36, 27, 29, 30,31, 37, 41, 43, 45, 47, 54, 112², 115, 126, 128, 134, 1422. *mec.* Muhteva. **İD** 63, 74, 80, 81, 95 **3.** Akıl, gönül, irade gibi insanın manevi varlığını oluşturan şeylerden herhangi biri. **İD** 86, 894. Bir ülke, şehir, topluluk vb.nde olan veya yapılan. **İD** 905. *sf.* İnsanın manevi varlığıyla ilgili olan. **İD** 96*çiçine almak* Kapsamak. **İD** 93, 94*çiçine kapanık* *sf.ruh b.*İç kapanık. **İD** 86, 153

→ *iç dünya, iç savaş, iç içe, içe dönük, içgüdü*

iç dünya a. fel. Bireyin ruhsal yaşamının bütünü.**İD**35

içe dönük *sf. ruh b.*Çevresiyle iletişim kurmada güçlük çeken, içine kapalı, sosyal ilişkileri zayıf olan (kimse).**İD** 86

içeri a. İç yan, iç bölüm, dışarı karşıtı. **İD** 50

içgüdü a. ruh b. Bir canlı türünün bütün bireylerinde akıl ve düşünceden bağımsız olarak doğuştan gelen bilinçsiz her türlü hareket ve davranış, insiyak, sevitabii. **İD** 57, 148

içiçe *zf. 1. mec.*Birbirinin içinde, karışık bir durumda, birbirine çok yakın. **İD** 154 **2. a.**Herhangi bir du-

rumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı. **İD** 7

için e. Amacıyla, maksadıyla. **İD** 18, 21, 22, 25, 28, 31, 40, 43, 44, 45, 50, 73, 75, 76, 86, 88, 95, 100, 109², 111, 115, 121

içinde a. 1. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı. **İD** 103, 104, 105², 109², 111², 113, 115, 141 **2. zf.** Süresince, zarfında. **İD** 36, 120, 133 **3. zf.** Ortamında. **İD** 41, 73*çiçinde olmak* Herhangi bir özellik yaradılışında var olmak. **İD** 86 **içinden çıkmak** Karışık bir işin güçlüklerini yenebilmek, üstesinden gelmek. **İD** 72

içiş a. İçme işi. **İD** 20

iç savaş a. ask. Bir ülke içinde çıkan savaş, iç harp, dâhilî harp.**İD** 89

içten sf.1. Samimi. **İD** 59, 1512. *zf.* Yürekten, candan, samimi davranarak. **İD** 82

→ *içten içe*

içten içe *zf. mec.* Gizli gizli, belli etmeden. **İD** 18 **içten sarmak** kaplamak,ihate etmek**İD** 72

idare a. Ar. idāre Yönetme, yönetim, çekip çevirme. **İD** 28

iddia a. Ar. iddi'ā1. Kendinde olmayan bir yeteneği, bir durumu varmış gibi gösterme. **İD** 68, 99, 1452.Sav **İD** 120

idea *a. Yun.*Düşünce. **İD** 66, 78, 99, 100, 112, 133, 149, 157

ideal *sf. Fr. idéal* **1.** Düşüncenin tasarlayabileceği bütün üstün **İD** 1092. *fel. Ülkü.* **İD** 76

idealizm *a. Fr. Ülkücülük* **İD** 128, 130

ideolog *Fr. idéologue a.* Fransa'da fizikötesini ortadan kaldırarak manevi bilimleri antropolojiye ve psikolojiye dayandırmayı amaçlayan, Condillac'a bağlı felsefe okulunun taraftarı. **İD** 76

ideoloji *a. Fr. idéologie* Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü. **İD** 69, 73, 74, 101, 148

ideolojik *sf. Fr. Idéologique* İdeoloji ile ilgili. **İD** 69, 76, 135

idrak *a. Ar. idrak ruh b. 1.* Algı. **İD** 152, 157 **2.** Anlama yeteneği, anlayış, akıl erdirme. **İD** 18, 109, 135 **idrak etmek** *ruh b.* algılamak. **İD** 18, 156

ifade *a. (ifa:de), Ar. ifāde fel. 1.* Dışa vurum. **İD** 63 **2.** Anlatım. **İD** 10, 71, 126, 128, 129

ifade etmek Anlatmak. **İD** 10, 63, 72, 87

iflas *a. mec. Ar. iflas* Yenilgiye uğrama, değerini yitirme. **İD** 10

ifrat *a. Ar. ifrāt esk.*

Herhangi bir konuda çok ileri gitme, ölçüyü aşma, aşırı davranma, taşkınlık, tefrit karşıtı. **İD** 108

iğne *a. 1.* Bazı araçların ucu sivri parçaları. **İD** 822. Dikiş dikmeye yarayan, ince, ucu sivri, bir ucunda iplik geçecek deliği bulunan çelik araç. **İD** 39

iğreti Sevimli olamama durumu. **İD** 63

ihanet *a. Ar. ihanet* Gerektiğinde yardımda bulunmama, bir kimsenin güvenini yok etme. **İD** 79

ihmal,- li *a. Ar. ihmāl* Gereken ilgiyi göstermeme, boşlama, savsaklama, savsama, önem vermeme. **İD** 115

ihmal etmek Savsamak, savsaklamak, boşlamak. **İD** 145, 153

ihraç,- cı *a. (ihra:cı), Ar. ihrāc* Çıkarma, dışarıya atma. **ihraç etmek** *mec.* çıkarmak, dışarı atmak. **İD** 80

ihtilal *a. Ar. ihtilāl* Bir ülkenin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısını veya yönetim düzenini değiştirmek amacıyla kanunlara uymaksızın cebir ve kuvvet kullanarak yapılan geniş halk hareketi, devrim. **İD** 23, 77², 84, 91, 156

ihtiras *a. (ihtira:sı), Ar. ihtirāş* **1.** Tutku. **İD** 722. *a.* Aşırı, güçlü istek. **İD** 30

ihtiyaç,- cı *a. Ar. ihtiyāc* Gereksinim **İD** 9, 66, 79, 81, 135 **ihtiyaç**

duymak Bir kimseyi veya bir şeyi gerekli saymak. **İD** 81, 87

ihtiyata. *Ar.ih̄tiyāt* Herhangi bir konuda ileriye düşünerek ölçülü davranma, sakınma. **İD** 111

iki a. 1. Birden sonra gelen sayının adı. **İD** 30, 119 **2. sf.** Birden bir artıktır. **İD** 11

ikilem a. İnsanı istenmeyen seçeneklerden birini, çoğunlukla iki seçenekten birini izlemeye zorlayan tartışma, sorun veya usa vurma durumu. **İD** 77, 78

ikili sf. İki parçadan oluşan, kendinde herhangi bir şeyden iki tane bulunan. **İD** 57, 108

ikinci sf. 1. Sırada önem bakımından birinciden sonra gelen. **İD** 232. İki sayısının sıra sıfatı. **İD** 80, 86, 90, 91

iklim a. *Ar. iklīm***1. coğ.** Yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan durumu, abuhava. **İD** 99, 115, 117 **2. esk.** Ülke, diyar. **İD** 9²

iktisat,- dıa. *Ar. iktisād* Tutum. **İD** 73

ilahî sf. Tanrı ile ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan, tanrısal, lahuti. **İD** 18, 122, 144

ilan a. *Ar. i'lān*Açıkça bildirme, açıkça duyurma.**ilan etmek** Açıkça bildirmek. **İD** 56, 99

ile bağ. Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz. **İD** 8, 22, 31, 37, 90, 120, 122

ileri a.1. Herhangi bir şeye göre daha ötede olan yer, geri karşıtı. **İD** 106, 118**2. sf. mec.** Benzerlerini geride bırakmış. **İD** 73**ileri gelmek** Oluşmak, meydana gelmek. **İD** 94

ileri gitmek söz ve davranışta ölçü dışına çıkmak, gereksiz, aşırı davranışta bulunmak. **İD** 145**ileri sürmek**Bir düşünceyi veya tasarımı önermek, serdetmek.**İD** 95

ilerleme a. İlerlemek işi. **İD** 28, 30, 37, 82

ilerlemek (nsz) 1. Daha iyi, daha yüksek bir düzeye, aşamaya erişmek, gelişmek, terfi etmek, terakki etmek. **İD** 81**2.** Bulunduğu yerden daha ileriye gitmek, yol almak. **İD** 116

ilerleyiş a. İlerleme işi. **İD** 7, 29, 63, 126, 134

iletişim a. Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim. **İD** 157

ilgi a.1. ruh b. Belirli bir olay veya etkinliğe yakınlık duyma, ondan hoşlanma ve ona öncelik tanıma. **İD** 18, 97**2.**İki şey arasında bulunan

herhangi bir bağıllık, ilişki, alaka, taalluk, aidiyet. **İD** 38, 56, 94, 98, 112, 125

ilgilendirmek (-i) İlgisini çekmek, önem vermek. **İD** 41

ilgili *sf.* İlgilenmiş olan, ilgisi bulunan, alakalı, alakadar, müteallik. **İD** 10, 68, 105

ilham *a. (ilha:mı) Ar. ilhām* Esin. **İD** 8, 110, 137 **ilham etmek** İçerdiği doğmasına sebep olmak, esindirmek. **İD** 8

ilik,- ği *a.* Kemiklerin iç boşluklarını dolduran ve kan hücrelerinin yapımını sağlayan doku. **İD** 43

ilintisiz *a.* İki şey arasında ilgi, ilişki. **İD** 137

ilişki *a.* İki şey arasında karşılıklı ilgi, bağ, münasebet, temas. **İD** 51, 52, 53, 67, 105, 106, 129, 141, 155

ilksf. Zaman, sıra, yer ve önem bakımından ötekilerden önce gelen, son karşıtı. **İD** 9, 23, 75, 82, 85, 95, 123, 125

ilke *a.* Temel düşünce, temel inanç, umde, prensip. **İD** 47, 66, 83, 106

ilkellik,- ği *a.* İlkel olma durumu, iptidailik, primitiflik. **İD** 121

ilkin *zf. (i'lkin)* Başta, başlangıçta, önce, iptida. **İD** 80

illüzyon *a. Fr. illusion ruh b.* Yanılsama. **İD** 73

imaj *a. Fr. image* **İD** 84, 100, 149

iman *Ar. Īmān a. din b.* İnanç. **İD** 56

imkân *a. Ar. imkān* **1.** Olanak **İD** 112 **2.** Yararlanılan uygun şart veya durum, olanak. **İD** 10, 88, 94, 108, 124, 128, 155 **imkân vermek** Bir işin olmasına elverişli ortamı hazırlamak. **İD** 92

imkânsızlık,- ğı İmkânsız olma durumu, olanaksızlık. **İD** 104

imparator *a. İt. imperatore* Bir imparatorluğu yöneten kimse, ilhan. **İD** 85

imparatorluk,- ğu **1.** İmparator olma durumu, ilhanlık. **İD** 1362. Kendi topraklarında oturan çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan devlet biçimi. **İD** 84

inanç,- cı *a.* Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma. **İD** 9, 31, 46, 49, 51, 57, 80, 82, 98, 101, 104, 105, 106, 123, 147, 159

inandırılmak (-e) İnanması sağlanmak. **İD** 98

inanış *a.* İnanma işi **İD** 53, 127

inanma *a.* İnanmak işi. **İD** 53

inanmak (-e) Bir şeyi doğru olarak benimsemek. **İD** 36, 52, 84, 145

inat *a. Ar. inād* Bir konuda direnme, ayak direme, diretme, direnme. **İD** 54

ince *sf.* Kendi cinsinden olanlara göre dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı. **İD** 53

inceleme *a.* İncelemek işi, tetkik. **İD** 53, 86, 93, 106, 113

incelenmek(-i) Bir işi veya bir şeyi ele alıp özelliklerini, ayrıntılarını inceden inceye, özenli bir biçimde anlamaya, öğrenmeye çalışmak, tetkik etmek **İD** 136

inceleyici *a.* İnceleyen, araştırma yapan kimse, müdekkik. **İD** 153

inceltmek (-i) İnce duruma getirmek. **İD** 45

İncil *öz. a.* *Ar. incîldin b.* Hz. İsa'ya indirilen kutsal kitap, Ahd-i Cedit. **İD** 101, 115

indirgemek (-e) Daha kolay ve yalın duruma getirmek. **İD** 68

indirgenme *a.* İndirgenmek işi. **İD** 40

İngiliz *öz. a.* İngiltere halkından olan kimse. **İD** 111, 121

İngiltere *öz. a.* Avrupa ülkesi. **İD** 80
İNİŞ *a. 1.* İnme işi. **İD** 46, 118, 1412.
mec. Gerileyiş, çöküş. **İD** 15, 81, 118

İnka *öz. a.* İnka medeniyeti, Güney Amerika'nın batı kıyısındaki And Dağları bölgesindeki Cuzco şehri civarında, efsanevi kralları ve ilk Sapa Inca olan Manco Capac'ın 11. yüzyılda Cuzco Krallığı'nı kurmasıyla başlamıştır. **İD** 79

inkâr *a. (inkâ:ri), Ar. inkâr* Yaptığını, söylediğini, tanık olduğunu saklama, gizleme, yadsıma. **İD** 10²,

11, 129, 145 **inkâr etmek** Yaptığı bir işi, söylediği sözü veya tanık olduğu bir şeyi yapmadığını, bilmediğini, görmediğini söylemek, yaptığını saklamak, yadsıma. **İD** 10
İNME (-den) Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek **İD** 25, 111

İNSAN *a. Ar. insân* Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı. **İD** 7,11, 26, 28, 31, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 105, 106, 111, 113, 115, 117, 121, 124, 125, 127, 128, 129, 131, 136, 142, 144, 148, 149

→ **insanoğlu, insanüstü**

İNSANLIK,- ĞI *a.* İnsanların tümü, beşeriyet. **İD** 7, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 30, 31, 35, 36, 37, 38, 41, 47, 51, 52, 53, 54, 56, 58, 72, 74, 78, 79, 86, 87, 93, 94, 95, 97, 98, 102, 103, 105, 106, 113, 114,116, 121,128, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 141

İNSANOĞLU *a.* İnsan, âdemoğlu, fâni. **İD** 8, 36, 49, 96

İNSANÜSTÜ *sf. (insa'nüstü)* İnsan gücünü ve yeteneklerini aşan, fevkalbeşer. **İD** 99, 105, 113, 131, 134

inşa *a.Ar.* Yapı kurma, yapı yapma, kurma. **İD** 10**inşa etmek** Kurmak, yapmak.**İD**149

intihar *a. (intiha:rı) Ar. intihār*Bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi.**İD** 42

ipek,- ğisf. Bu telden yapılmış. **İD** 61, 70

→ **ipek böceği**

ipek böceği *a. hay. b.* Kanatları pullu böcekler sınıfından, ördüğü kozalardan ipek elde edilen, dut yaprağı ile beslenen bir cins kelebeğin tırtılı, ibrişim kurdu

İpek Yolu *öz. a.*Avrupa'ya kadar uzanan ve dünyaca ünlü İpek Yolu,Çin'den başlayarak Anadolu ve Akdeniz aracılığıyla ticaret yoludur.**İD** 62

ipucu *a.*İnsanı aradığı gerçeğe ulaştrabilecek iz, emare. **İD** 110, 132, 136

irade *a. Ar.irāde* Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç.**İD** 144

irca *a. Ar. ircā'esk.* Döndürme.**İD**104, 105**irca etmek** eski biçime sokmak, çevirmek, döndürmek. **İD** 147

iri *sf.*Olağandan daha hacimli, olağanı aşan büyüklüğü olan, ince karşıtı. **İD** 101

→ **irili ufaklı**

irili ufaklı *sf.* Büyük küçük karışık.**İD** 61

irkilmek(*nsz*) Ürkerek geri çekilir gibi olmak.**İD** 100

ironi *a. Fr. ironie* Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme. **İD** 77, 100, 108

irrasyonel *sf. Fr. Irrationnel fel.* Us dışı.**İD** 97, 112, 113

irtibat *a. Ar. irtibāt*Bağlantı.**İD** 51

irtica *a. Ar. irticā* ' Gericilik. **İD** 26

iskelet *a. mec. Fr. squelette* Bir şeyi oluşturan temel çatı. **İD** 81

İslâm *öz. a. Ar. islām din b.* Müslümanlık. **İD** 7, 18, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 45, 47, 52, 65, 68, 79², 85, 86, 105, 106, 110, 111, 112, 113, 120, 122², 127, 149

istek,- ğia.1. Bir şeye duyulan eğilim, arzu, şevk. **İD** 9, 22 **2.** Yerine getirilmesi başkasından istenilen şey, meram, talep. **İD** 78, 87

istem *a.*Bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme, talep, arzu. **İD** 157

istemek (*-i, -den*)**1.** Bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını söylemek, dilemek. **İD** 16, 50, 80, 142 **2.** (*-i*) İstek duymak, arzulamak. **İD** 19, 28, 27, 31, 36, 43, 44, 78, 79, 101, 124

istenmek (*nsz*) İstenilmek.**İD** 91

→ **ister istemez**

ister istemez *zf.* Zorunlu olarak, elinde olmadan. **İD** 83

istilâ *a. Ar. istīlā* **1.** Yayılma, kaplama, sarma, bürüme. **İD** 18 **2.** Bir ülkeyi silah gücüyle ele geçirme. **İD** 9 **istila etmek** Yayılmak, kaplamak, sarmak, bürümek. **İD** 9

isyan *a. Ar. 'iṣyān* Başkaldırı. **İD** 23, 93

iş *a.* Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma. **İD** 10

işaret *a. Ar. İşāret* Anlam yükletilen şey, anlamlı iz, im. **İD** 39, 108, 117, 125, 129, 133, 142 **işaret etmek** Dikkat çekmek. **İD** 144

işçi *a.* Başkasının yararına bedenini, kafa gücünü veya el becerisini kullanarak ücretle çalışan kimse. **İD** 61, 153

işe yaramak Elverişli olmak. **İD** 92

işlema. Bir işi sonuçlandırmak için yapılan iş veya uygulamaların hepsi, muamele, muamelat. **İD** 41

işlemek *(-i)* Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek. **İD** 37, 76, 114, 133

işte *e.* **1.** Anlatılan bir sözün sonucuna gelindiğini gösterir. **İD** 82, 85, 86 **2.** Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha, ahacık. **İD** 31, 37, 39, 43, 45

ištiha *a. Ar. iṣṭihā* 'esk. İştah. **İD** 9, 81

ithal,- lia. *(itha:li), Ar. idhāl* İçine alma. **ithal etmek** İçine almak. **İD** 80

itibaren *zf. Ar. i'tibāren* (-den) başlayarak, (-den) beri. **İD** 85, 121, 133

itici *sf. mec.* Soğuk, benimsenilmeyen, sevimsiz, sevilmeyen, beğenilmeyen, antipatik. **İD** 76

itmek(-e) İtme işi yapılmak. **İD** 74, 105, 124

itiraf *a. Ar. i'tirāf* Başkaları tarafından bilinmesi sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklama, söyleme, bildirme. **İD** 98, 114, 116, 132

itiş *a.* İtme işi. **İD** 48

itmek,- er(-i) Sürüklemek, sevk etmek. **İD** 8, 57, 76

İvo Andriç *öz. a.* Nobel Edebiyat Ödülü Bosna'dan Yugoslav yazar. **İD** 114

iyi *sf.* İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı. **İD** 67, 82, 86, 100

iyice *zf. 1.* Çok, adamakıllı. **İD** 81, 133, 156 **2. sf.** İyiye yakın. **İD** 73, 113, 122, 128 **3. sf.** İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı. **İD** 120

iyimser *sf.* Genellikle her düşünce ve işi iyi olarak değerlendiren, kö-

tümser karşıtı, nikbin, optimist. **İD** 8, 153

iyimserlik,- ğia. Genellikle her düşünce ve işi iyi olarak değerlendiren bir tutum veya kişilik özelliği, nikbinlik, optimizm. **İD** 8, 9, 104

iz a. Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti, nişan, alamet, emare. **İD** 23, 39, 40, 41, 42, 82, 128

izafisf. esk. fel. (iza:fi:), Arapça izāfiGöreceli. **İD** 130

izafilik,- ğia. fel. Görelilik.**İD** 108

izlemek(-i) Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek. **İD** 126

izlenim a. Bir durum veya olayın duyular yolu ile insan üzerinde bıraktığı etki, intiba, imaj. **İD** 75, 87

izlenmek(nsz) İzleme işi yapılmak, takip edilmek.**İD** 74

J

James öz. a. William James, psikolojide işlevselcilik hareketinin öngörücüsü, pragmatizmin öncüsü Amerikalı filozof ve psikolog. **İD** 130

Japon öz. a. Fr. japon 1. Japonya halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. **İD** 83, 86 **2.** Japonya'ya özgü olan. **İD** 85, 87, 136

Japonya öz. a. İD 83, 84, 85, 87, 132

Jaspers öz. a. İD 132

Jeoloji a. Fr. géologie Yer bilimi.**İD** 40

jest a. Fr. geste Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeleli hareket. **İD** 28, 73

Joyce öz. a. İD 114

K

kaba sf. Özensiz, gelişigüzel yapılmış, zevksiz, sakil, ince karşıtı.**İD** 95

kabartma a. Kabartmak işi. **İD** 54, 134

kabil sf. Ar. kâbil Olabilir **İD** 121

kabuk,- ğua. Bir şeyin üstünü kaplayan ve onu dış etkilere karşı koruyan, kendiliğinden oluşmuş sertçe bölüm, kışır. **İD** 43, 44

kabul a.(kabu:lü) Ar. kabûl Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma. **İD** 18, 28, 104, 114, 123, 129, 135

kabul etmek 1. Yanına, katına almak. **İD** 55, 61, 62 **2.** Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olmak. **İD** 59, 86, 93, 97, 151, 155

3. Kabul görmek, benimsenmek. “İki Cihan savaşı, ölü kabul edilen dünyanın miras kavgası.” **İD** 30

kâbus a. Ar. kâbūs 1. Karaba-san.**İD** 47, 85, 86

2.Acı, sıkıntı, korku veren olay. **İD** 116

kaçınılmaz*sf.* İstek ve irade dışında olan.**İD** 66, 84, 106

kaçınmak (-e, -den)Herhangi bir işi yapmaktan veya özverili davranmaktan geri durmak, imtina etmek. **İD** 102,126

kaçmak (-e) Hızla koşup bir yere saklanmak. **İD** 46, 47, 48, 57

kadar *e.1.* Dek. **İD** 17, 20, 21, 88, 92, 110, 133, 142 **2.** Ölçüsünde, derecesinde. **İD** 7, 25, 30, 35, 41, 53, 55, 101, 104, 109, 110, 111, 113, 117, 120, 130, 135, 151

kadeh *a.Ar. kadeh* İçki içmeye yarayan ayaklı bardak. **İD** 20

kader *a. mec. Ar. kader* **1.** Genellikle kaçınılmaz kötü talih. **İD** 61, 89 **2.** *a.* Yazgı. **İD** 10, 31, 32, 52, 55, 77, 88, 100, 117, 118, 143

kadim *sf.Ar. kadīm esk.* Başlangıcı olmayan, eski, ezeli. **İD** 37², 39

kadro *İt. quadro a.* Bir kamu kuruluşunun, bir işletmenin, denetim veya yönlendirme işlerini gerçekleştirenler ve bunların taşıdığı ödev, yetki ve sorumlulukların hepsi. **İD** 81, 96, 142²

kafa *a.mec. Ar.kafā* Görüş ve inançların etkisi altında beliren düşünme ve yargılama yolu, zihniyet. **İD** 109, 158

kafes *a. Ar. kafes* Hayvanlar için aralıklı tel, metal veya ağaç çubuklardan yapılmış taşınabilir bölme.**İD** 37

Kafka *öz. a.* **İD** 114, 116, 132

kahraman *a. Far. kahramān* **1.** Bir olayda önemli yeri olan kimse. **İD** 76 **2.** *ed.* Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi. **İD** 94

kahramanlık,- ğı *a.* Kahramanca davranış, yiğitlik.**İD** 56,105

kahretmek (-i) Ezmek, perişan etmek. **İD** 137

kalan *sf.* Kalma işini yapan **İD** 120

kaldıraç *a.* Az bir kuvvet ile büyük bir yükü kaldırmaya yarayan, bir dayanma noktası üzerinde hareket edebilen, inip kalkabilen sert çubuk, manivela. **İD** 145

kaldırmak(-i) Bulunduğu yerden almak **İD** 109, 120

kalem *a. Ar. kalem* Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç. **İD** 56

kalıcı *sf.* Sürekli, geçici karşıtı. **İD** 47, 120, 147

kalın *sf.* Cisimlerde uzunluk ve genişlik dışında üçüncü boyutu çok olan (cisim), ince karşıtı. **İD** 118

kalıntı*a. mec.* Bir toplum, kültür, uygarlık vb.nden artakalan şey **İD** 120

kalış (*nsz*) **1.** Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek **İD** 1222.

Kalma işi. **İD** 3

kalkınma *sf.* **1.** Mal, para, varlıkla ilgili olan. **İD** 832. *a.* Kalkınmak işi. **İD** 85, 92

kalkınmak (*nsz*) Durumunu düzeltmek, aşamalı bir biçimde gelişmek, ilerlemek. **İD** 77

kalkışmak (*-e*) Yetenek, imkân ve gücü aşan bir işe girişmek. **İD** 57, 131

kalkma *a.* Kalkmak işi. **İD** 125

kalkmak,- ar (*nsz*) Gitmek üzere yerinden ayrılmak. **İD** 128

kalmak,- ır (*nsz*) **1.** Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek. **İD** 7, 26, 35, 50, 53, 54, 63, 86, 109, 114, 132, 120, 1412. Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak. **İD** 82 **3.** Herhangi bir durumu sürdürmek. **İD** 84, 944. (*-de*) Oyalanmak, vakit geçirmek **İD** 56 **5.** Varlığını korumak, sürdürmek. **İD** 85 **6.** (*-le*) Sınırlanmak. **İD** 92, 93 **7.** (*nsz*) Herhangi bir durumu sürdürmek **İD** 94

kalp,- bia. *Ar. kalb* **1. anat.** Göğüs orta boşluğunda, iki akciğer arasında, vücudun her yanından gelen kirli kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ, yürek. **İD** 17, 25⁴, 27, 39, 54, 55 **2.**

mec. Duygu, his. **İD** 10, 88 **3.**

mec. Sevgi, gönül. **İD** 97

kamçı *a.* **1.** Bir ucuna ip, deri vb. bağlı olan vurma, dövme aracı. **İD** 512. *mec.* Destekleyicisi veya bulunduğu duruma iten etken. **İD** 61, 102

kamçılama (*-i*)

mec. İsteklendirmek, özendirmek, teşvik etmek. **İD** 65, 81

Kan *a.* Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı. **İD** 55, 89

kanaat,- tia. (*kana:at*), *Ar. kanā'at* Elindekiden hoşnut olma durumu, kanıklık, yeter bulma, yetinme, fazlasını istememe, doyum. **İD** 106

kanama *a.* Kanamak işi, nezif **İD** 117²

kanat,- dı *a.* Yan, taraf. **kanat açmak** Birini korumak, himaye etmek. **İD** 60

→ *kan bağı*

kan bağı *a.* Aynı soydan gelme durumu. **İD** 59

Kandinsky *öz. a.* Vasiliy Wassilyevich Kandinskiy, ressam ve sanat kuramcısı. Teorileri ve uygulamalarıyla 20. yüzyılda etkin rol oynayan

önemli bir kuramcı ve ressam olmuştur. **İD** 122

kanı *a.* İnanç, düşünce, kanaat **İD** 125

kanıt *a.* Bir şeyin doğruluğu, gerçekliği konusunda kanaat verici belge, delil, iz, argüman. **İD** 94

Kant *öz. a.* Immanuel Kant Alman filozof. Alman felsefesinin kurucu isimlerinden biri olmuş ve felsefe tarihinin kendisinden sonraki dönemini belirleyici olarak etkilemiştir. **İD** 128, 129²

Kantçılık *öz. a.* Kant felsefesi öğretisi. **İD** 129

kantite *a.* *Fr. quantité* Nicelik. **İD** 9

kanun *a.* *Ar. kânûn* **1.** Geçerli olan kural. **İD** 10 **2.** *huk.* Yasa. **İD** 19,106

kaotik *sf. Fr. chaotique* Kargaşa içinde olan. **İD** 60

kapak,- ğı *a.* Her türlü kabın üstünü örtmeye veya bir deliği kapamaya yarayan nesne. **İD** 42

kapalı *sf.* Kapanmış olan, açılmamış, açık karşıtı **İD** 111

kapamak (-i) Bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek **İD** 112², 123

kapanış *a.* Kapanma işi **İD** 109, 116, 122

kapanmak (nsz) **1.** Kapalı duruma gelmek **İD** 46, 110, 121 **2.** Son verilmek, kesilmek. **İD** 8

kapatılmak (nsz) Kapatma işine konu olmak veya kapatma işi yapılmak. **İD** 42

kapatmak (-i) Bir malı değerinden aşağı bir karşılıkla elde etmek **İD** 132

kapı *a. 1.* Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı. **İD** 109 **2.** *mec.* Gelir, geçim, kısmet sağlayan yer, kaynak veya imkân. **İD** 152

kapı aralamak Bir konuya giriş yapmak, karşısındakini hazırlamak. **İD** 92

kapılmak (-e) **1.** *mec.* Bir şeyin veya kimsenin güçlü etkisinde kalmak. **İD** 73, 75 **2.** *(-e)* Sürüklenmek. **İD** 28

kapitalist *a.* *Fransızca capitaliste-tic.* Sermayedar, anamalcı **İD** 108

kapitalistleşmek (nsz) Kapitalist duruma gelmek. **İD** 78

kapitalizm *a.* *Fr. capitalisme eko.* Anamalcılık. **İD** 57, 77, 137, 148, 149

kapsam *a.* Sınırları içine başka konuları veya anlamları alma durumu, şümul. **İD** 149

kaptırmak (-e, -i) *mec.* Yanlış bir davranış sonucu birine uygun imkânı sağlamak, fırsat vermek. **İD** 72

kara *a. 1.* En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı. **İD** 11 **2.** *Ar.* Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü,

toprak **İD** 19,100, 137 **3. a.** *mec.* Yüz kızartıcı durum, leke. **İD** 57, 74 **kara kara düşünmek** Çok üzüntülü olmak, düşünceye dalmak. **İD** 31

karakter *a. Fr. caractère* **1.** Ayırt edici nitelik **İD** 1282. Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, ıra, seciye. **İD** 93

karakterize *sf. Fr. caractérisé* Ayırtıcı niteliği ortaya konulmuş, ayırt edilmiş. **İD** 104, 114

karanlık,- ğı **1.** Işık olmama durumu. **İD** 46, 108, 142, 1432. *sf. (mec.)* Gereğince anlaşılıp bilinemeyen, ne olacağı, sonu belli olmayan (durum). **İD** 21

karar *a. Ar. karar* Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı. **İD** 143

kararmak (*nsz*) *mec.* Niteliğini yitirmek **İD** 86

kararsız *a.* Dengesiz. **İD** 91

karartmak (*-i*) *mec.* Kötü bir durum getirmek. **İD** 64

karaya *a. bit. b.* Eczacılıkta kullanılan ve çürümeyen bir bitki. **İD** 115

karayemiş *a. bit. b.* Taflan. **İD** 81

kardeşlik,- ği *a.* Kardeş olma durumu, karındaşlık, uhuvvet. **İD** 52

karılma *a.* Karılmak işi. **İD** 59

karın,- rını *a. mec.* İç, gönül, akıl, kafa. **İD** 56

karışık *sf. 1.* Ayrı nitelikteki şeylerden oluşmuş. **İD** 512. *mec.* Dolu. **İD** 89

karışmak (*-e*) **1.** Düzensiz, dağınık olmak **İD** 57 **2.** (*-e*) İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek. **İD** 66

karıştırılmak (*nsz*) Karıştırma işi yapılmak. **İD** 86

Karı *öz. a.* **İD** 132

karikatür *a. mec.* Beceriksizce yapılmış şey, taslak. **İD** 78

kârlı *sf.* Kârı olan, kazançlı **İD** 108

karmaşa *a.* Karmaşık olma durumu. **İD** 57

karşı *a. 1.* Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ileri. **İD** 25, 26, 36, 42, 44, 48, 52, 128, 1362. *zf.* Yüzünü bir şeye doğru çevirerek. **İD** 29 **3.** *zf.* İçin, hakkında. **İD** 224. *zf.* Karşılık olarak, mukabil. **İD** 77, 82, 86, 124, 1485. *sf.* Karşıt, zıt, muhalif. **İD** 20, 78, 85, 89, 90, 91, 105 **karşı çıkmak** Bir düşünceye katılmamak, cephe almak. **İD** 19 **karşı koymak** boyun eğmemek. **İD** 64, 156

→ **karşı karşıya**

karşı karşıya *zf.* Yüz yüze. **İD** 20, 22, 77, 85 **karşı karşıya kalmak** Birden karşılaşmak. **İD** 17, 31 **karşı**

karşıya (olmak) Yüz yüze gelmek.

İD 17 karşı karşıya gelmek İD 108

karşılama (-i) Önlemek, durdurmak. **İD 84**

karşılaşma a. Karşılaşmak işi. **İD 91, 95, 96**

karşılaşmak(-le) Karşı karşıya gelmek, rastlaşmak. **İD 9, 43, 82, 92, 120, 126, 127²**

karşılaştırılmaa. Karşılaştırılmak işi. **İD 119**

karşılık,- ğıa. Bir davranışın karşı tarafta uyandırdığı, gerektirdiği başka davranış, mukabele. **İD 40, 60, 84, 104, 105, 124**

karşılıklı a.1. Bir davranışın karşı tarafta uyandırdığı, gerektirdiği başka davranış, mukabele **İD 1262. sf.** İki kişi veya iki topluluğun arasında geçen ve karşılaşılan harekete eş değer bir hareketle beliren, müteka-bil. **İD 95**

karşın e. 1. Bir şeyin gerekenin veya mantığın tersine olarak yapıldığını anlatan bir söz, rağmen. **İD 54, 115 2. zf.** Gerekenin veya mantığın tersine olarak, rağmen **İD 109**

karşıtlık,- ğıa. Karşıt olma durumu, zıddiyet, mübâyenet, tezat, zıtlık, kontrast **İD 108, 122**

Kartaca öz. a. Kartaca, MÖ 814 yılında, Tunus yarımadasında ku-

rulmuş olan bir Fenike kolonisidir. **İD 79**

kartal a. hay. b. Kartalgillerden, genellikle kızıl siyah tüylü, çok güçlü, yuvasını yüksek kayalıklar üzerinde kuran, iri, yırtıcı bir tür kuş (*Aquila*) **İD 115**

karton a. Kâğıt hamuruyla yapılan, ayrıca içinde bir veya birkaç lif tabakası bulunan kalın ve sert kâğıt. **İD 123**

kas a. anat. Tellerden oluşan ve kasılarak vücut hareketlerini sağlayan organ ve bu organın telse dokusu, adale. **İD 56**

kasıt,- sdı a. Ar. *kaşd* Amaç, istek, maksat.

→ **kastetmek**

kastetmek (-i) Ar. *kaşd* + T. *etmek* (-i) Amaçlamak, amaç olarak almak. **İD 121, 144**

kat (I) a. Üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka. **İD 72**

kat (II) a. esk. Sonuca bağlama, bitirme.

→ **katetmek**

katalog,- ğu a. Fr. *catalogue* Kitabevi, yayınevi, kurum vb. kuruluşların yayınlarını, ürettikleri malları, eşyaları tanıtan, gösteren liste veya kitap, fihrist. **İD 81**

katarsisa. Arınma olarak da bilinen katarsis, Aristoteles'in *Poetica* adlı yapıtından alınmış bir sözcük

olup; ilgili yapıtta trajedinin seyirci üzerindeki etkisini anlatır. **İD** 124

katastrofik *öz. a.* Çok kötü bir olay, felaket etkisi yaratan anlamındadır **İD** 120

katedral *a. Fr. cathédrale din b.* Başkilise. **İD** 63

katı *sf.* Sert, yumuşak karşıtı **İD** 123

katlaşma *a.* Katlaşmak işi **İD** 124

katılma *a. 1.* Katılmak işi. **İD** 41, 82 *2. top b.* İletişim veya ortak davranışta bulunma yoluyla belirli bir toplumsal duruma girme süreci, iştirak. **İD** 94

katılmak *(-e)(nsz)* Ortak olmak, benimsemek. **İD** 91,125

katkı *a.* Bir işin yapılmasına, gerçekleşmesine emek, bilgi, para vb. ile katılma, yardım **İD** 124, 144

katlanma *a.* Katlanmak işi **İD** 126

katmak,- ar *(-e, -i)* Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak. **İD** 16, 59, 118

kav *a.* Ağaçların gövdesinde veya dallarında yetişen bir tür mantardan elde edilen ve çabuk tutuşan, süngerimsi madde. **İD** 43

kavga *a. Far. gavgā 1.* Düşmanca davranış ve sözlerle ortaya çıkan çekişme veya dövüş, münazaa. **İD** 302. *mec.* Herhangi bir amaca erişmek, bir şeyi elde etmek veya bir

şeye karşı koyabilmek için harcanan çaba, verilen mücadele. **İD** 89, 95

kavi *sf. Ar. kavīesk.* Dayanıklı, güçlü, zorlu olan. **İD** 17

kavim,- vmi *a.Ar. kavm topb.* Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu, bulundu. **İD** 145

kavram *a.* Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon **İD** 45, 57, 101, 105², 121, 128, 129, 131, 132, 142

kavramak *(-i)* **1.** Bir nesne veya düşünceyi her yönüyle anlamak. **İD** 862. Elle sıkıca tutmak **İD** 113

kavrulma *(nsz)* Hayatın acılarına uğramak. **İD** 95

kavrulmak *(nsz)* Kavurma işi yapılmak **İD** 137

kavurmak *(-i)* **1. mec.** Çok üzmemek, yakmak, mahvetmek. **İD** 1572. Bir şeyi bir kabın içindekendisinden başka bir malzeme koymadan pişirmek. **İD** 39

kavuşabilmek *(-e)* Kavuşma ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 125

kavuşmak *(-e)* **1.** Yokluğu çekilen veya çok istenen bir şeye erişmek, onu elde etmek. **İD** 84, 1442. Varmak, ulaşmak. **İD** 803. *(nsz)* Bir araya gelmek, birleşmek. **İD** 94

kavuşturma *a.* Kavuşturmak işi. **İD** 103,114,131

kavuşturmak(-e) Kavuşmasını veya kavuşmalarını sağlamak:**İD**104

kavuşturuca *a.*Kavuşmasını veya kavuşmalarını sağlamak **İD** 134

kaya *a.* Büyük ve sert taş kütlesi **İD** 109

→**kaybetmek, kaybolmak, kaydetmek**

kaybetmek,- der (-i) (*ka'ybetmek*) *Ar. ğayb + t. etmek* Yitirmek. **İD** 23, 28, 29, 43, 134, 145

kaybolmak (nsz) (*ka'ybolmak*) *Ar. ğayb + T. olmak***1.** Görünür olmaktan çıkmak, görünmez olmak. **İD** 20, 104, 128 **2.** Yitmek. **İD** 23, 53, 54

kaydetmek,- der(*ka'ydetmek*), *Ar. kayd + T. etmek (-i)* **1.** Yazmak, bazı önemli noktaları tespit etmek. **İD** 87, 100**2.** Yitirmek.**İD** 28

kayıp,- ybı *a. Ar. ğayb**Kaybolma, yitme, yitim.*

kayıtsızlık,- ğı *a.* İlgisizlik. **İD** 19

kayma *a.* Kaymak (II) işi. **İD** 7²

kaymak(nsiz) Durum değiştirmek.**İD** 72, 107

kaynak,- ğı*a.* **1.** Bir şeyin çıktığı yer, menşe. **İD** 17, 66, 71, 88, 159 **2.** *a.* Gelir, kazanç, sağlık vb.ni sağlayıcı öge **İD** 74**3.** *a.* Araştırma ve incelemede yararlanılan belge, referans. **İD** 21, 52, 72, 81, 128, 129,

131, 141**4.** Bir suyun çıktığı yer, kaynarca, pınar, memba, göz **İD** 141 **kaynaklı***sf.* Belli bir kaynaktan gelen. **İD** 130

kaynamak(nsiz) Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak. **İD** 37

kaynar *sf.* Kaynamakta olan. **İD** 61

kaynaşma *a.* Kaynaşmak işi. **İD** 50, 90

kaynaşmak (nsz) (*-le*)Birbirine iyice uymak. **İD** 110,158

kaynaştırmak(-i,- le) Kaynaşmasını sağlamak. **İD** 49

Kazan *öz. a.* **İD** 126

kazanabilmek(-i) Kazanma ihtimali veya imkânı bulunmak.**İD** 93

kazanma *a.* **1.** Kazanç sağlamak **İD** 137 **2.**Kazanmak işi.**İD** 40,130

kazanmak (nsz) **1.** Olumlu, iyi bir sonuç elde etmek. **İD** 68, 142 **2.** (*-i*) Kazanç sağlamak. **İD** 143 **3.** (*-i*) Edinmek, sahip olmak. **İD** 92,101, 124,135

kefe *a. Ar. keffe*Terazi gözlerinden her biri. **İD** 47

kelime *a.Ar.kelime* Anlamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük, lügat.**İD** 15, 50, 82, 107, 112, 123

kemik,- ğı*a. anat.* İnsanın ve omurgalı hayvanların çatisını oluşturan türlü biçimdeki sert organların genel adı. **İD** 81

kemirmek (-i) Sert bir şeyi dişleriyle azar azar. koparmak. **İD** 81

kenar *a. Far. kenār* Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı veya yakını, kıyı, yaka. **İD** 10 **kenara itilmek** **İD** 53

kendi *zm.* İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, öz(I), zat. **İD** 11,25, 26, 27², 30, 35, 37, 40, 41, 42, 46, 51, 54, 66, 72, 77, 80 83, 86, 88, 94, 100², 101, 104, 110, 111, 112, 114,125, 129, 131, 132³, 133, 134³, 135, 136², 137, 142², 149

kendini bulmak Kişilik kazanmak. **İD** 18

kendiliğinden *zf.* (ke'ndiliğinden) Başka şeylerin etkisi olmaksızın, kendi kendine, bizatihi. **İD** 67

kendini adamak kendini vermek. **İD** 158

→ **kendi kendine, kendine özgü**

kendinden geçmek Bir şey karşısında coşkuya kapılmak, duygulanmak. **İD** 56

kendi kendine *zf.* Yalnız başına. **İD** 93

kendine özgü *sf.* Bir kimse veya şeye özgü olan, kendine mahsus, kendine has. **İD** 80, 142

kent *a. soğd.* Şehir. **İD** 40, 51, 59, 60, 64, 109, 120², 134

keramet *a. Ar. kerāmet*

Ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya durum **İD** 105

kere *a. Ar. kerre* Kez, yol, defa, sefer. **İD** 72

kerim *sf. Ar. kerimesk.* **1.** Soylu, **2.** Eli açık, cömert. **3. din b.** Allah'ın adlarından biri **İD** 112

kesik,- ği *sf.* Kesilmiş olan, maktu **İD** 124

kesiksiz *sf.* Kesilmeden süren, süreklili, süreli, devamlı, mütemadi. **İD** 134

kesim *a.* Bölge. **İD** 61, 92, 93

kesin *a.* **1.** Kesin bir biçimde, kesin, kesin olarak, kesinkes, yüzde yüz, her hâlde, her hâlükârda, mutlak, mutlaka, katiyen, banko. **İD** 1012. *sf.* Şüphe ve duraksamaya yer bırakmayan veya geri dönülmeyen, değişmez, mutlak, kati, maktu **İD** 95, 135 **3.** *zf.* Kesinlikle. **İD** 81 **kesin olarak** Kesinlikle. **İD** 81

kesinlik,- ğia. Kesin olma durumu veya kesin davranış, katiyet **İD** 110 **kesinlikle** *zf.* **İD** 95

kesit *a.* Ayırıcı özellikleriyle belirlenen süreç. **İD** 81

keskin *sf.* **1.** Çok kesici, iyi kesen **İD** 101, 118 **2. mec.** Hassas **İD** 1353. *mec.* Etkili, sert. **İD** 55, 156

kestane *a. Rum. bitki b.* Bu ağacın yenebilen kabuklu meyvesi. **İD** 91

kestirilmek (*nsz*) Kestirme işi yapılmak. **İD** 95

→**keşfetmek**

keşfetmek(-i) (*ke'şfetmek*), *Ar. keşf* + *T. Etmek* Var olduğu bilinmeyen bir şeyi bulmak. **İD** 65

kez *a.* Bazı sayı sıfatlarıyla birlikte kullanılarak bir olayın ve olgunun her bir tekrarlanışını bildiren söz, defa, kere, sefer. **İD** 50, 82, 125, 133, 135, 136

keşif - şfi *a.* *Ar. keşf***1.** Ortaya çıkarma, meydana çıkarma. **İD** 8, 9 **2.** Bir olay veya durumun oluş nedenlerini anlayabilmek için yerinde inceleme yapma. **İD** 9

kible *a.* *Ar. kible*Bazı ibadetler yerine getirilirken dönülen Kâbe'nin bulunduğu yön. **İD** 46

kılcal damar *a.* *anat.* Dokulardaki atardamarların son dallarını, toplardamarların ilk dallarına birleştiren ince damar. **İD** 53

kılıç,-cıa. Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah. **İD** 55, 56

kılık,-ğı *a.* Bir kimsenin giyinişi, dış görünüşü, üst baş. **İD**107

kılmak (*yar*)Etmek, yapmak. **İD** 47, 144

kın *a.* Bıçak, kılıç vb. kesici araçların kabı. **İD** 63

kınamak (-i)Yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek, ayıplamak, takbih etmek.

İD 91

kırbaç *a.* Tek parça deri veya uzun esnek bir değneğin ucuna sıırım bağlanarak yapılmış vurma aracı. **İD** 61

kırıklık,- ğıa. mec. İsteksizlik, güceniklik, kırgınlık. **İD** 8

kırılış *a.* Kırılma işi. **İD** 81

kırılmak (*nsz*) Kırma işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak. **İD** 46

kırma *a.* Kırma işi. **İD** 54

kırmak (-i)**1.** Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak. **İD** 46², 83,117**2.** *a.* Nalbantların atın tırnağını kesmek için kullandıkları keskin demir alet. **İD** 137

kısa *sf.* **1.** Boyu, uzunluğu az olan, uzun karşıtı **İD** 135**2.** Az süren, uzun olmayan. **İD** 8, 9, 64

kısaca *zf. (kısa'ca)* Kısa olarak, özetle, hülasa, hülasaten. **İD** 67

kısım,- smı *a.* *Ar.kism*Parçalara ayrılmış bir şeyin her bölümü, bölük, kesim **İD** 106, 116

kısır *sf.* **1.** Üreme imkânı olmayan, döl vermeyen (insan ve hayvan). **İD** 123 **2.** *meç.* Verimsiz, yararsız, sonuçsuz. **İD** 69

kısırlaşmak (*nsz*) Kısır duruma gelmek. **İD** 69

kıskaç,- cıa. Bir şeyi tutup sıkıştır-
maya yarayan kerpeten, pense vb.
araç. **İD** 27, 108

kısmet *a. Ar.kismet* Tanrı'nın her
kişiye uygun gördüğü yaşama du-
rumu, nasip. **İD** 143

kıta *a. Ar. kıt'acoğ.* Yeryüzündeki
altı büyük kara parçasından her biri,
ana kara. **İD** 9, 121

kıvam *a. Ar. kıvām*1. Sıvılarda ko-
yuluk, yoğunluk **İD** 124, 1342.
mec. Bir şeyin en uygun zaman veya
durumu **İD** 60, 89

kıvılcım *a.* Yanmakta olan bir mad-
deden sıçrayan küçük ateş parçası,
alev, çakım, çakın, çingı, şerare.

kıvrılmak(*nsz*) *mec.* Acı çekmek,
üzülmek. **İD** 18, 89, 98

kıvrılmak (*nsz*) Eğrilip bükülmek.
İD 31

kıyamet *a. (kıya:met)Ar. kıyāmetdin*
b. Tek tanrılı dinlerin inanışına göre
dünyanın sonu ve bütün ölülerin
dirilerek mahşerde toplanacağı za-
man, hesap günü, kıyamet günü,
mahşer günü **İD** 113

kızarıklık,- ğia. Kızarıklık olma du-
rumu. **İD** 117

kızıl *a.* Parlak kırmızı renk. **İD** 100,
101, 137

ki *bağ. Far. ki* Anlam bakımından-
birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine
bağlayan bir söz. **İD** 37, 109, 110,
114, 115

kibrit *a. Ar. kibrit* Bir ucu sürtünme
sonucu yanabilecek birleşimde olan
küçük tahta veya karton parçası **İD**
130

Kierkegaard *öz. a.* Danimarkalı
filozof ve teolog. **İD** 69, 130, 131

kilise *a. Rum.* Hristiyanlıkla ilgili
dinî kuruluş. **İD** 83

kim *zm.* 'Hangi kişi?' anlamında
cümlede, özne, tümleç, nesne, yük-
lem görevinde kullanılan bir söz.

kim bilir Belirsizlik, bilinmezlik
bildiren bir söz. **İD** 87

kimi *sf. 1.* Bazı. **İD** 18, 31, 36, 65,
73, 77, 91, 92, 93, 95 **2.** *zm.* Birta-
kımı, bazısı, kimisi. **İD** 113², 115,
117, 122, 133, 136, 141 **3.**
zm. "Hangi kişi?" anlamında cümle-
de, özne, tümleç, nesne, yüklem
görevinde kullanılan bir söz. **İD** 50

kimlik,- ğia. Herhangi bir nesneyi
belirlemeye yarayan özelliklerin
bütünü. **İD** 94

kirlenmek *nsz, mec.* Onuru leke-
lenmek. **İD** 86

kirli *sf.* Leke, toz vb. ile kaplı, pis,
murdar, mülevves. **İD** 43

kişi *a.* Kadın veya erkeğe verilen
genel ad, şahıs, zat, nefer. **İD** 9, 24,
28, 40, 46, 82, 92, 101

kişilik,- ğia. Bir kimseye özgü be-
lirgin özellik, manevi ve ruhsal nite-
liklerinin bütünü, şahsiyet. **İD** 40

kitabea. (*kita:be*), *Ar. kitābe esk.*

Yazıt **İD** 132

kitap,- bı *a.* Ciltli veya ciltless olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü **İD** 101, 131

kitle *a. Ar. kutle* Bir yerde toplanmış, bir araya gelmiş insan topluluğu, kütle **İD** 22, 37, 57, 61, 74, 87, 90, 91, 99, 114, 131

klan *a. top. b. (l ince okunur), Fr. clan* Boy (II). **İD** 86

klasik,- ğia. *Fr. classique (l ince okunur)*1. Eski Yunan, Roma ve XVII. yüzyıl Fransız sanatıyla ilgili sanatçı veya eser **İD** 110, 113, 120, 122, 124 2. Alışılmış **İD** 71, 90, 130, 1563. Kökleşik. **İD** 66

klasisizma. *(l ince okunur) Fr. classicisme* Eski Yunan, Roma sanatından, edebiyatından kaynaklanan, XVII. yüzyılda Fransa'dan yayılan sanat ve edebiyat çığırı. **İD** 109, 110, 111, 112

Klee *öz. a* Paul Klee, Alman kökenli İsviçreli ressam. İlk olarak oryantlizmi öğrenen Klee, kendisine özgü tarzı ile dışavurumculuk, kübizm, gerçeküstücülük gibi pek çok akımda etkili oldu.. **İD** 122

klişe *sf. mec. Fr. cliché* Basmakalıp (söz, görüş vb.). **İD** 144, 147

klişeci *a.* Klişe yapan kimse. **İD** 152

kol *a. anat.* İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm. **İD** 26

kolay *sf.* Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılabilen, emeksiz, zahmetsiz, güç ve zor karşıtı **İD** 117, 134 **kolaya kaçmak** **İD** 40

koleksiyon *a. Fr. collection* Öğrenme, yarar sağlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü, derlem. **İD** 10

kollektif *(doğ. kolektif) sf. Fr. collectif* Birçok kimseyi veya nesneyi içine alan, birçok kişi ve nesnenin bir araya gelmesi sonucu olan. **İD** 99

kolonizasyon *a. Fr.* bir ülkenin başka bir ülke üzerinde egemenlik kurarak o ülkenin maddi ve manevi kaynaklarını kendi yararına kullanacak şekilde getirmesi **İD** 64, 104

koma *a. Fr. coma tıp* Bazı hastalıklar, yaralanmalar, zehirlenmeler sırasında görülen anlama, duyma ve hareketin büsbütün veya az çok kaybolmasıyla beliren bilinç kaybı durumu. **komaya** **girmek**

mec. Kendinden geçecek kadar sınırlenmek, şaşırarak, üzölmek. **İD** 158

kombinezon *a. Fr. combinaison* Bir işi başarıya ulaştırmak için alınan önlemler, düzenleme. **İD** 45

kompleks *a.* (ko'mpleks), *Fr. complexe* Karmaşıklık, karmaşa. **İD** 98

kompozisyon *a.* *Fr.composition* Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işi. **İD** 143, 157

komşu *a.* Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad **İD** 112

komünist *a.* *Fr. communiste* Komünizm yanlısı olan kimse. **İD** 78, 87, 101

komünizm *a.* *Fr. Communisme* Bütün malların ortaklaşa kullanıldığı ve özel mülkiyetin olmadığı toplum düzeni, komünistlik **İD** 57, 61, 67, 76, 77, 100, 135²

konaklamak(*nsz*) Yolculuk sırasında bir yerde durup geçici bir süre kalmak **İD** 115

Konfüçyüs *öz. a* Konfüçyüs, Çinli filozof, eğitimci ve yazar. MÖ 551 - MÖ 479 tarihleri arasında, Doğu Zhou Hanedanlığı döneminde yaşadığı sanılmaktadır. **İD** 101

konkresf. *Fr. concret* Somut. **İD** 42

konkretizasyon somutlama **İD** 103

konmak,- ar(-e) Koyma işi yapılmak. **İD** 91

kontrpuana. *Fr. contre-point müz.* Çeşitli melodileri birbirine uydurma sanatı **İD** 100,110

konu *a.* **1.** Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya

durum, mevzu, süje. **İD** 8, 51, 131, 134 **2.** Üzerinde konuşulan şey, bahis. **İD** 64, 92, 95, 104, 113, 115, 117, 124, 129

konuk,- ğu *a.* Bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak için gelen kimse, misafir, mihman. **İD** 151

konum *a.* Bir kimsenin veya bir şeyin bir yerdeki durumu veya duruş biçimi, pozisyon. **İD** 23, 128, 156

konumluk **İD** 142

koparılmak (*nsz*) Koparma işi yapılmak. **İD** 24

koparmak (-i) Kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak. **İD** 46

kopma *a.* Kopmak işi. **İD** 81

kopmak (*nsz*) *mec.* Bütün ilişkileri kesilip büsbütün ayrılmak veya uzaklaşmak **İD** 51, 53, 60, 972. (*nsz*) Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak. **İD** 46

kopukluk,- ğu *a.* Kopuk olma durumu. **İD** 91

kopuş *a.* Kopma işi **İD** 136

kopya *İt. copia sf.* Taklit edilmiş olan. **İD** 64

kor *a.* İyice yanarak ateş durumuna gelmiş kömür veya odun parçası. **İD** 44, 104

korku *a.* Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü. **İD** 15, 51, 90, 99, 101, 130, 131, 133², 1362. *ruh b.* Gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı

karşısında uyanan ve coşku, beniz sararması, ağız kuruması, kalp, solunum hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duygu. **İD**28, 293. Kötülük gelme ihtimali, tehlike, muhatara. **İD** 89

korkulmak (-den) Korkmak. **İD** 17

korkunç,- cu.sf. **1.** Çok korkulu, korku veren, dehşete düşüren, müthiş. **İD** 9, 30, 832. sf. Çok aşırı, pek çok, güçlü, şiddetli. **İD** 73, 76, 86

koruk a. bitki b. Henüz olgunlaşmamış ekşi üzüm **İD** 60

koruma a. Korumak işi. **İD** 121

korumak (-i) (-den) Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden, zor bir durumdan uzak tutmak, esirgemek, muhafaza etmek, vikaye etmek, sıyanet etmek. **İD** 84, 105, 122

korunma a. Korunmak işi. **İD** 86

korunmak (nsz) Kendini korumak, sığınmak, sakınmak. **İD** 44

koskocaman sf. Çok büyük, çok iri, muazzam. **İD** 89

kovuk,- ğua. Bir şeyin oyuk durumunda bulunan iç bölümü **İD** 136

koyma a. Koymak işi. **İD** 40, 115, 116, 117, 130,

koymak (-e, -i) **1.** Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek. **İD** 45, 1132. (-e)Koyma işi

yapılmak. **İD** 913.(nsz) Etkilemek, dokunmak **İD** 101,111

koza a. Far. ğüze1. bitki b. İçinde tohum veya krizalit bulunan korunak, kozalak **İD** 612. İpek böceğinin ördüğü ve içine kapandığı korunak. **İD** 91

kozalak,- ğıa. bit. b. Koza. **İD** 100

kozmik sf. Fr. *cosmique* Haber alma ile ilgili, evrensel. **İD** 84

kozmos a. Fr. cosmos gök b. Evren. **İD** 60

kök a. 1. mec. Dip, temel, esas **İD** 1362. *mec.* Kaynak, köken. **İD** 18, 83 **3. bit. b.** Kök sap, kök(I). **İD** 88

köklü sf. **1. mec.** Soylu, soyu sopu belli, iyi tanınan. **İD** 77, 1582. *mec.* Kökleşmiş, iyi yerleşmiş, kalıcı olan, kökten, cezrî, esaslı. **İD** 84, 92, 147 **3.** Kökü olan. **İD** 135

kökten sf. Yüzeyde kalmayıp derine inen, asıl konuyu da içine alan. **İD** 152

köle a. Birinin emri altında bulunan, özgür olmayan kimse. **İD** 23, 24, 75

köleleştirilmek Köle haline getirilmek. **İD** 24

köşeli sf. Köşesi veya köşeleri olan. **İD** 54

kötü sf. İstenilen, beğenilen nitelikte olmayan, hoş gitmeyen, fena, iyi karşıtı. **İD** 82

kötülük,- ğüa. Zarar verecek davranış veya söz **İD 55**

kötümser *sf.fel.* Her şeyi kötü yanıyla ele alan, hep en kötüyü bekleyen, kötüye yorumlayan, karamsar, bedbin, pesimist, iyimser karşıtı. **İD 131,153**

kritik,- ği a.Fr. critique 1. Eleştiri **İD 110, 128, 130 2. sf. Ciddi.İD 55, 1243.a.** Eleştiri **İD 118**

kriz a.Fr. crisemec. Bir ülkede veya ülkeler arasında, toplumun veya bir kuruluşun yaşamında görülen güç dönem, bunalım, buhran. **İD 17, 134, 1552.** Bir kimsenin yaşamında görülen ruhsal bunalım. **İD 141²**

kronolojik *sf.*
Fr. chronologique Zaman bilimsel. **İD 110**

kudret a. Ar. kudret Güç(I), erk, erke, iktidar. **İD 16, 119**

kukla a. mec. Rum. Başkasının etkisinde olan, onun isteklerine göre davranan (kimse). **İD 76**

kulak,- ğıa. Başın her iki yanında bulunan işitme organı **İD 134**

kullanılmak (nsz) Kullanma işine konu olmak. **İD 43, 78**

kullanmak (-i) 1. Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak. **İD 15, 36, 77, 80, 88 2.** Amacına ulaşmak için birinden veya bir şeyden yararlanmak, onu amacına alet etmek, sömürmek, istismar etmek. **İD 76, 86**

kulluk,- ğu a. Kul olma durumu, kölelik, ubudiyet. **İD 52**

kuluçkalık,- ğıa. Küçük işletmeleri büyümelerine zemin hazırlamak amacıyla altyapı hizmetleri yanında danışmanlık ve çeşitli destek hizmetleri sağlamak üzere genellikle üniversiteler veya kamu araştırma kuruluşlarınca oluşturulmuş birimler, inkübatör. **İD 76**

kurabilmek(-i) Kurma imkânı veya olasılığı bulunmak **İD 113**

kural a.1. Davranışlarımıza yön veren, uyulması gereken ilke. **İD 61**

2. Bir sanata, bir bilime, bir düşünce ve davranış sistemine temel olan, yön veren ilke, nizam **İD 106,110**

kurallısf. Kuralı olan, kurala uygun olan, kaideli, kıyası. **İD 91**

kurama.1. Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi. **İD 1282.** Belirli bir konudaki düşüncelerin, görüşlerin bütünü. Kuram. **İD 73, 83**

Kur'an öz.a. Ar. kur'an **İD 55**

Kurban a. Ar. kurbāndin b. Dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan. **İD 37, 52, 63, 64, 131 kurban etmek mec.** kendi çıkarı için birini veya bir şeyi feda etmek. **İD 146 kurbanı olmak** Uğruna ızdırap veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek. **İD 89, 99**

kurma *a.* Kurmak işi. **İD** 53,116

kurmak - ar(-i)1. Hazırlamak. **İD** 82.(-i) Bir araya getirmek, toplamak. **İD** 80 **3.** (-i) Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek. **İD** 26, 36, 47, 128, 129, 131

kurt *a. hay. b.* Yumuşak vücutlu, uzun gövdeli, omurgasız, bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı. **İD** 31

kurtarmak (-i) Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak. **İD** 125, 137, 142

kurtulabilmek (*nsz*) Kurtulma ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 119

kurtulmak (-den)1. İstenmeyen, sıkıntı veren, hoşlanılmayan bir kimseden, bir yerden, bir durumdan uzaklaşmak. **İD** 22, 68, 77, 107, 108 **2.**(*nsz*) Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak. **İD** 26

kurtuluş *a.* Bir şeyden, bir yerden kurtulma, felah, halas, necat, selamet **İD** 135

kurulma(*nsz*) Kurma işine konu olmak veya kurma işi yapılmak **İD** 117

kurulmak(*nsz*) Kurma işine konu olmak veya kurma işi yapılmak **İD** 40, 61, 123

kuruluş *a.* Kurulma işi. **İD** 47, 53, 61, 93, 117, 128, 141

kurum *a. huk.* Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içe-

ren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese. **İD** 83, 123, 124, 125

kurumak (*nsz*) Bazı nesnelere yumuşaklığını yitirmek, sertleşmek. **İD** 17

kuruyuş *a.* Kuruma işi. **İD** 39

kuş *a. hayb.* Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı. **İD** 115, 143

kuşak,- ğı *a.* Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu. **İD** 124

kuşatmak (-i) Kaplamak. **İD** 72

kuşku *a.* Bir olguyla ilgili gerçeğin ne olduğunu kestirememekten doğan kararsızlık, kuruntu, işkil, şüphe, acaba, şek. **İD** 82, 83, 89, 130

kuşkusuz *sf.* Kuşkusu olmayan, işkilsiz, şüphesiz **İD** 123, 141

kutlu *sf.* Uğurlu. **İD** 51

kutsal *sf. din b.* Güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken, kutsi, mukaddes. **İD** 39, 55, 101

kutu *a.* İnce tahta, mukavva, teneke, plastik vb. nenden yapılmış, genellikle kapaklı kap. **İD** 20², 124

kutup,- tbuu. *Ar. kuṭb* Yer yuvarlağının, Ekvator'dan en uzak olan yer ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından her biri. **İD 8**

kuvvet *a. Ar. kuvvet* Fiziksel güç, takat. **İD 51, 92, 103, 137**

kuzey *a. 1.* Sağını doğuya, solunu batıya veren kimsenin tam karşısına düşen yön, dört ana yönden biri, şimal, güney karşıtı. **İD**

72. Bulunduğu noktaya göre kuzeyde kalan yer. **İD 88**

kübik *sf. Fr. cubique* Küp ve kesme biçiminde olan. **İD 122**

küçük *sf. 1.* Boyutları, benzerlerinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı. **İD 104, 141 2.** Geri aşamada. **İD 873.** Niteliği aşağı olan, bayağı. **İD 89**

küçültme *a.* Küçültmek işi, tasgir. **İD 147**

küçümseme *a.* Küçümseme işi. **İD 8**

küçümsemek(-i) Değer ve önem vermemek, küçük görmek. **İD 136**

kül *a.* Yanan şeylerden artakalan toz madde. **İD 9,43, 44, 83 100 külolmak** Bütünüyle yanmak. **İD 43**

kült *a. Fr. culte 1. din b.* Yerel özellikler taşıyan dinî törenler. **İD 85 2.** Din. **İD 98, 99, 101**

kültür *a. Fr. culture 1.* Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki

nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin. **İD 50, 52, 75, 77, 84, 90 2.** Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü. **İD 157**

kültürel *sf. Fr. culturel* Kültüre ilişkin, kültürle ilgili. **İD 84**

kütüphane *a. (kütüpha:ne) Ar. kutub + Far. ḥāne* Kitaplık. **İD 50**

L

laboratuvar *a. (l ince okunur), Fr. laboratoire* Ayrıştırma, birleştirme yoluyla bir sonuca ulaşmak veya teşhis koymak için çeşitli araçlar kullanılarak tıp, eczacılık, fizik, kimya gibi bilim dallarıyla ilgili araştırmaların, deneylerin yapıldığı özel donanımlı yer. **İD 56**

LaFontaine *öz. a.* Jean de La Fontaine, Fransız şair ve yazar. Yazdığı fabl eserleri ile tanınmıştır. **İD 110**

lafız *a. (l ince okunur) Ar. lafzesk. 1.* Söz, kelime **İD 112, 152**

La Rochefo *öz. a.* François VI, Duc de La Rochefoucauld ya da Prince de Marcillac Fransız yazar. **İD 110**

Lamartine *öz. a.* Fransız yazar, şair ve siyasetçi. **İD 111**

lamba *a. Rum.* Petrol gibi yanıcı bir madde yakarak veya elektrik akı-

mıyla içindeki teller akkor durumuna geçerek ışık veren alet **İD** 130, 143

lanet *sf. Ar. la'net* Kötü, berbat, çok kötü. **İD** 100

lazım *sf. Ar.lâzım* Gerek, gerekli. **İD** 145

leh *a. Ar. leh* Bir şeyden veya bir kimseden yana olma, aleyh karşıtı. **İD** 40, 87

Leibniz *öz. a.* Gottfried Wilhelm Leibniz, Alman matematikçi, filozof, hukukçu ve dönemin idarecilerine danışmanlık yapmış bir münevver. **İD** 128

leitmotif *a. ed.* Bir anlatım tekniği **İD** 84, 87

Lenin *öz. a.* Vladimir İlyiç Ulyanov, bilinen adıyla Lenin, Rus sosyalist devrimci ve politikacı. Marksist-Leninist ideolojinin fikirsel önderi, Ekim Devrimi'nin lideri ve Sovyetler Birliği'nin kurucusu. **İD** 76, 101

Leninizm *öz. a. Fr. leninism* Leninçilik. **İD** 76

Leonardo *öz. a.* Leonardo di ser Piero da Vinci, Rönesans döneminde yaşamış İtalyan hezârfen, döneminin önemli bir filozofu, astronomu, mimarı, mühendisi, mucidi, matematikçisi, anatomisti, müzisyeni, heykeltıraşı, botanisti, jeoloğu, kartografi, yazarı ve ressamıdır. **İD** 121

levha *a. Ar. levha* **1.** Tablo, resim. **İD** 602. Bir yere asılmak için yazılmış yazı, safiha. **İD** 135

liberalizm *a. Fr. libéralisme* Serbestlik. **İD** 77

libido *a. Fr. libido ruh b.* İnsanın davranışlarının temelini oluşturan cinsel içgüdü. **İD** 148

lider *a. Fr. leader* Önder, şef. **İD** 98

lirik,- ğisf. *Fr. lyrique* Coşkunun, ilhamla dolu **İD** 62

liriklik,- ği *Fr. a. ed.* Çok etkili, coşkunun, genellikle kişisel duyguları dile getiren edebiyat. **İD** 117

lirizm *a. Fr. lyrisme* ed. Kişisel duyguların ilham yolu ile coşkulu ve etkili anlatımı. **İD** 62, 109, 112, 113, 126

Liszt *öz. a.* Franz Liszt, müzisyen, besteci, piyanist, orkestra şefi, müzik öğretmeni. **İD** 121

Lorca *öz. a.* Federico García Lorca İspanyol şair ve oyun yazarı, aynı zamanda ressam, piyanist ve bestecidir. **İD** 111, 113

M

maceraa. *(ma:cera:), Ar. mācerā* Baştan geçen ilginç olay veya olaylar zinciri, serüven, sergüzeşt, avântür. **İD** 41, 90

madde *a. Ar. mādde* Duyularla algılanabilen nesne. **İD** 36, 37, 42, 54, 127, 149

maddî *sf. Ar. mādī* Madde ile ilgili, maddesel, özdeksel, manevi karşıtı. **İD** 9, 26, 62, 83, 133

madenî *sf. Ar. ma'denī* Madensel, madenle ilgili. **İD** 41

mahiyet *a. Ar. māhiyyet* Nitelik, vasıf, öz, özlük, asıl, esas. **İD** 127

mahkûm *a. Ar. maḥkūm* *ec.* Kötü bir sonuca varması kaçınılmaz olan **İD** 10, 122, 148 **mahkûm etmek** Mecbur etmek. **İD** 66, 107 **mahkûm olmak** Mecbur olmak. **İD** 61, 153

mahkûmluk,- ğu *a.* Hükümlülük. **İD** 98, 135

mahrem *sf. Ar. maḥrem* Başkalarına söylenmeyen, gizli. **İD** 73

mahrum *sf. Ar. maḥrūm* Yoksun **İD** 18, 135 **mahrum etmek** Yoksun bırakmak. **İD** 18 **mahrum olmak** yoksun kalmak. **İD** 158

mahvetmek *Ar. maḥv + Tr. etmek (-i)* Yok etmek. **İD** 64

mahvolmak *(nsz) (ma'hvolmak), Ar. maḥv + T. olmak* Yok olmak. **İD** 74, 145

makine *a. İt. macchina teknik* Herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye dönüştürmek, belli bir güçten yararlanarak bir işi yapmak veya etki oluşturmak için çarklar,

dişliler ve çeşitli parçalardan oluşan düzenekler bütünü. **İD** 78

makro *sf. Fr. macro* **İD** 142, 146

maksat,- dı *a. Ar. maḥṣad* İstenilen şey, amaç, gaye, erek **İD** 141

malik *a. Ar. malik* Sahip, iye. **İD** 62, 147

maliyet *a. Ar. māliyyet eko.* Üretimde bir mal elde edilinceye değin harcanan değerlerin toplamı. **İD** 66

Mallarme *öz. a. Stéphane Mallarmé, Fransız şair. Sembolizm akımının öncüsü.* **İD** 111

Malraux *öz. a. André Malraux Fransız romancı, sanat tarihçi ve devlet adamı.* **İD** 94, 114, 115

malzeme *a. Ar. mālezime* **1.** Bir eserin hazırlanmasında yararlanılan bilgi ve kaynakların tamamı. **İD** 10, 42 **2.** Gereç **İD** 40⁴, 49, 114

manevi *sf. Ar. ma'nevī* Görülmeyen, duyularla sezilebilen, ruhani, tinsel, maddi karşıtı. **İD** 63, 84²

manivela *a. (manive'la, l ince okunur) İt. manovella* Bir ucunun bağlı bulunduğu bir nokta çevresinde dönen kol. **İD** 84, 109

mantık,- ğı *a. Ar. manṭik* Doğru düşünme sanatı ve bilimi **İD** 74, 93, 94, 113

manzara *a. Ar. manzara* Bakışı, dikkati çeken her şey. **İD** 121

Mao *öz. a. Mao Zedong, Çinli devrimci ve siyasetçi.* **İD** 101

Marc öz. a.Franz Moritz Wilhelm Marc, önde gelen bir dışavurumcu Alman ressamdır. **İD** 122

Marcel öz. a.Valentin Louis Georges Eugène Marcel Proust, Fransız romancı, deneme yazarı ve eleştirmen. **İD** 131

marj a.Fr. *Marge* Yazılmış veya basılı bir kâğıdın kenarında bırakılmış boşluk. **İD** 118

marksist sf. Fr. *marxiste* Marksçi. **İD** 78, 117, 132

Marksizm öz. a. Fr. *marxisme* Marksçılık. **İD** 73, 76, 78, 83, 87, 107, 108, 129, 134, 156

Martin öz. a.Martin Luther Alman keşiş, teolog, üniversite profesörü, Protestanlığın babası ve Lüterciliği yayan kişi. **İD** 132

Marx öz. a. Karl Marx, 19. yüzyılda yaşamış Yahudi asıllı Alman filozof, politik ekonomist. **İD** 78, 99, 101

masal a.mec. Ar. *meşel* **1.** Boşuna söylenmiş söz. **İD** 78 **2.** Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür. **İD** 60, 99, 110

maske a.(*ma'ske*), Fr. *masqué* **1.** Boyalı karton, kumaş veya plastikten yapılan ve başkalarınınca tanınmamak için yüze geçirilerek kullanı-

lan yapma yüz. **İD** 1352. *mec.* Gerçek duyguları veya bir şeyin gerçek görünüşünü gizleyen aldatici görünüş, davranış. **İD** 75, 76, 98, 100, 103, 107

masraf a. Ar. *maşrif* Harcanan para, gider. **İD** 66

materyalizma.Fr.*matérialisme*fel.

Maddecilik **İD** 107,127

Maupassant öz. a. Guy de Maupassant Fransız romancı ve kısa öykü yazarı. **İD** 114

maya a. Far. *māye* **1.** *mec.* Yaradılış, öz nitelik. **İD** 59, 66, 1482. *kim.* Bazı besinlerin yapımında mayalanmayı sağlamak için kullanılan madde, ferment. **İD** 51

mayalandırmak (-i)Mayalanmasını sağlamak. **İD** 159

mayalanma a.kim. Organik maddelerin bazı mikroorganizmalarca salgılanan enzimler etkisiyle uğradığı değişiklik, tahammür, fermantasyon. **İD** 137, 144

mazur sf. Ar. *ma'zūr* Mazereti olan, mazeretli. **mazur görmek** Kusura bakmamak, hoş görmek, bağışlamak, affetmek. **İD** 97

Mearri öz. a.Suriyeli Arap filozof, şair ve yazar. Museviliği, Hristiyanlığı, İslamı ve Zerdüştlüğü eleştirmiştir. Akılcılığı esas alarak dinî dogmalara karşı çıkmıştır. **İD** 111

medeniyet *a. Ar.medeniyyettop. b. Uygarlık. İD 7, 8, 10, 11, 23, 27, 29, 30, 36, 43, 65, 79, 86, 93,112, 113, 155*

mekân *a. Ar. mekân* Yer, bulunulan yer. **İD 52**

melek,- ğia. *Ar.melek din b. Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevi varlık, ferişte. İD 57*

Melville *öz. a.Herman Melville, Amerikalı yazar. Bir Amerikan edebiyat klasığı kabul edilen Moby Dick adlı ünlü romanın yazarıdır. İD 114*

merak *a. Ar. (merāk)* Bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek. **İD 9**

merhamet *a. Ar. merḥamet* Bir kimşenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma. **İD 46, 74**

merkez *a. Ar. merkez* **1.** Belirli bir yerin ortası. **İD 7** **2. sf.** Merkezde olan, merkezi oluşturan. **İD 73.** Bir bölgenin veya kuruluşun yönetim yeri. **İD 52, 53, 129, 136** **merkez olmak** Kumanda etmek, ortada olmak **İD 52**

mermera. *Ar. mermer jeo.* Bileşiminde % 75'ten çok kalsiyum karbonat bulunan, genellikle beyaz, renkli ve damarlısı da olan, cilalanabilen, billurlaşmış kireç taşı. **İD 61**

mesafe *a. (mesa:fe) Ar. mesāfe* Ara, aralık, uzaklık. **İD 44, 45**

mesele *a. Ar. mes'ele* Sorun. **İD 38, 91, 137, 145**

meşale *a.Ar.meş'ale* **1.mec** Bir düşüncenin öncüsü. **İD 152** **2.** Ucunda, alev çıkararak yanıcı bir madde bulunan, aydınlatmaya yarayan değnek. **İD 43, 102, 144**

metafizik,- ğisf. *Fr. métaphysiquefel.* Doğaötesi. **İD 8, 17, 51, 62, 72, 96, 104, 105, 107, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 122, 124, 128, 129, 130, 131, 136, 137, 144, 146, 153, 155, 157**

metamorfoz *a.biy. Fr. métamorphose* Başkalaşma **İD 59,125, 141**

metot,- dua. *Fr. méthode* Yöntem. **İD 84, 130**

mevcut,- du *sf. Ar. mevcūd* Var olan, bulunan. **İD 17, 93, 143**

Mevlâna *öz. a. Muhammed Celâleddîn-i Rumi, veya kısaca bilinen adıyla Mevlânâ, 13. yüzyılda yaşamış Fars Sünni Müslüman şair, fâkih, âlim, ilahiyatçı ve Sufi mutasavvıf. İD 111*

mevsim *a. Ar. mevsim* Yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri, sezon. **İD 49**

meydan *a. Ar.meydan* Alan, sahâ. **İD 37** **meydan vermemek** Kötü

bir durumun gerçekleşmesi için imkân veya zaman bırakmamak. **İD** 159

meyve *a. Far. mīve bitki*
b. Bitkilerde çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişmesiyle oluşan tohumları taşıyan, genellikle yenebilen organ, yemiş. İD 60, 143

mezafızık,- ğia. *Fr. métaphysique fel.* Doğa ötesi. **İD** 110

mezar *a. Arapça mezār* Ölünün gömülü olduğu yer, kabir, sin, makber, gömüt. **İD** 27

→*mezar taşı*

mezar taşı *a.* Gömülen kişiye ait kimlik bilgileri, dua vb. yazıları kazınmış olarak üzerinde bulunduran ve mezarın baş ucuna dikilen taş, hece taşı. **İD** 68

Mezopotamya *öz. a.* Ortadoğu'da, Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgeye verilen ad **İD** 7, 104³

Mısır *öz. a.* Cumhuriyetle yönetilen bir Arap ülkesidir. **İD** 7, 47, 51, 62, 65, 104, 119, 122

mışıl mışıl *zf.* `Rahat, sessiz ve derin soluk alarak uyumak` anlamındaki mışıl mışıl uyumak deyiminde geçen bir söz. **İD** 55

Michelangelo *öz. a.* Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, İtalyan rönesans dönemi ressam, heykeltıraş, mimar ve şairidir. **İD** 121

mihrap,- bı *a. (mihra:bı) Ar. mihrābdin* *b.* Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer. **İD** 46

mikro *sf. Fr. micro* **İD** 142

miladi *sf. Ar. milādī* Milada dayanan, milatla ilgili olan. **İD** 40, 88, 133

Miller *öz. a.* Arthur Asher Miller Amerikalı yazar. **İD** 112

millet *a.* Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus. **İD** 24

mimar *a. Ar. mi'mār* Yapıların planını hazırlayıp bunların gerçekleşmesini sağlayan kimse. **İD** 61², 153

mimari *a. Ar. mi'mārī* Mimarlık **İD** 119, 120, 122

miraç,- cıa. *(mi:ra:cı), Ar. mi'rācesk.* Göğe çıkma. **İD** 55

miras *a. 1. huk.* Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet, kalıt, bırakıt, tereke. **İD** 10, 30 *2. mec.* Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey. **İD** 24

mistik *sf. Fr. mystique fel.* Gizemci. **İD** 8, 61, 62, 87, 91, 92, 94, 101, 104, 107, 146

misyon *a. Fr. mission* Görev. **İD** 142

Mişima *öz. a.* Yukio Mishima, Japon romancı ve oyun yazarı. **İD** 114

mit *a. mec. Fr. mythe* Efsaneleşen kavram veya kişi. **İD** 87, 88, 92, 100, 101, 106

mitoloji *a. Fr. mythologie* Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim. **İD** 20, 37, 105, 146

mitolojik *sf. (l ince okunur), Fr. mythologique* Mitoloji ile ilgili, mitolojiye ait. **İD** 87, 105, 116, 120, 121

mizan *a. (mi:za:n) esk. Ar. mīzān-* Terazi. **İD** 47

modern *sf. Fr. moderne* Çağdaş. **İD** 67, 107, 113, 114, 121, 123, 124, 155

Moliere *öz. a. Jean-Baptiste Poquelin* daha bilinen adıyla Molière, Fransız oyun yazarı ve oyuncu. **İD** 110

Mondrian *öz. a. Piet Mondrian,* Hollandalı ressam Pieter Cornelis “Piet Mondriaan” 1912 sonrası Mondrian. Theo van Doesburg tarafından bulunmuş De Stijl sanat hareketi ve oluşumunun önemli bir destekçisiydi. **İD** 122

monolog,- ğu *a. Fr. (l ince okunur) tiy.* Bir oyunda, kişilerden birinin kendi kendine yaptığı konuşma **İD** 104, 109

Montaigne *öz. a. 16. yüzyıl Fransız* deneme yazarı. **İD** 110

Montherland *öz. a. Fransız* denemeci, romancı ve oyun yazarıydı. **İD** 113, 114

Morgan *öz. a. Amerikan antropolog* ve sosyal teorisyendir. **İD** 114

motif *a. Fr. motif* Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri. **İD** 44

Mozart *öz. a. Wolfgang Amadeus* Mozart Klasik Batı Müziği'nde Klasik dönemin etkili ve üretken bestekarlarından biridir. **İD** 121

mucize *a. Ar. mu'cizedin b. Peygamberlerin* kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah'ın iznine bağlı olarak gösterdikleri olağanüstü olaylar, hâller, tansık. **İD** 36, 37, 39, 85, 86, 109

muhakkak *zf. Ar. muḥakkak* **1.** Kesinlikle. **İD** 92 **2. sf.** Doğruluğu, gerçekliği kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş. **İD** 40, 94

muhayyile *a. Ar. muḥayyile* Hayal edilen **İD** 105

muhtaç,- cı *sf. Ar. muḥtāc* Yoksul, fakir (kimse). **İD** 18, 101

muhteşem *sf. Görkemli* **İD** 109, 121

mujik,- ği *a. Rus* Rus köylüsü. **İD** 75

mum *a. Far. mūm* Bir fitilin etrafına erimiş bal mumu, içyağı, stearik asit veya parafin dökülerek genellikle

silindir biçiminde dondurulan ince, uzun aydınlatma aracı. **İD** 143

murat *a. Ar. murād* İstek, dilek. **İD** 30

Mûsâ *öz. a. Musa*, İbrahimî dinlerde bir peygamber; bununla birlikte akademik çevreler Musa'nın tarihsel bir insan değil efsanevi bir figür olduğu konusunda uzlaşmıştır. **İD** 56

musiki *a. Ar. mūsīkī* Müzik **İD** 120, 121, 123, 126

muştı *a. Sevindiren haber, sava, müjde, erim (II), beşaret.* **İD** 50, 101, 152

mutlak *sf. Ar. muṭlaḳ* Salt. **İD** 51, 101, 127, 148, 151

mutlaka *zf. Ar. muṭlaḳā* Kesinlikle. **İD** 15, 53, 59, 141

mutlu *sf. Mutluluğa erişmiş olan, ongun(I), saadetli, bahtiyar, berhudar, mesut.* **İD** 77, 78, 121, 137

mutluluk,- ğua. Bütün özlemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç durumu, mut (I), ongunluk, kut, saadet, bahtiyarlık, saadetlilik. **İD** 31, 36, 78, 136, 156

mutsuzluk,- ğua. Mutsuz olma durumu, bedbahtlık, saadetsizlik. **İD** 156

mübalâğa *a. Ar. mubālağa* Abartma **İD** 105

mücerret *sf. Ar. mucerred fel. esk.* Soyut. **İD** 46

mühür,- hria. *Far. muhr* İz, damga **İD** 107

mühürlü *sf. Mühür basılmış.* **İD** 49

mükemmel *sf. Ar. mukemmel* Kursesuz. **İD** 159

mükemmellik,- ğia. Eksiksiz, kursesuz, tam, yetkin olma, mükemmeliyet. **İD** 61

mülkiyet *a. Ar. mulkiyyet* Sahiplik **İD** 75

mümin *sf. Ar. mu`min* İnanan, inançlı, imanlı, mutekit. **İD** 57

mümkün *sf. Ar. mumkin* **1.** Olabilir. **2.** Muhtemel, olası **İD** 45, 85, 95, 109, 119 **mümkün olmak** İmkân bulunmak. **İD** 74, 96, 153

müslüman *öz. a. Ar. muslim + Far. -āndin b. İslam dininden olan kimse, Muhammedî, Müslim, Müselman, mümin.* **İD** 27, 28, 30, 56, 136

müthiş *sf. Ar. mudhiş* Şaşılacak kadar değişik. **İD** 64

müzik,- ğia. *Fr. musique* Birtakım duygu ve düşünceleri belli kurallar çerçevesinde uyumlu seslerle anlatma sanatı, musiki **İD** 101, 121², 122, 124

N

namaz *a. Far. namāzdin b.* **İD** 55

Napolyon *öz. a. Napolyon Bonapart,* Fransız asker, devlet adamı. Birinci

Napolyon olarak 1804'ten 1814'e kadar Fransa İmparatoru. **İD** 77, 88

nasıl *zf. (na'sıl) T. ne + Ar. aşl* Bir işin ne biçimde, hangi yolla olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz. **İD** 26, 38, 43, 50, 62, 85, 95, 98, 130, 135, 136 **nasıl ki** İki cümle arasındaki anlam ilişkisini "olduğu gibi" anlamıyla bağlayan bir söz. **İD** 40

nasip,- bi *a. naşīb Ar.* Birinin payına düşen şey. **İD** 143

natüralizm *a. Fr. naturalisme fel.* Doğalcılık. **İD** 111

ne- yi *sf.* **1.** Hangi **İD** 50, 101, 110, 113, 117 **2.** *zf.* Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime **İD** 119 **ne yazık ki** Üzümlere belirtim ki. **İD** 87

nebülöz *a. gök b. Fr. Nébuleuse* Bulutsu. **İD** 60

nedен *zf.* Bir olayı doğuran başka bir olayı sormak için kullanılan bir söz; niçin. **İD** 9, 41, 112

nefes *a. mec. Ar. nefes* Canlılık, hayat belirtisi. **İD** 18 **nefes almak** **1.** Mutlu bir biçimde yaşamak. **İD** 18 **2.** Havayı ciğerlerine çekmek, soluk almak. **İD** 42

nefret *a. Ar. nefret* Tiksiniş, tiksiniş. **İD** 158 **nefret etmek** Birine veya bir şeye karşı nefret duygusuyla dolu olmak. **İD** 89, 99, 148

negatif *sf. Fr. negatif* Olumsuz **İD** 116

ne... ne ... *Far. bağ.* Cümledeki öğeleri veya cümleleri birbirine bağlayan ve olumsuzluk anlamı veren tekrarlı söz, hem ... hem ... karşıtı. **İD** 99

nerdeyse *zf.* Yaklaşık olarak. "...coğrafya etkisi giderek nerdeyse mistik veya metafizik bir güce ulaştı." **İD** 8

nere *a. (ne're)* Hangi yer? **İD** 27

nerede *zf.* Hangi yerde? **İD** 54, 56, 95

Nerval *öz. a.* **İD** 111

nesil,- sli *a. Ar. nesl top. b.* Kuşak. **İD** 158

nesne *a.* Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi olan her türlü cansız varlık, şey, obje. **İD** 60

nesnel *sf.* Nesne ile ilgili, nesneye ilişkin, öznel karşıtı **İD** 111

netice *a. (neti:ce), Ar. netice* Sonuç. **İD** 92

netlik,- ği *a.* Net olma durumu. **İD** 70, 135

nev *a. Ar. nev'* Çeşit, cins, tür. **İD** 75, 83, 98

nice *zf. (ni'ce)* Uzun süreden beri. **İD** 114

Nietzsche *öz. a.* Friedrich Wilhelm Nietzsche Alman filolog, filozof, kültür eleştirmeni, şair ve besteci. Din, ahlak, modern kültür, felsefe ve

bilim üzerine metafor, ironi ve aforizma dolu bir üslupla eleştirel yazılar yazmıştır. **İD** 78, 99, 100, 131, 132, 134

nihayet *zf. Ar. nihayet* Sonunda. **İD** 100

nimet *a. Ar. ni'met* İyilik, lütuf, ihsan. **İD** 9, 148

nisbeten *zf. (ni'speten), Ar. nisbeten* Oranla. **İD** 115 **nispet yapmak** Birini veya birilerini kasıtlı olarak kızdırmak veya kıskandırmak için yapılan tavır, tutum. **İD** 27

nişan *a. Far.nişan* İşaret, iz, belirtme, alamet. **İD** 39

nişansız *sf.* Belirleyici bir işareti, alameti, nişanı olmayan. **İD** 61

nitekim *zf.* Gerçekten, hakikaten. **İD** 22, 100

nitelik,- ği *a.* Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, vasıf, keyfiyet. **İD** 8, 124, 125, 126, 142

niyeta. *Ar. niyyet* Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat. **İD** 47, 52, 73, 84, 131, 157

niyetlenme *a* Niyetlenmek işi. **İD** 134

Nizamî *öz. a.* Nizâmî-i Gencevî, Fars edebiyatında hamse türünün kurucusu şair. Felsefe, edebiyat, astronomi, tıp, geometri gibi alanlarda çalışmalar yapmış bir 12. yüzyıl filozofu ve şairidir. **İD** 111

nokta *a. Ar. nuқта* Çok küçük boyutlarda işaret, benek. **İD** 7, 8, 15, 31, 38, 65, 81, 86, 90, 112², 115, 130, 135

Novalis *öz.a.* Alman romantizminden yazar ve filozof. **İD** 128

nöbet *a.Ar.nevbet* Sıra, keşik **İD** 100,114

nüans *a. Fr. nuance* İnce ayırım. **İD** 50, 143

nüfus *a. Ar. nufūs* Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı, popülasyon. **İD** 9, 69, 81

nüfuz *a. mec. Ar. nufūz*

Söz geçirme, güçlü olma, erk. **İD** 122

O

o *sf.* Uzakta olan, hakkında konuşulan kimse veya şeyi belirten bir söz **İD** 101, 109², 110, 112, 114, 115, 118, 142 **2. ünl.** Şaşma, beğenme vb. duyguları belirten bir seslenme sözü. **İD** 26, 27 **3. zm.** Teklik üçüncü kişiyi gösteren bir söz. **İD** 20, 44, 45, 50, 52, 109

obalarında *a.* Göçebelerin konak yeri **İD** 115

obje *a., Fr. objetfel.* Nesne. **İD** 153

objektif *sf. Fr. objectif* Nesnel, subjektif karşıtı **İD** 141

ocak,- ğıa. Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma vb. amaçlarla kullanılan yer. **İD** 52, 53

odak,- ğıa. mec. Herhangi bir düşüncede, nitelikte olan kimselerin kaynağı veya bir şeyin toplandığı, yoğunlaştığı yer, mihrak **İD** 113

Odiseöz. *a.* Odysseia ya da Odesa Homeros'un ünlü destanlarından biridir. Diğeri de İlyada'dır. Modern Batı kültürünü oluşturan temellerden biridir ve İlyada destanından sonra günümüze ulaşan ikinci en eski Batı edebiyatı örneğidir. **İD** 115

→ *o hâlde*

o hâlde *zf.* Demek oluyor ki, öyleyse. **İD** 31

okşamak (*nsz*) *mec.* Hafifçe dövmek. **İD** 143

O'Neill *öz. a.* Amerikalı oyun yazarı. **İD** 112

okul *a.* Her türlü eğitim ve öğretimin toplu olarak yapıldığı yer, mektep **İD** 50, 124

okyanus *a.. Ar. ukyānūs coğ* Kıtaları birbirinden ayıran deniz, ana deniz, umman. **İD** 8, 85

olabilme *a.* Olabilmek işi veya durumu. **İD** 111

olabilmek (*nsz*) **1.** Olma, gerçekleşme ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 93, 94, 96, 1422. Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku

bulmak **İD** 101, 103, 104, 105, 109, 110, 111, 113, 115, 119

olağan *sf.* Alışılmış olan, normal. **İD** 16, 90

olağanüstü *sf. (olağa'nüstü)* Harikulade. **İD** 86

olamaz *sf. (ola'maz)* Olmasını önleyecek derecede güçlü engelleri bulunan, olanaksız, gayrimümkün **İD** 112

olanca *sf.* Bütün, elde bulunanın hepsi **İD** 112²

olarak *zf. 1.* Diye, yerine **İD** 99, 109, 110, 112, 117 **2.** (*nsz*) Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak **İD** 100, 101, 103, 111, 112, 114

olay *a.* Ortaya çıkan, oluşan durum, ilgi çeken veya çekebilecek nitelikte olan her türlü iş, hadise, vaka. **İD** 15, 45, 47, 64, 83, 85, 89, 95, 106, 115

olgu *a. 1.* Birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç, vakıa. **İD** 37, 76, 82, 84, 85, 89, 98 **2. a.** Varlığı deneyle kanıtlanmış şey. **İD** 76

olgun *sf. mec.* Tamamlanmış, iyice işlenmiş (yazı, düşünce vb.). **İD** 81

olgunlaşmak (*nsz*) *mec.* İnsanın bilgi, görgü ve hoşgörüsü gereği kadar gelişmiş olmak. **İD** 60

olma *a.* Olmak işi. **İD** 7, 10, 39, 47, 54, 105², 106, 110

olmak,- ur(*nsz*) Bir durumdan başka bir duruma geçmek. **İD** 7, 8, 9, 15, 20, 25, 26, 27, 29, 31, 32, 35, 37, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 66, 73, 74, 80, 93, 97, 99, 142 **2.** (*nsz*)Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak. **İD** 10, 100, 104, 106, 109², 110, 111, 112, 113², 114, 119, 132

oluk,- ğua. Bir şeyin akmasına yarayan üst yanı açık boru. **İD** 57

olumlu *sf.*Gözetilen amaca veya beklenilene uygun, yararlı, müspet, pozitif. **İD** 28, 36, 157

olumsuz *sf.* Yapıcı ve yararlı olmayan, hiçbir sonuca ulaşmayan, gözetilen amaca veya beklenilene uygun olmayan, menfi, negatif. **İD** 25

olur *sf.* **1.** Olabilir. **İD** 852. *e.* Evet anlamında kullanılan bir kabul sözü **İD** 101,110

oluş *a.* Olma işi, vuku. **İD** 10, 18, 25, 41, 53, 83, 98, 123, 128, 141

oluşma *a.* Oluşmak işi, teşekkül. **İD** 80

oluşmak (*nsz*) Belli bir varlık kazanmak, ortaya çıkmak, meydana gelmek, teşekkül etmek. **İD** 15, 58, 98, 133

oluşturma*a.* Oluşturmak işi. **İD** 53

oluşturmak(*-i*)Oluşmasını sağlamak, meydana getirmek, teşekkül ettirmek, tekvin etmek. **İD** 43, 90, 150

oluşum *a.* Oluşma işi, teşekkül, teşkil. **İD** 17, 79, 85, 94, 95, 96, 106, 124, 144, 145, 152

omuzlamak (*-i*) *mec.* Bir iş veya görevi yüklenmek, sorumluluk almak. **İD** 87, 145

ona *zm.* O zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi **İD** 101, 113

onarıcı *a.*Hasar görmüş hücreleri canlı duruma getiren madde. **İD** 151

onaylama *a.*Onaylamak işi, tasdik, tasdikleme, confirmasyon, sertifikasyon **İD** 136

onlar *zm.* O şahıs zamirinin çokluk biçimi. **İD** 10, 41, 52, 53, 54, 105, 106, 111

onma *a.* Onmak durumu. **İD** 18

ontolojik *sf.*(*l ince okunur*), *Fransızca ontologique*Varlık bilimi ile ilgili, varlık bilimine ait **İD** 124, 128, 130

onulmak (*-den*) Onma işine konu olmak. **İD** 39, 43

opera *a.**İt.* opera Sözlerinin bütünü veya çoğu şarkılı olarak söylenen müzikli tiyatro eseri **İD** 121

oportünist *a,* *Fr.opportuniste* Fırsatçı. **İD** 153

optimal *sf.* *Fr. optimal mat. ekon.*En uygun. **İD** 85

orada *zf.* Sözü edilen yerde. **İD** 10, 27, 44, 50, 52

oradan *zf.* Sözü edilen yerden. **İD**

oraa. O yer. **İD** 49, 51

oran *a.* 1. İki şeyin birbirini tutması, karşılıklı uygunluk, orantı, tenasüp. **İD 702.** *a.* Büyüklük, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütünerasında bulunan bağıntı, nispet, rasyo. **İD 47**

orantılı *sf.* Aralarında orantı bulunan, mütenasip. **İD 68, 134**

orantısız *sf.* Orantısı olmayan. **İD 155**

oraya *zf.* O yere, o yöne. **İD 7**

ordugâh *a.* *T. ordu + Far. -gâh esk. ask.* Ordunun konakladığı yer. **İD 50**

Orfeus *öz. a.* Orfe, kimilerince gerçekten yaşamamış efsanevi bir isim veya mitolojik bir şair olarak görülmesine karşın, ezoterizmde, Antik Yunan'a bilgeliği Pisagor ve Platon'dan önce getirmiş, en büyük inisiyelerden biri olarak kabul edilir. **İD 120**

organik *sf.* 1. *Fr. organique mec.* Canlı, güçlü (ilişki). **İD 562.**

mec. Bir görevi yerine getirmekle yükümlü kuruluşla ilgili olan. **İD 86**

orijinal *sf.* (*l ince okunur*), *Fr. original* 1. Özgün **İD 18, 120, 121, 132, 1442.** *mec.* Alışıldagelenden daha değişik, şaşırtıcı nitelikte olan. **İD 95**

orman *a.* Ağaçlarla örtülü geniş alan. **İD 9,100,102**

orta *a.* 1. Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı

uzaklıkta olan yer. **İD 8, 10, 21, 30, 79, 104², 105, 110, 113, 115, 1162.** *sf.* İki karşıt nitelik veya durum arasında bulunan, tutarlı, ılımlı, vasat. **İD 90 ortaya çıkarmak** Delilleriyle göstermek, ispat etmek. **İD 10 ortaya çıkmak** Yokken var olmak, meydana çıkmak, türemek. **İD 41, 61, 76, 78, 96, 143 ortaya koymak** 1. Açıklamak. **İD 8, 9, 91** 2. Yaratmak, yapmak. **İD 66** 3. yaratmak, yapmak. **İD 1564.** Herkesin görebileceği yere koymak. **İD 53**

→ **Orta Çağ**

Orta Çağ *öz.a.tar.* Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden (476) 1453'e veya 1492'ye kadar süren çağ. **İD 19, 23, 25, 80**

ortada *zf.* Görünür yerde, göz önünde. **İD 16**

ortadan *a.* Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer **İD 120 ortadan kaldırma** Yok etmek. **İD 44, 60, 78, 98**

ortak *a.* 1. Birlikte iş yapan, ortaklaşa yararlarla birbirlerine bağlı kimselerden her biri, şerik, hissedar, partner **İD 1352.** *sf.* Birden çok kimse veya nesneyi ilgilendiren, onlara özgü olan, onların katılmasıyla oluşan, müşterek. **İD 97**

ortalıkta *a.* Bulunulan yer, çevre **İD 118**

ortam *a. mec.* Bir kimsenin veya bir insan topluluğunun yaşayışını etkileyen ruhsal, toplumsal ve kültürel etkilerin bütünü. **İD** 57, 87

Ortodoksluk,- ğu *a.* Doğu Hristiyan kiliseleri tarafından sürdürülen, Yunan ve Slavların çoğunun benimsediği mezhep. **İD** 75, 76, 83

oruç,- cu *a. Far. Rûze din b.* Tanrı'ya ibadet amacıyla yeme, içme vb. şeylerden belli bir süre kendini alıkoyma. **İD** 56

oruçlu *sf.* Oruç tutan (kimse), niyetli, ağız kilitli. **İD** 55

Oscar *öz. a.* Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde, İrlandalı oyun yazarı, romancı, kısa öykücü ve şair. **İD** 112

Osmanlı *öz. a.* XIII. yüzyılda Osman Gazi tarafından Anadolu'da kurulan ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra dağılan büyük Türk imparatorluğunun uyrukları. **İD** 93

Osmanlı Devleti *bk.* Osmanlı. **İD** 78

otokritik,- ği *a.* (*oto'kritik*), *fr. autocritique* Öz eleştiri. **İD** 44, 67, 151, 157

oturmak(-e) Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek. **İD** 25

oturtmak (-e, -i) Koymak, yerleştirmek. **İD** 7

ova *a.* Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlük, yazı. **İD** 9, 90

oyalamak (-i) Vakit kazanmak için aldatmak. **İD** 79

oyalanmak(nsız) Vakit geçirmek. **İD** 64

oynamak(nsız) Vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak **İD** 115

oynanmak(nsız) Oynama işine konu olmak. **İD** 89,103

oysa bağ. Aralarında karşıtlık, aykırılık bulunan iki cümleyi “tersine olarak, aksine” anlamlarıyla birbirine bağlayan bir söz, oysaki, hâlbuki, meğer. **İD** 136, 148

oyun *a. 1.* Tiyatro veya sinemada sanatçının rolünü yorumlama biçimi. **İD** 88,103 *2. a. mec.* Hile, düzen, desise, entrika. **İD** 893. *a* Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence **İD** 123

Ö

öbek,- ğia. Küme **İD** 125

öbür *sf. 1.* Öteki, diğer **İD** 37, 41, 47, 82, 87, 89, 93, 99, 103, 111, 112, 114, 125, 129, 131, 134, 1582. *zm.* Diğerleri **İD** 104

öç,- cüa. Kötü bir davranış veya sözü cezalandırmak için kötülükle karşılık verme isteği ve işi, intikam.

İD 25, 26, 32,41, 158

ödeme a. Ödemek işi, tediye. **İD17**

ödemek (-i) 1. mec. Bir şey karşısında fedakârlık etmek, bir şey elde etmek için özveride bulunmak. **İD** 742. Bir alışveriş ilişkisinde, borcu alacaklıya vermek, tediye etmek. **İD** 42

ödev a. Yapılması, yerine getirilmesi, insanlık duygusu, töre ve yasa bakımından gerekli olan iş veya davranış, vazife, vecibe. **İD** 31, 94

ödün a. Uzlaşmaya varabilmek için hak, istek veya savlarının bir bölümünden, karşı taraf yararına vazgeçme, ödünl.e, ivaz, taviz **İD** 135

öge a. Bir bütünü oluşturan, bütünden ayrıştırıldığında da kendi başına anlam taşıyan parça, unsur. **İD** 106,123, 127

ögle a. Gün ortası, öğlen, öğle vakti **İD** 132

öğrenme a. Öğrenmek işi **İD** 127

öğreti a. Toplumda herhangi bir alanda çığır açan bir düşünce adamının ortaya koyduğu görüşler, ilkelere bütünü, doktrin. **İD** 96,100,101

ölçü a. 1. Bir niceliği, o nicelik için kabul edilmiş birimlerden birine göre oranlayarak değerlendirme, mizan. **İD** 70, 105, 110, 1272.

mec. Aşırı olmama, ılımlı, uygun olma durumu **İD** 54, 55, 67, 153

ölçülü sf. Belirli bir ölçüde olan. **İD** 97

ölçüşme a. Ölçüşmek işi: **İD** 112

öldürmek(-i) Bir canlının hayatına son vermek **İD** 125

öldürücü sf.mec. Bayıltıcı, bunaltıcı, sıkıcı, yorucu. **İD** 152

ölme a. Ölmek durumu, fevt, kabız, uful. **İD** 47

ölmek,- ür(nsız) 1. Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek. **İD** 30, 1312. *mec.* Değerini, geçerliğini, gücünü yitirmek, kullanılmamak. **İD**79

ölmüş sf. Ölen, ölü olan. **İD** 46

ölü sf. 1. Hayatı sona ermiş olan, artık yaşamıyor olan, morto, diri karşıtı. **İD** 30, 462. *mec.* Çok durgun, hareketsiz. **İD** 823. *mec.* Gücü az, zayıf. **İD** 83

ölüm a. 1. Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedî uyku, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat. **İD** 16, 43, 44, 46, 47, 48, 57, 116, 151 **2. mec.** Sona erme, yok olma, ortadan kalkma. **İD** 151 **ölüm kalım sınavı mec.** Yok olmamak amacıyla girişilen mücadele. **İD** 22

ölümcül a. ölümlle ilgili **İD** 99

ölüş a. Ölme işi. **İD** 149

ömür,- mrü*a.Ar. 'umr*

Yaşam **İD** 35, 116, 118, 125

ömürlü *sf.* Ömrü uzun olan. **İD** 130

ön *a.* **1.** Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı. **İD** 21, 30, 37, 39, 46, 52 **2.** Önce olan, ilk. **İD** 78 **ön görmek** *(-i)* Bir işin ilerisini kestirmek veya bir işin nasıl bir yol alacağını önceden anlayabilmek ve ona göre davranmak. **İD** 21

önce *zf.* İlk olarak, başlangıçta, sonra karşıtı. **İD** 37, 47, 50, 128, 130

önceki *sf.* Önce olan, evvelki, mukaddem, sabık **İD** 126, 141

öncelik,- ğia. Bir şeyin öbüründen önce olması durumu, takaddüm. **İD** 149

öncü *sf.* Önden gelen, önde olan, artçı karşıtı. **İD** 98 **öncülük etmek** Bir işi başlatmak, bir işin başlamasına önayak olmak. **İD** 80

önder *a.* Gücü, ünü ve toplumsal yeri dolayısıyla, belli zaman ve durumlar içinde, ilişkili bulunduğu küme veya toplumun tutum, davranış ve etkinliklerini değiştirip yönetme yeteneğini gösteren kimse, lider, şef, alemdar. **İD** 74

önem *a.* Bir şeyin nitelik veya nicelik bakımından değeri olma durumu, ehemmiyet. **İD** 68, 104, 125, 142 **önem vermek** Değer vermek, önemli saymak. **İD** 74 **önemini yitirmek** **İD** 142

önemli *sf.* Önemi olan, mühim, ehemmiyetli. **İD** 29, 123

önermek *(-i)* Tavsiye etmek. **İD** 47, 101

önleme *a.* Önlemek işi. **İD** 52

önlenmek *(nsz)* Önleme işi yapılmak. **İD** 51

önlemek *(-i)* Bir şeyin olmasına veya yapılmasına engel olmak **İD** 118

önünde *a.* **1.** Huzurunda, katında. **İD** 552. Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı **İD** 101,131

örmek *(-i)* **1.** İplik, yün, tel, saz vb.ni birbirine dolayarak veya geçirerek işlemek veya tezgâhta dokumak. **İD** 37, 61, 912. *mec.* Müzik, edebiyat vb.nde bir özelliği oluşturmak, ortaya koymak. **İD** 150

örnek *a.* **1.** Benzeri yapılacak olan, benzetilmek istenen şey, model. **İD** 44, 110,1452. Bir düşünceyi, kuralı, gözlemi veya savı desteklemek ve açıklamak amacıyla ileri sürülen söz, yapılan davranış, misal. **İD** 17 **örnek olmak** Davranış yönünden başkasının kendisine benzemesi yolunda etkili olmak. **İD** 86

örtü *a.* Örtmek için kullanılan şey, kuvertür. **İD** 98

örtük *sf.* Örtülü, kapalı. **İD** 89

örtülmek *(nsz)* Örtme işine konu olmak. **İD** 98

örtülü *sf.* Örtüsü olan **İD** 132

örülmek (*nsz*) Örme işi yapılmak.

İD 53

örümcek,- ğia. *hay. b.* Örümcekler takımından, ince bir ağ örerek küçük böcekleri avlayan eklemli bir hayvan (*Aranea*), örümce. **İD** 72

örüş *a.* Örme işi. **İD** 98

öte *sf.* **1.** Daha fazla, çok. **İD** 55, 83, 87, 92 **2.** *a.* Konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey, mavera. **İD** 17, 45, 46, 49, 50, 73, 100,105, 108, 113, 115,116, 126, 128, 129,131, 135

öteki *zm.* Diğeri, öbürü **İD** 116, 121, 154

öte yandan *zf.* Diğer taraftan, başka bir yönden, karşılık olarak. **İD** 82, 90

övmek(-i) Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, methetmek, sena etmek, yermek karşıtı. **İD** 67

övülme *a.* Övülmek işi. **İD** 55

Övünme.

öykünme *a.* Öykünmek işi, taklit **İD** 117

öykünmek (*-e*) Birinin yaptığı gibi yapmak, birine veya bir şeye benzemeye çalışmak, taklit etmek **İD** 113

öykünüş *a.* Öykünme işi. **İD** 117

öyle *sf.* Onun gibi olan, ona benzer. **İD** 17, 134

öylesine *zf.* (*ö'ylesine*)Aşırı bir biçimde, fazla, o kadar çok, o derece.

İD 16

öz *a.* **1. mec.** Bir şeyin temel ögesi, küh, zübde. **İD** 21, 28, 56, 59, 65, 80, 83, 88, 95, 96, 99 **2. fel.** Bir kimşenin benliği, kendi manevi varlığı, iç, nefis, derun, varoluş karşıtı. **İD** 15, 39, 51, 101, 110, 111, 112²,126², 127, 128, 131, 137, 149, 151, 158

özdeş *sf.* Her türlü nitelik bakımından eşit olan, aralarında fark bulunmayan. **İD** 60

özdeşleşmek (*nsz*) Özdeş duruma gelmek. **İD** 117

özel *sf.* Yalnız bir kişiye, bir şeye ait veya ilişkin olan, spesiyal **İD** 141

→ **öz eleştiri**

özeleştiri *a.* Bir kişinin kendi davranışları üzerine yönelttiği yargı, otokritik. **İD** 78

özellik,- ğia. Bir şeyin benzerlerinden veya başka şeylerden ayrılmasını sağlayan nitelik, hususiyet, hasiyet, hassa(I), mahsusluk, spesiyalite. **İD** 52, 67, 69, 84, 94, 110, 123, 124, 126, 128, 142, 145

özeniş *a.* Özenme işi. **İD** 23, 88, 91, 94, 111, 116

özenmek (*-e, -den*) Birini veya bir şeyi taklit etmeye çalışmak. **İD** 91

özenti *a.* Beğendiği bir durumda olma, beğendiği şeye benzeme çabası. **İD** 8

özet *a.* Bir yazı veya sözün anlamını daha kısa ve özlü biçimde veren yazı veya söz, hülasa, fezleke, ekspoze. **İD** 142

özetlemek(-i) Bir yazı, konu, söz veya filmin içeriğini daha az sözle anlatmak, özünü vermek, kısaltmak, hülasa etmek. **İD** 122

özgü *sf.* Birine, bir şeye ait olan, öze, has, mahsus **İD** 83, 109, 110

özgür *sf.* Kendi kendine hareket etme, davranma, karar verme gücü olan. **İD** 147

özgürlük,- ğüa. Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbesti. **İD** 40, 82, 87, 92, 125, 131, 135, 147

özgürlükçü *sf.* Özgürlük yanlısı olan **İD** 135

özleştirmek (-i) Öz durumuna getirmek, özlü durum kazandırmak, arılaştırmak. **İD** 144

özlü *sf.* Özü olan, öz bölümü çokça olan **İD** 121

özneli *sf.* Özneye ilişkin olan, özneye oluşan, nesnelere gerçeğine değil, bireyin düşünce ve duygularına dayanan, enfüsi, subjektif, nesnel karşıtı **İD** 111

özümsemek (-i) Özümlemek. **İD** 153

P

pahalı *sf.* 1. Fiyatı yüksek olan, ucuz karşısı. **İD** 422. Bedeli ağır olan. **İD** 74

palyaço *a. İt. pagliaccio* Kendisini seyredenleri güldüren ve eğlendiren, acayip kılıklı, yüzü aşırı ve komik biçimde boyalı oyuncu. **İD** 57, 88, 100

Pan *öz. a.* Yunan mitolojisi'nde kıvrın, satirlerin ve çobanların tanrısıdır. **İD** 120

pancur *a. Fr. abat-jour (dog. panjur)* Güneşi ve rüzgârı önlemeye, ışığı azaltmaya yarayan, açılır kapanır dar ve yatay tahtadan, plastikten veya metal gereçlerden yapılmış, pencereye takılan kapatma düzeneği. **İD** 109

panik,- ği *a. Fr. panique* Ani dehşet duygusu, büyük korku, ürkü. **İD** 117, 75, 84

pano *a. Fr. panneau* Üzerine bildiri, açıklama veya tanıtma kâğıtları tutturmak için hazırlanmış levha **İD** 132

panorama *a. Fr. Panorama* yüksek bir yerden bakıldığında göz önüne serilen geniş görünüş. **İD** 116

Panslavizm *öz. a. Fr. panslavisme* Slav asıllı bütün halkları aynı yönetim altında toplama amacı güden politik akım ve hareket. **İD** 76

panteizm *a. Fr. panthéisme* *mfel.* Tüm tanrıçılık. **İD104**

paradoksal *sf. Fr. paradoxal* Aykırı düşünce niteliğinde olan. **İD81**

paragraf *a. Fr. paragraphe* Düzyazıların kendi içinde satır başlarıyla ayrıldıkları bölümler. **İD126**

paralellik,- ği *sf.* Aynı zaman içinde gelişen veya aynı özellikleri gösteren (olay, düşünce vb.). **İD12**

paramparça *sf.* Pek çok parçaya ayrılmış, parça parça olmuş. **İD131**

parazit *a. Fr. parasite* *biy.* Asalak. **İD68**

parça *a. Far. pârçe* Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya artakalan şey. **İD51,115, 120,128, 143** **parça parça olmak** Parçalanmak, bölünmek. **İD39**

parçalanış *a.* Parçalanma işi. **İD 89**

parçalanma *a.* Parçalanmak işi. **İD134**

parlak,- ğı *sf.* Parlayan, ışıldaayan. **İD119, 123**

parmak,- ğı *a.* İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri. **İD137**

parti *a. Fr. parti* Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturdukları siyasal topluluk, fırka. **İD68,76,83**

Pascal *öz. a.* Blaise Pascal, Fransız matematikçi, fizikçi ve düşünürdür. **İD128**

pasif *sf. Fr. passif* **1. fel.** Edilgin. **İD522.** Çekingen, durgun. **İD60**

Pasolini *öz. a.* Pier Paolo Pasolini, İtalyan film yönetmeni, senarist, şair. **İD126**

pat *a.* Yassı bir şeyle vurulduğunda çıkan ses.

patlak,- ğı *sf.* Patlayarak açılmış, yırtık, yarık. **patlak vermek** Gizli kalması istenen veya beklenmedik bir olay, ansızın ortaya çıkmak. **İD17,36, 90**

patlama **1.** Patlamak işi. **İD81 2. mec.** Birdenbire gelişme, çoğalma. **İD19,90,92,96**

patlamak (*nsz*) Nesnelere, iç basınçla etkisiyle ve çoğunlukla büyük ses çıkararak dağılmak, infilak etmek. **İD137**

pat pat *zf.* `Pat` sesi çıkararak. **İD 91**

pay *a.* Eşit bölüm. **İD89**

payanda *a. Far. pāyende* Destek. **İD111²**

paydos *a. Rum.* İş veya çalışmayı geçici olarak bırakma. **İD55** **paydos demek** Yapılmakta olan bir işi bırakmak. **İD79**

paylaşabilmek(-i) Paylaşma ihtimali bulunmak. **İD134**

paylaşma *a.* Paylaşmak işi. **İD134**

paylaşmak (-i) Aralarında bölüşmek, pay etmek, üleşmek. **İD**107,125,135

pazar *a. Far. bāzār* Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer. **İD**50

peçelemek (-i) Gizlemek. **İD** 84

pek *zf.* Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok. **İD**67,95

pekâlâ *sf. T. pek + Ar. a' lā* Benzerlerinden aşağı olmayan. **İD** 31

pekiştirmek (-i)

mec. Güçlendirmek. **İD**158

pencere *a. (pe'ncere), Far. pencere* Yapıları veya tren, vapur vb. ulaşım araçlarını aydınlatmak, havalandırmak amacıyla yapılan, çerçeve, cam, panjur, perde gibi eklentilerle daha kullanışlı bir duruma getirilen açıklık. **İD**50,152 **pencere açmak** Görüş açısı kazandırmak. **İD**69

pençe *a. mec. Far. pençe* Etkisinden kurtulmak olanaksız, etkisi çok olan güç. **İD**156,98

perde *a. Far. perde* Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü. **İD**111, 121, 135

perspektif *a. Fr. Perspective*
1. Bakış açısı. **İD**128 **2.** Görünge. **İD** 130, 137, 142, 144, 159

pervane *a. Far. pervāne* Geceleri ışık çevresinde dönen küçük kelebek, kepenek. **İD**44

peşin *zf. Far. pīšīn* Daha önce, önceden **İD**158.

petek,- ği *a.* Arıların yumurtalarını bırakmak ve bal depo etmek için yaptığı, düzgün altıgen ağızlı bal mumu yuvacıklar topluluğu. **İD**37

Petrark *öz. a.* Francesco Petrarca döneminin en büyük bilgini sayılan İtalyan hümanist ve şair. **İD** 109

petrola. *Fr. petrole* Yoğunluğu 0,8-0,95 arasında olabilen, hidrokarbürlerden oluşmuş, kendisine özgü kokusu olan, koyu renkli, arıtılmamış, doğal yanıcı mineral yağ, yer yağı. **İD**42

peygamber *a. Far. peygām-berdin*
b. İnsanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağırان kimse, yalvaç, yalavaç, elçi **İD**36,39,40,41, 42, 98, 145

Picasso *öz. a.* İspanyol ressam ve heykeltıraş. 20. yüzyıl sanatının en iyi bilinen isimlerindedir. **İD**122

piknik,- ği *a.* Yemek yemek, eğlenmek için açık alanda yapılan günübirlik gezinti. **İD**125

pintilik,- ğia. Cimrilik. **İD**36

pir *a. Far. pīr* Bir tarikat veya sanatın kurucusu. **İD**150

piramit,- dia. *Fr. pyramide* Tepeleri ortak bir noktada birleşen, tabanları da herhangi bir çokgenin birer kenarı olan birtakım üçgenlerden oluşmuşca. eham. **İD**119

piyes *a. Fr. pièce* Oyun. **İD**81, 113,114,112

plak,- ğı *a. Fr. plaque* Sesleri kaydetmek ve kaydedilen sesleri yeniden pikap veya gramofonda dinlemek amacıyla hazırlanan plastik daire biçiminde yaprak.**İD**82

plaka *a. İt. Placca* Kamyon, otomobil vb. kara taşıtlarına takılan numara levhası.**İD**41

plan *a.(l ince okunur), Fr.plan* **1.** Bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen. **İD**7,71,74, 83, 92, 98, 110, 111, 123, 135,141**2.mec.**Düşünce, niyet, maksat, tasavvur.**İD**78, 142

plastik,- ği *a. Fr. plastique*İsı ve basınç etkisiyle biçim verilen, organik veya sentetik olarak yapılan madde.**İD**42

poetika *a. Yun. Aristoteles'in* şiir, dram sanatı, epik konuları kapsayan ve kurallar öneren kitabı. **İD** 110

politeizma. *Fr. polythéisme top.* *b.*Çok tanrıcılık.**İD**98, 113

politik *sf. Fr. politique* Politika ile ilgili, siyasi, siyasal. **İD**96,113

politika *a. İt. politica* **1.** Davranış biçimi, düşünce yapısı.**İD**71, 72, 73,74, 90 ,101,116 **2.**Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa-**İD** 79, 113, 134**politika yapmak**

Bir işi çözümlmek için politika yolunu kullanmak.**İD**73

pornografi *a. Fr. pornographie* Porno film ya da pornografik film genellikle izleyiciyi cinsel anlamda uyarmak amacı ile kurgulanmış, cinsel ilişki sahneleri barındıran sinema filmidir. **İD** 125

pornografik *sf.Fr. pornographique* Porno ile ilgili olan.**İD**125

potansiyel *sf. Fr. potentiel* Kullanılmaya hazır (güç, yetenek). **İD** 20,120

Pound *öz. a. Ezra Weston Loomis* Pound, Amerikan şair, çevirmen, deneme yazarı. **İD** 111,112

pozitif *sf. Fr.positif*Olumlu, negatif karşıtı**İD**116, 127

→ **pozitif bilimler**

pozitif bilimler *ç. a.*Deney sonuçlarına dayanan bilim veya bilimler, müspet ilimler.**İD**80

pozitivizm *a.Fr. positivisme fel.* Olguculuk.**İD**129

pragmacılık,- ğı *a.Yararcılık.fel.* **İD**130

pragmatik *sf. Fr.pragmatiqu fel.* Yararcı**İD**69, 135

pratik,- ği*sf. 1.* Kolaylıkla uygulanabilir, kullanışlı. **İD**106, 108, 127, 135 **2.** Uygulama.**İD**155**3.**Kolaylıkla uygulanabilir, kullanışlı.**İD**17,68**4.**

a. Kişide bir işi kolaylıkla yapabileme, bir şeyi uygulayabilme deneyi-

mi, becerisi veya eğilimi bulunma. **İD715**. *sf.* Uygulamalı. **İD73** **6**. *zf.* Günlük yaşayışta, uygulamada. **İD17**

prensip,- bi *a. Fr. principe man.* İlke. **İD23**

prensiplilik,- ğia. *Fr. principe man.* Prensip sahibi olma durumu **İD72**

prim *a. Fr. prime* İşveren tarafından iş yapanı isteklendirip verimini artırmak veya sonuca daha kolay ve çabuk ulaşmasını sağlamak amacıyla verilen para. **İD90**

problem *a. Fr. probleme* Sorun **İD62,76,96,96,111,114,129,1322**. *mec.* Davranışları normal olmayan ve özel olarak eğitilmesi gereken (kimse). **İD133**

problematik *sf.* *Fr. problématique* Sorunsal **İD131**

proletarya *a. Fr. prolétariat* Emekçi sınıfı. **İD83**

propaganda *a. (propaga'nda), İt. propaganda* Bir öğretiyi, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca. **propaganda etmek** **İD 64,65,66,67,87,90,134**

prototip *a. Fr. prototype* İlk örnek. **İD77, 1462**. Model. **İD93**

Proust *öz. a* Valentin Louis Georges Eugène Marcel Proust, Fransız ro-

manca, deneme yazarı ve eleştirmen. **İD 114**

psikanaliz *a. Fr. psychanalyseruh b.* Ruhsal çözümleme. **İD116**

psikoloji *a. Fr. psychologie* **1.** Bir grubu, bir bireyi belirleyen hareket etme, düşünme, duygulanma biçimlerinin bütünü. **İD9,86,89,982**. Ruh bilimi, ruhiyat. **İD111,113,116,117, 131**

psikolojik *sf. Fr. psychologique* Ruh bilimsel. **İD117,120**

put *a. Far. but* Bazı ilkel toplumlarda doğüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne, tapınak, sanem, fetiş. **İD97,98, 102**

putlaştırmak(-i) Bir şeyi olağanüstü görerek gereğinden çok değer vermek, put durumuna getirmek. **İD 30, 37, 59, 97, 101, 107**

püf *a.* Bir ateşi söndürmek veya canlandırmak için dudakları hafifçe büzerek dışarı verilen soluşun çıkardığı ses. **İD 57**

pürtüka. Herhangi bir şeyin üzerindeki çıkıntı biçiminde küçük kabarcık. **İD156**

Pythagoras *öz. a.* Pisagor ya da Pythagoras, MÖ 570 - MÖ 495 yılları arasında yaşamış olan İyonyalı filozof, matematikçi ve Pisagorculuk olarak bilinen akımın kurucusudur. **İD 37**

R

Rableais öz. a. Fransız yazar, doktor, Rönesans düşünürü. **İD** 110

Racine öz. a. Jean Baptiste Racine, 17. yüzyıl Fransız edebiyatının önde gelen şairlerinden ve trajedi yazarlarından olan Racine iyi bir eğitim görmüştür. Özellikle Yunan trajedi şairi Euripides'den etkilenen Racine, Fransız klâsik trajedisinin gelişmesinde büyük rol oynamıştır. **İD**

radar a. İng. radar Radyo dalgalarının yankısını alarak cisimlerin yerini ve uzaklığını bulabilen, genellikle uçak ve gemilerde kullanılan cihaz. **İD** 44

radikal sf. Fr. radical Kökten. **İD** 79,80, 157, 158

radikalizm a., top. b. Fr. radicalisme fel. Köktencilik. **İD** 75,125

radyo a. Fr. radio Elektrik dalgalarının özelliğinden yararlanarak seslerin iletilmesi sistemi. **İD** 68

rağmen e. Ar. rağmen Karşın. **İD** 85, 87, 96, 99,115, 126,128,

rahatlıkla zf. Rahat bir biçimde, kolaylıkla. **İD** 17

rahim ,- hmi a. Ar. raḥm anat. Döl yatağı. **İD** 137

rahip,- bi a. Ar. rāhib Hristiyanlarda genellikle manastırda yaşayan evlenmemiş papaz, keşiş, karabaş. **İD** 51

rakip,- bi a. Ar. raqīb

Herhangi bir işte, bir yarışta, birbirini geçmeye çalışan, aynı şeyi elde etmeye uğraşan kimse. **İD** 106

Raphaël öz. a. Rönesans döneminin İtalyan ressamı ve mimarıdır. **İD** 121

rastlanmak (-e) Karşılaşılma, rast gelinme, tesadüf edilmek. **İD** 86

rasyonalizm a. Fr. rationalisme Akılcılık. **İD** 128

razı sf. Ar. rāzī Uygun bulan, benimseyen, isteyen, kabul eden. **İD** 54

razı olmak Uygun bulma, beğenme, benimseme, isteme, kabul etme. **İD** 55²

razılık,- ğı a. Razi olma durumu. **İD** 149.

realist sf. Fr. réaliste Gerçekçi. **İD** 19,51,55, 60,87,92,104,106, 126, 128,158,

realizm a. Fr. réalisme Gerçekçilik. **İD** 111

reform a. Fr. réforme Düzeltme. **İD** 80

reklam a. (l ince okunur), Fr. réclame **1.** Bir şeyi halka tanıtmak, beğendirmek ve böylelikle sürümünü sağlamak için denenen her türlü yol. **İD** 67,1182. Bu amaç için kullanılan yazı, resim, film vb. **İD** 65

reklâm etmek Herhangi bir kimseyi veya olayı, durumu açığa vurma,

ilan etmek, afişe etmek, ifşa etmek. **İD66**

renk,- gi *a. Far.reng* Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum **İD112,56**

resim,- smi *a. Ar.resm* Varlıkların, doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri **İD120,121,123,121,122,123**

resmî *sf. Ar.resmî* Devletin olan, devlete ait, devletle ilgili, özel karıştı. **İD50,121³**

ressam *a. Ar. ressam* Resim yapan sanatçı. **İD80,122,121**

ret,- ddi *a. Ar. redd* Kabul etme-me. **İD99, 106, 144**

rezonans *a. Fr. résonance* Titreşim. **İD67**

rıza *a. esk. Ar. rizā* Rız olma, isteme, istek. **İD26**

Rilke *öz. a. Rainer Maria Rilke*, Alman lirik şiirinin en önemli temsilcilerinden biridir. **İD111, 112, 144**

Rimbaud *öz. a. Jean Nicholas Arthur Rimbaud* Sembolizm'in en büyük temsilcilerinden, aykırı şair. **İD111, 112**

Riyazet *a. Ar. riyāzet esk.* Nefsin isteklerini kırma. **İD62**

Robenson *öz. a. Robinson Crusoe*, Daniel Defoe'nun 1719 yılında ilk basımı yapılan ve bazılarınca ilk

İngilizce roman olarak nitelendirilen kitabıdır. **İD124**

Rodin *öz. a. François-Auguste Rodin*, Fransız heykeltıraş. **İD120**

Roger *öz. a. Roger Garaudy* Fransız düşünür ve yazar. **İD127**

rokoko *a. Fr. rococomim.* XVIII. yüzyılın başında Fransa'da çok geçerli olan, kavisli çizgileri bol, gösterişli bir bezeme üslubu **İD119**

rol *a. Fr. rôle* **1.** Bir işte bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev. **İD282.** *sin. ve tiy.* Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi ve yapması gereken hareketlerin genel adı. **İD115**

Roma *öz. a. Roma İmparatorluğu*, Roma Cumhuriyeti'nin Augustus liderliğinde MÖ 1. yüzyılda yeniden örgütlenmesiyle kurulan Antik Roma devletidir. Uzun yıllar Akdeniz çevresinde hüküm süren Roma İmparatorluğu, 375 yılındaki Kavimler Göçüyle başlayan karışıklıklardan sonra 395 tarihinde doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrıldı. **İD23, 24, 28, 29², 30, 37, 65, 119, 120, 123,**

Romalı *a. Roma halkından olan kimse.* **İD22,28,79, 135**

roman *a. Fr. roman* Roman İnsanın veya çevrenin karakterlerini, geleneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara

dayanan uzun edebî tür. **İD**7, 11, 60, 94, 111, 114³, 115², 116, 117,121,123, 126,

romancı *a.* Roman yazarı. **İD**111, 115²

romancılık,- ğı *a.* Roman yazma sanatı. **İD**116

romantik,- ğı *a.* *Fr.* romantique
Romantizm akımından olan yazar

romantizma *a.* *Fr.* romantismeXVIII. yüzyıl sonunda başlayan, duygu, coşku ve sembole aşırı yer veren sanat akımı. **İD**110, 111³,126

rölativite *a.* *Fr.* relativité
*fel.*Görecelik **İD**107

Rönesans *öz. a.* *Fr.* renaissanceXV. yüzyıldan başlayarak İtalya'da ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde hümanizmin etkisiyle ortaya çıkan, klasik İlk Çağ kültür ve sanatına dayanarak gelişen bilim ve sanat akımı. **İD**7, 21, 22,25²,26²,27³,29,63,68,75,80², 95, 98, 110, 113, 114,119,120,121³, 122², 123,127,129²,157,

röntgen *a.* *İng.* röntgen tıp. Herhangi bir organın durumunu tespit etmek için çekilen film. **İD**88

rövanş *a.* *Fr.* revanche
ruh
b. Sarsıntı. **İD**107

ruh *a.* (*ru:hu*) *Ar.* rūh**1.** Dinlerin ve dinci felsefelerin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği öz, tin, can kuşu. **İD**9, 10,23, 25²,

27,29,31,35,39²,42,44, 45²,47³, 49,52³,53,124²,158, 36³, 37, 39², 44³, 45³, 53³, 109, 122, 126,130, 137**2.** En önemli nokta, öz. **İD**10, 84**3.** *mec.*Duygu. **İD**10, 55, 56, 57, 63, 85, 90, 95 100, 149, 159 **ruhu karatmak** Sıkıntıya sokmak, bunaltmak. **İD**88

ruhça *zf.* Ruh. **İD**86,87

ruhî *sf.* *Ar.* rūhī Ruh-sal. **İD**70,73,77,94

ruhsal *a.* Ruhla ilgili olan, ruhi, tinsel, psikolojik, psişik **İD**101²,109, 111, 115, 121, 122, 124², 131, 135, 158

Rus *öz. a.* Rusya Federasyonu'nda yaşayan Doğu Slav halkı veya bu halkın soyundan olan kimse. **İD** 75,77,83²,89,90, 126

Rusya *öz. a.* Rusya veya resmî adıyla Rusya Federasyonu, kuzey Avrasya'da bir ülkedir. **İD**75,76⁴,77,79,83,84², 89²

Rüşd *öz. a.* İbn Rüşd, Endülüslü-Arap felsefeci, hekim, fıkıhçı, matematikçi ve tıpcı. **İD**127

rüya *a.* *mec.* *Ar.* ru'yā
1. Gerçekleşmesi imkânsız durum, hayal. **İD** 85 **2.** *a.* *mec.* Gerçekleşmesi beklenen ve istenen şey, umut **İD**86,87

rüzgâr *a.* *Far.* rüzgârHavanın yer değiştirmesiyle oluşan esinti, yel, bad. **İD**74,51,101

S

saat,- ti *a. Ar. sâ'at*1. Vakit, zaman **İD 552**. Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası. **İD137**

sabır,- brıa. *Ar. şabr*1. Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme. **İD742**. Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç **İD137**

sabırlı *sf.* Sabır gösteren, katlanan, sabreden. **İD67**

sabıtsf. *Ar. şābit* Yerinden oynamayan, yerini değiştirmeyen, durağan **İD7**

saç *a.* Baş derisini kaplayan kıllar. **İD51**

saçma *sf.* Yersiz bulunan **İD51**

saçmak *(-i) mec.* Belli bir görüşü, düşünceyi yaymak. **İD60**

sadakat *a. Ar. şadākat*
İçten bağlılık **İD122**

sadece *zf.* Yalnızca **İD12, 18, 20, 29, 37, 40, 46, 50, 51, 53, 55, 64, 82, 86, 95², 111, 115, 130, 158**

Sadi *öz. a.* Şeyh Sadi-i Şirazi, Fars şâir ve İslam âlimi. **İD 111**

saf *sf.* 1. Katıksız, arı, katıksız, halis, has. **İD116, 128, 142** 2. *ad* Ar. Dizi, sıra **İD 46, 88, 120, 142**

safha *a. Ar. şafha* Evre. **İD80**

saflık,- ğıa. Saf olma durumu, temizlik, arılık, safiyet. **İD52**

sağ *sf.* Sağlam, esen.

sağanak,- ğı *a.* Birdenbire başlayan, genellikle kısa süren şiddetli yağmur. **İD36**
→ *sağduyu*

sağduyu *a.* Doğru, akla uygun yargılar verme yeteneği, aklıselim, hissiselim. **İD97**

sağlam *sf.* Dayanıklı, kolay bozulmaz, yıkılmaz, stabil. **İD45**

sağlamak *(-i)* Bir işin olması için gerekli durumu, şartları hazırlamak, temin etmek. **İD 54, 78, 124, 158**

sağlanma *a.* Sağlanmak işi. **İD86**

sağlanmak *(nsz)* Sağlama işine konu olmak. **İD94**

sağlık,- ğı *a.* Bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet. **İD44**

sağlıklı *sf. mec.* Sağlam, doğru, güvenilir, gerçek. **İD18**

sahip,- bi *a.* Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse, iye, malik. **İD9,75,89,99, 108,124,126,132** *sahip kılmak* Sahip olmasını sağlamak. **İD72** *sahip olmak* mülkiyetinde olmak, elinde bulundurmak. **İD145**

sahne *a. Ar. şahne* İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle

yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik vb. gösteri yapmaya uygun yer, oyunluk **İD** 121 **sahneye koymak** *tiy.* Tiyatro eserini veya müzikal bir oyunu, metin, oyun, yorum, dekor, müzik vb. öğeleri birbiriyle uyumlu duruma getirerek sahne için uygulamak, oynamak, sahnelemek. **İD**121

sahte *sf. Far. sâhte* Gerçek olmayan, yalancı. **İD**64, 70

sahtekâr *sf. Far. sâhtekâr* Sahte işler yapan, düzmece, sahteci. **İD**57

Saint-John Perse *öz. a.* Saint-John Perse Fransız şair ve diplomat. Lirik şiirleri ile yeni bir dil yaratma arayışına giren şair, insanın yazgısı ve doğayla ilişkilerini konu edindi. **İD** 111

sakat *sf. mec. Ar. saḳaṭ* Bozuk veya eksik. **İD**69

saklı *sf.* Saklanmış olan **İD**133

saldırı *a.* Kötülük yapmak, yıpratmak amacıyla doğrudan doğruya silahlı veya silahsız bir eylemde bulunma, hücum, taarruz, tecavüz. **İD**30,74,86

salmak *(-e, -i)* Yollamak, göndermek. **İD**66, 90

salon *a. Fr. salon* Bir evde konukları ağırlamakta kullanılan en geniş oda **İD**125

salt *sf.* İçinde yabancı bir öge bulunmayan, mutlak **İD**117

saltanat *a. mec. Ar. salṭanat* Birinin bir işte, bir yerde bulunan kimseler üzerindeki egemenliği. **İD**56, 78

Salvador *öz. a.* Salvador Dalí, Katalan sürrealist ressam. Gerçeküstü eserlerindeki tuhaf ve çarpıcı imgelerle ünlenmiştir. En iyi bilinen eseri olan Belleğin Azmini 1931'de bitirmiştir. **İD**122

samimi *sf. Ar. şamīmī* Candan, açık yüreklilikle davranan. **İD**29

samimilik,- ğia. İçtenlik. **İD**28, 29, 99

sanat *a. Ar. şan 'at* Bir duygu, tasarı, güzellik vb. nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık. **İD**49, 70, 80, 82, 105, 114 116, 122, 123, 124, 125, 126, 130, 149

sanatçı *a.* Güzel sanatların herhangi bir dalında yaratıcılığı olan, eser veren kimse, sanat adamı, sanat eri, sanatkâr, artist. **İD**27, 61, 68, 77, 80, 81, 105, 119, 122, 125, 132, 133, 135, 138, 141, 137

sanayi *ç. a. Ar. şanāyi'* Ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını yaratmak için kullanılan yöntemlerin ve araçların bütünü, işleyim, uran, endüstri. **İD**81, 90, 156

sanı *a.* Sanma durumu veya sonucu, zan, zehap. **İD**44, 46, 133

sanılmak (*nsz*) Düşünölmek, olabileceğine inanılmak, zannedilmek, zannolunmak. **İD98**

sanki *zf. T. san + Far. ki* Farz edelim ki, güya. **İD20, 50, 107, 108**

sanma *a.* Sanmak işi, zannetme, zanneyleme. **İD97**

sanmak – ır (*nsz*) **1.** Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zanneylemek. **İD8, 10, 64, 77, 85, 92, 942.**Gibi gelmek, farz etmek. **İD73**

sanrı *a. ruh b.* Uyanık bir kişinin, kendi dışında var sandığı ancak gerçekte olmayan olguları algılaması, yaşaması, varsanı, birsam, halüsinasyon. **İD45**

sansür *a. Fr. censure* Her türlü yayının, sinema ve tiyatro eserinin hükümetçe önceden denetlenmesi işi, sıkı denetim. **İD47**

sapasağlam *sf.* Çok sağlam, her yanı sağlam. **İD10**

saplamak (*-e, -i*) Hızla batırmak. **İD68, 133, 137**

saplanma *a.* Saplanmak işi. **İD44, 78, 108**

saplanmak(*-e*) Batma sonucu hareket edemez olmak, batıp kalmak. **İD21**

saplantı *a. ruh b.* Kişinin, etkisinden kendini kurtaramadığı yersiz saçma

düşünce, sabit fikir, fikrisabit, **İD71, 74, 154**

sapmak -ar(-e) Yön değiştirmek **İD125, 137**

saptanmak(*-i*) Bir şeyi belirgin kılmak, tespit etmek **İD122**

saptırmak (*-e, -i*)Sapma işini yaptırmak. **İD64**

sarahat,- ti *a. Ar. şarāḥat*Belginlik **İD107**

sararma(*nsz*)Sararmak işi. **İD117**

sarhoş *sf. Far. ser + hoş 1.* Alkollü içki veya keyif verici bir madde sebebiyle kendini bilmeyecek durumda olan (kimse), esrik, mest, sermest, başı dumanlı, kafası bulutlu, kafası iyi, kafası dumanlı, kafası kıyak. **İD1122.***zf. mec.*Hoşa giden bir etki ile kendinden geçmiş olarak, esrik. **İD100, 152**

sarılı *sf.* Sarılmış olan. **İD26**

sarılmak (*nsz*) *mec.* Büyük bir istekle kendini vermek, benimsemek. **İD22, 26, 92, 97**

sarkaç *a. fiz.* Durağan bir nokta çevresinde ağırlığının etkisiyle salınım yapan hareketli katı cisim, rakkas, pandül. **İD112**

sarkıtmak (*-i*) Bir şeyin sarkmasını sağlamak. **İD88**

sarmak,- ar(*-i*) Yayılıp etkisi altına almak, kaplamak. **İD15**

Saroyan öz. a. William Saroyan, Ermeni asıllı Amerikalı yazar. **İD114**

sarsıcı (-i) Birdenbire ve güçle kı-
mıldatmak, sallamak, oynatmak,
titretmek **İD122**

sarsılış a. Sarsılma işi. **İD15, 16**

sarsılmak (nsz) Sarsma işine konu
olmak **İD21,22,126**

sarsıntı a.1. Bir kişi, toplum, kurum
veya kuruluşun dengesini etkileyen,
beklenmedik olumsuz değişiklik.
İD15, 37, 63, 84, 85, 90, 922.
a. Sarsılma işi, birden sallanma.
İD37

sarsmak (-i) 1. Birdenbire ve güçle
kı-
mıldatmak, sallamak, oynatmak,
titretmek **İD1292. mec.** Zarar vere-
cek yolda etkilemek. **İD**
21,22,116,156

Sartre öz. a. Jean-Paul Sartre, ünlü
Fransız yazar ve düşünür. Felsefi
içerikli romanlarının yanı sıra her
yönüyle kendine özgü olarak geliştirdiği
Varoluşçu felsefesiyle de yer
etmiştir. **İD 69, 112, 114, 116, 132**

savaş a. Uğraşma, kavga, mücadele.
İD82, 86, 156 2. ask. Devletlerin
diplomatik ilişkilerini keserek giriş-
tikleri silahlı mücadele, harp, cenk,
cidal. **İD18, 27, 30, 35, 51, 86, 87,**
89, 92, 134

savaşma a. Savaşmak işi, muhare-
be. **İD32, 89, 90, 104**

savaşmak(-le)(nsz) ask. Ordu ölçü-
sünde iki silahlı kuvvet karşı karşıya
gelip çarpışmak, vuruşmak, muha-
rebe etmek. **İD89**

savmak,- ar(-i) Sıkıcı bir durumu
geçirmek, atlatmak, savuşturmak,
defetmek. **İD77,100**

savunma a.1. Saldırıya karşı koy-
ma, müdafaa. **İD29**

2. Bir kişiyi, bir düşüncüyü doğru,
haklı göstermeyi amaçlayan yazı
veya konuşma, savunu, müdafaana-
me. **İD74, 85**

savunmak (-i) Herhangi bir saldırı-
ya karşı koymak, saldırıya karşı
korumak, müdafaa etmek. **İD25,**
129

savunuş a. Savunma işi. **İD27**

savurmak mec. Israf etmek. **İD56**

saygı a. Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı,
yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir
kimseye, bir şeye karşı dikkatli,
özenli, ölçülü davranmaya sebep
olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram.
İD51, 89, 97

sayılmak (nsz) Sayma işine konu
olmak, addedilmek **İD42, 82, 102**

saymak (-i) 1. Varsaymak, tutmak,
farz etmek **İD129, 1452. mec.** Gibi
görmek, kabul etmek. **İD73, 93**

Schiller öz. a. Johann Christoph Fri-
edrich von Schiller, 1802 yılında
soyluluk unvanı almış bir şair, filo-

zof, tarihçi ve en önemli Alman dram yazarıdır. **İD** 111

Schopenhauer, öz. a. Arthur Schopenhauer, Alman bir filozof, yazar ve eğitmandir. **İD**131, 132

Schubert öz. a. Franz Peter Schubert Avusturyalı besteci. Yaklaşık 600'ün üzerinde lied, 9 senfoni, operalar, çok sayıda oda müziği ve piyano parçaları bestelemiştir. **İD**121

sebep - bi a. Ar. *sebeb* Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey **İD**69,72,97,89,117,125,133,155

sebep olmak Neden olmak, yol açmak. **İD**26, 44, 50, 80, 88, 98, 99

sebebiyle zf. Nedeniyle **İD**, 9, 63, 71, 69, 72, 97, 89, 117, 125, 133, 155

secde a. Ar. *secdedin* b. Genellikle namazkılarken alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum. **İD**46

seçmek,- er(-i) Benzerleri arasında hoş gideni seçip almak veya yararlanmak için ayırmak **İD** 41,131, 136

seçkin sf. Benzerleri arasında niteliklerinin yüksekliğiyle göze çarpan, üstün, mümtaz, güzide, mutena **İD**141

seçme a. Seçmek işi, intihap, seleksiyon. **İD**46,53

sefer a. Ar. *sefer* Kez, defa. **İD**26, 44

seferber sf. ask. Ar. *sefer* + *Far.* – *ber* Savaşa hazırlanmış veya girmiş (askerî birlik). **İD**7 **seferber olmak**

Birçok kimse bir iş, bir amaç için bütün olanaklarıyla girişmek. **İD**7

selamet a. Ar. *selâmet* Esen olma durumu, esenlik. **İD**158

sembol a. Fr. *symbole* Simgе. **İD**54, 55, 82, 103, 104, 105, 106

sembolik sf. Fr. *symbolique* Simgesel. **İD**47,107

sembolizasyon a. Fr. *symbolisme* Simgecilik **İD**103, 104, 105, 106

sembolizm a. Fr. *symbolisme*. Simgecilik **İD**105,107,111,121

sempati a. Fr. *sympathi* Sıcakkanlık. **İD**89

sen zm. Teklik ikinci kişiyi gösteren söz. **İD**31

sentez a. Fr. *synthèse* Yalından karmaşık olana, külliden cüziye, zorunludan olasıya, ilkeden onun uygulanmasına, genel yasadan bireysel duruma, nedenden etkiye, öncülden varılan sonuca giden düşünme biçimi, bireşim **İD**92,95,110,122

serapa. (sera:bı) Far. *serâb* Atmosferde ışıkışınlarının kırılmasından doğan ve çöllerde kolaylıkla gözlemi yapılabilen göz yanıması, uzaktaki bir cisme bakarken sanki bir su yüzeyinden yansıyormuş gibi cisim-

le birlikte ters görüntünün oluşumu, ılgım, yalgın, pularık. **İD45, 132**

serbest *sf.* Hiçbir şarta bağlı olmayan, istediği gibi davranabilen, erkin. **İD125,126**

sergi *a.* Alıcının görmesi, seçmesi için dizilmiş şeylerin tümü ve bu nesnelerin serildiği yer. **İD102.a.** Halkın gezip görmesi, tanınması için uygun biçimde yerleştirilmiş ürünlerin, sanat eserlerinin tümü. **İD63**

sergilenmek (*nsz*), *mec.* Verilmek veya sunulmak. **İD100,156**

seri *a.* Dizi. **İD 106**

serinletme *a.* Serinletmek işi. **İD157**

sermaye *a.* *Far. ser + māye eko.* Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı, anamal, başmal, kapital, meta, resülmal. **İD69**

sermek(-e, -i) Kurutmak için asmak **İD119**

serpilmek (*nsz*)Yayılmak. **İD157**

sert *sf.* *Far. serd*Çizilmesi, kırılması, buruşması, kesilmesi veya çiğnenmesi güç olan, pek, katı, yumuşak karşıtı. **İD83**

sertlik,- ğia. Sert, katı olma durumu. **İD54, 55**

serüven *a. Far. servān*Macera. **İD41 ,42**

ses *a.* Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün **İD56, 100, 117**

sessizce *zf.* Sessiz bir biçimde, sessiz olarak, sessizcesine. **İD30**

set *a.Ar. sedd*Bulunulan yerden daha yüksekte kalan düzlük. **set çekmek** *mec.* bir işi, bir davranışı, bir isteği önlemek, engellemek.

Sevecenlik. **İD80**

sevgi *a.* İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu. **İD79, 97**

sevinç,- ci *a.* İstenen veya hoşagiden bir şeyin olmasıyla duyulan coşku, meserret. **İD8, 47, 152**

seviye*a.Ar.seviyye*Düzey **İD120, 122**

seyir,- yri *a. Ar. seyr* Bakıp eğlenecek şey, eğlendirici durum. **İD88**
→*seyretmek*

seyretmek (*nsz*) (*se'yretmek*) *Ar. seyr + T. etmek* Bir şeyin durumunu, oluşumunu gözlemek, bakmak. **İD44, 46, 50, 88**

sezgi *a.* Gerçeğin deneye veya akla vurmadan doğrudan doğruya kavranması. **İD129**

sezmek,- er(-i)Açık bir kanıt olmaksızın, olmuş veya olacak bir şeyi anlamak, kestirmek, hissetmek. **İD30**

Shakespeare öz. a. William Shakespeare, İngiliz şair, oyun yazarı ve oyuncudur. **İD110, 115**

Shaw öz. a. George Bernard Shaw, İrlandalı yazar. Oyun yazarı olarak ünlenen yazar, altmıştan fazla oyuna imza atmıştır. **İD112**

sıçramak (-e) Yayılmak, bir yerden başka bir yere geçmek. **İD15**

sıfata. Ar. *şifat* Bir kimsenin görev, ödev, toplumsal veya hukuki bakımdan yeri ve özelliği. **İD107**

sıfır a. Ar. *şifrmec*. Hiçbir değeri olmayan şey. **İD8**

sığdırılmak (nsz) Sığdırma işi yapılmak. **İD90**

sığınma a. Sığınmak işi **İD100**

sıgılık,- ğı a. Sığ olma durumu. **İD44**

sık sf. Benzerleri veya parçaları arasında çok az aralık bulunan, seyrek karşıtı **İD112**

→ **sıkı sıkıya**

sıkıntı a. İşsizlik, tekdüzelik, bezginlik vb. sebeplerden doğan ruhsal yorgunluk, cefa, eziyet **İD122**

sıkı sıkıya zf. Çok sıkı olarak, sım-sıkı. **İD 67**

sıkışmak(nsz) **1.** Zor bir durumda kalmak. **İD752.** Kalabalıktan dolayı birbirine çok yaklaşmak. **İD27**

sıkıştırılmak (nsz) Sıkıştırma işi yapılmak. **İD92**

sıkıştırmak (-i) Bir şeyi dar bir yere zorla sığdırmak, tıkmak **İD125**

sıkmak,- ar(-i) Çevresine sarılarak veya bir şey sararak çepeçevre basınç altına almak **İD137**

sımsıkı sf. Çok sıkı. **İD26**

sınava. Öğrencilerin veya bir işe girmek isteyenlerin bilgi derecesini anlamak için yapılan yoklama, imtihan, test. **İD48**

sınıf a. Ar. *şinf top*. b. Bir toplumda, aynı görevi yapan, aynı yararı sağlayan, aynı şartlarda yaşayan büyük insan grubu, klas. **İD63, 72, 76**

sınır a. Rum. **1.** İki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, hudut **İD27, 40, 67, 106, 107, 110, 112, 114, 115, 116, 118, 134 2.** *mec.* Uç, son. **İD18, 15, 943.** Bir şeyin nicelik bakımından inebileceği veya çıkabileceği en alt ve en üst yer, limit. **İD40, 45, 92**

sınırlama a. Sınırlamak işi. **İD70**

sınırlandırmak Sınırlamak, hudutlandırmak. **İD122**

sınırlı sf. Sınırı olan, bir sınırla ayrılmış olan, hudutlu. **İD9, 10, 67, 91**

sınırlılık,- ğı a. Sınırlı olma durumu. **İD94**

sır a. Ar. *sirr* Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözülemeyen şey, giz, gizem **İD44, 55, 57, 142**

sıralama a. Sıralamak işi **İD110**

sıtma a. *tıp* Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle ken-

dini gösteren bir hastalık, ısıtma, malarya. **İD**114

siyriilmek (-den)*mec.* Bir yerden veya bir durumdan çıkmak, kurtulmak. **İD**76, 105, 108

sızmak,- ar(-den) İnce aralıklardan veya gözeneklerden az miktarda ve belli olmadan yavaş yavaş akmak, çıkmak. **İD**73, 81

sihirbaz *a. Ar. sihr + Far. -bāz* Büyücü. **İD**61,86

sihirli *sf.*Büyülü. **İD**158

silâh *a. mec. Ar. silāh* **1.**Bir konuda etkili her şey. **İD** 90 **2.** Bir konuda etkili her şey. **İD** 23

silinmek (*nsz*) **1.** Silme işine konu olmak. **İD**402. *mec.* Birden yok olmak, gözden kaybolmak. **İD**79, 95 **silmek,- er**(-i) Bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek **İD**125

silsile*a. Ar. silsile*Birbirine bağlı, birbiriyle ilgili şeylerin oluşturduğu dizi, sıra **İD**110

silüet *a.Fr. silhouette*Karaltı,gölge. **İD** 100

simetrik*sf. Fr. symétrique mat.* Bakışımli. **İD** 73

simge *a.*Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret, remiz, rumuz, timsal, sembol **İD**116, 125

Sina *öz. a.* İbn-i Sina, Fars tıp adamı, astronom, yazar ve filozof. **İD** 127

sinema *a. Fr. cinéma*Herhangi bir hareketi düzenli aralıklarla parçalara bölerek bunların resimlerini belirleme ve sonra bunları gösterici yardımıyla karanlık bir yerde, bir ekran veya perde üzerinde yansıtarak hareketi yeniden oluşturma işi **İD**68, 123, 124, 125, 126, 128

sistem *a. Fr. système* Yol, yöntem. **İD**36, 46, 69, 78, 82, 86, 90, 93, 97, 104, 132, 136, 137

sistemleştirmek (-i) Sistemli duruma getirmek. **İD**47, 107

site *a. Fr. sité* Genellikle belli meslek adamları için yapılmış veya belli amaçlarla kurulmuş konutlar topluluğu, iş merkezi. **İD**51,59

sitema. *Far. sitem*Bir kimseye, yaptığı bir hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık vb. duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme.**sitem etmek**Bir kimseye üzüldüğünü, kırıldığını öfkelenmeden belirtmek. **İD**27

sitüasyon*a. Fr.*Konumlama. “İnsanın, birey veya toplum olarak hayatında, insanlığın doğa ve tarih karşısında ve içindeki durumlarında da, hatta oluş dünyası akışında da, alın yazısı, geçmişten gelen şart sitüasyonu içinde, geleceğin düşürdüğü

ışıkla, kendini bütünleyecektir.”**İD143**

siyasi *Ar. siyāsī sf.* Siyasal. **İD68**, 80, 89, 90

slogan *a. Fr. slogan* Bir düşünceyi kolay hatırlanıp tekrarlanabilir bir biçimde ifade eden kısa, çarpıcı söz, motto. **İD80**

Sokrat *öz. a.* Antik Yunan filozofudur. **İD 37**, 142, 128

sokulmak *(-e) (nsz)* Sokma işine konu olmak. **İD27,142**

solgun *sf.* Rengini, tazeliğini, canlılığını veya parlaklığını yitirmiş olan, solmuş. **İD91**

solma *a.* Solmak işi. **İD 117**

solmak,-ar*(nsz)* Tazeliğini, diriliğini veya parlaklığını yitirmek. **İD153**

soluk,- ğu *a.* Akciğerlere çekilen, akciğerlerden atılan hava, nefes **İD8**, 131,132

solumak *(nsz)* Nefes alıp vermek **İD130**

somurulma *a.* Somurulmak işi. **İD9**

somurulmak*(nsz)*Somurma işi yapılmak veya somurma işine konu olmak. **İD20**

somut *sf.* Varlığı duyularla algılanabilen, müşahhas, konkr, soyut karşıtı **İD98**, 122, 131, 142, 146, 151

somutlanma *sf.* Varlığı duyularla algılanabilen, müşahhas, konkr, soyut karşıtı **İD123**

somutlaştırmak *(-i)* Somut duruma getirmek. **İD142**

son *sf. 1.* Şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış, olmuş olan, ilk karşıtı **İD17**, 27, 28, 30, 35, 46, 81, 102, 105, 109, 111, 112, 113², 120, 122, 123, 132, 134, 136, 1452*a.*Uç, sınır. **İD1453.sf.** Olanca. **İD159**

sonra *zf. (so'nra)* Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı **İD7²,27,35,41,53,56,73,80,82,83,90**, 91,96,110,121,124,127,141,147,148 **sonrasında***zf. (so'nra)*Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı **İD119**

sonsuz *a.* Sonu ve sınırı olmayan şey. **İD9**

sonsuzluk,- ğu *a.* Sonsuz olma durumu. **İD 44,45**, 46, 72,

sonuç,- cua. Bir olayın doğurduğu başka bir olay veya durum, netice. **İD7**, 23, 16, 66, 72, 73,74, 75, 88, 94, 114, 117, 127, 133, 142

sonuçlanmak *(nsz)* Sonuca ulaştırılmak, sonuca bağlanmak, bitirilmek, neticelenmek, intaç edilmek. **İD95**

sorgu *a.* Sorma işi. **İD37***sorguya çekmek* Bir suçla ilgili olarak soru sorup cevap istemek. **İD73**

sorma *a.*Sormak işi **İD8**, 30, 31, 95, 132

sorulmak(-e, -den) (nsz) Sorma işine konu olmak. **İD30**

sorumlu *sf.* Üstüne aldığı veya yaptığı işlerden dolayı hesap vermek zorunda olan, sorumluluk taşıyan (kimse), mesul, mesuliyetli. **İD148**

sorumluluk,- ğu *a.* Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet **İD132,148**

sorun *a.mec.* Sıkıntı veren durum, dert. **İD83**

soruşturma *a.* Bir sorunu açıklığa kavuşturmak amacıyla bir idari veya adli makamın yönettiği, ilgililerden ve tanıklardan bilgi toplama, konuyu inceleme işi, tahkik, tahkikat **İD116**

sosyal *sf. Fr.social top.* *b.* Toplumsal. **İD95, 96, 117, 123, 124, 125, 126, 150**

sosyalizm *a. top. b. Fr. socialisme* Toplumculuk. **İD77, 78, 87, 90, 93**

sosyolojik *sf. Fr. sociologique* Toplum bilimsel. **İD116**

Sovyet Rusya *öz. a.* Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği'nin nüfus ve yüzölçümü bakımından en büyük ve kurucu cumhuriyettir. Rusya Federatif Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti 7 Kasım 1917'de Ekim Devrimi ile kuruldu. **İD 88**

soyluluk,- ğu Soylu olma durumu, asillik, asilzadelik, zadedânlık, asalet, asaletlilik, necabet. **İD55, 88**

soysuzlaşmak (nsz) Yaşama biçimi ve görevlerinde gerilemek, bozulmak, yozlaşmak, tefessüh etmek. **İD40, 78, 95, 140**

soyunmak(-e) *mec.* Kendini herhangi bir biçimde göstermeye, bir işi, bir mesleği yapmaya girişmek. **İD68**

soyut *sf.* Varlığı duyuyla algılanamayan, mücerret, somut karşıtı, abstre **İD 39, 56, 86, 112,121,122,131,142,146**

soyutlama *a.* Bir nesnenin özelliklerinden veya özellikleri arasındaki ilişkilerden herhangi birini tek başına ele alan zihinsel işlem, gerçeklikte ayırlamaz olanı düşüncede ayırma, tecrit, abstraksiyon. **İD45, 103, 122, 123**

sökülmek(nsz) Sökme işine konu olmak. **İD39**

sökün *a.* 'Birçok kişi veya şey birbiri ardından gelmek, görünmek' anlamlarına gelen sökün etmek birleşik fiilinde geçer. **İD56, 99, 150**

sömürge *a.* Bir devletin kendi ülkesinin sınırları dışında egemenlik kurarak yönettiği ekonomik veya siyasal çıkarlar sağladığı ülke, sömürülen ülke, müstemleke, koloni. **İD18, 77, 87**

sömürülmek (*nsz*) Sömürme işine konu olmak. **İD**156

sömürüş *ad.* Sömürme işi. **İD**82, 87

söndürülmek(*nsz*) Söndürme işine konu olmak.**İD**70

sönmek,- er(*nsz*) **1.** Yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak. **İD**9, 116, 130 **2.***nsz, mec.* Gerilemek, parlaklık ve önemini yitirmek **İD**120

söylemek (*-i*) Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak. **İD**16, 31

söylenebilmek(*nsz*) Söylenme ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD**73, 110, 113, 115

söylenmek (*nsz*) Söyleme işi yapılmak. **İD**8, 88

söylev *a.* Bir topluluğa düşünceler, duygular aşlamak amacıyla söylenen, uzunca, coşkulu ve güzel söz, nutuk, hitabe **İD**110

söz *a.* Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kavil **İD** 7, 8, 9, 15, 39, 50, 74, 104,113,114,124,139

sözde *sf.* Gerçekte öyle olmayıp öyle geçinen veya bilinen. **İD** 78

→ **söz gelimi, söz konusu**

söz gelimi *e.* Söz gelişi. **İD**74

söz konusu *sf.*Sözü edilen, üzerinde konuşulan, bahis konusu, bahis mevzusu, mevzubahis. **İD**24, 66, 75, 78, 79, 83, 88, 95, 142, 156

Spartaküs *öz. a.*Roma Cumhuriyeti'nde Trakyalı bir gladyatördür.**İD** 64

Spinoza *öz. a.*Baruch Spinoza, Benedictus de Spinoza veya Bento d'Espiñoza olarak da bilinmektedir. René Descartes ve Gottfried Leibniz ile birlikte 17. yüzyıl felsefesinin en önde gelen rasyonalistlerinden biri olarak kabul edilmektedir.**İD** 128

spor *a.Fr. sport*Bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü. **İD**101

statüko *a. Lat.* Süregelen düzenin korunması durumu, sürer durum. **İD** 151

Steinbeck *öz. a.* John Steinbeck,Amerikalı yazar.**İD** 60

Stendhal *öz. a.* Marie-Henri Beyle, daha çok mahlası Stendhal ile bilinen Fransız realist yazardır.**İD** 60,114

stil *a. Fr. style* Üslup, biçem **İD** 119

stratejik *sf.Fr. stratégique* *sf.* Önemli. **İD** 69

Strindberg *öz. a.* İsveçli oyun yazarı, romancı. Oyunları, romanları ve kısa öyküleriyle tanınır. **İD** 112

strüktür *a. Fr. structure top. b.* Yapı**İD** 104

su *a.* Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz,

kokusuz, tatsız madde, ab **İD** 7, 16, 20, 92, 121

suç *a.* Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış. **İD** 11,132

suçlama *a.* Suçlamak işi, itham. **İD** 22, 23

suçlu *sf.* Suç işlemiş **İD** 108

sulta *a.* *Ar. sulṭa esk.* Otorite. **İD** 142

sultan *a.* *Ar. sulṭān tar.* Müslüman, özellikle Sünni hükümdarların kullandıkları unvan, padişah. **İD** 55

SultanAhmed Cami *öz. a.* Sultan Ahmet Camii, 1609-1617 yılları arasında Osmanlı Padişahı I. Ahmed tarafından İstanbul'daki tarihî yarımadada, Mimar Sedefkâr Mehmed Ağa'ya yaptırılmıştır. **İD** 54

sunî *sf.* (*su:ni:*), *Ar. şun* 'ıYapaylık. **İD** 159

sunmak,- ar (*-e. -i*) Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, arz etmek, yollamak, göndermek, takdim etmek. **İD** 16, 94, 108

surat *a.* *Ar. şūret* Yüz. **İD** 88

suret *a.* (*su:ret*), *Ar. şūret* Görünüş, biçim. **İD** 16, 43, 64

suretiyle *zf.* Yoluyla, biçimiyle. **İD** 16

susamak(*nsz*) **1.**Su içme gereksinimi duymak. **İD**10 **2.** (*-e*)*mec.* Çok istemek, özlemek. **İD**92

susmak,- ar(*nsz*) Konuşmasını kesmek **İD**112

susuş *a.* Susma işi. **İD**116

süje *a.**Fr. sujet* Konu. **İD**153

sükûnet *a.*(*sükû:net*), *Ar.sükûnet* Durgunluk, dinginlik, hareketsizlik, sessizlik. **İD**18, 114, 158

süngü *a.* *ask.* Tüfek namlusunun ucuna takılan küçük kılıç biçiminde delici silah. **İD**83

süpürmek (*-i*) Bir şeyin, bir yerin üstündeki çer çöp, toz toprak vb. şeyleri süpürge, fırça veya başka bir araçla toplamak, temizlemek **İD**125

süрдürme (*-i*) Devam ettirmek. **İD**74, 85, 86, 91, 136, 146

süreç ,**-ci** *a.*Aralarında birlik olan veya belli bir düzen veya zaman içinde tekrarlanan, ilerleyen, gelişen olay ve hareketler dizisi, vetire, proses **İD**90, 91, 116

süre *a.* Bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman parçası, zaman aralığı, zaman bölümü, müddet. **İD**9, 95

sürek,- ğia.Süren, devam eden zaman. **İD** 10, 44, 103, 106

sürekli *sf.* Kesintisiz olarak süren, kalıcı, devamlı, baki, daimî **İD**35, 44, 85, 89, 98, 125, 145, 147, 149

süreğidevam edip gelen **İD** 81

sürgünlük,- ğüa. Ceza olarak belli bir yerin dışında veya belli bir yerde oturtulan kimse **İD**113

sürmek,- er(-i) Yönetip yürütmek, sevk etmek **İD** 77, 79, 89, 91, 130, 144 **sürüp gitmek** Eskiden olduğu gibi, eskiden nasılsa gene öyle olmak, öyle devam etmek. **İD**57, 89
sürpriza. Fr.*surprise*Şaşırtı **İD**135
sürrealizma. Fr. *surréalisme* Gerçeküstücülük. **İD**111
sürüklemek (-e, -i) 1. *mec.* Kötü bir duruma, sona doğru götürmek. **İD**65, 772. (-i) *mec.* İstekli olmayan birini bir yere götürmek, getirmek. **İD**17, 31, 41, 106
sürüklenmek(-e) Sürükleme işi yapılmak veya sürükleme işine konu olmak **İD**19, 36, 136
sürülmek (-e)*mec.* Bir yere sürülme, gönderilmek. **İD**36, 78
sürüngenlik,- ğia. Sürüngen olma durumu. **İD**57

Ş

şah damar *a. anat.* Boynun iki yanında, kanı başa taşıyan aort damarlarından her biri, gazel damarı. **İD**55, 56, 147
şahane *sf.Far. esk.* Hükümdarla ilgili, hükümdara özgü olan. **İD**109.
şah eser *a.Far. şāh + Ar. eṣer*Kendi türünde mükemmel olan, üstün ve kalıcı nitelikte eser, başyapıt, başeser. **İD**121

şahıs,- hısıa. *Ar. şahş***İD**99, 100, 101²,
şahit,- dia.huk. *Ar. šāhid*Tanık. **İD**120,128 **şahit olmak** Tanık olmak. **İD** 92
şahsi *sf. Ar. şahşī* Kişisel. **İD**144
şahsiyet *a. Ar. şahsiyyet*Kişilik, belirgin özellik. **İD**8, 110
şair *a.Ar.* Şiir söyleyen veya yazan kimse, oza **İD**80,111⁷, 112
şakirt,- dia. (*şa:kirt*), *Far. šāgird* *esk.* **İD**67
şaklatmak (-i) `Şak` diye ses çıkartmak. **İD**102
şakulisf. (*şa:ku:li:*) *Ar. šāḳūlī* *esk.* Çekülle ilgili. **İD**8
şans *a. Fr. chance* 1. Bir olayın olabilirliliği. **İD**84. 2. Mantıkla açıklanamayan birtakım rastlantısal olayların nedeni olan güç, baht, talih, felek. **İD**44, 99, 122
şarap,- bı *a.Ar. şerāb*Üzüm veya başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki, mey. **İD**25
şart *a.Ar.şarṭ*Olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey, koşul. **İD**19,23,25,26,84, 92, 93,95,108, 115, 116, 137, 142², 158,117,134,
şartlandırmak (-i)Şartlanmasını sağlamak, koşullandırmak. **İD**82,113
şartlanma *a.* Şartlanmak işi, koşulalanma. **İD**74

şartlanmak (*nsz*) Önceden belirlenmiş şartlara göre uyarlanmak, koşullanmak. **İD**22, 74, 136

şato *a. Fr. château* Avrupa'da soylu kimselerin oturduğu, çevresi hendek, sur ve kulelerle çevrili konak. **İD**109,116

şefkat,- tia. *Ar. şefkat* Sevecenlik. **İD**152

Şehnâme *öz.a.* Firdevsi'nin eski İran efsaneleri üzerine kurulu manzum destanıdır. **İD**105

şeker *a. Far. şeker* Şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı. **İD**54

şekil *a. Ar. şekl* 1. Biçim. **İD**7, 29, 40, 41, 44, 53, 1032. Davranış biçimi, tutum, yol, tarz. **İD**74, 9, 104, 121, 132²

şema *a. (şe'ma), Fr. schéma* Bir aletin, bir aracın veya bir biçimin ana çizgilerini gösteren çizim. **İD**93,94,95

şer,- rri *a. Ar. şerr* Kötülük, fenalık. **İD**101, 157

şey *zm Ar. şey* Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.

İD23,44²,50, 66², 96,101,113,116,120,

Şeyh Galib *öz. a.* Galib Mehmed Esad Dede veya tanınan kısa adıyla Şeyh Galib, Türk divan edebiyatı şairi, mutasavvıf. **İD**67

şeytan *a. Ar. şeytān din b.* Hz. Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kışkırtan, kötülüğe yönelten cin, iblis. **İD**57, 102

şiddet *a. Ar. şiddet* 1. Bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğinlik, sertlik. **İD**7, 81, 1172. Bir hareketten doğan güç. **İD**1573. *mec.* Duygu veya davranışta aşırılık. **İD**98

şiddetlendirmek (–i) Şiddetini giderek artırmak. **İD**15

şifa *a. Ar. şifā* Bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması, hastalıktan kurtulma, onma. **İD**20 **şifa vermek** İyi etmek, sağlığına kavuşturmak. **İD**88

şifasız *sf.* Şifası olmayan. **İD**20

şiir *a. Ar. şî' red.* Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk. **İD**60,100, 110², 112, 113, 117, 123

şimdi *zf. 1.* Artık, bundan böyle, bu duruma göre. **İD**802. Şu anda, içinde bulunduğumuz zaman-

da. **İD**20³, 24,31,50,64,95,96,143, 151,

şimdiki *sf.* İçinde bulunulan anda olan veya yapılan, bu andaki, bu zamandaki. **İD**39

şimşek,- ği *a.* Bir bulutun tabanı ile yer arasında, iki bulut arasında veya bir bulut içindeelektrik boşalırken oluşan kırık çizgi biçimindeki geçici ışık, balkır, çakım, çakın, yalabık, yıldırak. **İD**44,51, 101, 102 **şimşek çakmak** şimşek oluşmak. **İD** 43

şok *a. Fr. choc* **1. ruh b.** Kaza, beklenmeyen bir olay, bazı ilaç ve uyuşturucuların yarattığı fiziksel veya ruhsal olarak birdenbire gelişen karmaşık belirtilerin tümü. **İD** 77 **2.** Ani bir değişiklik sonucunda ortaya çıkan şaşkınlık. **İD** 86 **3.** Şaşırtıcı, alışılmamış, beklenmedik. **İD** 117

Solohof *öz. a.* Mihail Aleksandroviç Solohov Sovyet yazar. **İD** 114

söyle *zf.* Şu yolda, şu biçimde. **İD** 97

şu *zm.* Bu kelimesine göre yerde, zamanda veya söz zincirinde biraz uzak olanı niteleyen söz. **İD**30,85, 119, 123, 135,

şura *a.* Anlatana veya söyleyene göre biraz uzakta olan yer, şu yer. **İD**113

şuur *a. Ar. şu'ūr ruh b.* Bilinç.

→ **şuuraltı**

şuuraltı *a.* Bilinçaltı.

İD25²,36,86,88,113,125,133,135

şüphe *a. Ar. şubhe* Kuşku. **İD**27

şüpheli *a.* Kuşkulu. **İD**43,93

şüphesiz *zf.* **1.** Kuşkusuz. **İD**10,23,29, 62, 65, 79,82, 90 **2.** *sf.* Şüphesi olmayan, kuşkusuz **İD** 25, 41, 117, 141

T

ta *zf.* *Far. tā* Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz. **İD**88

tabaka *a.* *Ar. tabakajeo.* Katman. **İD**41

tabela *a. İt. tabella* Üzerinde tanıtıcı, belirtici bir yazı, açıklama, işaret veya resim bulunan, tahta veya sac parçası, levha. **İD**68

tabiat *a.* *Ar. tabī'at* Doğa. **İD**27,28,40⁴, 41³, 103, 142

→ **tabiatüstü**

tabiatüstü *sf.* Doğaüstü. **İD**51

tabii *sf. (tabii:)* *Ar. tabī'ī* **1.** Olağan, alışılmış, her zamanki gibi olan, beklenildiği gibi. **İD**18, 106, 142, 159 **2.** *zf.* Elbette, doğallıkla, doğal olarak, işin gereği olarak. **İD**78

3. sf. Olağan, alışılmış, her zamanki gibi olan, beklenildiği gibi. **İD81**

tablo a. *Fr. tableau* Bez, tahta, kâğıt vb. maddeler üzerine yapılmış yağlı boya, sulu boya, pastel veya kara kalem resim. **İD132**

tabulaştırmak(-i) Tabu durumuna getirmek. **İD40**

tabut a. *Ar. tábūt* Ölünün içine konulduğu sandık biçiminde araç, sal, ölü salı. **İD64**

tahammül a. *Ar. taḥammul* **1.** İnsanın kötü, güç durumlara karşı koyabilme gücü, kaldırma, katlanma. **İD552.** Nesnenin, güçlü, zorlayıcı dış etkenlere karşı koyabilmesi, dayanması. **İD137**

tahayyül a. *Ar. taḥayyul* Hayalde canlandırma. **İD103**

tahlil a. *Ar. taḥlil* Çözümleme. **İD133**

tahmin a. *Ar. taḥmīn* **1.** Önceden kestirilen, düşünülen şey. **İD84.2.** Akla, sezgiye veya bazı verilere dayanarak olabilecek bir şeyi, bir olayı önceden kestirme, kestirim. **İD95**

tahribat a. *Ar. taḥrībāt* Yıkıp bozma, harap etme. **İD92**

tak a. Tahta vb. bir şeye vurulduğunda veya silah patlayınca çıkan tok ve sert ses.

takılmak(-e) Birinin sürekli peşinden gitmek. **İD108**

taklit,- dia. (*takli:di*), *Ar. taḳlīd* **1.**

Belli bir örneğe benzemeye veya benzetmeye çalışma, öykünme. **İD64**, 156 **2.** Benzetilerek yapılmış şey, imitasyon. **İD92** **taklit yapmak** *taklit etmek* bir kimseye veya bir şeye benzemeye çalışmak, öykünmek. **İD64**

takmak,- ar(-i) Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştiirmek, geçirmek. **İD76 2.** (*nsz*) Kuşanmak. **İD98**

taksim a. *Ar. taḳsīm* Parçalara bölme, bölüştürme. **İD92**

Taksim Meydanı *öz. a.* Taksim Cumhuriyet Anıtı, Taksim Meydanı'nda 1928 yılında İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica tarafından inşa edilmiştir. Heykeltıraş Hadi Bara ve Sabiha Bengütaş'ın yardımlarıyla, anıt tamamlanmıştır. 8 Ağustos 1928'de açılan anıtın, kaide ve çevre düzeni mimar Giulio Mongeri tarafından yapılmıştır. **İD 88**

→ **tak tak**

tak tak a. Vurma, çarpma sırasında çıkan ses. **İD57**

talihsizlik,- ği a. Talihsiz olma durumu, şanssızlık, bahtsızlık. **İD156**

tam sf. *Ar. tāmm* **1.** Eksiksiz, kesintisiz. **İD37**, 45, 104, 113, 114, 116, 125, 134, 1362. *zf.* Tıpkı. **İD78, 89**

3. sf., mec. Gerçek, kusursuz. **İD85**

4. sf. Bütün, tüm. **İD** 94, 135
tamamen *zf.Ar.*Bütün olarak, büt-
bütün, baştan sona **İD** 69, 108, 119,
136
tamamlanmak (*nsz*) Eksiksiz du-
ruma getirilmek, tamam olmak, bü-
tünlenmek. **İD** 67
→ **tam tamına**
tam tamına *zf.* Bütünüyle, olduğu
gibi, tamamı tamamına, tamı tamına.
İD 85
tanı (*-i*) Bilip ayırmak, seçmek,
ayırt etmek. **İD** 149
tanık,- ğı *a.* Gördüğünü ve bildiğini
anlatan, bilgi veren kimse, şa-
hit.**tanık olmak** Bir olayı görmek ve
duymak, şahit olmak.**İD**77,82, 102
tanım *a.* Bir kavramın niteliklerini
eksiksiz olarak belirtme veya açık-
lama, tarif.**İD**45,88,132
tanımlanmak (*nsz*) Tanımı yapıl-
mak, tarif edilmek.**İD**77
tanıtılmak(*-e*)Tanıtma işine konu
olmak, takdim edilmek.**İD**68
tanıtım *a.* Tanıtma işi, lans-
man.**İD**66
tanıtma *a.*Tanıtım işi, takdim,
prezantasyon.**İD**67,70
Tanrı *öz.a. din b.1.* Kâinata var
olan her şeyi yaratan, koruyan, tek
ve yüce varlık, Yaradan, Allah, Rab,
İlah, Mevla, Halik, Hüda, Hu,
Oğan.**İD**73, 97, 99, 101,104,105³,
130, 144, 147, 149²**2.** Çok tanrıcılık-

ta var olduğuna inanılan insanüstü
varlıklardan her biri, ilah.**İD**44, 45⁶,
49,54³,56, 111, 116

tanrılaştırmak (*-i*) **1.** Birini veya
bir şeyi Tanrı diye tanımak, Tanrı
yerine koymak.**İD**46

2. mec.Aşırı derecede övmek.**İD**100,
101, 149

tanrılık,- ğı *a.* Tanrıya özgü olan
varlık, nitelik, uluhiyet.**İD**46

tanrısâl *a. din b. İlahi.***İD**74

Tanzimat *öz. a. Ar. tanzîmât*
*tar.*Sultan Abdülmecit zamanında,
1839'da Gülhane Hattühümayunu
adıyla anılan bir fermanla ilan edi-
len, yönetimi iyileştirme tasarısı ve
bu iyileştirmenin yapıldığı dönem.
İD78

tapınak,- ğı*a.* İçinde ibadet edilen,
tapınılan yapı, mabet, ibadethane,
ibadet gâh.**İD**49³, 50², 51³, 52, 53²,
114,131²

tapınma *a.* Tapınmak işi.**İD**52

tapış *a.* Tapma işi.**İD**97

tapma *a.* Tapmak işi.**İD**149

tapmak (*-e*) **1.** İlah olarak tanınan
varlığa karşı inancını ve bağlılığını
belirli kurallar çerçevesinde göster-
mek.**İD**49², 51⁴,52⁵, 53³, 97

2. mec. Tutku ile sevmek, bağlan-
mak. **İD**55, 113,114,123

tarafından ...-inca.**İD**20,32,
41,50²,77, 131

tarih *a. Ar. tārīḥ* **1.** Topluları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilim. **İD**10, 24, 29, 59, 81, 84, 96, 100**2.** Bir olayın gününü, ayını ve yılını bildiren söz veya gün **İD**25, 27, 32, 40⁴, 41, 48, 50, 77, 106, 111, 117, 131, 141 **3.** Bir konuyu geçmiş ve gelişimi içinde inceleyen anlatı. **İD**79,57,90 **İD**21 **tarihe gömmek** geçmişle bağ kesmek **İD** 79

tarihçi *a.* Tarihsel konular üzerinde araştırmalar yapan, tarih kitapları yazan kimse, müverrih. **İD**98

tarihî *sf. Ar. tārīḥī* **1.** Tarihsel. **İD**10, 80, 83, 84, 96, 107,113,116,128,130,133,135, 137 **2.mec.** Unutulmayan, anılma değeri olan. **İD** 21,63, 94

tarihsel *sf.* Tarihe dair, tarihle ilgili, tarihî. **İD** 116,143

tartışılmak (*nsz*) Tartışma işi yapılmak. **İD**95

tartışma *a.* Birbirine karşıt düşünceleri karşılıklı savunma. **İD**88, 123, 135,

tarz *a. Ar. tarz* Özel oluş veya davranış biçimi, üslup, stil, janr. **İD**46, 62,90, 113

tasa *a. ruh b.* Tatmin edici olmayan veya tedirgin eden durumların ortaya çıkmasını önleyebilmede, güvensizlik içinde bulunulduğunda duyulan tedirgin edici duygu. **İD**156

tasarım *a.* Zihinde canlandırılan biçim, tasavvur. **İD**96,131,143,147,154

tasarruf *a. Ar. taşarruf* Bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım. **İD**148,149

taş *a.* Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde. **İD**7,49,54, 136,

taşımak (*-i*) *mec.* Sahip olmak, özellik olarak bulundurmak. **İD**18,50,66,76,87,99, 153

taşma *a.* Taşmak işi. **İD**40

taşmak,- ar (*nsz*) **1.** Bir yere veya şeye sığmamak. **İD**69,90, 182 **2.** Sıvı maddeler, içinde buldukları kaba sığmayacak kadar çoğalma ve kabarına yüzünden kenarları aşmak. **İD**50²

tatlı *sf. mec.* Sevimli, hoş. **İD**63,96

tatmin *a. Ar. taṭmīn* **1.** İstenen bir şeyin gerçekleşmesini sağlama, gönül doygunluğuna erme, doyum. **İD**132**2.ruh b.** Doygunluk. **İD**70

tatminsizlik,- ği *a.* Tatmin olmama durumu. **İD**17

tavşan *a.hay. b.* Tavşangillerden, eti yenen, hızlı koşan, kemirgen, **İD**57

postundan yararlanılan bir tür memeli (*Lepus europeus*).

tavusi *a. Ar. ṭāvushay. b.* Tavus kuşu. **İD60**

tayin *a. Ar.ta'yīn* Ne olduğunu anlama, gösterme, belirtme, kararlaştırma. **İD155** **tayin edilmek.** **İD 35, 52**

tazelemek *(-i)* Yenisiyle veya tazeisiyle değiştirmek. **İD38**

tazeleniş *a.* Tazelenme işi. **İD153**

tazelik,- ği *a.* Taze olma durumu, körpelik, taravet. **İD442.** *mec.* Dinç, diri, canlı olma durumu **İD57,18**

tazı *a. hay. b. Far. tāzī* Genellikle tavşan avında kullanılan, uzun bacaklı, çekik karınlı, çok çevik bir tür köpek (*Canis familiaris grajus hibernicus*): **İD57**

tecellia. *(tecelli:), Ar. tecellī* Belirleme, görünme, ortaya çıkma, zuhur etme, meydana çıkma. **İD63** **tecelli etmek** Belirmek, görünmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek, meydana çıkmak. **İD91**

tecrübe *a.* Deneyim **126,127, 144**

teferuata. *Ar. teferru'āt* ayrıntı. **İD104**

tehdit,- dia. *Ar. tehdīd* Gözdağı **İD81, 134**

tehlike *a. Ar. tehluke* **1.** Gerçekleşme ihtimali bulunan fakat istenmeyen sakıncalı durum. **İD20,77,108**

2. a. Büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum, muhatara. **İD17,39**

tek *sf.* **1.** Eşi olmayan, biricik, yegâne. **İD 40,49, 51, 96, 100, 106, 110,137²,2.** Yalnızca. **İD29**

tekel *a. mec.* Bir kişi veya kuruluşun herhangi bir alanda kazandığı büyük güç. **tekelinden çıkmak** anonimleşmek **İD 81**

teklif *a. Ar. teklif* **1.** İncelenmek veya kabul edilmek için bir şey sunma, önerme, öneri. **İD82** **2.** Yapması için birinden bir iş isteme. **İD99**

teknik,- ği *a. Fr. Ar. technique* Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi. **İD7, 29, 30,37,82²,84², 85, 106², 110,119², 120, 124²,126,133,155,81,2.** *sf.* Bu uygulamaya dayanan, bu uygulamaya ilişkin. **İD61,773.** Yol, beceri, yöntem. **İD65, 86**

teknoloji *a. Fr. technologie* Bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri, bunların kullanım biçimlerini kapsayan uygulama bilgisi, uygulamaya dayanan bilim. **İD83,90**

tekrar *zf. Ar. tekrār* Bir daha, yine, yeniden, gene. **İD29, 158** **2.a.** Aynı olayın, işin, hareketin yeniden orta-

ya çıkışı, tekrarlanması. **İD**36, 57, 91, 137

tel *a.* Türlü metallerden yapılmış, kopmaya karşı bir direnç gösteren ince uzun nesne.

telafi *a.* *Ar. telāfi* Kötü bir etkiyi veya sonucu başka bir etki ile yok etme, karşılama, yerine koyma.

telâfi etmek **İD**108 Zıyan olan veya elden çıkan bir şeyin yerini doldurmak, karşılamak.

telâkki *a.* *Ar. telakkî* Anlayış. **İD**147

telaş *a.* *Ar. telâşî* Herhangi bir sebeple acelecilik. **İD**47

televizyon *a.* *Fr. télévision* Vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt, televizyon alıcısı. **İD**68,124³,125²,126

→ **tel tel**

tel tel *zf.* Aynı ayrı teller durumunda. **İD**51

tema *a.* *İt. tema* Asıl konu, temel motif, ana konu. **İD**113, 129

temas *a.* *Ar. temâss* Buluşup görüşme, ilişki kurma, münasebet. **temasa geçmek** arada bir bağlantı kurmak, görüşme yapmak. **İD** 92

tembellik,- ği *a.* Tembel olma durumu, atalet. **İD**36

temel *a.* *Rum.* **1.** Bir yapının toprak altında kalan ve yapıya dayanak olan duvar, taban vb. bölümlerinin tümü. **İD** 36,

43,44,45,45,104²,110,106,113, 121, 122,123,127,129,130, 131, 132, 134, 136, 137². **2.** *mec.* Bir şeyin gelişimi için gereken ilk ögeler. **İD** 58,96 **temel almak.** **İD** 15,21³, 28,47,58,61,74,75,78, 82, 95

temelli *sf.* **1.** Herhangi bir nitelikte temeli olan. **İD**1122. *mec.* Geçici olmayan, sürekli, kalıcı, devamlı, daimî. **İD**22

temelsizlik,- ğia. Temelsiz olma durumu. **İD**9

temsil *a.* *Ar. temsîl* Birinin veya bir topluluğun adına davranma. **İD**131

temsilci *a.* Hak ve görev bakımından birinin veya bir topluluğun adına davranan kimse, mümessil. **İD**129

Tennessee Williams *öz.* *a.* Tennessee Williams takma adıyla bilinen Thomas Lanier Williams, büyük bir Amerikalı oyun yazarı ve 20. yüzyılın en seçkin oyun yazarlarından biriydi. **İD** 112

teori *a.* *Fr. théorie* Kuram **İD**17, 129

teori *a.* *Fr. théorie* **İD**106, 155

teorik,- ği *a.* *Fr. théorique* Kuramsal. **İD**71

tepe *a.* Bir yerin, bir nesnenin vb. nin üstü, hizası. **İD**81

teпки *a.* Bir cismin kendini iten veya sıkıştıran başka bir cisme gösterdiği karşı etki, aksülamel, reaksiyon. **İD**95, 125,128,130² **2.** Karşılık verme. **İD**20² **3.** Herhangi bir etkiye

cevap olarak doğan, genellikle olumsuz söz veya davranış. **İD93**, 105

ter *a.* Derinin gözeneklerinden sızan, kendine özgü bir kokusu olan, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı, arak **İD47**

terazi *a.* (*tera:zi*) *Far.* *terāzū* Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden oluşan tartı, mizan. **İD47**

terciha. *Ar.* *tercīh* Yeğleme. **tercih etmek** yeğlemek. **İD29²**

terim *a.* Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah. **İD122²**

terk *a.* *Ar.* *terk* Bırakma, ayrılma. **terk etmek** Bırakmak, ayrılmak. **İD48,104,137**

terlemek(*nsz*) Ter çıkarmak, ter dökmek. **İD30**

terör *a.* *Fr.* *terreur* Yıldırır. **İD46,107,157**

ters *sf.* **1.** Gerekli olan duruma karşıt, zıt. **İD133,134²**. *mec.* Bir şeyin aksi, karşıtı. **İD94**

3.a. Bir şeyin içe gelen yanı, arkası. **İD45** **tersine dönmek** Beklenildiği, umulduğu gibi gerçekleşmemek, aksi olmak. **İD107**

tersine *zf.* Beklenilenin, umulanın aksine, karşıt olarak, bilakis, aksine. **İD125**

tesbit *a.* *Ar.* *teşbīt* **1.** Tesbit belirtme, belirtim; saptama **İD1102**. Bir şeyi sağlam bir biçimde yerleştirme, yerinden oynamaz duruma getirme, saptama. **İD141** **tespit etmek** **1.** Bir şeyi sağlam bir biçimde yerleştirmek, oynamaz duruma getirmek, saptamak. **İD157,158²**. Belirlemek. **İD93** **tespit edilmek** Saptanılmak, anlaşılır düzeye getirilmek. “*Rönesans’a gerek iç ve gerek dış şartlarıyla vücut veren vâkıânın islâmın varoluşu vâkıâsı olduğu tesbit edilir.*” **İD25**

teselli *a.* Avunma, avuntu, avunç. **İD132**

tesir *a.* *Ar.* (*te’sīr*) Etki. **İD10,67** **tesir etmek** Etki etmek. **İD67**

teslim *a.* *Ar.* *teslim* Gerçek olduğunu kabul etme, doğrulama. **İD28** **teslim etmek** Bir şeyi sahibine vermek. **İD32,46** **teslim olmak** **1.** Kendini teslim etmek. **İD282**. Üstün bir güç karşısında mücadeleden vazgeçip yenilgiyi kabul etmek. **İD26²,54,86**

teslimiyet *a.* (*tesli:miyet*) *Ar.* *teslīmiyyet* Teslim olma, kendini verme, boyun eğme. **İD54**

teşebbüsa. *Ar.* *teşebbuş* Girişim, girişme. **teşebbüs etmek** girişmek, el atmak. **İD36**

teşhir *a.* *Ar.* *teşhir* Gösterme **İD125**

teşhis *a.* *Ar.* *teşhīş* Belirleme. **İD155**

tevazu *a. Ar.tevāzu* ' Alçak gönüllülük. **İD152**

Tevrat *öz. a. Ar. tevrāt din b.Hz. Musa'ya indirilen ve Tanrı buyruklarını kapsayan, Musevilerin din kitabı, Ahd-i Atik. İD101*

tez *a. Fr. thèse 1. man. Sav. İD91,94 2. Üniversitelerde öğrencilerin veya öğretim üyelerinin hazırlayıp bazen bir sınav kurulu önünde savdukları bilimsel eser.İD110*

tıkamak(-e)(nsz) Bir şeyin ağzını, deliğini, içine konulan veya dışarıdan uygulanan bir nesneyle kapamak. **İD128**

tıpkı *a. Bir şeyin eşi, benzeri, aynı.İD148*

tırmanmak(-e) El ve ayaklarıyla tutunarak veya tırnaklarını ilâştirerek dik bir yere çıkmak. **İD115**

tırnak,- ğı *a. anat. İnsanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka.İD43,44*

tiksinti *a. Tiksiniş işi, tiksiniş, nefret.İD99*

tip *a. Fr.type 1. Aynı cinsten bütün varlıkların veya nesnelerin temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplayan örnek. İD64,111,1282. Tür, çeşit.İD78,93*

tirat,- dı *a.Fr. tiradeti. Bir tiyatro oyununda oyuncuların bir defada söylediği parça.İD103,109*

titreştirmek(-i) Her yanı titretme. **İD117**

titreyiş *a. Titreme işi. İD90,131*

tiyatro *a. İt. Teatro Dram, komedi, vodvil vb. edebiyat türlerinin oynandığı yer.İD103,113,115⁴,123⁵,124³*

tohum *a. mec. Ortaya bir sonuç çıkararak, bir sonucun oluşmasına sebep olan şey. İD76,136,137³*

Tolstoy *öz. a. İD115, 114²*

topak *a. Bu biçim verilmiş şey. İD72*

toparlama (-i) Bir araya getirmek, toplu bir duruma sokmak. **İD134**

toparlanmak (nsz) Toparlama işine konu olmak veya toplama işi yapılmak. **İD16**

toplama *a. mat. Toplama işleminin sonucu, mecmu, yekûn. İD66*

toplamak (-i) Bir araya getirmek. **İD52,53, 56**

toplanmak (nsz) 1. Toplama işine konu olmak. **İD38, 52 2.** Bir araya gelmek. **İD83, 86, 88**

toplusf. 1. Topunu, tamamını, bütünü içine alan. **İD116 2.**Topu olan. **İD49, 126 3.** Bir arada, bütün, kombine. **İD63**

topluluk,- ğu *a. Nitelikleri bakımından bir bütün oluşturan kimselerin hepsi, toplum, camia, cemiyet.İD74*

toplum *a. 1. Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel*

çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü, cemiye-
tİD100, 134, 143 **2.mec.** Ortaya bir sonuç çıkararak, bir sonucun oluşma-
sına sebep olan şey. İD1373. Toplu-
luk.İD39, 74², 82, 84, 85, 86, 88,
92², 93², 1504.**top.b.** Aynı toprak
parçası üzerinde bir arada yaşayan
ve temel çıkarlarını sağlamak için iş
birliği yapan insanların tümü, cemi-
yet.İD4, 5, 39, 47²,49,50²,
52⁵,53²,68,72,73,93, 106,111,123.
toprak,- ğia. 1. Yer kabuğunun, toz
durumuna gelmiş türlü kırıntı-
larıyla, çürümüş organik cisimlerden
oluşan ve canlılara yaşama ortamı
sağlayan yüzey bölü-
mü.İD10,132,137, 1152. Arazi, tar-
la.İD753. *mec.* Ülke.İD79**toprağa**
düşmek Ölüp gömülmek.İD152
toptan *zf.* Toplu bir biçim-
de.İD10,125
total *sf.Fr. total* Bütünsel. İD 122
totemleştirme Totem yapma, on-
guncu. İD40
Toulouse-Lautrec *öz. a.* Henri de
Toulouse-Lautrec, Fransız ressam.
Onun dönemine kadar ikinci sınıf
olarak görülmekte olan afişin bir
sanat olarak değer kazanmasını sağ-
lamış sanatçıdır.İD122
toz *a.* Çok küçük ve hafif parçacık-
lara bölünmüş toprak. İD10,47

tövbe *a.* *Ar.tevbe*İşlediği bir günah
veya suçtan pişman olarak bir daha
yapmamaya karar verme.İD153
tövbeli *sf.* Tövbe etmiş olan, töv-
bekâr.İD55
trajedi *a.* *Fr. tragédie*
mec. Facia.İD55,77,89,98
trajedy *a.* (*trage'dya*) *Lat.*
tiy. Trajedi.İD113,115
trajik *sf. mec Fr. tragique*Çok acık-
lı, feci.İD100,108,116,117
transandantal,- liad
Fr.transcendantal fel. Deneyüstü.İD
111, 117, 136
travma *a.* *Fr. trauma ruh*
b. Sarsıntı.İD96
tuğla *a.* (*tu'ğla*) *Rum.* Balçığın ka-
lıplara dökülüp güneşte kurutulduk-
tan sonra özel ocaklarda pişirilme-
siyle yapılan ve duvar örmekte kul-
lanılan yapı malzemesi.İD53
tuhfe Görülmemiş yeni çıkan. Yeni.
İD 67
turist *a.* *Fr. touriste*Dinlenme, eğ-
lenme, görme, tanıma vb. amaçlarla
geziye çıkan kimse, gezgin, gezmen,
seyyah.İD49
turistik *sf. fr.touristique* Turizmle
ilgili olan.
tutamak *a. mec.* Tutunacak, daya-
nacak, güvenecek şey.İD87
tutanak,- ğia. Belgelenmesi gere-
ken bir durumu tespit edenler tara-

findan imzalanan belge, zabıt varakası. **İD107**

tutarsızlık,- ğı *a.* Tutarsız olma durumu, insicamsızlık. **İD47**

tutku *a.* **1.** İrade ve yargıları aşan güçlü bir coşku, ihtiras. **İD37, 1542.** Güçlü istek ve eğilimin yöneldiği amaç. **İD74, 1063.** Aşırı düşkünlük. **İD71**

tutkun *sf.* Bir şeye alışmış, bağlanmış, düşkün. **İD76**

tutma *a.* Tutmak işi. **İD111**

tutmak,- ar(-i) Herhangi bir durumda kalmasını sağlamak. **İD73,113,157** **2.** Benimsemek, beğenmek. **İD17** **3.** Elde bulundurmak, ele almak. **İD20,43**

tutsak *a. mec.* Bir şeye veya bir kimseye çok bağlı, kendisini bir şeyin etkisinden kurtaramayan kimse. **İD69, 107, 134** **tutsak düşmek** Esir olmak, hükmü altına girmek. **İD57** **tutsak olmak** *mec.* Bir kimsenin veya nesnenin müptelası olmak.

tutsaklık,- ğı *a.* Tutsak olma durumu, esirlik, esaret. **İD148, 153**

tutuluş *a.* Tutulma işi. **İD117**

tutum *a.* Tutulan yol, tavır. **İD28,47**

tutunmak (-e) Tutup bırakmamak, dayanmak, sarılmak veya asılmak. **İD26,28**

tutuşmak(-e) Birbirini tutmak, birbirine ilişip dokunmak. **İD43**

tutuşturmak(-i) Tutuşmalarını veya tutuşmasını sağlamak. **İD17**

tutuş *a.* Tutma işi. **İD117**

tuzak,- ğı *a. mec.* Birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için kurulan düzen, komplo. **İD56, 100**

tuzlu *sf.* Tuzu olan. **İD20**

tüccar *a. Ar. tuccār* Ticaret yapan, ticaretle uğraşan kimse, tacir. **İD135** **tükeniklik,- ğı** *a.* Bitmiş, tükenmiş olma durumu. “*Daha doğrusu, Rönesans atılımının enerji tükenikliği sınırına varmış bulunuyor, Batı.*” **İD18**

tükeniş *a.* Tükenme işi. **İD19, 41,81**

tükenmek(-nsz) Bitmek, sona ermek, kalmamak. **İD40,134**

tükenmezlik,- ğı *a.* Tükenmez olma durumu. **İD41**

tüketim *a.* Tüketme işi. **İD9**

tüketmek (-i) Kullanarak, harcayarak yok etmek, bitirmek, yoğaltmak. **İD46, 88,157**

tüm *a.* Bir şeyin bütünü, tamamı, hepsi. **İD128**

tür *a.1.* Çeşit, cins. **İD114²**

2. Kendi içinde bir birim olan ve üzerinde cins kavramının bulunduğu mantıksal kavram. **İD123**

Türk *öz. a.* Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan halk ve bu halktan olan kimse. **İD122**

Türkiye *öz. a.* Türkiye ya da resmî adıyla Türkiye Cumhuriyeti, toprak-

larının büyük bölümü Anadolu'ya, küçük bir bölümü ise Balkanlar'ın uzantısı olan Trakya'ya yayılmış bir ülke. **İD** 78

türlü *sf.* Çok çeşitli özellikleri olan, çeşit çeşit, muhtelif. **İD**101

→ **tür tür**

tür tür Çeşit çeşit. “*Madde kafesine hapsedilen ruh, varoluş bunalımının tür tür azaplarıyla kaynamakta.*” **İD**37

tüy *a.* İnsan ve hayvan derisi üzerinde bulunan ince, kısa, yumuşak ve sık uzantılar. **İD**43

U

uç *a.1.* Genellikle uzun bir nesnenin incelererek biten son ve sivri noktası. **İD** 117, 1452. *a.* Bir şeyin baş veya son noktası. **İD** 17,563. *sf.* Bir şeye gereğinden çok fazla bağlanan, önem veren, ekstrem. **İD**78

uçmak,- ar(*nsz*) *mec.* Yok olmak, ortadan kaybolmak. **İD** 57

uçurum *a. 1.* Deniz, göl, ırmak vb. su kıyılarında veya karada dik yer, yar. **İD**88 **2.** *mec.* Felaketli sonuç. **İD** 96²

uçuşmak (*nsz*) Hep birlikte uçmak. **İD** 143

ufak,- ğı*sf. mec.* Önemsiz, çok az. **İD** 83

→ **ufak ufak**

ufak ufak *zf.* Küçük parçalar durumunda. **İD** 91

ufki *sf. mat. Ar. ufkīesk.* Yatay. **İD** 8, 141

ufuk,- fku*a. Ar. ufk 1.* Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer, çevren. **İD**100, 131, 1322. *mec.* Anlayış, kavrayış, görüş, düşünce gücü, ihta. **İD** 7,63, 85, 87, 90, 151

uğramak (*-e*) **1.** Kötü duruma konu olmak. **İD** 78, 82, 86, 87, 982. Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak. **İD** 125

uğratmak (*-e, -i*) Uğrama işini yaptırmak, uğramasına sebep olmak. **İD** 7, 59

uğruna *zf.* Amacında, yolunda. **İD** 57

uğur- ğru *a.* Hedef, amaç, erek, gaye, yol. **İD** 76, 157

uhrevî *sf. Ar. uhrevî* Öbür dünya ile ilgili, ahiret ile ilgili, dünyevi karşıtı **İD** 120

ulaşabilmek(*-e*) Ulaşma ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 101

ulaşılmazlık,- ğı (*nsz*) Ulaşma olma durumu. **İD** 116

ulaşım *a.* Ulaşma işi. **İD** 157

ulaşma *a.* Ulaşmak işi. **İD** 17, 51

ulaşmak (*-e*) **1.** Varmak, gelmek **İD** 43, 45, 114, 116, 1302. Elde etmek, erişmek. **İD** 8,66, 68, 85, 87, 92, 108, 122

ulu *sf.* Erdemleri bakımından çok büyük, yüce. **İD** 54, 145, 1472. Çok yüksek, çok büyük olan (şey). **İD** 62

ululama *a.* Ululamak işi. **İD** 147

ulvi *sf.* (*ulvi:*), *Ar.* 'ulvīEşsiz, benzersiz özellikler taşıyan **İD** 120

ummak,- ar (*nsz*) Bir şeyin olmasını istemek, beklemek. **İD** 77, 132

umulmak (*nsz*) Umma durumu yaratılmak veya umma durumuna konu olmak. **İD** 16, 96

umursamazlık

a.bkz. umursamazlık. **İD** 19

umut,- du *a.* **1.** Ummaktan doğan duygu, ümit **İD** 16, 47, 101, 121, 132², 135, 137, 1452. Olması beklenen veya olacağı düşünülen şey, ümit. **İD** 96 **umut vermek** Bir kimsede umut uyandırmak, bir kimseye güven vermek. **İD** 87, 90

umutsuzluk,- ğu *a.* Umutsuz olma durumu, ümitsizlik, meyusiyet. **İD** 8, 123, 131, 132, 134

unsur *a.* *Ar.* 'unşur Öge. **İD** 28, 60, 79, 83, 99, 128, 153

unutma *a.* Unutmak durumu. **İD** 44

unutmak(-i) Aklında kalmamak, hatırlamamak. **İD** 43, 46

urlaşmak (*nsz*) Ur durumuna gelmek. **İD** 56

ustalaşmak (*nsz*) Bir işi yapmakta usta durumuna gelmek. **İD** 45

ustalık,- ğı *a.* Usta olma durumu. **İD** 37

ustaa. *Far.* *ustād* **1.** Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen kimse **İD** 116, 1202. *mec.* Akıl veren veya öğreten kimse. **İD** 67, 87

usul,- lü *a.* *Ar.* *uşūl* Bir amaca erişmek için izlenen düzenli yol, tutulan yol, yöntem, tarz. **İD** 155

uyanık,- ğı *sf.* *mec.* Yapacağı işi bilen, dikkatli ve tetikte olan, müteyakkız. **İD** 55

→ *uyur uyanık*

uyanıklık,- ğı *a.* Uyanık olma durumu, anıklık, saklık, teyakkuz. **İD** 153

uyanma *a.* Uyanmak durumu, intibah. **İD** 22, 133

uyanmak (*nsz*) *mec.* Gerçekleri anlar, kavrar duruma gelmek. **İD** 75, 85, 87

uydurma *a.* Uydurmak işi. **İD** 19

uygarlık,- ğı *a.* **1.** Uygur olma durumu, medeniyet, medenilik. **İD** 19, 24, 29, 36, 37, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 52, 54, 104, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 125, 130, 133, 134, 135, 136, 141

2. Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıklarının, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümü, medeniyet. **İD** 18, 59, 65, 79, 82, 83, 84, 88, 90, 91, 94, 96, 159

uygulamak (-i) Kuramsal bir bilgiyi, ilkeyi, düşüncüyü herhangi bir

alanday hayata geçirmek, tatbik etmek. **İD** 151

uygun *sf.* Yakışır, yaraşır, mutabık, mütenasip. **İD** 17, 91

uymak,- ar(-e) Uygun düşmek, münasip olmak. **İD** 22,74, 76, 91, 93, 101

uyum *a.* **1.** Toplumsal çevreye veya bir duruma uyma, uyum sağlama, intibak, entegrasyon. **İD** 932. Bir bütünüün parçaları arasında bulunan uygunluk, ahenk. **İD** 36

uyumlu *sf.* Uyumu olan, ahenkli, mevzun, imtizalı. **İD** 93

uyumsuz *sf.* Uyumu olmayan, ahenksiz, imtizasız. **İD** 148

uyumsuzluk,- ğu *a.* Uyumsuz olma durumu, ahenksizlik, imtizasızlık. **İD** 145

uyumak(*nsz*) Uyku durumunda olmak **İD** 133

uyur uyanık *zf.* Yarı uyur yarı uyanık, yarı uykulu bir biçimde. **İD** 89

uzak,- ğı *a.* **1.** Yakın olmayan yer **İD** 115 **2.** *sf.* Gidilmesi çok süren, çok ötelerde bulunan, ırak, yakın karşıtı **İD** 35, 122, 1323. *sf.* Ayrı, birbiriyle yakın ilgisi olmayan. **İD** 88, 95 **uzak tutmak** uzakta kalmasını sağlamak. **İD** 158

uzaklaşılmak(*-den*) Uzaklaşma işi yapılmak. **İD** 36, 54

uzaklaşmak(*-den*) **1.** Bir şeyden, bir yerden veya kimseden ayrılıp uzağa gitmek **İD** 110, 136

uzaklaştırmak (*-i, -den*) Uzağa götürmek **İD** 128

uzaklık,- ğı *a.* Uzak olma durumu, ıraklık. **İD** 10

uzama *a.* Uzamak işi **İD** 7

uzanış *a.* Uzanma işi **İD** 103, 115, 116

uzanmak(*-e*) **1.** Gitmek. **İD** 10, 107 **2.**(*nsz*) Bir alana yayılmak **İD** 114

uzantı *a.* Bazı nesnelerin herhangi bir yerinde görülen uzamış bölüm. **İD** 43, 119

uzatılış (*nsz*) Uzatma işi yapılmak **İD** 136

uzatma *a.* Uzatmak işi, temdit. **İD** 125

uzatmak (*nsz*) **1.** Germek. **İD** 882. Uzamasına sebep olmak, uzamasını sağlamak. **İD** 52, 53, 136

uzay *a.* *gök* *b.* Bütün varlıkların içinde bulunduğu sonsuz boşluk, feza, mekân. **İD** 8, 9, 10, 54, 72

uzlaşma *a.* Uzlaşmak durumu, uyuşma, uzlaşı, uzlaşım, mutabakat, konsensüs. **İD** 22, 23, 136

uzmanlaşmak (*nsz*) Uzman duruma gelmek, uzman olmak. **İD** 45

uzmanlık,- ğı *a.* Uzman olma durumu, uzmanın görevi, mütehassislik, ihtisa **İD** 113

uzun *sf.* **1.** İki ucu arasında fazla uzaklık olan, maksî, kısa karşıtı. **İD** 130 **2.** *sf.* Başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren. **İD** 17, 94, 95, 96

Ü

üç *a.* İki den sonra gelen sayının adı. **İD**133 **üç aşağı beş yukarı** Yaklaşık olarak, az bir farkla. **İD** 76

üfleme(*e, -i*)Dudakları büzerek soluğu bir şey üzerine hızla vermek, üfürmek **İD** 58

üfürmek (*-i*) Üfleme. **İD** 8, 57

ülke *a.* **1.** Devlet. **İD** 76, 77, 88, 89, 91, 92, 95 **2.** Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü, diyar, memleket. **İD** 18, 27,77, 79, 87, 101, 134 **3.** Bir özelliği ön plana çıkarılarak düşünülen bölge.**İD** 78, 80, 86²

ülkü *a.***1.** Amaç edinilen, ulaşılmak istenen şey, ideal. **İD** 95,114, 134, 136, 137**2.** *a.* İnsanı duyular dünyasının üstüne yükselten ve hiçbir zaman tam olarak gerçekleştirilemeyecek olan, yalnızca erişilmesi istenen amaç olarak kalan kılavuz ilke, mefkûre, ideal, vizyon. **İD** 76

ülküsel *sf.* Ülkü ile ilgili, ideal **İD** 131

ümanizm(*doğ. hümanizm*) *a.* Hümanizm, Fransızca humanisme, in-

sancılık, beşeriyetçilik, insan odaklılık, insan-merkezcilik **İD** 109

ün *a.*Herkesçe bilinme, tanınma durumu, san, şöhret, şan. **İD** 149

üremek (*nsz*) *mec.* Çoğalmak, artmak **İD**57

üretim *a.*Belirli faaliyet ve işlemler sonucu yeni bir mal veya hizmet meydana getirme, istihsal, tüketim karşıtı **İD**125

üretme *a.* Üretmek işi. **İD** 87

ürküntü *a.* Ürkme duygusu, tevahhuş.**İD** 99

ürkütme (*-i*) Ürküntü vermek. **İD** 41

ürkütüş *a.*Ürkütme işi. **İD** 133

ürperiş *a.* Ürperme işi. **İD** 57

ürperti *a.* Ürperme duygusu. **İD** 51, 89

ürpertmek (*-i*) Ürperti vermek. **İD** 51, 63

ürün *a.* Doğadan elde edilen, üretilen yararlı şey, mahsul. **İD** 37, 42

üslup,- bu *a.* *Ar. uslûb*Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz **İD** 119, 120

üst *a.* Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri, fevk, alt karşıtı. **İD** 50 **üstüne çekmek** kendi üzerine almak, muhatap olmak. **İD** 99

üstat,- dı *a.* *Far. ustâd*Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse **İD** 111, 121

üstelik,- ğia. Üste verilen şey, fark.

İD 32, 108

üstleniş a. Üstlenme işi. **İD 124**

üstlenmek (-i)Üstüne almak, yük-
lenmek, deruhte etmek. **İD 94**

üstün sf. Benzerlerine göre daha
yüksek bir düzeyde olan, onları ge-
ride bırakan. **İD 78, 100,131****üstün**

görmek sf. Benzerlerine göre daha
yüksek bir düzeyde olan, onları ge-
ride bırakan. **İD 73**

üstünlük,- ğü a.Üstün olma duru-
mu, faikiyet, rüçhan, avantaj. **İD**
149

ütopik sf. *Fr. utopique* Hayalî. **İD**
92

ütopya a. *Yun.* Gerçekleştirilmesi
imkânsız tasarı veya düşünce. **İD**
80, 96, 99

üzere zf. 1. Şartıyla. **İD**
632. Neredeyse. **İD 22**

üzeri a. Bir şeyin yukarı, göğe doğ-
ru olan yanı. **İD 9, 30,74 102, 114,**
115, **üzerinde durmak** Bir işe önem
vermek, bir işle yakından, sürekli
ilgilenmek. **İD 98** **üzerine titremek**
Üstüne titremek. **İD 93**

üzüntü a. Olması istenilmeyen
olaylardan doğan ruh tedirginliği,
gam, teessür. **İD 8**

V

vaat,- di a. *Ar.va'd* Bir işi yerine
getirmek için verilen söz. **İD 156**

vade a. *Ar. va'de* Bir işin yapılması
veya bir borcun ödenmesi için tanı-
nan süre, mühlet, mehil. **İD**
64,96,135

vadeli Vadesi olan. **İD 91**

vahimleşme a. Vahimleşmek duru-
mu. **İD 19,105**

vahiy,- hyi a. *Ar. vahyidin b.* Bir
buyruk veya düşüncenin Tanrı tara-
findan peygamberlere bildirilme-
si. **İD 36⁴, 38,39²**

vahşi sf. *Ar. vahşī* Yabani. **İD 92**

vaiz a. (*va:iz*) *Ar. vā'iz* İbadet yerle-
rinde öğüt niteliğinde dinî konuşma-
lar yapan kimse, öğütçü. **İD 43**

vaka a. *Ar. vaḳ'a* Olay, hadise. **İD**
85,86, 94

vâkıâ zf. *Ar. vâḳi'ā* Gerçi, her ne
kadar ... ise de. **İD 25²**

vakit,- kti a. *Ar. vaḳt* Zaman. **İD 135**

Valery öz. a. Paul Valery, Fransız
şair, yazar ve düşünür. 20. yüzyılın
en büyük şairlerinden biridir. **İD**
111²,

Van öz. a. Türkiye'nin Doğu Anado-
lu Bölgesi'nde yer alan illerinden
biri. **İD 122**

vana a. *İt. vano* Boru içindeki bir
akışkanın akışını durdurmaya veya

serbest bırakmaya yarayan alet,
valf. **İD** 92

var *a. 1. sf.* Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı **İD** 79,80², 952. *dil b.* Sahiplik bildiren olumlu ad cümleleri kuran bir söz. **İD** 72,79, 94 **var olmak** Sağ olmak, yaşamak. **İD** 54, 67

varabilmek(-e) Varma imkânı veya olasılığı bulunmak. **İD** 112

varılmak,- ır(-e) Herhangi bir yere ulaşılmak. **İD** 17

varış *a.* Varma işi. **İD** 8, 65, 81,135

varis *a.Fr. varicetip* Toplardamar genişlemesi, ordubozan. **İD** 107, 135

varlık,- ğı *a.1.* Var olma durumu, mevcudiyet. **İD**

44,45,51²,54,71,128³ *2. a. fel.* Kalıcı olan, gelip geçici olmayan şey. **İD** 683. Var olan her şey. **İD** 69, 73,99

varmak,- ır(-e) *1.* Bir durumdan başka duruma geçmek. **İD** 146 *2.* Belli bir duruma veya düzeye gelmek. **İD** 18,81², 95,157, 160 *3.* Erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak. **İD** 62,76, 112², 113 **varolmak** Sağ olmak, yaşamak. **İD** 26,28, 54, 104

→ **varoluş**

varoluş *a.* Yaşama, var olma, bir şeyin ne olduğu, nasıl olduğu değil, var olduğu olgusu, mevcudiyet, öz

karşıtı. **İD**

15,25,31,37,41,45,53,54,58,59,67,68 ,69, 96, 103, 128, 130⁴,131²,132²,144,145,147,156,

varyasyon *a.Fr.variation* Değişik biçim, varyete. **İD** 155

vasıta *a. (va:sita), Ar.vāsiṭa* Araç. **İD** 114

vaz *a. Ar. vaz' esk.* Konma, konulma.

→ **vazetmek**

vazetmek (-i) *esk. (va'zetmek), Ar. vaz' + T. etmek* Koymak. **İD** 95

vazgeçilme *a.* Vazgeçilmek durumu. **İD** 10,11

vazgeçilmek (*nsz*) Vazgeçme işi yapılmak, feragat edilmek. **İD** 84

vazgeçmek(-den) Kendi hakkı saydığı bir şeyi artık istemez olmak. **İD** 26

ve *Ar. bağ.* İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz. **İD** 7, 23, 24, 25², 26, 27, 30, 36, 37,38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 72, 75, 84, 86, 86, 87, 89, 90, 92, 94, 96, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 113 ,114, 115³, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 141, 147, 149, 159, 109

veba *a.Ar.(veba:) tip* Hasta farelerden insana geçen bir mikrobun oluş-

turduğu bulaşıcı, öldürücü bir hastalık, taun., **İD** 116²

→ *ve benzeri*

ve benzeri *a.* Sayılan birkaç şeyin benzerlerinin de bulunduğu belirtmek için kullanılan bir söz, vesaire. **İD** 43

vect,- di *a.* *Ar. vecd, eskimiş*

Sevgi veya heyecandan doğan coşkunluk, kendinden geçme, esrime. 154

Veli *a.* *Ar. velī, din* *b.* Ermiş. **İD** 104,105

verem *a.* *Ar. verem tıp* Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen Koch basilinin yol açtığı ateşli ve bulaşıcı bir hastalık, tüberküloz. **İD** 81

verilmek (*nsz*) Verme işine konu olmak. **İD** 104

verim *a.* Çalıştırılan, işletilen, bakılan bir şeyin verdiği sonuç veya bu sonucun niceliği, mahsul, randıman. **İD** 36

verimleniş Verimlenme işi. **İD** 46

verimli *sf.* Kendisinden beklenen sonucu veren, semereli. **İD** 147

Verlaine *öz. a.* Fransız şair. Fransız şiirinin önde gelen şairleri arasındadır. **İD** 111

vermek,- ir (*-e, -i*) **1.** Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek. **İD** 25, 37²,42,44,48, 104, 110, 113,117²,

131, 142².Kazandırmak, katmak. **İD** 67 **3.**Düşünce veya bilgi anlatan şeyleri başkalarına iletmek, bildirmek. **İD**80

vesile *a.* *Ar. vesile* Sebep, bahane. **İD** 135

veya bağ. *Ar.* Aynı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz, yahut. **İD** 7,29,31,47,50,50,51³,74,74,78,80,81,84,86,92,94,95, 96⁴,97, 104,105²,106²,111,113³,114,125,134²,135²,141², 143

vicdan *a.* *Ar. vicdān*Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç.

→ *vicdan azabı*

vicdan azabı *a.*Yapılan bir işten dolayı duyulan acı, üzüntü. **İD**157

Visconti *öz. a.*Luchino Visconti, İtalyan Yeni Gerçekçilik akımının usta yönetmenlerinden. **İD** 126

vurmak,- ar (*-e*) Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak. **İD** 115

vuzuh *a.* (*vuzu:hu*), *Ar. vuzūhesk.* Açık olma durumu, açıklık, aydınlık. **İD** 107

vücut,- du *a.(vücu:du) Ar. vucūd* İnsan veya hayvan gövdesi, beden. **İD** 25,34,43, 68

W. James *öz. a. William James,* psikolojide işlevselcilik hareketinin öngörücüsü, pragmatizmin öncüsü Amerikalı filozof ve psikolog. **İD** 68

Wagner *öz. a. Richard Wagner,* Alman opera bestecisi, tiyatro direktörü, müzik teorisyeni ve yazarı. Geliştirdiği birleşik sanat eseri kavramı ile müzik dünyasını etkiledi. **İD** 121²

White *öz. a. Hugh Lawson White,* 19. yüzyılın ilk üç ayında önde gelen bir Amerikan politikacısıydı. **İD** 114

Wilde *öz. a. Wills Wilde,* İrlandalı oyun yazarı, romancı, kısa öykücü ve şair. İğneli üslubu ile geç Victoria dönemi Büyük Britanya'sının en başarılı ve ünlü yazarları arasına girdi. **İD** 112²

Woolf *öz. a. Virginia Woolf,* İngiliz feminist, yazar, romancı ve eleştirmen. **İD** 114

Y

ya *e. Ar. yā* Evet.

ya da *bağ.* Seçeneği, çeşitliliği veya tercihi belirten bir söz. **İD** 81,83,92, 95, 98,107, 143, 149 **2.** Bir düşün-

cenin karşıtı düşünülürken kullanılan bir söz. **İD** 81,83,92, 95, 98,107, 109², 143, 149

yabancı *a. 1.* Başka bir milletten olan, başka devlet uyruğunda olan (kimse), bigâne, ecnebi **İD** 49, 122, 145². Aynı türden, aynı çeşitten olmayan. **İD** 85

yabancılaştırmak(-i) Yabancı duruma getirmek. **İD** 153

yadigâra. *(ya:digâ:rı), Far. yādigâr* Bir kimseyi, bir olayı hatırlatan nesne veya kişi, andaç. **yadigâr kalmak** Bir olayı, bir kimseyi hatırlatan bir nesne, bir özellik bırakılmış olmak. **İD** 46

yadsıma *a.* Yadsımak işi, yokumsama, inkâr. **İD** 116, 131², 145, 149

yadsımak(-i) Yaptığı bir işi, söylediği sözü veya tanık olduğu bir şeyi yapmadığını, bilmediğini söylemek, yaptığını saklamak, inkâr etmek. **İD** 132

yağma *a. Far. yağmā* Birçok kişinin zor kullanarak ele geçirdikleri malı alıp kaçması, talan. **yağma etmek** Birçok kimse, zor kullanarak bir malı alıp kaçmak. **İD** 20

yağmur *a.* Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yer yüzüne düşen yağışın sıvı durumda olanı, yağar, yağış, baran, bereket, rahmet. **İD** 48

yaka *a.* Kıyı, kenar, taraf. **İD** 73
yakalamak *(-i)* Bir kimseyi veya bir şeyi elle tutmak. **İD** 442. Söz, bakış veya işareti fark etmek. **İD** 67
yakalanma *a.* Yakalanmak işi. **İD** 22
yakıcı *sf.mec.*Etkili, dokunaklı. **İD** 157
yakıcılık,- ğı *a.* Yakıcı olma durumu. **İD** 39,107
yakın *sf.*Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı. **İD** 54³, 1352.*a.* Aralarında sıkı ilgi bulunan. **İD** 56, 93
3. *sf.*Küçük, önemsiz değişikliklerle birbirinden ayrılan. **İD** 95 **yakın bulmak** **İD** 100
yakından *zf.* Yakın bir yerden, yakın olarak. **İD** 132
yakınlaşma *a.*Yakınlaşmak işi **İD** 110
yakınlaşmak *(nsz)* Yakın bir duruma gelmek, yaklaşmak **İD** 55
yakınlık,- ğı *a.* Yakın olma durumu **İD** 55, 111²,
yakmak,- ar*(-i)* Yanıyormuş gibi bir etki yapmak. **İD** 101
yaklaşım *a.* Bir sorunu ele alış, ona bakış biçimi **İD** 146
yaklaşma *a.* Yaklaşmak işi, iktiran **İD** 55,82, 113
yaklaşmak *(-e)* Bir konuyu, bir sorunu ele alarak değerlendirmek. **İD** 152.Yakınlaşmak. **İD** 77, 100

3. Arada az bir aralık kalacak biçimde ilerlemek, aradaki uzaklığı azaltmak veya büsbütün ortadan kaldırmak için ileri gitmek **İD** 114, 115
yaklaştırmak *(-i)* **1.** İki şeyi birbirine yakın duruma getirmek. **İD** 147
2. *mec.* Aralarında sıkı ilgi veya duygusal bağın oluşmasına sebep olmak. **İD** 90
3. Bir şeyi kendine yakın duruma getirmek. **İD** 54
yalan *a.1.* Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz, kıtır. **İD** 11 **2.** Uydurma. **İD** 89
yalancı *a.*Yalan söylemeyi huy edinmiş olan kimse. **İD** 57,117
yalnız *sf.* Yanında başkaları bulunmayan **İD** 124
2. *zf. (ya'lnız)* Yalnızca. **İD** 72,833.*bağ.*Ama. **İD** 94
yalvarışa. Yalvarma işi, yalvarma, rica. **İD** 51,74
yan *a.1.* Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, profil. **İD** 37, 82, 105, 110, 112², 113
2. Birlikte, beraberinde olma. **İD** 81, 112
yanaşmak*(-e)* Bir şeyin, bir kimse- nin yanına gelmek **İD** 135
yanı başı *a.* Yakını, hemen yanı, omuz başı. **İD** 82
yanılgı *a.*Yanıлма durumu. **İD** 37,97,99, 136, 146

yanılmak (*nsz*) Tanımayarak, nite-
liğini iyi anlamayarak aldanmak. **İD**
8

yani *bağ.* *Ar. ya 'nī'* **1.** Demek, şu
demek kianlamalarında bir söz. **İD**
101, 105², 114,129,130,134,136

2. bağ. *Ar. ya 'nī'*"Demek oluyor ki"
anlamalarında bir söz.
İD7,29,31,41,49,52,61,78,79,80,81,
87,89,93²,95²,96,99

yankı *a.*Sesin bir yere çarpıp geri
dönmesiyle duyulan ikinci ses, aksi-
seda, inikâs, akis, eko **İD** 130**yankı**
yapmak Ses bir yere çarpıp ikinci
kez duyulmak. **İD** 80

yankılanmak (*nsz*) Ses vermek, ses
çıkarmak, yankı durumunda geri
dönmek, aksetmek.**İD** 117

yanlılık,-ğı *a.* Yandaşlık.

→ **çok yanlılık**

yanlış *a.* **1.** Bir kurala, bir ilkeye, bir
gerçeğe uymama durumu, yanlış,
hata. **İD** 43²,78,85,94,136**2.zf.** Hatalı
bir biçimde. **İD** 94

yanlışlık,-ğı *a.* Yanlış davranış, yan-
lış iş, yanlış sanı, hata. **İD** 37

yanma *a.* Yanmak işi **İD** 111,129

yanmak,- ar(*nsz*) **1.**Birleşiminde
karbon bulunan maddeler, ısı ve ışık
yayarak kül durumuna geçip yok
olmak **İD** 130

2. Çok istemek, çabalamak. **İD** 95

yansıma *a.* Yansımak işi. **İD** 66,90,
111, 116, 117

yansımak (*nsz*) Işık dalgaları yansı-
tıcı bir yüzeye çarparak yön değiş-
tirmek, aksetmek. **İD** 45, 89, 132

yansıtma (*-i*) *mec.* Aktarmak, gös-
termek, aksettirmek. **İD** 60

→ **yan yana, yanı başı**

yan yana Birbirinin yanında olan.
İD 44

yapayalnız Yanında kimse veya
hiçbir şey bulunmayan (kimse). **İD**
50

yapı *a.* **1.** Yapma, oluşturma, ortaya
konulma, meydana getirme. **İD** 60

2. Bütünün bir araya getirilişinde
uyulan dizge, strüktür. **İD** 74,82, 92,

93 **3.** Yapılmakta olan konut, yol,
köprü vb. inşaat, konstrüksiyon.**İD**
75 **4.** Canlı bir varlığın ruh veya

beden özelliklerinin tümü, bünye,
strüktür. **İD** 77,85,95**5. a.** Barınmak

veya başka amaçlarla kullanılmak
için yapılmış her türlü mimarlık
eseri, bina. **İD** 84,91,94, 123**6. top.**

*b.*Parçaları ve öğeleri arasında yasa-
ya uygunluk, durağan bağlar ve kar-
şılıklı ilişkiler bulunan dizge veya
bütün, strüktür. **İD** 21,21, 126

7.fel. Öğeleriyle somut bağımlılığı
olan bütün. **İD** 69

yapıcı *sf.* Yapan, oluşturan, ortaya
çıkaran, meydana getiren. **İD**
90,104,105²

yapılmak (*nsz*) Yapma işine konu
olmak. **İD** 50²,51

yapıtı. Bir emek sonucunda ortaya konulan ürün, eser **İD** 116

yapma a. 1. Yapmak işi. **İD** 40,46

2. Yapay. **İD** 44,57

yapmak,- ar(-i) Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek. **İD** 10,28, 29, 36, 38, 43,45, 46, 49, 53, 111,120, 127²,

yaprak,- ğı a. bit.b. Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme vb. olayların olduğu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki bölümler. **İD** 109, 143

yaraa. Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik. **İD** 20

yaradılış a. Bir şeyin yaratılırken kazanmış olduğu özellikler bakımından durumu, fitrat, hilkat. **İD** 67,85, 91,104

yaramak (-e)1. Bir şey yararlı olmak, yarar sağlamak. **İD** 10²,79

2.mec. İşine gelmek. **İD** 78

yarar a. Bir işten elde edilen iyi sonuç, fayda, avantaj. **İD** 26, 69, 125

yararlanmaa. Yararlanmak işi, faydalanma. **İD** 124

yararlanmak (-den) Kendine yarar sağlamak, faydalanmak, istifade etmek **İD** 115, 122²

yararlısf. Yarar sağlayan, yararı olan, yararlı, faydalı, nafi, avantaj-

lı **yararlı olmak** Yarar sağlamak, faydalı olmak. **İD** 72

yaratıcı sf.1. Yaratma yeteneği olan, kreatif. **İD** 129 **2. öz. a.**Allah, ilah. "Ulu Yaratıcıya, kalbinle beynin arasında hayat akışını sağlayarak varoluşun kabartma sembolü gibi boynuna atılmış duran şahdamarından daha yakın olma." **İD** 54

yaratıcılık,- ğıa. Yaratıcı olma durumu. **İD** 123

yaratık,- ğı a. Yaratılmış canlı varlık, mahluk. **İD** 50,51,134

yaratılmak (nsz) Yaratma işine konu olmak. **İD** 147

yaratış a. Yaratma işi. **İD** 144

yaratmak(nsiz) mec. Zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanarak o zamana kadar görülmemiş yeni bir şey ortaya koymak, yapmak **İD** 141

yardım a.1. İşlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için sağlanan katkı, destek. **İD** 25 **2.**Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet. **İD** 50

yargılama a.huk. Birbirine karşı olan iki tarafı dinleyerek bir yargıya varma, muhakeme. **İD** 68

yarıa. Bir şeyin yarısı kadar olan, yarım olan. **İD** 19

yarılma a.1. Yarılmak işi. **İD** 17 **2.(nsz.)** Yarma işi yapılmak **İD** 134

yarım sf. Tam ve istenildiği gibi olmayan, eksik, noksan. **İD** 68

yarışma *a.* Ticarete üstünlük kazanma çabası, rekabet. **İD** 70

yaşam *a.* Doğumla ölüm arasında yaşanan süre, ömür, hayat(I). **İD** 143

yaşama *a.* Yaşamak işi. **İD** 79

yaşamak (*nsz*) **1.** Herhangi bir durumda bulunmak veya olmak. **İD** 81

2. Görüp geçirmek, başından geçmek. **İD** 903. Canlılığını, hayatını sürdürmek. **İD** 35²,43³,44²,50, 123

yaşanma *a.* Yaşanmak işi. **İD** 31,131

yaşantı *a.* Hayat tarzı, içinde yaşanılan şartların tümü, hayat. **İD** 22,28, 142²,151,

yaşatmak (*-i*) **1.** Yaşamasını sağlamak veya yaşamasına imkân vermek. **İD** 44,532. *mec.* Sürdürmek, devam ettirmek. **İD** 63

yaşayış *a.* Yaşama işi. **İD** 23, 64,84, 91

yatay *sf. mat.* Durgun bir su yüzeyine veya zemine paralel, düşey doğrultusuna dikey olan, ufki. **İD** 111

yatkın *sf. mec.* Benimsemiş, alışmış, eğilimli. **İD** 8, 67

yatmak,- ar(*nsz*) **1.** Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak. **İD** 452. *mec.* Bulunmak, var olmak. **İD** 96²

yavaş *sf.* Hızlı olmayan, ağır, çabuk karşıtı. **İD** 89, 136,202²

→ *yavaş yavaş*

yavaş yavaş *zf.1.* Yavaş bir biçimde, ağır ağır, adım adım, aheste aheste, aheste beste, sepil sepil. **İD** 28,46, 101, 1062. Azar azar. **İD** 81

yaymak,- ar(*-i*) Bir şeyi açarak, düzelterek bir alanı örtecek biçimde sermek. **İD** 132

yaygın *sf.* Sınırı genişlemiş. **İD** 89,91,100,101

yaygınlaşmak (*nsz*) Yaygın duruma gelmek, yayılmak. **İD** 69,125

yayılış *a.* Yayılma işi. **İD** 20, 83, 94

yayılmak (*nsz*) **1.** Genişlemek, büyümek. **İD** 222. Yayma işine konu olmak veya yayma işi yapılmak. **İD** 7, 67 **3.** Herkes tarafından duyulmak. **İD** 20, 82, 90

yayın *a.* Radyo ve televizyon aracılığıyla halka sunulan, duyurulan, iletilen eser, program, neşriyat. **İD** 68,69

yazar *a.* Bilim, edebiyat, sanat alanlarında kitap yazan veya kitap hazırlayan, bir eseri ortaya koyan ve eserin sahibi olan kimse, kalem erbabı, müellif.

yazar *a. din b.* Tanrı'nın uygun görmesi, Tanrı'nın isteği, kader, ezelf takdir, yazı, alın yazısı, hayat, mukadderat, takdiriilahî. **İD** 88, 115, 122

yazı *a.* Düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi, yazma işi. **İD** 126

yazmak (-i) Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak. **İD** 80 **yazıp çizmek** Yazmak. **İD** 80

yeğ *a.* Bir başkasından daha çok beğenilip tercih edilen, üstün görülen, müreccah. **İD** 40

yeğlemek (-e) Bir şeyi öbürüne göre daha iyi, üstün veya önemli saymak, yeğ tutmak, tercih etmek. **İD** 36

yelpaze *a.* 1. Sallandığında küçük bir hava akımı yapan ve özellikle yüzü serinletmeye yarayan, katlanabilir, taşınabilir araç **İD** 129² 2. *mec.* Çeşitlilik. **İD** 95

yeltenmek (-e) Yapamayacağı bir işe girişmek, özenmek, heves etmek, meyletmek. **İD** 107

yemiş *a.* Meyve. **İD** 80

yeni *sf.* 1. Enson edinilen. **İD** 102. Daha öncekilerden farklı olan. **İD** 10, 18, 96, 3. Kullanılmamış olan, eski karşıtı. **İD** 25, 26, 31², 37², 48, 50, 109², 110², 111, 112, 113, 115⁷, 117², 119², 120⁴, 121, 122, 123², 125, 127, 128², 130⁸, 131², 132², 136³, 137² 4. Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan. **İD** 8, 9, 15², 77, 83², 84, 90, 93, 143, 150 5. Enson edinilen. **İD** 17, 23 6. *sf.* O güne kadar söylenmemiş, görülmemiş. **İD** 18, 22, 29 7. Eskisinin yerine gelen. **İD** 96

→ **yeni baştan**

yeni baştan *zf.* Baştan başlayarak, yeniden. **İD** 95

yeniden *zf.* Gene, yine, bir daha, tekrar **İD** 7, 18, 28, 38, 43, 53³, 134

yenik,- ği *sf.* Savaş veya yarışmada yenilmiş, mağlup. **İD** 57

yenilemek (-i) Bir kimse veya bir şeyin yerine yenisini koymak. **İD** 76

yenileniş *a.* Yenilenme işi **İD** 8, 75, 84, 130², 153

yenilenmek (*nsz*) *mec.* Canlanmak. **İD** 57

yenileştirilmek **İD** 120

yenilgi *a. mec.* Bir işte, bir uğraşta başarısızlığa uğrama, kaybetme **İD** 87

yenilik,- ği *a.* 1. Yeni olma durumu. **İD** 123, 137 2. Yenileşim. **İD** 18, 90

yenilmek (*nsz*) Yeme işi yapılmak veya yeme işine konu olmak. **İD** 27

yenmek (-i) 1. Kazanmak, ütmek. **İD** 172. Savaş veya yarışmada üstünlük sağlamak, üstün gelmek. **İD** 82, 30

yer *a.* 1. Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân **İD** 24, 25, 40³, 41, 42, 43, 44, 45³, 46⁴, 48, 49, 50, 52, 117², 119, 128 2. Durum, konum, vaziyet **İD** 16, 24, 83, 91, 93, 96, 121, 129 **yer almak** Ayrılan yerde durmak, bulunmak. **İD** 94, 95

yerre sermek Kötü bir duruma sokmak, yenmek. **İD** 16 **yerine koymak** 1. Yitirilen, elden çıkan bir şeyin,

benzerini veya eşini sağlamak **İD**
64, 76 **2.**Gibi görmek, saymak **.İD**
76

→ **yeryüzü**

yerine *zf.* Bir şeyin veya bir kimse-
nin yerini almak üzere. **İD** 40

yerini alma Yerine geçmek. **İD**
19,28,40, 73,64,71,76, 145

yerilmek (*nsz*) Yerme işine konu
olmak, kötülenmek.**İD**55

yerleşik *sf. mec.* Bir yerde varlığını
sürekli olarak sürdüreceği olan. **İD**
91

yerleşiklik,- ği *a.* Yerleşik olanın
özelliği. **İD** 91

yerleştirmek (*-e*) Yerine koymak.
İD 56

yerli *sf.* Yurt içinde yapılan veya bir
yurdun kendine özgü niteliklerini
taşıyan. **İD** 95

→ **yerli yerinde**

yerli yerinde *zf.mec.* Uygun, yakışır
bir biçimde, gerektiği gibi. **İD** 57

yersiz *sf.* Yerinde olmayan, uygun-
suz, anlamsız, manasız. **İD** 47,93

yeryüzü *a.* **1.** *coğ.* Yer kabuğu. **İD**
41,50**2.**Dünya **İD** 136,8

yeşermek (*nsz*) **1.** Bitki yaprak
vermek, yapraklanmak. **İD** 136

2. *mec.*Canlanmak, yeniden ortaya
çıkma. **İD** 156

yeşertmek (*-i*)Yeşermesini sağla-
mak. **İD** 151

yeşil *a.*Sarı ile mavinin karışmasın-
dan ortaya çıkan, bitki yapraklarının
çoğunda görülen renk **İD** 136

yetenek,- ği *a.* Bir duruma uyma
konusunda organizmada bulunan ve
doğuştan gelen güç, kapasite. **İD** 55
İhtiyacı karşılayacak kadar olan,
kâfi. **İD** 43

yeterli *sf.1.* Bir işi yapma gücünü
sağlayan özel bilgisi olan, kifayetli,
ehliyetli. **İD** 18, 117 **2.** Gereksinim-
lere cevap veren, ihtiyaçları karşıla-
yan. **İD** 67

yetersizlik,- ği *a.*Yetersiz olma du-
rumu, kifayetsizlik. **İD** 15, 27, 157

yeti *a.*İnsanda bulunan, bir şey ya-
pabilme yeteneği, kuvve, meleke **İD**
128

yetinmek (*-le*)Bir şeyi kendisi için
yeter bularak daha çoğuna gerek
görmemek, daha çoğunu istememek,
kanaat etmek, iktifa etmek. **İD** 64,28

yetişebilmek (*-e*) Yetişme ihtimali
veya imkânı bulunmak. **İD**
110,111²,119,120

yetişmek(*-e*) Ulaşmak, ermek,
varmak, vasıl olmak.**İD**78, 111

yetmek,- er(*nsz*) **1.** Bir gereksinimi
karşılayacak, **giderecek** nicelikte
olmak. **İD** 17, 87 **2.**(*-e*) Yeterli se-
bep olmak. **İD** 77

yığın *a.* **1.** Bir şeyin yığılmasıyla
oluşturulan küme, tepe. **İD**
46,47,99**2.** Birçok kimsenin veya

nesnenin bir araya gelmesiyle oluşmuş kalabalık, küme, kitle, kütle. **İD** 99

yıkamak (-i) Su veya başka bir sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek. **İD** 47

yıkanmak (nsz) Yıkama işi yapılmak veya yıkama işine konu olmak. **İD** 44

yıkıcı sf. Bir şeyin zarar görmesine, bozulmasına, yok olmasına, ortadan kalkmasına yol açan, tahripkâr. **İD** 159

yıkılma a. Yıkılmak işi. **İD** 10

yıkılmak (nsz)mec. Yok olmak, mahvolmak. **İD** 157

yıkım a. Yıkma işi. **İD** 141

yıkıntı a.1. Yıkılma, yıkım, mahvolma. **İD** 102. mec. Ruhsal bakımdan yıkılma, yıkım, mahvolma **İD** 122

yıkılmak,- ar(-i) Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek **İD** 123

yıl a. Dünya'nın, Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat ve 49 dakikalık zaman **İD** 30,49, 120

yıllık,- ğısf. Bir yıl için, senelik, senevi **İD** 122,136

yıpratmak (-i) mec. Türlü etkenler eski gücünü yok etmek. **İD** 56

yiğitlik,- ği a. Yiğit olma durumu, yiğitçe davranış, erkeklik, yürekli-lik, cesaret, mertlik **İD** 56

yine zf. 1. Yeniden, bir daha, tekrar, gene **İD** 7, 36²,53,101,110,113, 114 2. Öyle de olsa, öyle olmasına karşılık. **İD** 37,75,783. Buna rağmen, bununla birlikte. **İD** 94

yitiriş a. Yitirme işi **İD** 126

yitirmek (-i) 1. Bazı nitelik veya özelliklerin yok olması durumuna uğramak, kaybetmek. **İD** 9,70,76,85,96,1422. Ne olduğunu, nerede bulunduğunu bilememek, kaybetmek **İD** 35,37,39,43²,44,45,46, 99,100,120,123

yobazlaşmak (nsz) Yobaz duruma gelmek **İD** 153.

yoğrulma a. Yoğrulmak işi. **İD** 44

yoğurmak (-i) mec. Bir kişiye istenilen nitelikleri kazandırmak, yeteneklerini geliştirmek. **İD** 60

yok,- ku,- ğu a.1. Olmayan, bulunmayan şey **İD** 105, 112, 115 2. sf. Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı. **İD** 20,26,27,79,80,94,136,145 **yok et-**

mek Ortadan kaldırmak, ifna etmek, izale etmek. **İD** 27 **yok olmak** Ortadan kalkmak, kaybolmak. **İD** 26,45

yoklamak (-i) 1. Dokunarak incelemek. **İD** 113,1322. Aramak, araştırmak. **İD** 153

yoklayış *a.*Yoklama işi. **İD** 112
yoksa *bağ.1.*`Aksi takdirde` anlamında kullanılan bir söz. **İD** 10²,79,86,88,89,95,105,109,112,116 , 133, 145 **2.**Sayılan ihtimallerin dışında bir ihtimali bildirmek için kullanılan bir söz. **İD** 78
yoksulluk,- ğu *a. mec.*Verimsizlik, yetersizlik. **İD** 94
yoksun *sf.* Belli bir şeyden kendisinde olmayan, belli bir şeyin yokluğunu çeken, mahrum. **İD** 74
yoksunluk,- ğu *a.* Yoksun olma durumu, mahrumluk, mahrumiyet **İD** 18, 122
yol *a.1.* Davranış, tutum, gidiş veya davranış biçimi **İD** 17,29, 47, 126 **2.** Uyulan ilke, sistem, usul, tarz, tarik. **İD** 45, 51, 134
3. Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, tarik. **İD** 19²,25, 36, 53 **4. mec.** Bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çare, yöntem **İD** 79,97, 128, 149 **yol açmak** *mec.1.* Bir olayın sebebi olmak. **İD** 80, 82, 148, 156 **2.mec.** Davranışlarıyla başkalarına örnek olmak. **İD** 62 **yol çizmek** Bir konuda plan yapmak. **İD** 64 **yol kesmek** Geçmesine engel olmak, durdurmak. **İD** 19,70 **yol göstermek** Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak, tarif etmek. **İD** 41 **yola çıkmak** Herhangi bir şeyi esas al-

mak, oradan başlamak. **İD** 78 **yolunu tutmak** O yere doğru gitmeye başlamak. **İD** 50
yoluyla *zf. (yolu'yla)*Aracılığıyla. **İD** 37
yorgunluk,- ğu *a.*Çalışma vb. sebeplerle bireyin ruh ve beden etkinlikleri açısından verimlilik düzeyinin azalması, bitaplık. **İD** 157
yorulmak (*nsz*) Yorgun duruma gelmek. **İD** 30
yorum *a.* Bir yazının veya bir sözün, anlaşılması güç yönlerini açıklayarak aydınlığa kavuşturma, tefsir. **İD** 31, 85, 104², 105, 107, 130, 136, 142². Bir olayı belli bir görüşe göre açıklama, değerlendirme. **İD** 71,93³. Bir ürünün, bir modelin, bir sanat eserinin farklı bir açıdan ele alınarak yeniden oluşturulmuş biçimi, versiyon **İD** 99
yorumlama *a.*Yorumlamak işi, tefsir.**İD** 47,59,60, 131, 149
yorumlu*sf.*Yorum içeren. **İD** 37
yön *a.1.* Belli bir noktaya göre olan yer, taraf. **İD** 7, 30, 37, 46, 110, 114, 125², 128²,129². Bir şeyin belli bir noktaya baktığı yan, veçhe. **İD** 81 **3.mec.** Tutulacak, izlenecek yol. **İD** 9, 28, 50, 59,85,90
yönelik *sf.* Belli bir yöne çevrilmiş olan, müteveccih **İD**90,124
yöneliş (*-e*) Belli bir yön tutmak, yüzünü belli bir yöne doğru çevir-

mek, teveccüh etmek, yönlenmek.

İD 122,127²,128

yönelme *a.*Yönelmek işi, yönlenme.**İD**50

yönetim *a.* Yönetme işi, çekip çevirme, idare. **İD** 28,135

yönetme *a.* Yönetmek işi. **İD** 28

yöntem *a.*Bir amaca erişmek için izlenen, tutulan yol, usul, sistem, prosedür, politika. **İD** 153

yumuşamak(*nsz*) Sertliği kalmamak, yumuşak duruma gelmek. **İD** 135

yumuşatılma(*-i*) *a.*Yumuşatılmak işi. **İD** 124

Yunan *öz. a.*Yunanistan'da yaşayan veya Yunanistan halkından olan kimse, Yunanistanlı, palikarya **İD** 29, 37², 65, 91², 103,105, 113,115⁵, 117, 119³,120⁴,121,123²,124², 131

yurt,- du *a.* Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan. **İD** 24²

yutulmak (*nsz*) Yutma işi yapılmak. **İD** 20, 77

yuva *a.* Kuşların ve başka hayvanların barınmak, yumurtlamak, kuluçkaya yatmak, yavrularını büyütme veya yavrulamak için türlü şeylerden yaptıkları ve türlü biçimlerde hazırladıkları barınak. **İD** 51

yüce *sf.* Yüksek, büyük, ulu, ulvi. **İD** 28,,103, 110

yücelik,- ği*a.* Yüce olma durumu, ulviyet **İD** 49,52, 122², 152

yücelmek (*nsz*) Yükselmek, yüce bir duruma gelmek. **İD** 54,97, 111, 145

yüceltiş *a.*Yüceltmek işi, yükseltme. **İD** 113

yüklemek (*-i*) Bir yere, taşınması için belli ağırlıkta eşya veya araç gereç koymak. **İD** 132

yüklenmek(*-e*) Yükleme işi yapılmak veya yükleme işine konu olmak **İD** 124

yüklü *sf.* Yüklü olan. **İD** 48

yüksek,- ği*sf.1.*Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan, alçak karşıtı **İD** 100, 125². Normal değerlerin üstünde olan. **İD** 81

yükseklik,- ği*a.*Yüksek olma durumu **İD** 137

yükselebilmek(*-e*)(*nsz*) Yükselme ihtimali veya imkânı bulunmak. **İD** 110

yükselme *a.*Yükselmek işi, itila. **İD** 142,142

yükselmek(*nsz*) Yüksekçe çıkmak. **İD** 110

yükümsüz *a.***İD** 125

yürek,- ği *a. 1. anat.* Kalp. **İD** 39².Bir kimsenin ruhsal yönü, gönül. **İD** 39

yürümek (*nsz*) Adım atarak ilerlemek, gitmek. **İD** 27

yüz *a.1.* Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat. **İD** 27, 46, 76,88,117 **2.** Yüzey. **İD** 114, 1513. *a.* Yan, taraf. **İD** 41(*bir şeye*) **yüz tutmak (I)** Yönelmek. **İD** 17, 30,45, 712. Bir şey, olmak üzere bulunmak. **İD** 68,**yüz tutmak(II)**Bir şey, olmak üzere bulunmak. **İD** 72

yüzey *a.mat.*Bir cismi uzaydan ayıran dış ve yaygın bölüm, satıh, yüz (II). **İD** 154

yüzeysel *sf mec.*Derine inmeyen, gelişigüzel, ayrıntılı olmayan, sathi. **İD** 158

→ **yüz göz, yüz yıl**

yüzgöz *a.mec.* `Biriyle gereksiz yere, aşırı derecede senli benli olmak` anlamındaki yüz göz olmak deyiminde geçen bir söz **İD** 153

yüzlerce *sf.* Pek çok, çok sayıda. **İD** 30

yüzük,- gü *a.* Parmağa geçirilen genellikle metal halka. **İD** 68

yüzünden *zf.(-den)* ötürü **İD** 18, 37, 42, 79, 84, 133,

yüzyıl *a.* **1.** İçinde yaşanan zaman. **İD** 3076,81, 133 **2.**Yüzyıllık süre, asır. **İD** 17,23,25, 40,88,90,133²,111², 118, 121²

yüzyıllarca Yüzlerce yıl, asırlarca. **İD** 32,53,89

Z

zaaf *a. Ar. za'f* İrade zayıflığı. **İD** 86

zafer *a. Ar. zafer* **1.** Yengi. **İD** 65 **2.** Bir yarışma veya uğraşıda çaba harcayarak elde edilen başarı. **İD** 51, 90

zahmet *a. Ar. zahmet* Güçlük. **İD** 60

zakkum *a. Ar. zaqqūm bit.* *b.*Zakkumgillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, çiçekleri beyaz veya pembe renkli, kışın yapraklarını dökmeyen zehirli bir ağaççık, ağı ağacı, ağı çiçeği (Nerium oleander) **İD** 100

zalim *sf. Ar. zālīm* Acımasız ve haksız davranan, zulmeden. **İD** 89

zaman *a. Ar.zamān* **1.** Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre,vakit**İD**8,9,28,31,32,36,39⁵,43,44³,50,53,50,59²,77,92,111,113²,115⁴, 121²,122,123,126,129²,130,136,137²,141³,142²,151,44²,

zaruret *a. Ar. zarūret*Zorunluluk **İD** 106,135,148

zaten *zf. Ar.zāten* Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen, zati **İD** 17,81,99, 119,156,

zayıf *sf.Ar.* **1.** Eti, yağı az olan, sıksık, cılız, arık (insan veya hayvan) **İD** 272.*mec.*Sağlamlığı, dayanıklılığı olmayan **İD** 9 **3.**

mec. Önemli, güvenilir olmayan. **İD**
93

zayıflamak (*nsz*) **1.** Zayıf duruma
gelmek **İD** 30, 39, 125

zayıflatmak(-i)Zayıf olmasına yol
açmak. **İD** 98

zayıflık,- ğı *a.* Zayıf olma durumu.
İD 17

zehir,- hria. *Far. zehr* Organizmaya
girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyo-
lojik görevleri bozan ve miktarına
göre canlıyı öldürebilen madde, ağı,
sem. **İD** 88

zehirmek (-i) Öldürmek amacıyla
yedirme, içirme vb. yollarla zehir
vermek, ağılamak. **İD** 20,20

zehirlenmek (*nsz*) *mec.* Zararlı dü-
şünceler edinmek. **İD** 86

zehirli *sf. mec.* Zararlı (duygu, dü-
şünce vb.). **İD** 158

zekâa. *Ar.* İnsanın düşünme, akıl
yürütme, objektif gerçekleri algıla-
ma, yargılama ve sonuç çıkarma
yeteneklerinin tamamı, anlak, dir-
ayet, zeyreklik, feraset. **İD** 135

zemin *a.(zemi:ni), Far. zemin* Taban,
döşeme, yer **İD** 127

zenci *a. Ar. zencī* Siyah ırktan olan
kimse, siyahi. **İD** 69

zengin *sf. Far. sengin* **1.** Verimli. **İD**
1472. Çok, bol **İD** 94,157 **3.** Parası,
malı çok olan, varlıklı, varıl, vari-
yetli, fakir, yoksul karşıtı. **İD** 45

zenginleşmek(*nsz*) Zengin duruma
gelmek, mallanmak. **İD** 103

zenginleştirmek (-i) (*nsz*) Zengin-
leşmesini sağlamak. **İD** 113

zenginlik,- ğıa. Zengin olma duru-
mu, varlıklılık. **İD** 108, 109

zirh *a. Far. zirih, esk.* Savaşlarda
ok, kılıç, süngü vb. silahlardan ko-
runmak için giyilen, demir ve tel
levhalardan yapılmış giysi. **İD** 86

zıt,- ddısf. *Ar. zidd* Karşıt, ters. **İD**
78,81,30

zıtlaşmak(*nsz*) Birbirine karşı ters
davranmak. **İD** 108

zihin,- hnia. *Ar. zihn* Anlayış, kav-
rayış. **İD** 552. *ruh b.* Bellek, an. **İD**
68

zihni *sf. (zihni:), Ar. zihni* Zihinsel.
İD 70,93,94

zihniyet *a. Ar. zihniyyet* Anlayış. **İD**
64,135

zincir *a. Far. zencir* Art arda gelen
şeylerin oluşturduğu dizi. **İD**
672. Birbirine geçmiş bir sıra metal
halkadan oluşan bağ. **İD** 17 **zincir**

vurmak Prangaya vurmak. **İD** 146

zirve *a. Ar. zirve* **1.** Doruk **İD**
1102. *mec.* Bir işte ulaşılan en üst
aşama **İD** 115

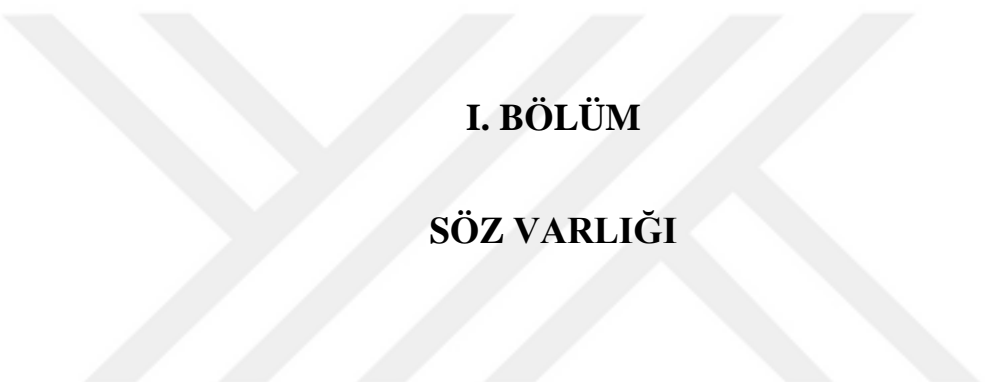
Zola *öz. a.* Fransız yazar. Değişik
edebi türlerde eserler veren Emile
Zola, dünya edebiyatının en ünlü
yazarları arasında yer almaktadır. **İD**
114

zora. *Far. zūr* Kesinlikle yapması gerekmek, yapmaya mecbur olmak. **İD** 19,101 **zorunda** kalmak Kesinlikle yapması gerekmek, yapmaya mecbur olmak. **İD** 28,107, 156 **zorunda olmak** Kesinlikle yapması gerekmek, yapmaya mecbur olmak. **İD** 84

zorlamak (-i) 1. Birine bir şey yaptırmak amacıyla güç kullanmak, boyun eğdirmeye çalışmak, zor kullanmak, mecbur etmek. **İD** 77,84,101,111, 112, 1172. (*nsz*) Üstelemek, ısrar etmek. **İD** 76, 112, 134, 142³, 143

zorunluk,- ğu Olması gerekme, olduğundan başka olmama, zorunlu olma, mecburluk, mecburiyet, mecburilik, zaruret, ıztırar, zorunluk, zarurilik. **İD** 83, 98, 125, 129

zulüm *a.Ar. zūlm* Güçlü bir kimse- nin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı **İD** 11,56, 148

I. BÖLÜM
SÖZ VARLIĞI

1. Temel Söz Varlığı

1.1. Adlar

1.1.1. İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile İlgili Diğer Adları

avuç	dirsek	kirpik
ayak	diz	kol
baş	el	omuz
bel	gövde	parmak
beniz	göz	sakal
beyin	kalp	sırt
bilek	kan	yüz
burun	kaş	
deri	kılcal damar	

1.1.2. Hastalık Adları ve Hastalık Adları ile İlgili Diğer Adlar

ağrı	sıtma	veba
------	-------	------

1.1.3. Akrabalık Adları ve Akrabalık Adları ile İlgili Diğer Adlar

ana	kaynata	yavru
ata	koca	yeğen
baba	oğul	
kardeş	torun	

1.1.4. Hayvan Adları ve Hayvan Adları ile İlgili Diğer Adlar

at	köpek	tavşan
koyun	tazı	tavus

1.1.5. Bitki Adları ve Bitki Adları ile İlgili Diğer Kavramlar

ağaç	koza	yaprak
asma	meyve	yeşillik
çam	ot	
çiçek	sarmaşık	

1.1.6. Beslenme Adları ile İlgili Kavramlar

1.1.6.1. Yiyecek Adları ve Yemek ile İlgili Diğer Kavramlar

Besin	koruk	üzüm
et	tuz	yemek
karayemiş	un	yiyecek

1.1.6.2. İçecek Adları ve İçecek ile İlgili Diğer Adlar

şarap	su
-------	----

1.1.7. Giyim, Kuşam, Kumaş ve İlgili Diğer Kavramlar

astar	kavuk
-------	-------

1.1.8. Araç, Eşya Adları

âsâ	hançer	kılık
bardak	kapak	kın
bıçak	kılıç	süngü

1.1.9. İş, Meslek, Rütbe, Görev ve İlgili Diğer Kavramlar

edebiyatçı	filozof	ressam
romancı	düşünür	heykeltıraş
yazar	sanatçı	

1.1.10. Yer Adları

1.1.10.1. Özel Yer Adları

1.1.10.1.1. Ülke Adları

Amerika	Hollanda	Türkiye
Avustralya	İngiltere	Yunanistan
Filistin	Japonya	
Fransa	Mısır	
Hindistan	Rusya	

1.1.10.1.2. Bölge Adları

Afrika	Batı Anadolu	İngiltere
Anadolu	doğu	kuzey
Asya	Fransa	Medine
Balkan	güney	Okyanusya
Batı	Irak(-i)Acem	

1.1.10.1.3. Yerleşim Yeri Adları

1.1.10.1.3.1. Başkent Adları

Paris	Roma
-------	------

1.1.10.1.3.2. Şehir Adları

Mekke	Roma	Paris
-------	------	-------

1.1.10.1.3.3. İlçe, Semt ve Köy Adları

Afrozias	Efes	Kartaca
----------	------	---------

1.1.10.2.Genel Yer Adları

çöl	ırmak	şato
dağ	kent	oba
ev	ordugâh	tepe
		uçurum

1.1.10.2.1. Bina, İş Yeri ve Yapı Adları

ev	ordugâh	yapı
konak	şato	yol

1.1.10.2.2. Binanın Bölümleri ve Yapı Malzemeleri Adları

kapı	oda
kat	tavan

1.1.11. Özel Adlar

1.1.11.1. Kişi Adları

Aristo	Dali	Gogh
Auguste Comte	David	Hacı Bayramı Veli
Bacon	DescartesDesica	Hegel
Beethoven	Dionizos	Hume
Bergson	Dostoyevski	İbn(-i)Rüşd
Camus	Elektra	İbn(-i)Sina
Chagall	Elia	Kafka
Chopin	Faulkner	Kandinsky
Çaykovsky	Faust	Kant

Karamazoflar	Orfeus	Schubert
Karenina	Pan	Schubert
Klee	Pascal	Shakespeare
Konfüçyüs	Pasolini	Shaw
Lautrec	Picasso	Spartaküs
Leibniz	Proust	Spinoza
Leonardo Vinci	Pythagoras	Spinoza
Liszt	Rableais	Steinbeck
Malraux	Racine	Stendhal
Marc	Raphaël	SultanAhmed Cami
Michelangelo	Robenson	Şehname
Mondrian	Rodin	Şeyh Galib
Mozart	Roger	Şolohof
Nizami	Saint-John Perse	Tolstoy
Novalis	Salvador	Toulouse
O'Neill	Sartre	Valery
Odise	Schiller	Vico
Oidipus	Schopenhauer	Visconti
Visconti	Wagner	Williams
W.James	White	Woolf
Wagner	Wilde	

1.1.12. Lakap, Unvan Adları

hazret   aziz

1.1.13. Lisan Adları

Farsça	İngilizce	Rumca
Fransızca	Türkçe	Rusça

1.1.14. Millet Adları

Amerikan	İngiliz	Rus
Ermeni	Fransız	Yunan
İskandinav	Hint	

1.1.15. Mensubiyet Adları

batılı	doğulu	Romalı
Kırımlı	Yunanlı	

1.1.16. Sayı Adları

altı	iki	üç
beş	ikinci	üç beş
beşer	ikişer	yedi
bin	kırk	yetmiş
binlerce	on	yirmi
bir	ondokuzuncu	yirminci
birinci	otuz	yüz
dokuz	sekiz	yüzlerce

1.1.17. Renk Adları

ak	çakır	kestane renkli
beyaz	ela	kıpkırmızı
buğday	kara	kızıl

sapsarı	yeşil
sarı	yeşil alası

1.1.18. Ebat Bildiren Adları

boy	kısa	uzun
büyük	kocaman	uzunca
dar	küçük	
iri	ufak	

1.1.19. Miktar Bildiren Adlar

aşırı	birçok	epeyce
az	boyuna	fazlaca
az çok	büyük ölçüde	pek
bir defa	çok	pek çoğu
bir hayli	en	pek çok
bir kere	en azından	

1.1.20. Zaman Adları

ay	demin	gece vakti
bir müddet	deminden beri	gece yarısı
birazdan	dün	geceleyin
bugün	ertesi	geçen
çağ	evvelki	öbür gün

ömür boyu	yarın	yüzyıllar
sonra	yüzyıl	

1.1.21. Soru Adları

hangi	neden	nesi
hangisi	nere	nice
kaç	nerede	niçin
kaçıncı	nereden	niye
ne biçim	neresi	
ne gibi	nereye	

1.1.22. Yön Adları

aşağı	doğu	kuzey
batı	güney	

1.1.23. Madenler ve Enerji Kaynakları Adları

kor	odun
-----	------

1.1.24. Coğrafya ile İlgili Adlar

dağ	kır	tepe
ırmak	kıyı	uçurum
kaya	ova	yayla

1.1.25. Gök Bilimi ile İlgili Adlar

ay

güneş

yıldız

1.1.26. Hava Olayları ile İlgili Adlar

bulut

yağmur

sağanak yağmur

1.1.27. Sosyal Olaylar ile İlgili Adlar

Rönesans

Reform

1.1.28. Cinsiyet, İnsan Ömrü ve İlişkileri ile İlgili Adlar

ana

çocuk

arkadaş

genç

baba

ihtiyar

1.1.29. Bilim ve Sanat ile İlgili Adlar

bilgin

eser

romancı

bilim

kaynak

sosyal bilim

bilim adamı

ressam

yazar

1.1.30. Askerlik ile İlgili Adlar

ordugah

cephe

süngü

1.1.31. Savaş, Kargaşa ile İlgili Adlar

buhanlı	savaşçı	yenme
bunalım	savaşçı	yenmek
çarşışmak	savaşma	zafer
iç savaş	savaşmak	zırhlı
kıtlık	tutsak	zırhsız
savaş	tutsaklık	

1.1.32. Siyasi Olaylar ve Siyaset ile İlgili Adlar

anayasa	duruşma
dâvâ	

1.1.33. Deyimler

akıl erdirmek	bir araya gelmek
aklı başından gitmek	boşa gitmek
aklı ermek	boyun eğmek
aklı gitmek	can atmak
aklına gelmek	canından olmak
aklına getirmek	canını dişine takmak
aklında kalmak	canını sıkmak
aklının ucundan bile geçmemek	çileden çıkarmak
altüst etmek	dil dökmek
baş eğmek	dil uzatmak
başına belâ olmak	diz çökmek
beynini uyuşturmak	dünyaya getirmek

eline geçirmek	hesaba katmak
eline geçmek	hesap yapmak
eline kalmak	heyecan vermek
gaf yapmak	hoşuna gitmek
göğüs germek	huzur vermek
gölgede bırakmak(birini veya bir şeyi)	huzuru kaçmak
göz atmak	hüküm giymek
gözden kaybolmak	hüküm sürmek
göze almak	ibret vermek
gözünden kaçmak	iç açmak
gurur meselesi yapmak	iç etmek
gururunu zedelemek	içi sıkılmak
gün çarpmak	içi sızlamak
gün gibi aydın olmak	içi yanmak
günah işlemek	içine doğmak
güneş batmak	içine gömülmek
haber vermek	kalbe işlemek
haddini bilmek	kalbi çarpmak
hafızasını yormak	kalbi kırılmak
hal almak	kalem yitirmek
hasta etmek	kalıba sokmak
hatır sormak	kalıptan kalıba sokmak
hayatta bulunmak	kana bulamak
hayır gelmemek	keder (keder üstüne) çekmek

kin gütme	rol yapmak
kin tutmak	ruh gibi dolaşmak
kurban etmek	ruhu ızdırıp içinde çalkanmak
küçük düşürmek	ruhunu doldurmak
kül etmek	sağır etmek
kürek çekmek	sinirlerini bozmak
leke sürmek(sürülmek)	söz vermek
manası kalmamak	toz kondurmamak
meydan okumak	yerinden fırlamak
nüfuz etmek	yol vermek
ortaya çıkarmak	yüreğini açmak
öç (veya öcünü) almak	yüz kızartmak
ödün vermek öfkesi kabarmak	yüze vurmak
pazarlık etmek	

1.1.34. İkilemeler

1.1.34.1. Aynı Sözcüğün Tekrar Edilmesiyle Oluşan İkilemeler

bile bile	tel tel
birer birer	yan yana
bol bol	yavaş yavaş
kat kat	yer yer
körü körüne	zaman zaman

1.1.34.2. Anlamları Yakın Sözcüklerin Yan Yana Kullanılmasıyla Oluşan İkilemeler

açık seçik	bir iki
ara sıra	

1.1.34.3. Sesleri Biri birini Andıran Sözcüklerin Yan Yana Kullanılmasıyla Oluşan İkilemeler

baş başa	birden bire
başlı başına	boşu boşuna
baştan başa	çoluk çocuk
baştan sona	

1.1.34.4. Anlamları Karşıt Sözcüklerin Yan Yana kullanılmasıyla Oluşan İkilemeler

aşağı yukarı	iyi kötü
az çok	yalan yanlış

1.1.34.5. Biri Anlamlı Diğeri Anlamsız İkilemeler

saçma sapan	çoluk çocuk
-------------	-------------

1.1.34.6. Biri Olumlu Biri Olumsuz Sözcükten Oluşan İkilemeler

belli belirsiz

1.1.34.7. İki de Anlamsız Sözcükten Oluşan İkilemeler

Ivırzıvır

1.1.35. Pekiştirmeler

apaçık	kapkaranlık	sapsarı
büsbütün	karmakarışık	yapayalnız
kapkara	kıskıvrak	

1.1.36. Ses ile İlgili Sözcükler

çığlık	çatırdama	çınlama
--------	-----------	---------

1.1.37. İlişki Sözcükleri

Allaha ısmarladık	hoş bulduk	hoşça kalın
-------------------	------------	-------------

yaşasın

1.1.38. Kalıp Sözcükler

1.38.1. Kalıplaşmış Sözcükler

başıbozuk belkemiği

1.1.38.2. Dualar

inşallah hamdolsun

1.1.39. Terimler

1.1.39.1. Edebiyat ile İlgili Terimler

beyit kahraman sembolizm
destan lirizm
edebî sanat ölçü

1.1.39.2. Tarih ile İlgili Terimler

meşrutiyet Orta Çağ

1.1.39.3. Mantık ve Ruh Bilimi Terimleri

ideolog şuuraltı şuursuzluk

1.1.39.4. Felsefe Terimleri

antinomi ideolog mistik
ate iradeli panteizm
determinizm irrasyonel rölativite
düalizm izafilik soyutlama
ego Kantçılık transandantal
filozof karamsarlık varoluş
fizikötesi kötümser
ideal materyalizm

1.1.39.5. Fizik- Kimya- Biyoloji Terimleri

beslenme	faz	metamorfoz
dalga	güç	parazit
dinamik	kuvvet	yerçekimi
evrim	mayalanma	

1.1.39.6. Matematik Terimleri

rakam	sayı
-------	------

1.1.39.7. Hukuk Terimleri

duruşma	yasa
---------	------

1.1.39.8. Tıp Terimleri

beyin kanaması	laboratuar	sargı
iğne	röntgen	sıtma
kalp çarpıntısı	ruh hastası	

1.1.40. Argo İfadeler ve Argo İle İlgili diğer Adlar

cins	emmek	götürmek
------	-------	----------

1.1.41. İnsanî Vasıf, Durum ve İnsanlık İle İlgili Adlar

güzel	iyi yürekli	kavrayışlı
iddialı	iyimser	kaygılı
ileri gelen	kabiliyetli	kaygısız
inanç sahibi	kambur	kayıtsız
inatçı	kanun adamı	kemikli
insani	karakterli	kılıksız
insanlık	karaktersiz	kıskançlık

kimsesiz	meraklı	vefalı
kişilik	nazlı	vefasız
korkak	safılık	yakışıklı
korkusuz	saldırgan	yiğit
kötümserlik	samimilik	yiğitlik
kuş beyinli	sapıklık	yürekli
mantıklı	saygısızlık	
maskaralık	sevimli	

1.2. Zamirler

bana	kimi	onlar
herkes	kimileri	onu
kendi	kimisi	
kendinde	o	

1.3. Zarflar

âdeta	aynen	birlikte
ailece	ayrı	bizce
alabildiğine	bakımından	bizzat
ancak	belki	boş yere
ansızın	belli belirsiz	böylece
ara sıra	bilhassa	canlı
artık	bilinçsizce	çabuk
asılı	bir bakıma	çarçabuk
aşağı	biraz	çığılık çığılığa
aşağı yukarı	birden	çırılçiplak
aşırı	birlikte	çok

daha	ilkin	sonrası
dikine	iyice	sonrasında
diye	karşı	sonunda
doğru	kendi kendine	şimdi
doğuş	kendiliğinden	şüphesiz
dolayısıyla	kesin	tamamen
durmaksızın	kısaca	tarafında
eninde	mışıl mışıl	tel tel
erken	mutlaka	ufak ufak
fazla	nasıl	uğrunda
genellikle	ne	uyur uyanık
gerçi	neden	üstelik
gibi	niceleri	üzere
giderek	orada	üzerine
gizlice	önce	yalnız
göre	pat pat	yani
göz önünde	pek	yanlış
günübirlik	peşin	yavaş yavaş
hemen	sadece	yeni baştan
henüz	sanki	yeniden
henüz	sarhoş	yerli yerinde
hiç	sık sık	yine
içiçe	sıkı sıkıya	yoluyla
içinde	sonra	yüzünden

zaman zaman

zaten

1.4. Sıfatlar

1.4.1. Niteleme Sıfatları

aç	bu	gerek
açık	buçuk	gür
ağır	bugünkü	gülbüz
aksi	bütün	güzel
alaycı	cesur	hırçın
alçak	çekici	ilgi çekici
alışık	çılgın	ilk
asıl	deli	inandırıcı
aşırı	dostça	ince
aykırı	düşündürücü	insanca
aynı	düzgün	insanüstü
ayrı	eksik	iyi
başlıca	ertesi	iyimser
belli	esas	kalın
bencil	eski	karmakarışık
bezgin	ezici	kemikli
bir nevi	gayrı	keskinkralcı
bitkin	gelip geçici	koyu
böyle	genç	kötü
böylesine	geniş	kuru

kurucu	serince	ucuz
kuytu	seyrek	ulu
nişancı	sıcak	ustaca
olağanüstü	sıkıcı	ünlü
olgun	sıradan	ürkek
onunki	sinir bozucu	üstün
oynak	soğuk	yakıcı
ödlek	soluk	yakın
öğretici	son	yalan yanlış
öldürücü	son derece	yaman
öyle	sonraki	yanık
özel	sönük	yapıcı
özerk	sözde	yapmacık
özlü	sudan	yarım yamalak
parlak	sünepe	yarıncı
sabahki	şikayetçi	yasak
saçma	şimdiki	yaşlıca
sağır	şu	yavan
sağlam	şüpheli	yavaş
saldırgan	tek	yeni
sarp	tekin	yıkıcı
sarsak	tok	yılan
seçkin	tombul	yırtıcı
serin	topal	yiğit

yobaz	yurt dışı	zıpır
yoksul	yüce	
yorgun	yüksek	

1.4.2. Sayı Olan Sıfatlar

altı	dört	üç beş
altıncı	elli	üçüncü
beş	ellinci	yedi
beşer	iki	yedinci
beşinci	ikinci	yetmiş
bin	ikişer	yirmi
binlerce	kırk	yirminci
birinci	onuncu	yüz
dokuz	sekiz	yüzlerce
dokuzuncu	sekizinci	
dördüncü	üç	

1.4.3. Renk Olan Sıfatlar

ak	kıpkırmızı	sapsarı
kapkara	kızıl	sarışın
kara	kumral	yeşil

1.4.4. Ebat Bildiren Sıfatlar

dar	kısa	uzun
iri	ufak	

1.4.5. Miktar Bildiren Sıfatlar

az	birçok	milyonlarca
bir	birer	nice
bir avuç	birkaç	onca
bir iki	birtakım	pek çok
bir parça	çok	yarı
bir sürü	herhangi bir	yarı buçuk
bir tane	hiçbir	yarım
biraz	milyarlarca	

1.4.6. -lık, -lik, -luk, -lük Ekleriyle Kurulan Sıfatlar

asırlık	kapkaranlık	saatlik
binlik	kelimelik	saniyelik
ciltlik	kışlık	sayfalık
dakikalık	kişilik	yıllık
genç kızlık	liralık	yüzyıllık
göstermelik	metrelik	
günlük	milyonluk	

1.4.7. -sız, -siz, -suz, -süz Ekleriyle Kurulan Sıfatlar

acımasız	anlamsız	dikkatsiz
ahlaksız	bağımsız	dolaysız
âletsiz	başarısız	esersiz

eşsiz	sessiz	tesirsiz
hissiz	sevimsiz	uğursuz
ıpıssız	sınırsız	uyumsuz
ıssız	sonsuz	ünsüz
ilgisiz	suçsuz	vefasız
imkânsız	susuz	vuzuhsuz
imzasız	şerefsiz	yersiz
iradesiz	şüphesiz	yetersiz
kuşkusuz	talihsiz	zevksiz
nişansız	tatsız	zırhsız

1.4.8. -lı,-li,-lu,-lü Ekleriyle Kurulan Sıfatlar

adlı	buhranlı	dikkatli
ağırbaşlı	bulutlu	disiplinli
ahlaklı	büyülü	dişli
akıllı	canlı	duygulu
art niyetli	cüretli	düşünceli
bakışlı	çerçeveli	ehemmiyetli
başlı	çevrili	ehliyetli
belli başlı	çocuklu	elbiseli
bıyıklı	dalgalı	elverişli
bilgili	değerli	esaslı
bir numaralı	demli	esrarlı
boylu	dertli	farklı

faydalı	kabiliyetli	seciyeli
faziletli	kademeli	sıhhatli
felaketli	kanlı	sıkıntılı
gizli	karakterli	sınıflı
gözlü	kaygılı	sicilli
gururlu	kederli	sistemli
güçlü	kentli	sorumlu
gürültülü	kusurlu	suçlu
haklı	kutlu	sükûnetli
hayırlı	kuvvetli	süngülü
hevesli	kültürlü	sürekli
hızlı	lüzumlu	süslü
hileli	maceralı	şahsiyetli
hisli	manalı	şehirli
hüznü	mantıklı	taahhütlü
ısrarlı	namuslu	temkinli
ifadeli	ömürlü	tenkitli
ihtiyatlı	paslı	terbiyeli
iki yüzlü	pürüzlü	tesirli
ilgili	renkli	vefalı
imanlı	saçlı	verimli
iradeli	sakıncalı	vicdanlı
isabetli	sarıklı	yağmurlu
isimli	saygılı	yakalı

yaralı	yufka yürekli	zavallı
yazılı	yüzlü	zevkli
yerli	zararlı	zırlı

1.5. Ünlemler (Saygı, İstek, Seslenme, Şaşkınlık, Merak, Onama Sözleri)

ah	elveda	ey
----	--------	----

1.6. Bağlaçlar

ama	fakat	oysa
ancak	gerek...gerek	ve
belki	halbuki	veya
bile	hatta	ya da
çünkü	hele	yani
dahi	ile	yoksa
eğer	ne...ne...	

1.7. Edatlar

denli	evet	kadar
derece	gibi	rağmen
doğru	için	

1.8. Fiiller

1.8.1. Basit Fiiller

acımak	danışmak	gütmek
açıklamak	davranmak	harcamak
açmak	değerlendirmek	içerlemek
adamak	değişmek	içmek
ağlamak	denemek	ilişmek
atlamak	dinlemek	inlemek
ayırarak	doğmak	inmek
başarmak	doymak	istemek
benimsemek	dökmek	itmek
beslemek	düşünmek	kalkmak
bezemek	esirgemek	katmak
bitmek	eskimek	kavuşmak
bürümek	gelmek	kazanmak
büyümek	gerekmek	kokmak
çalmak	gerilmek	konmak
çevirmek	getirmek	konuşmak
çıkarak	gezmek	kullanmak
çözmek	gidermek	okşamak
çürümek	göstermek	öğrenmek
dadanarak	götürmek	ölmek
dalmak	gülmek	parlamak

saçmak	susmak	uymak
salmak	şımarmak	uyumak
sanmak	takmak	uzamak
savurmak	tanımak	üzmek
saymak	tapmak	varmak
seçmek	tartışmak	vermek
sermek	tartmak	vurmak
sıyırmak	tavsamak	yapmak
sızmak	toplamak	yaramak
silmek	uçmak	yetmek
silme	uğramak	yılmak
sinmek	unutmak	yıpratmak
sokmak	utanmak	yırtmak
sönmek	uyanmak	yozlaşmak
söylemek	uyarmak	

1.8.2. Türemiş Fiiller

acınmak	andırmak	aşındırmak
açılmak	anlaşmak	bağışlamak
aktarılmak	anlatılmak	bağışlanmak
aldanmak	anlatmak	bağışlatmak
aldatılmak	araştırmak	bağlanmak
aldatmak	arttırmak	belletmek
alkışlanmak	asılmak	benzemek

benzetmek	edilmek	ilerlemek
berkitmek	edinmek	ilgilenmek
beslenmek	erişmek	inandırmak
boşalmak	faydalanmak	inanılmak
boşaltmak	gecikmek	iyileşmek
bunalmak	geçilmek	kabullenmek
büyütmek	geliştirmek	kaçınmak
canlanmak	genişletmek	konulmak
cesaretlenmek	giyinmek	korunmak
çabalamak	gizlemek	kökletmek
çarpışmak	gülümsemek	kötülemek
çerçevelenmek	gürlemek	küçülmek
çevrilmek	gürleşmek	rastlanmak
çıkarmak	hatırlatmak	saplanmak
çözölmek	hazırlamak	savundurmak
çürötmek	hazırlanmak	savunmak
dağılmak	hesaplamak	sayıklamak
dağıtmak	heyecanlanmak	selamlamak
dalgalanmak	hızlandırmak	selamlaşmak
değıştirmek	hiddetlenmek	sezdirmek
düzelmek	hoşlanmak	sistemleştirmek
düzeltilmek	hüzönlönmek	sokulmak
düzeltemek	ısınmak	sorgulamak
düzenlemek	ihtiyarlamak	sorulmak

soysuzlaşmak	tasarlamak	yüceltmek
sökülmek	tepelemek	zayıflamak
sövülmek	unutturmak	zayıflatmak
sürüklemek	usanmak	zorlanmak
şakalaşmak	uyandırmak	
tamamlamak	vasıflandırmak	

1.8.3. Birleşik Fiiller

1.8.3.1. Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller

1.8.3.1.1. Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

alt üst etmek	hissetmek	inkâr etmek
araçlık etmek	hizmet etmek	inşa etmek
bina etmek	hükmetmek	intihar etmek
cerayan etmek	idrak etmek	istilâ etmek
empoze etmek	idrak etmek	işâret etmek
fark etmek	ifa etmek	ithal etmek
gevşetmek	ifade etmek	itiraz etmek
göz etmek	iğfal etmek	kabul etmek
hak etmek	ihmal etmek	kahretmek
hapsetmek	ihraç etmek	katetmek
havale etmek	ilham etmek	kaybetmek

kaydetmek	reklâm etmek	teslim etmek
keşf etmek	sansür etmek	teşebbüs etmek
kurban etmek	seyretmek	teşekkül etmek
mahkum etmek	sitem etmek	va'zetmek
mahvetmek	sökün etmek	yağma etmek
muhafaza etmek	tahayyül etmek	yok etmek
nefret etmek	tasarruf etmek	zannetmek
öncülük etmek	telâfi etmek	
propaganda etmek	tesir etmek	

1.8.3.1.2. Olmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

adepte olmak	hâkim olmak	muvaffak olmak
başarılı olmak	hayal olmak	mümkün olmak
belli olmak	hiç olmak	müslüman olmak
bent olmak	içinde olmak	ocak olmak
böyle olmak	insan olmak	örnek olmak
değeri olmak	karşı olmak	parça parça olmak
dikkatli olmak	karşı karşıya (olmak)	pasif olmak
dünya olmak	kaybolmak	razı olmak
eğitici olmak	kendi olmak	ruh olmak
emin olmak	kül olmak	sarılı olmak
engel olmak	mahrum olmak	sebeup olmak
farkında olmak	mahvolmak	seferber olmak
farz olmak	motif olmak	söz olmak
gebe olmak		

sürekli olmak	tutsak olmak	yarar olmak
şahit olmak	tutsak olmak	yararlı olmak
şekil olmak	uzantısı olmak	yeni olmak
tanık olmak	üstün olmak	yer olmak
Tanrı olmak	vâkıâ olmak	yok olmak
teslim olmak	var olmak	ziyan olmak
toplu olmak	yakın olmak	zorunda olmak

1.8.3.1.3. Bırakmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

aralık bırakmak	sistem bırakmak
iz bırakmak	unsur bırakmak

1.8.3.1.4. Kalmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

âciz kalmak	donup kalmak	soyut kalmak
asılı kalmak	gerek kalmak	tedahülde kalmak
aynı kalmak	geri kalmak	yadigar kalmak
baskı altında kalmak	güdük kalmak	yapayalnız kalmak
dışında kalmak	karşı karşıya kalmak	zorunda kalmak

1.8.3.1.5. Vurmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

baş vurmak	dışa vurmak	zincir vurmak
------------	-------------	---------------

1.8.3.1.6. Vermek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

açılım vermek	boy vermek	cevap vermek
ad vermek	can vermek	değer vermek
anlam vermek	cesaret vermek	düzen vermek

el vermek	imkân vermek	sınav vermek
eser vermek	meydan vermek	şifa vermek
filiz vermek	önem vermek	tam vermek
haber vermek	patlak vermek	umut vermek
hak vermek	patlak vermek	ürküntü vermek
hız vermek	selam vermek	yemiş vermek

1.8.3.1.7. Edinmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

huye dinmek	şiâr edinmek
-------------	--------------

1.8.3.1.8. Geçmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

içi geçmek	vaz geçmek
------------	------------

1.8.3.1.9. Girişmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

işe girişmek

1.8.3.1.10. Düşmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

şüpheye düşmek	muhtaç düşmek	toprağa düşmek
----------------	---------------	----------------

1.8.3.1.11. Çıkmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

dışına çıkmak	meydana çıkmak	tekelinden çıkmak
karşı çıkmak	ortaya çıkmak	

1.8.3.1.12. Çekmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

acısını çekmek	insan çekmek	sorguya çekmek
ceza çekmek	set çekmek	üstüne çekmek

1.8.3.1.13. Yapmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

açılma yapmak	plan yapmak	tapınak yapmak
dönüş yapmak	politika yapmak	tercih yapmak
hesap yapmak	propaganda yapmak	uygarlık yapmak
nispet yapmak	rol yapmak	yankı yapmak
nükte yapmak	seçme yapmak	
öge yapmak	taklit yapmak	

1.8.3.1.14. Almak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

baskı altına almak	hedef almak	oradan almak
boş almak	hız almak	öç almak
boyunduruğu altına almak	ışık almak	tarih almak
darbe almak	içine almak	temel almak
doğrultu almak	kıskaca almak	yer almak
durum almak	kök almak	yerini almak
ele almak	nefes almak	

1.8.3.1.15. Kalkmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

âciz kalmak	karşı karşıya kalmak	zorunda kalmak
bağlı kalmak	uzak kalmak	
çaresiz kalmak	yadigâr kalmak	

1.8.3.1.16. Gelmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

baş a gelmek	lazım gelmek	şevke gelmek
biraraya gelmek	meydana gelmek	vücuda gelmek
geçmişten gelmek	önünde gelmek	yabancı gelmek
geri gelmek	rast gelmek	yazgısına gelmek
kâfi gelmek	sıra gelmek	

1.8.3.1.17. Dönmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

dış a dönmek	geri dönmek	tabiata dönmek
dört dönmek	kafası dönmek	tersine dönmek
etrafında dönmek	öze dönmek	üzerine dönmek

1.8.3.1.18. Çıkarmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

deha çıkarmak	düze ye çıkarmak	tabaka çıkarmak
---------------	------------------	-----------------

1.8.3.1.19. Bulmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

arayıp bulmak	görüntü bulmak	kıvam(ını) bulmak
geçerli bulmak	hakikati bulmak	

1.8.3.1.20. Geçirmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

tereddüt geçirmek	vakit geçirmek	zapta geçirmek
-------------------	----------------	----------------

1.8.3.1.21. Bulunmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

güç bulunmak	karşı karşıya bulunmak	
--------------	------------------------	--

1.8.3.1.22. Açmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

gözünü açmak   pencere açmak

kanat açmak   yol açmak

1.8.3.1.23. Duymak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

bilinç duymak   gerek duymak   pişmanlık duymak

değişiklik duymak   hayranlık duymak   saygı duymak

eksiklik duymak   ızdırap duymak   sempati duymak

1.8.3.1.24. Atmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

göz atmak   temel atmak

1.8.3.1.25. Oturmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

yere oturmak

1.8.3.1.26. Edilmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

haps edilmek   tayin edilmek

kabul edilmek   tespit edilmek

1.8.3.1.27. Görmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

dünya görmek   hizmet görmek   sağanak görmek

gibi görmek   mazur görmek   üstün görmek

göz görmek   öngörmek

1.8.3.1.28. Uğramak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

ziyana uğramak

1.8.3.1.29. Göstermek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

baş göstermek   başarı göstermek   eğitim göstermek

erdemlilik göstermek tepki göstermek

ilgi göstermek yol göstermek

1.8.3.1.30. Varmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

çizgiye varmak hedefe varmak kıvama varmak

farkına varmak karara varmak

1.8.3.1.31. Kurmak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

medeniyet kurmak

1.8.3.1.32. Getirmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

dile getirmek tanım getirmek

hâle getirmek yan yana getirmek

1.8.3.1.33. Koymak Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller

alı koymak ortaya koymak yerine koymak

hâle koymak sahneye koymak

1.8.3.2. Kurallı Birleşik Fiiller

1.8.3.2.1. Yeterlik Anlamlı

beklenebilmek gösterilebilmek söylenebilmek

doğabilmek kazanabilmek

düşünülebilmek olabilmek

1.8.3.2.2. Sürerlik Anlamlı

donakalmak

1.8.3.2.3. Tezlik Anlamlı

bakıvermek

1.9. Karakoç'un Kazandırdığı Sözcükler

1.9.1. TDK Tarafından Hazırlanan 2011 Baskılı Türkçe Sözlük 'te Olmayıp Anlamını Verdiğimiz Sözcükler

Angloamerikan	dışa dönmek	kenara itilmek
anlamlanmak	diyelim ki	kılıç savurmak
araçlık etmek	dünyaseverlik	leitmotif
ayakta durmak	dünyataparlık	merkez olmak
baskı altında kalmak	düşüne düşün	müslüman olmak
betimleyicilik	etkinsizleşmek	netice almak
biraz olsun	gerçekleşim	neye yarar
birbirini kovalamak	geri gelmek	normale dönmek
birer birer	gönlü ve kafasıyla orta- çağlı	ölüm dikkati
boyunduruk altına almak	göz kamaştırmak	önünde
bu sayede	gözlerini duman kaplamak	palyaço itmek
bundan dolayı	hâlde	propaganda yapmak
büyük çapta	içe saplanmak	süreği
büyük ölçüde	İçten sarmak	tarihe gömmek
cevap almak	iğreti	tayin edilmek
ciddi ciddi	kabul ettirmek	tekelden çıkmak
çabuk çabuk	kalbi diri tutmak	temel kamçı
deneye deneye		yerde

1.9.2. TDK Tarafından Hazırlanan 2011 Baskılı Türkçe Sözlük'te Madde Başı Olarak Bulunduğu Hâlde Metnimizde Geçtiği Anlamı Verilmemiş Sözcükler

acı	dolu	kemirici
acıkmak	dönmek	kovalamak
aç	durmak	kudurmak
açık	düşmek	malum olmak
açılma	erdem	mühimsenmek
açılmak	geçmek	organ
ad	gelmek	pek
ağır	geri	sahne
alt	girmek	saplanmak
arıtmak	gömülmek	sistemleştirmek
aşağı	görev	takip etmek
bağlamak	göstermek	tapınma
bağlı	götürmek	tek
bakmak	gözleri dumanlanmak	tiyatro
başlamak	hareket	uyumlu
çamur	hava	vermek
devirmek	hazırlamak	yaklaşmak
dikkat	indirmek	yaprak
dile gelmek	iş	yaş akmak
dip	kalbe işlemek	yerini almak
doğru	kalfa	yoklamak
dokunmak	kalmak	

II. BÖLÜM

2.YABANCI SÖZ VARLIĞI

2.1. Yabancı Kökenli Sözcükler

2.1.1. Arapça Kökenli Sözcükler

adalet	aşk	cesaret
âdeta	âyin	cevap
âfâk	azap	ceza
âfet	azap	cihet
ahlâk	basit	cin
ahret	beliğ	cuma
ait	belki	deccal
akıl	beyit	defa
âlem	bilhassa	define
Allah	bizzat	devam
ama	budala	devlet
an	burç	din
arz	bünye	dua
asgari	cadde	dünya
asıl	cami	ebedî
asır	cephe	edebiyat

esas	harika	irk
eser	harp	ibaret
esir	hasbi	idare
esnaf	hasret	iddia
eşya	haşin	idrak
fakat	hatta	ifade
fani	hava	iflâs
felaket	hayat	ihtilal
felsefe	hayran	ihtiyaç
ferâgat	hayvan	iklim
fert	hazır	iktisat
gayb	hazine	ilahi
gurur	hazret	îman
haber	heyecan	imkân
hacim	hikmet	incil
hak	hilkat	inkâr
hakikat	his	insan
hâlbuki	humma	intihar
hale	huşu	irca
halk	huzur	irtica
hamle	hücre	İslâm
hamur	hüküm	istila
hariç	hürriyet	isyan

işaret	lanet	Miraç
iştihâ	leh	mizan
kabil	macera	mucize
kabul	maddî	muhakkak
kâbus	madenî	muhayyile
kadar	mahrum	muhtaç
kadeh	malzeme	mutlak
kader	manevî	mutlaka
kadim	masraf	mübalâğa
kalem	medeniyet	mücerret
kalp	melek	mülkiyet
kanun	merak	Müslüman
kavi	merhamet	müthiş
kefe	mermer	nev
kelime	mesafe	nispet
kere	meşale	niyet
kible	meşale	nokta
kıvam	mevcut	nöbet
kitap	mevsim	nüfus
kitle	mihrap	okyanus
kudret	miladî	ömür
Kur'an	mimar	rahip
lafiz	mimarî	red

resmi	surat	tehlike
ressam	suret	telaş
riyazet	sükûnet	tercih
ruh	şair	tesir
saf	şart	teslim
safha	şer	tevâzu
sahip	şey	Tevrat
sakat	şeytan	ufuk
saltanat	şifa	unsur
samimi	tabaka	üslup
sanat	tabiat	vahdaniyet
sanayi	tabiî	vaiz
sebep	tabut	vakıa
secde	taksim	ve
seyr	tam	veya
sınıf	tamamen	vücut
sır	tarih	yani
sihir	tarihî	zaaf
silah	tarz	zahmet
silsile	tatmin	zakkum
siyasi	tatmin	zaman
sulh	tecelli	zaten
sultan	teferruat	zayıf

zenci	zirve
zihniyet	zulüm

2.1.2. Farsça kökenli Sözcükler

abdest	destan	namaz
âhenk	dev	oruç
arzu	gerçi	parça
astar	günah	payanda
aşına	hayli	pazar
ateş	hemen	pencere
ayna	henüz	pençe
bahş	her	perde
bedbaht	herkes	pervane
beraber	heykeltraş	peşin
berbat	hiç	peygamber
cam	kahraman	pir
cihan	kavga	put
çabuk	ki	renk
çarh	koza	rüzgar
çile	kör	sarhoş
çünkü	maya	serüven
dem	meyve	şahane
destan	mum	şehname

şeker	üstad	zengin
tazı	vazgeç	zırh
usta	zehir	zincir

2.1.3. İtalyanca Kökenli Sözcükler

tiyatro	opera
---------	-------

2.1.4. Fransızca Kökenli Sözcükler

absürdite	ekol	kapitalizm
absürt	ekzotik	karakter
adaptasyon	endüstri	klasik
aksiyon	enstantane	klişe
ampirizm	epistemoloji	kompozisyon
analiz	erotik	komünizm
anarşi	fenomenoloji	makro
apokalip	figür	marksizm
arkaik	fizik	metafizik
dekor	fizke	metamorfoz
demografik	fonksiyon	metod
dinamik	fotoğraf	mikro
diyalektik	geometrik	mistik
dram	imaj	misyon

mitoloji	pornografi	sinema
naturalizm	pozitif	sosyal
nüans	pragmatik	suje
obje	problematik	sürpriz
ontolojik	prototip	tablo
oportünist	radikal	teknik
orijinal	rasyonalizm	terör
otokritik	realist	tip
pano	realizm	trustik
paragraf	reel	varis
perspektif	roman	varyasyon
plan	Rönesans	

2.1.5. İngilizce Kökenli Sözcükler

antite	hemoraji	pancur
radar	röntgen	tirad

2.1.6. Rumca Kökenli Sözcükler

anafor	kilise	sınır
demet	kukla	sınır
hıristiyan	lamba	temel
kestane	paydos	tuğla

2.1.7. İbranice Kökenli Sözcükler

haham	İsa
-------	-----

2.1.8. Sırpça Kökenli Sözcükler

komita kral

2.1.9. Yunanca Kökenli Sözcükler

bibliyografya poetika

idea ütopya

2.1.10. Türkçe - Arapça Kökenli Sözcükler

topyekun pekâlâ nasıl

2.1.11. Türkçe-Farsça Kökenli Sözcükler

sanki sonbahar

2.2. Yabancı Kökenli Sözcüklerin Sınıflandırılması

2.2.1. İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile İlgili Diğer Adlar

kafa kalp organ

2.2.2. Hastalık Adları ve Hastalık ile İlgili Diğer Adlar

alerji ilaç şifa

çare mikrop tedavi

derman nabız veba

dert pansuman

hasta psikolojik

2.2.3. Akrabalık Adları ve Akrabalık ile İlgili Diğer Adlar

aile akraba

ailevi evlat

2.2.4. Hayvan Adları ve Hayvan ile İlgili Diğer Adlar

bülbül	hayvan	tavus
ceylan	maymun	vahşi

2.2.5. Bitki Adları ve Bitki ile İlgili Diğer Adlar

gül	tahıl
-----	-------

2.2.6. Beslenme Adları

gıda	nefis
iştah	nimet

2.2.7. Yiyecek Adları ve Yemek ile İlgili Diğer Adları

çeşni	meze
-------	------

2.2.8. İçecek Adları ve İçecek ile İlgili Diğer Adlar

su	şarap
----	-------

2.2.9. Giyim, Kuşam, Kumaş ve İlgili Diğer Adlar

hare kumaş	bez	elbise	kıyafet
------------	-----	--------	---------

2.2.10. Araç, Eşya Adları

eşya	komodin	masa
gramofon	kutu	raf
hançer	lamba	
kitap	malzeme	

2.2.11. Özel Adlar

Aristo	Bacon	Berkele
Auguste Comte	Beethoven	Camus

Chopin	İbn-i Rüşd	Odise
Chagall	İbn-i Sina	Oidipus
Çaykovsky	Kafka	Orfeus
Bergson	Kandinsky	Pan
Dali	Kant	Pascal
David	Karamazoflar	Pasolini
Descartes	Karenina	Picasso
Desica	Klee	Raphaël
Dionizos	Lautrec	Robenson
Dostoyevski	Leonardo	Rodin
Elektra	Leibniz	Roger
Elia	Liszt	Salvador
Faulkner	Malraux	Sartre
Faust	Marc	Schubert
Gogh	Michelangelo	Şehname
Hacı Bayramı Veli	Mondrian	Spinoza
Hegel	Mozart	Taksim Meydanı
Hume	Novalis	
Tolstoy	Vico	Wagner
Toulouse	Vinci	
Van	Visconti	

2.2.12. Lakap, Unvan Adları

aziz	kral
hazret	prens

2.2.13. Millet Adları

İngiliz	İtalyan
---------	---------

2.2.14. Mensubiyet ve Mensubiyet ile İlgili Adlar

etnik	Katolik	Protestan
Hristiyan	menşe	Şii
ırk	Müslüman	Yahudi

2.2.15. Sayı Adları

milyon	rakam
--------	-------

2.2.16. Renk Adları

esmer	mavi	renk
-------	------	------

2.2.17. Miktar Bildiren Adlar

defa	hiç	parça
düzine	miktar	tam
hep		

2.2.18. Zaman Adları

derhal	hemen	sabah
hafta	henüz	

2.2.19. Yön Adları

cenup	garp	şark
-------	------	------

2.2.20. Madenler ve Enerji Kaynakları Adları

petrol yakut

2.2.21. Coğrafya ile İlgili Adlar

cihan kainat volkan

coğrafi tabiat

dünya tufan

2.2.22. Gök Bilimi ile İlgili Adlar

ufuk

2.2.23. Bilim ve Sanat ile İlgili Adlar

akıl fen matematik

arkeoloji fizik resim

edebî fotoğraf sanat

edebiyat heykel sanatkar

etimoloji ilmî sosyoloji

felsefe kültür şairane

2.2.24. Kalıplaşmış Sözcükler

inşallah vallahi

2.2.25. Terimler

2.2.25.1. Edebiyat ile İlgili Terimler

antoloji hikaye nesir

beyit manzum tezkire

destan mısra vezin

efsane mizah

hatıra müstezat

2.2.25.2. Müzikle İlgili Terimler

bando piyano

nota ritim

2.2.25.3. Tarih ile İlgili Terimler

kale kont

kral levent

2.2.25.4. Mantık ve Ruh Bilimi Terimleri

dirayet iradi şuur

hafıza psikiyatri zekâ

intiba

2.2.25.5. Felsefe Terimleri

antinomi ideolog mistik

ate iradeli panteizm

determinizm irrasyonel rölativite

düalizm izaflik soyutlama

ego Kantçılık transandantal

filozof karamsarlık varoluş

fizik ötesi kötümser

ideal materyalizm

2.2.25.6. Fizik - Kimya- Biyoloji Terimleri

beslenme faz metamorfoz

dalga güç parazit

dinamik kuvvet yerçekimi

evrim mayalanma

2.2.25.7. Matematik Terimleri

cebir rakam

2.2.25.8. Hukuk Terimleri

cürüm iddia
dava meşru
devlet muhakeme

2.2.26. Eskimiş Sözcükler

adem esef kitabe
asabiyet fail ruhiyat
beşeriyet felsefi tarihen
cebir fetret terkip
cenup fikrî tevîl
dimağ garabet tezvirat
dirhem garp tıbbiye
ebediyet içtimaiyat vakıf
efkar kelam zırh

2.2.27. Birleşik Adları

heykeltıraş talimname ziyaretgah

2.2.28. İnsanî Vasıf, Durum ve İnsanlık ile İlgili Adlar

asalet fedakar hüner
aziz hilekar kurnaz
bedbaht hoş riyakar
beşeriyet huy romantik

2.2.29. Hareketlilik, Davranış İfade Eden Adlar

isyan kavga

2.2.30. İrade, Düşünce Bildiren Adlar

ahlak hayal teklif
akıl hile zevk
cesaret kafa zihin
fikir niyet zihniyet
hakaret şuur

2.2.31. Duygu İfade Eden Adlar

sempati melankolik aşk
melankoli arzu buhran

2.2.32. Zamirler

filan herkes

2.2.33. Zarflar

âdeta ebediyen hakikaten
aynen ekseriya hâlâ
bazen elbet hayli
beraber elbette hemen
bilakis esasen henüz
bilfiil evvel hep
bilhassa galiba hiç
bizzat gayet itibaren
daima güya kısmen

mutlaka	tekrar	velhasıl
tamamen	tercihen	zaten

2.2.34. Sıfatlar

2.2.34.1. Niteleme Sıfatları

acayip	dinî	lazım
acemi	dürüst	maddî
aciz	ebedî	mantıkî
ahlakî	edebî	matbu
ait	feodal	medenî
alelade	hafif	mukaddes
asil	hain	mutlak
aziz	hakikî	muvaffak
bedbaht	hasta	müttefik
berbat	hayvanî	ruhî
budala	her	sade
cahil	hoş	saf
cenubî	ihtiyar	sakin
coğrafi	iktisadî	samimi
dahilî	ilmî	sarhoş
daimî	insanî	siyasî
dair	kalbî	tâbî
diğer	layık	tahta

tamam	umum	vâkîf
tarihî	usta	vicdanî
temiz	uzvî	zayıf
tenha	vahşi	zıt

2.2.34.2. Renk Olan Sıfatlar

mavi	esmer	renk
------	-------	------

2.2.34.3. Miktar Bildiren Sıfatlar

kâfi	fazla
bazı	tam

2.2.35. Ünlemler (Saygı, İstek, Seslenme, Şaşkınlık, Merak, Onama Sözlere)

aferin	eyvah	keşke
aman	inşallah	vallahi

2.2.36. Bağlaçlar

amma	ki	ya
eğer	lakin	yahut
çünkü	meğer	
fakat	velev ki	

2.2.37. Edatlar

hayır	kadar	mesela
rağmen		

SONUÇ

Bu çalışmada Sezai Karakoç'un *İnsanlığın Dirilişi* adlı eserinin sözlüğü ve söz varlığı hazırlanmıştır. Sözlüğü oluşturan madde başı ve madde içi sözcüklerin bir bir ayrımı yapıp karşılıkları TDK tarafından hazırlanan 2011 baskılı Türkçe Sözlük'ten yararlanılarak yanına yazılmış anlamı olmayan veya tamamen sözcüğün kendisinin TDK tarafından hazırlanan 2011 baskılı Türkçe Sözlük'te bulunmadığı durumlarda anlam farklı kaynaklar taranmış veya sözcüklerin anlamı tarafımızdan verilmiştir. Yaptığımız çalışma neticesinde şu sonuçları elde etmekteyiz:

Sezai Karakoç'un *İnsanlığın Dirilişi* adlı eserinin sözlük kısmında madde başı olarak 3655 sözcük bulunmaktadır. Bu sözcüklerin 767'si yabancı kökenli sözcükler olup toplam sözcük sayısına oranı düşünüldüğünde az bir oran olduğunu görebilmekteyiz. Karakoç'un Türk dilini kullanmadaki mahareti hem şair hem de yazar olarak mükemmeldir. Özellikle batı edebiyatı ve düşüncesine aşinalığı terim anlamda kullandığı sözcüklere yansımıştır. Kullanmış olduğu yabancı sözcüklerin 393'i Arapça, 172'si Farsça, 189'u Fransızca, 1'i İtalyanca, 12'si Rumca kökenlidir.

Bir dilin kültüründen izler barındıran ve bu kültürü sözlü ve yazılı dil aracılığıyla nesillere aktaran en önemli öğelerden biri de kalıplaşmış sözlerdir. Deyimler, ilişki sözleri, terimler, dualar eserimizde karşımıza çıkmaktadır. Bu grupların dağılımı ise şöyledir: deyim: 104, ilişki sözleri: 8, terim: 66, dua: 2, argo: 3, pekiştirmeler: 11, ikilemeler: 26

Sözcükleri, türleri ve kullanım sıklığına göre ele alırsak eserimizdeki sıfat, zarf, bağlaç, edat, ünl. ve zamirlerin dağılımı şu şekildedir: sıfat: 259 , zarf: 177 , bağlaç: 21, edat: 8, ünlem: 3 ve zamir: 16

Bir yazar, şair, hareket ve aksiyon insanı olan Karakoç'un bunlara ek olarak bir dilin söz varlığını oluşturan en temel öğelerden biri olan fiilleri de çok kullandığı görülmektedir. Eserde bulunan toplam fiil sayısı 624 tane olup bu fiillerin 108'ini basit fiiller, 122'sini türemiş fiiller ve 394'ünü da birleşik fiiller oluştur-

maktadır. Söz varlığını oluşturan sözcüklerin genel dağılımını gösteren başlıklar ve sözcük sayıları aşağıdaki gibidir:

İnsan Bedeni ve İnsan Bedeni ile İlgili Diğer Adlar: 22

Hastalık Adları ve Hastalık ile İlgili Diğer Adlar: 3

Akrabalık Adları ve Akrabalık ile İlgili Diğer Adlar: 10

Hayvan Adları ve Hayvan ile İlgili Diğer Adlar: 6

Bitki Adları ve Bitki ile İlgili Diğer Adlar: 9

Yiyecek Adları ve Yemek ile İlgili Diğer Adlar: 9

İçecek Adları ve İçecek ile İlgili Diğer Adlar: 2

Giyim, Kuşam, Kumaş ve İlgili Diğer Adları: 2

Araç, Eşya Adları: 9

İş, Meslek, Rütbe ve İlgili Diğer Adlar: 8

Ülke Adları: 11

Bölge Adları: 13

Başkent Adları: 2

Şehir Adları: 3

İlçe, Semt ve Köy Adları: 3

Deniz, Nehir, Göl, Dere Adları: 1

Bina, İş Yeri ve Yapı Adları: 6

Binanın Bölümleri ve Yapı Malzemeleri Adları: 4

Özel Adlar 1. Kişi Adları: 62

Lakap, Unvan Adları: 2

Lisan Adları: 6

Irk Adları: 8

Millet Adları: 5

Mensubiyet Adları: 5

Sayı Adları: 24

Renk Adları: 13

Ebat Bildiren Adlar: 11

Miktar Bildiren Adlar: 18

Zaman Adları: 20

Soru Adları: 16

Yön Adları: 5

Madenler ve Enerji Kaynakları Adları: 3

Coğrafya ile İlgili Adlar: 14

Gök Bilimi ile İlgili Adlar: 4

Hava Olayları ile İlgili Adlar: 3

Sosyal Olaylar ile İlgili Adlar: 2

Cinsiyet ve İnsan İlişkileri ile İlgili Adlar: 6

Bilin ve Sanatile İlgili Adlar: 9

Askerlik ile İlgili Adlar:3

Savaş ve Sosyal Olaylar ile İlgili Adlar: 18

Siyasi Olaylar ile İlgili Adlar: 4

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan (1993).*Türkçenin Gücü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, Doğan (1996).*Türkçenin Sözcük Varlığı*, Ankara: Engin Yayınevi.
- AKSAN, Doğan (1998).*Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AYVERDİ, İlhan (2011). *Kubbealtı Lugatı Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. C. 2, (Dördüncü Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- DEVELLİOğLU, Ferit (1978).*Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Doğuş Matbaası.
- DİLÇİN, Cem (2009).*Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EMİNOğLU, Emin (2010).*Türk Dilinin Sözlükleri ve Sözlükçülük Kaynakçası*, Sivas: Asistan Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Makamda*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2010). *Yapı Taşları Ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Diriliş Yayınları,
- KARAKOÇ, Sezai (2011). *Yapı Taşları Ve Kaderimizin Çağrısı II Başyazılar*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Diriliş Yayınları,
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Diriliş Neslinin Âmentüsü*. (Yirmi Birinci Baskı). İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Çağ Ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı*. (Sekizinci Baskı). İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Çağ Ve İlham II Sevgi Devrimi*. (Yedinci Baskı). İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2010). *Çağ Ve İlham III Yazgı Seçiş*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Diriliş Yayınları.

- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Çağ Ve İlham IV Kuruluş. (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2011). *Şahdamar-Körfez-Sesler Şiirler II. (Dokuzuncu Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (1985). *İslâmın Şiir Anıtlarından. (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2005). *Batı Şiirlerinden Çeviriler. (Beşinci Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Tarihin Yol Ağzında İki Röportaj. (Dördüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2011). *Farklar Günlük Yazılar I. (Altıncı Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2011). *Sütun Günlük Yazılar II. İstanbul: (Altıncı Baskı)*. Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2010). *Sûr Günlük Yazılar III. (Beşinci Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları
- KARAKOÇ, Sezai (2011). *Gün Saati Günlük Yazılar IV. (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Çıkış Yolu I Ülkemizin Geleceği. (Dördüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Çıkış Yolu II Medeniyetimizin Dirilişi. (Dördüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2011). *Çıkış Yolu III Kutlu Millet Gerçeği. (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları
- KARAKOÇ, Sezai (2017). *Mehmed Âkif. (On Beşinci Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2017). *Mevlâna. (Onuncu Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Armağan Fuzuli'nin Hadikatü's - Süeda'sından uyarılama. (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2013). *İnsanlığın Dirilişi. (Onuncu Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Diriliş Muştusu. (Altıncı Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2013). *Ruhun Dirilişi. (On Birinci Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2013). *İslâmın Dirilişi. (On İkinci Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Edebiyat Yazıları I Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir. (Beşinci Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2016). *Edebiyat Yazıları II Dişimizin Zarı. (Altıncı Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Düşünceler ve Kavramlar I. (Dördüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Gün Dönümü. (Sekizinci Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I Perde Devrildiği An. (Dördüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2008). *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II Diriliş Şoku. (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2009). *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III Doğum Işığı. (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2010). *Varolma Savaşı I. (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları
- KARAKOÇ, Sezai (2011). *Dirilişin Çevresinde. (Altıncı Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

- KARAKOÇ, Sezai (2012). *Kıyamet Aşısı, (Onuncu Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (2006). *Gün Doğmadan-Şiirler (Beşinci Baskı)*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARATAŞ, Turan (1998). *Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai KARAKOÇ. (Birinci Baskı)*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- KAYA, Doğan (2010). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZDENÖREN, Rasim (2003). "Sezai KARAKOÇ Bir Entelektüelin Profili". İstanbul: *Hece Dergisi Özel Sayısı: 73*, 340-349.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali (1998). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Ankara: Arkadaş Yayınevi
- SAMİ, Şemseddin (1996). *Kâmûs- ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- TOPARLI, Recep, Hanifi VURAL, Recep KARAATLI (2003). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1993). *Derleme Sözlüğü I-XII*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1996). *Tarama Sözlüğü I-VIII*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı : Selçuk YILDIZ
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Doğum Tarihi ve Yeri : 02. 09. 1978 / Sivas
e-posta : selcukyildiz1@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2000
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2015
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2019

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
25.09.2000	Milli Eğitim Bakanlığı	Öğretmen
25.01.2009	Milli Eğitim Bakanlığı	Okul Müdürü

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı YDS () ÜDS () TOEFL () IELTS ()